

UŞAK'TAN DERLENEN MASALLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

YELİZ BAHADUR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Halkbilimi Bilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Derya ÖZCAN

UŞAK

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aralık, 2017

ÖZET

UŞAK' TAN DERLENEN MASALLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yeliz BAHADUR

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aralık 2017

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Derya ÖZCAN

Bu çalışmada Uşak Merkez ve merkeze bağlı köylerde saha çalışması yapılarak sözlü kültürde varlığını sürdüren masalların derlenmesi, sonraki kuşaklara aktarılması ve Uşak'ta yaşayan masal anlatma geleneğinin tespiti amaçlanmıştır.

Tarih boyunca Roma İmparatorluğu, Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Bergama Krallığı, Selçuklular, Germiyanogulları ve Osmanlıların hâkimiyeti altında yaşayan Uşak, çok eski çağlardan beri yerleşim yeri olmuş bir coğrafyada kurulmuştur. Köklü medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Uşak derin bir sözlü kültüre sahiptir. Ancak yazılı kaynakların taranması neticesinde Uşak iline ait masallar üzerine derleme ve bilimsel inceleme yapılmadığı görülmüştür.

Çalışmamıza esas olmak üzere yazılı kaynaklar taranmış, derleme yapılan saha incelenmiş ve çok sayıda kaynak kişiyle yüz yüze görüşülerek derleme yapılmak suretiyle veriler toplanmıştır. Birçok kez sahaya gidilerek görüşme yoluyla derlemeler yapılmış, derlemeler yapılırken en çok ses kayıt cihazı kullanılmış, bazı kaynak kişilerin fotoğrafları çekilerek bunlar arşivlenmiştir. İncelenen masallar, masal anlatıcılarının yöreye has ağız özelliklerine riayet edilerek yazıya aktarılmıştır. Yöreye ait sözcüklerin anlamları sözlük kısmında aktarılmıştır.

Sonuç olarak Uşak'tan derlenen 166 masal metni Stith Thompson'un Motif Index of Folk- Literature adlı dünya motif kataloğuna göre incelenmiştir.

Uşak'tan derlenen masallar incelendiğinde bazı masalların Türkiye'nin başka yörelerinde anlatılan masallarla benzeştiği, hatta birbirinin varyantı olan masalların söz konusu olduğu görülür. İyi ile kötünün mücadelesinden iyinin galip çıkması ve ahlâki temler içermesi dolayısıyla eğitimsel işlev taşıyan masalların anlatıcılarının ise genel olarak kadınlar olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamız kapsamında incelediğimiz masalların motif bakımından zengin olduğu ancak usta anlatıcıların daha çok kullandığı formel ifadelerin git gide zayıfladığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: folklor, halk edebiyatı, masal, Uşak masalları.

ABSTRACT

A STUDY ON FOLKTALES COLLECTED IN UŞAK

YELİZ BAHADUR

Turkish Language and Literature Master Science

Uşak University Social Sciences Institute, December 2017

Supervisor: Asst. Prof. Derya ÖZCAN

In this study, we aimed to clarify the tradition of folktales telling and handing them down to next generation as well as the collection of them by means of a fieldwork in UŞAK and the neighbouring villages.

Uşak which has existed throughout the history under the sovereignty of Roman Empire, Hittites, Frigians, Lidians, Persians, Pergamum Kingdom, Great Seljuk Empire, Germiyanogulları and Ottomans, is a remarkable settlement in a geography from Ancient times.

The city which has welcome remarkable civilizations includes a deep oral culture. Nevertheless, it has been concluded that, as a result of scanning the written sources, there is no a collectin or scientific study on folktales in Uşak.

Based on our study, we looked through the written information sources, studied the field of research, and piled up the data by mens of face-to-face interview with many source contacts. Moreover, by visiting the concerned area we made up various collections and they were archived by cither voice records or taking photos of some source contact people. Meanwhile, the folktales were put into written form considering the regional dialect.

As a result, 166 folktales were studied within Stith Thompson's Motive Index of Folk-Literature collected in Uşak.

When the collected folktales are analysed, it is seen that some of them are similar to the other folktales told in other regions of Turkey, iti is also seen that there are different versions of the same folktale. It is detected that folktale tellers are

generally women because folktales carry educational functions, moral themes and coming out victorious of good from the struggle of good and bad. The folktales analysed in our research are very rich but master tellers' formal definition becomes weaker as time passes by.

Keywords: folk, folk literature, folktale, Uşak folktales.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖN SÖZ

Türk halk edebiyatı, kökleri Türk kültürünün ilk devirlerine kadar uzanan eşsiz bir hazinedir. Destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler, fıkralar ve masallar bu kültür hazinesinin nesiller boyu aktarılmasını sağlayan bir işleve sahiptir. Bu birikimlerden halkın anlatı geleneği içerisinde en geniş yer tutan, şüphesiz ki masal türüdür.

Masallar, dünyayı anlamlandırmaya başladığımız ilk çocukluk döneminde fantastik ve sihirli dünyasıyla bizi kucaklayan, düş ile gerçeğin kaynaştığı bir türdür. Ancak masalı hedef kitlesi çocuklar olan bir sözlü edebiyat geleneği olarak değerlendirmek kapsamı dar bir yorum olur. Uşak'ta merkeze bağlı köylerde yaptığımız derleme çalışmalarında kaynak kişilerin daha çocuk yaşta dimağlarına yerleşen bu anlatıları, yetişkinlik dönemlerinde de gerçekmiş gibi aktardıkları görülmüştür. Bu anlamda yalnızca çocukların değil yetişkinlerin de olağanüstü unsurlarla süslü masalları kendi hayal dünyalarında içselleştirmeye devam ettikleri söylenebilir.

Çocukluk çağında eğitimsel işlev yüklenen, yetişkinlerin kandil ışığında, ocak başında, köy odalarında yaptıkları sohbetlere renk katan bir tür olan masal yalnızca vakit geçirme aracı değildir. Masallar içinde olduğu millete ait gelenek görenek, yaşam biçimi, dünyayı algılayış, mizah anlayışı, Türkçenin söz varlığı ve Türk insanının tarihten günümüze dek taşıdığı inanç sistemine dair kodlar barındıran kültürel bir birikimdir. Kendisini icrâ edenlerin dilinde nesilden nesile aktarılırken değişen, yeniden hayat bulan masal, bir yandan da milli değerlerimizin ve folklorun taşıyıcısı olma rolüne sahiptir.

Sözlü kültür aracılığıyla kuşaklar öncesinden günümüze uzanan masal ne yazık ki zamanın ve teknolojinin aşındırıcı etkisine maruz kalmaktadır. Günümüz çocukları teknolojiyle erken yaşta tanışmakta, çizgi filmler, bilgisayar oyunları ve daha birçok uyarıcıyla kurdukları hayal dünyalarında geçmiş nesillerin ocak başlarında anlattıkları masallara yer kalmamaktadır. Bu durumun diğer bir sebebi de geçmiş nesillerin büyük aile yapısının yerini çekirdek ailelere bırakması sonucunda

babaannesi, dedesiyle aynı çatı altında yaşamayan çocukların masal dinleyebilecekleri ortamdaki yoksun oluşudur. Yalnızca teknoloji değil değişen yaşam koşulları ve beraberinde birçok etken, bu geleneği yok olmanın eşiğine getirmiştir.

Tüm bu olumsuz etkenler sözlü kültürün kayıt altına alınmasını zorunluluk haline getirmiştir. Bu doğrultuda başta folklor ve edebiyat olmak üzere kültür ve kimliğimizin sürekliliğini sağlayan tüm değerlerin gelecek nesillere aktarımı için bilimsel faaliyetlerin önemi, yakın tarihte anlaşılmıştır.

Masal derleme ve bunları neşretme faaliyetleri başlamış olsa da bu alanda ilk doktora tezi 1971 yılında Saim Sakaoğlu tarafından tamamlanmış olan *Gümüşhane Masalları-Metin Toplama ve Tahlil* başlıklı doktora tezidir. Bu çalışma diğer akademik çalışmalara ışık olmuş, akabinde il masallarının derlenmesi ve akademik anlamda incelenmesi yönünde çalışmalar sürmektedir. Bu çalışmanın sonrasında Erzurum, Gümüşhane ve Bayburt, Taşeli, Yukarıçukurova, Afyonkarahisar, Denizli, Muğla, Isparta, Balıkesir, Bingöl, Niğde, Adıyaman, Iğdır, Van, ve Kayseri gibi şehirlerimizin masalları üzerine derleme ve inceleme çalışmaları yapılmıştır.

Ancak tüm illerimiz masal türüyle ilgili derleme ve inceleme türünde çalışmalar mercek altına alındığında her bölge ve her şehre ait yeterli miktarda akademik çalışma yapılmadığı görülmüştür. Biz de bu düşünce doğrultusunda, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Uşak iline ait masallarla ilgili derleme ve inceleme çalışması yapılmadığını tespit ettik ve bu alanda çalışma yapmaya karar verdik.

Bu doğrultuda “Uşak’tan Derlenen Masallar Üzerine Bir İnceleme” başlıklı tezimiz; masalların derlenmesi, yazıya geçirilmesi ve bilimsel metotla incelenmesi esasına göre oluşturulmuştur. Saha derlemesinin her aşamasında Metin Ekici’nin *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri* isimli çalışması esas alınmıştır. Çalışmamız Uşak Merkez ve merkeze bağlı 40 köyden 83 kaynak şahısla görüşülerek derlenmiş olan 166 masalı içerir. Çalışmamızda belirttiğimiz 83 kaynak şahısın 62’si kadın, 21’i erkektir. Kaynak şahıslarımızın 14’ünün okur yazar olduğu, 17’sinin ise okur yazarlığının bulunmadığı; 37’sinin ilkököl, 7’sinin ortaokul, 6’sının lise, 2’sinin de üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Kaynak şahıslarımızın yaş

durumu incelendiğinde kadınlarda 62 kaynak şahıstan 55'inin; erkeklerde 21 kaynak şahıstan 19'unun elli yaşın üstünde olduğu belirlenmiştir.

Çalışmamız giriş ve önsöz dışında beş bölüm, sonuç, kaynakça ve sözlük bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde çalışmamızın amacı, kapsam ve sınırlılıkları belirtilmiştir. Ayrıca saha çalışması sırasında izlenen yöntemlerle ilgili bilgi verilmiştir.

Birinci Bölümde; Uşak'ın tarihî, coğrafi, ekonomik durumu ve sosyal yapısı ve derleme sahası hakkında genel bilgi verilmiştir.

İkinci Bölümde; masal üzerine çeşitli kaynaklarda yapılmış olan tanımlar ortaya koyulmuştur. Masal türüyle ilgili olarak Dünya'da ve Türkiye'de yapılmış olan tasnifler sıralanmıştır.

Üçüncü Bölümde; Uşak masallarının derlenme şekli, masalların ses kaydıyla tespiti, derleme esnasında karşılaşılan zorluklar, derleme yerleri ve kaynak kişilerle ilgili bilgi verilmiştir.

Dördüncü bölümde; motif tanımları verilmiş, ardından 167 masalın motifleri çıkarılarak *Motif Index of Folk- Literature*'a göre incelenmiştir. Masal metinleri üzerinde motif incelemesi yapılırken Saim Sakaoğlu'nun *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*, Ali Berat Alptekin'in *Taşeli Masalları*, Esmâ Şimşek'in *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*, Mehmet Özçelik'in *Afyonkarahisar Masalları* başlıklı doktora tezlerinden istifade edilmiştir. Hayvan masallarında yer alan motiflerin tespiti noktasında Nedim Bakırcı'nın *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme* isimli doktora tezine başvurulmuştur. Çalışmada yer alan masallar içerisinde motif bakımından en zengin masalların asıl halk masalları olduğu görülmüş, hayvan masalları ve fıkraların motif bakımından daha sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Uşak'tan derlenen masallar incelendiğinde “cemiyet”, “hayvanlar”, “olağanüstülükler”, “aldatma” başlıklı motifler en çok görülen motifler olup; “esirler ve kaçaklar”, “aldatma”, “ölüm”, “yasak” motifleri en az rastlanan motifler olmuştur. Ayrıca incelememize konu alan masallar içerisinde “mitolojik motifler” yok denecek kadar azdır. Bu bölümde son olarak masallar “işlevsel kuram” bağlamında incelenmiş, Uşak Masalları'nın işlevleri belirlenmiştir.

Beşinci bölümde; 166 masal metni kaynak kişileri belirtilerek aktarılmıştır. Metinler yazıya aktarılırken yörenin ağız özellikleri korunmuş ve kaynak şahısların anlatımına sadık kalınmıştır. Çalışmada yer alan masallar kaynak kişiler tarafından verilen adlara göre başlıklandırılmış, adı belirtilmeyen masallar ise numaralandırılmak suretiyle çalışmaya dâhil edilmiştir. Masallar, derleme tarihlerine göre sıralanırken birbirinin varyantı olan masallar art arda gelecek şekilde aktarılmıştır. Masal metinlerinin ardından kaynak kişilerin bilgileri verilmiştir.

Sonuç kısmında elde edilen veriler ışığında değerlendirmelere varılmış ve tezimizden elde edilen sonuçlar aktarılmıştır. Bu bağlamda Uşak masalları ile masal sahasında ilk derlemelerle kayıt altına alınan masallar kıyaslandığında, anlatıların formel ifadeler bakımından zayıfladığı ve kısaldığı görülmüştür. Ancak usta anlatıcıların dilinden aktarılan az sayıda masalın motif ve formel ifadeler bakımından zengin olduğu söylenebilir.

Sözlük başlığı altında, masallar içerisinde yer alan yöreye has sözcüklerin karşılıkları verilmiştir.

Tezimin başlangıçtan sonuna kadar tüm aşamalarında bilgi ve tecrübesiyle yol gösterici olan, özgüven ve cesaretimi artıran kıymetli danışman hocam Yardımcı Doç. Dr. Derya ÖZCAN'a hoşgörüsü, ilgi ve desteği için çok teşekkür ederim. Ayrıca eğitimim sürecinde desteğini hiç esirgemeyen babam Erdoğan BAHADUR, annem Munise BAHADUR ve ağabeyim Yüksel BAHADUR'a, 2016/TP007 proje numaralı tezimize proje süresince destek veren Uşak Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'ne teşekkürü bir borç bilirim.

Yeliz BAHADUR

Uşak, 2017

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Yeliz BAHADUR

Doğum Yeri ve Tarihi : Yatağan/MUĞLA 13.10.1986

Lisans Öğretimi : (2004-2009) Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Lisansla Birleştirilmiş Tezsiz Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Öğretimi : (2014-2017)
Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
Halkbilimi Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nda Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği:
Elazığ Arıcak Lisesi (2010-2013)
Uşak Eşme Şehit Mustafa Eğerci Anadolu İmam Hatip Lisesi (2013-2018)

e-posta adresi : y.bhdr86@gmail.com

Telefon : 0 533 426 07 47

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	vii
ÖN SÖZ	viii
ÖZGEÇMİŞ	xii
İÇİNDEKİLER	xiii
KISALTMALAR	xxi
GİRİŞ	1
ÇALIŞMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	1
A.1.AMAÇ.....	1
A.2. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.....	1
A.3.YÖNTEM.....	2
BİRİNCİ BÖLÜM	5
UŞAK'IN TARİHİ VE SOSYAL YAPISINA BAKIŞ	5
1. 1.UŞAK'IN TARİHİ.....	5
1.2.UŞAK'IN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	10
MASAL HAKKINDA GENEL BİLGİLER	10
2.1.Masal Kavramı	10
2.1.1.Sözlüklerde Masal.....	10
2.1.2. Araştırmacılara Göre Masal	11
2.2. Masallar Üzerine Yapılan İlk Çalışmalar.....	14
2.2.1.Masallarla İlgili Basılmış Kitaplar.....	14
2.2.2Masallarla İlgili Doktora Tezleri.....	20
2.2.3.Masallarla İlgili Yüksek Lisans Tezleri	22
2.3.Araştırmacılar Tarafından Yapılmış Masal Tasnifleri	27
2.3.1.Dünyada Yapılan Tıp Tasnifleri.....	28
2.3.1.1.Antti Aarne'nın Tasnifi.....	28
2.3.1.2. Stith Thompson'un Tasnifi.....	30
2.3.2.Türkiye'de Yapılan Tıp Tasnifleri.....	30

2.3.2.1.Eberhard-Boratav'ın Sınıflaması	30
2.3.2.2.Türkiye’de Yapılan Diğer Tasnifler	31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	34
3.UŞAK MASALLARININ DERLENME ŞEKLİ	34
3.1.Masalların Ses Kaydıyla Tespiti	34
3.2.Derleme Esnasında Karşılaşılan Zorluklar.....	34
3.3.Derleme Yerleri	35
3.4.Kaynak Kişiler	36
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	39
UŞAK’TAN DERLENEN MASALLARIN MOTİF INDEX OF FOLK-LİTERATURE’ A GÖRE İNCELEMESİ.....	39
A. MİTOLOJİK MOTİFLER	39
B. HAYVANLAR.....	42
C.YASAK	51
D. SİHİR	53
E. ÖLÜM	59
F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER	59
G. DEVLER.....	65
H.İMTİHANLAR	71
J.AKILLILAR VE APTALLAR.....	76
K.ALDATMA.....	79
L.KADERİN TERS DÖNMESİ	88
M.GELECEĞİN TAYİNİ.....	90
N.ŞANS VE TALİH	93
P.CEMİYET.....	99
Q.MÜKÂFATLAR VE CEZALAR	111
R.ESİRLER VE KAÇAKLAR	115
S.ANORMAL ZULÜMLER	116
T.CİNSİYET	119
U.HAYATIN TABİATI	123
V.DİN	124
W.KARAKTERİN ÖZELLİKLERİ	127
Z.ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI.....	129

UŞAK MASALLARINDA BELİRLENEN FORMEL(KALIP) İFADELER.....	134
4.1. Başlangıç Formelleri.....	135
4.1.1.Sade Giriş Formelleri:	135
4.1.1.1.Bir Varmış' lı Girişler:	135
4.1.1.2. Evvel (eski) Zamanlı Girişler:.....	136
4.1.1.3. Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Girişler:	137
4.1.2.Tekerlemeli Giriş Formelleri:	138
4.1.2.1.Tekerlemenin Başa Getirildiği Başlangıç Formelleri:	138
4.1.2.2.Tekerlemenin Sona Getirildiği Başlangıç Formelleri:	138
4.2. Bağlayış (Geçiş) Formelleri.....	138
4.2.1. Masaldaki Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Bağlayış Formelleri:.....	139
4.2.2. Dinleyicinin Dikkatini Artırmak İçin Söylenen Formeller:	139
4.2.3. Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formeller:	139
4.2.4. Masal Ortasında Geçiş Sağlayan Tekerlemeler:	141
4.2.4.1.Az Gitmekle Başlayan Formeller:.....	141
4.2.4.2. Günlerden Bir Gün ile Başlayan Formeller:	142
4.2.4.3. Vara Vara ile Başlayan Formeller:.....	142
4.3. Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller:	142
4.3.1. İki Varlığın Karşılıklı Konuşmaları:	142
4.3.2. Soru-Cevap Şeklinde Olanlar:	142
4.3.3. Normal Konuşma Şeklinde Olanlar:	143
4.3.4. Bir Varlığın Tanımı ve Tasviri ile Bir Hareketin Yapılışını Anlatan Formeller:144	
4.3.4.1. Bir Varlığın Tasviri:.....	144
4.3.5. Masal Kahramanlarının Birinin Konuşması da Formel Olabilir:.....	144
4.3.6. Bir Olayın Masalcı Tarafından Anlatılması Bir Formel Olabilir:.....	145
4.4. Bitiş Formelleri	146
4.4.1. Çıplak Bitiş:	146
4.4.1.1. Murada Ermek:	146
4.4.1.2. Kırk Gün Kırk Gece Düğün Yapmak:	146
4.4.1.3. Katır-Satır Seçimi:	147
4.4.2. Devam Eden İleriye Giden Bitiş:	147
4.4.3. Özetleyen, Terkip Eden Bitiş:	148
4.4.4. Ani Bitiriş Formelleri:.....	148

4.4.5. Şahsi Bitiriş Formelleri:	149
4.4.5.1. Olay Yerinden Gelmek (Teminat Formelleri).....	149
4.4.5.2. Anlatıcının Kendisine Veya Dinleyenlere İyi Temennilerde Bulunması:...	150
4.5.Masalların İşlevi.....	151
4.5.1.Eğlenme/Eğlendirme ve Hoşça Vakit Geçirme İşlevi:	152
4.5.2. Toplumsal Kurallara ve Törelere Destek Verme İşlevi	156
4.5.3. Eğitim ve Kültürün Genç Kuşaklara Aktarılması İşlevi	159
4. 5.4.Toplumsal ve Kişisel Baskılardan Kurtulma İşlevi:	161
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	165
UŞAK MASALLARI METİNLERİ.....	165
1.ZÜMRÜDÜANKA KUŞU	165
2. ZÜMRÜDÜ ANKA KUŞU (1. VARYANT).....	171
3. GÜLÜNCE GÜLLER AÇILAN KIZ	174
4. SABIR TAŞI.....	181
5. KEŞKEK.....	183
6. SULTAN SÜLEYMANLA ANKA KUŞU	184
7. KABAK GÜZELİ	185
8. MÜŞKÜL ALİ.....	187
9. TEMBEL DELİ AMAT.....	189
10. ÜÇ KARDEŞLER	191
11. İĞCİ BABA	192
12. KIZIM HANGİSİ.....	194
13. ADAMLA ECİNNİ.....	195
14. TAN TAN GABACIK	197
15. TAN TAN GABACIK (1. VARYANT).....	199
16. TAN TAN GABACIK (2.VARYANT).....	200
17. TAN TAN GABACIK (3. VARYANT).....	201
18. TAN TAN GABACIK (4. VARYANT).....	202
19. TAN TAN GABACIK (5. VARYANT).....	203
20. TAN TAN GABACIK (6. VARYANT).....	204
21. TAN TAN GABACIK (7. VARYANT).....	205
22. BIZIDIK.....	206
23. HARAM LOKMA	209
24. ÇOCUKSUZ GELİN	211
25. TUZ KADAR SEVGİ.....	212
26. BALIK BİLMEZSE HALİK BİLİR	213

27. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ	215
28. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (1. VARYANT)	217
29. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (2. VARYANT)	217
30. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (3. VARYANT)	219
31. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (4. VARYANT)	220
32. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (5. VARYANT)	221
33. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (6. VARYANT)	223
34. NOHUTTAN OĞLAN	224
35. NOHUTTAN OĞLAN (1. VARYANT)	225
36. NOHUTTAN OĞLAN (2. VARYANT)	227
37. NOHUTTAN OĞLAN (3. VARYANT)	227
38. YILANLA İNSANOĞLU	228
39. YILANLA İNSANOĞLU (1. VARYANT)	230
40. YILANLA İNSANOĞLU (2. VARYANT)	231
41. YILANLA İNSANOĞLU (3. VARYANT)	231
42. KORKUYU ARAYAN OĞLAN	232
43. ALİ CENGİZ'İN OYUNU	233
44. PADİŞAHLA ARAP KÖLESİ	235
45. NĀMERT İLE CŌMERT	237
46. İKİ HIRSIZ	240
47. İKİ HIRSIZ (1. VARYANT)	241
48. GÜMÜŞ PINARIYLA ALTIN PINARI	242
49. ALTIN GÖLÜ, GÜMÜŞ GÖLÜ	245
50. DEV KARISI	246
51. KÜÇÜK AZRAİL	248
52. GÜLLÜ NAZİK	249
53. GENÇLİKDE Mİ GOCALIKDA MI?	251
54. GENÇLİKDE Mİ GOCALIKDA MI? (1. VARYANT)	253
55. PARMAK ÇOCUK	256
56. DEVLE KÜÇÜK KIZ	257
57. DOKUZ OKKA	259
58. BALBÖYREK	262
59. MELİKŞAH	267
60. CIRTLANLA BIRTLAN	269
61. KARTAL YAVRUSU İLE CİVCİVLER	270
62. PADİŞAHLA NASREDDİN HOCA	271

63. KELOĞLANLA PADİŞAH	271
64. MASAL: MASAL NO 41	273
65. ASKERE GİDEN KIZ	274
66. ADAMLA HİNDİ	277
67. YEDİ DEVLER	278
68. KELOĞLANLA ÜVEY ANASI	281
69. TİLKİ İLE YILAN	282
70. DEREDE BULUNAN ELMA	282
71. GURBETE GİDEN BABA	284
72. KÖSE DAYI	287
73. AYI İLE EVLENEN KIZ	288
74. AYIYLA EVLENEN KIZ (1. VARYANT)	289
75. AYIYLA EVLENEN KIZ (2. VARYANT)	290
76. AYIYLA EVLENEN KIZ (3. VARYANT)	291
77. TİLKİYLE ÇİFTÇİ	293
78. KELOĞLAN'LA ABLASI	293
79. TÛCCARLA HANIMLARI	295
80. KEÇİYLE YAVRULARI	297
81. KEÇİYLE YAVRULARI (1. VARYANT)	298
82. KEÇİYLE YAVRULARI (2. VARYANT)	298
83. KEÇİYLE YAVRULARI (3. VARYANT)	299
84. MASAL NO 84	300
85. TEMBEL KÖYLÜLER	301
86. BİR KIZA ÜÇ DÜNÜRCÜ	301
87. PADİŞAHLA KARISI	302
88. GÜL İLE SİNAN	304
89. YÖRÜĞÜN DUASI	309
90. KİRPIYLE TİLKİ	310
91. TİLKİYLE AYI	310
92. GELİNLE KUMASI	311
93. ASLANLA KEDİ	312
94. ASLANLA KEDİ (1. VARYANT)	313
95. ASLANLA KEDİ (2. VARYANT)	314
96. ASLANLA KEDİ (3. VARYANT)	315
97. EŞEKLE TİLKİ	316
98. PADİŞAHLA KÖLESİ	316

99. ĀLİMLE ÖĞRENCİLERİ.....	317
100. DELİ MEMET.....	318
101. KURTLA KUZULAR.....	319
102. ÇANLI TİLKİ.....	320
103. ÇANLI TİLKİ (1.VARYANT).....	322
104. KAPLUMBAĞAYLA TİLKİ.....	322
105. KAPLUMBAĞAYLA TİLKİ (1. VARYANT).....	326
106. KAPLUMBAYLA TİLKİ (2.VARYANT).....	327
107. KAPLUMBAĞAYLA TİLKİ (3. VARYANT).....	327
108. ÜVEY ANA.....	328
109. ÜÇ GELİN Bİ GAYINNA.....	329
110. DİLDİRŞİKLER.....	329
111. GÜÇCÜK ZEHRA'YNAN GARA CANAVAR.....	330
112. CADİ GARIYLA MIDİK.....	331
113. KURTLA TİLKİ.....	332
114. YILANLA TİLKİ.....	333
115. YAŞLI AYI VE AYI YAVRULARI.....	333
116. KOCA KARIYLA ANDIK.....	334
117. AZRAİLLE İNSANOĞLU.....	335
118. ÜÇ İMAM.....	336
119. ÖKÜZLE KERTENKELE.....	337
120. AKILLI TAVUK.....	337
121. TİLKİYLE AYI.....	338
122. AKIL SATIN ALAN ADAM.....	339
123. TILSIMLI KIZ.....	341
124. ÇİFTÇİYLE DİLENCİ.....	342
125. ASLANLA TİLKİ.....	345
126. TİLKİ, ASLAN VE KURT.....	346
127. MASAL: MASAL NO 127.....	346
128. KOYUN ÜRETME.....	349
129. HAYIRSIZ EVLAT.....	349
130. AĞAYLA ÇOBANI.....	350
131. AĞAYLA ÇOBANI (1. VARYANT).....	351
132. KURTLA TİLKİ.....	352
133. EJDERHA.....	352
134. YENİ GELİNLE DİLENCİ.....	353

135. TİLKİYLE KURT.....	353
136. İKİ ÇİFTÇİ	354
137. GARİP MĒMET	355
138. ZENGİNİN KIZIYLA FAKİRİN OĞLU	356
139. GURBETE GİDEN OĞLAN.....	356
140. PADİŞAHIN KIZIYLA SİĞİRTMACIN OĞLU.....	357
141. PADİŞAHIN KIZIYLA SİĞİRTMACIN OĞLU (1. VARYANT).....	359
142. PADİŞAHLA ARAP KÖLESİ	359
143. PADİŞAHLA ARAP KÖLESİ (1. VARYANT).....	361
144. NEYDİM, NE OLDUM, NE OLACAĞIM.....	362
145. PADİŞAHIN BOYNUZU.....	362
146. MERCİMEK ÇOCUK	363
147. MASAL: MASAL NO 147.....	364
148. TİLKİ, KURT VE ANDIK	366
149. ADAMLA CİNNİ.....	367
150. HIZIRLA ÜÇ ARKADAŞ.....	367
151. HIZIRI ARAYAN ADAM	369
152. AĞAYLA ARAP	370
153. MASAL: MASAL NO 153.....	370
154. AĞANIN KEDİSİYLE KÖPEĞİ	372
155. ÇIRA.....	373
156. MASAL: MASAL NO 156.....	374
157. TİLKİYLE AYI	377
158. CADİ VE KIZLARI.....	378
159. GELİNLE KAYNANASI.....	379
160. MASAL: MASAL NO 160.....	380
161. DOKUZ DOLMA.....	381
162. KELOĞLANLA CAZİ GADİN	381
163. KELOĞLANLA KIRK DEVLER.....	383
164. MASAL: MASAL NO: 164.....	384
165. ÖLÜMSÜZ KÖY.....	387
166. MASAL: MASAL NO 166.....	387
SONUÇ	389
SÖZLÜ KAYNAKLAR.....	394
KAYNAKÇA.....	422
SÖZLÜK.....	426

KISALTMALAR

Aath : Aarne-Thompson

Akt. : Aktaran

ATU: The Types Of International Folktales (Uluslararası Masal Tipleri Kataloğu)

bs. : Baskı

Bas. : Basımevi

C : Cilt

Çev. : Çeviren

EB : Eberhard-Boratav

Haz. : Hazırlayan

K.K. : Kaynak Kişi

m.ö. : Milattan Önce

s. : Sayfa

S. : Sayı

TDK : Türk Dil Kurumu

TTV : Typen Turkischer Volksmarchen

vb. : Ve Benzeri

vd. : Ve Diğerleri

vs. : Ve Saire

Yay: Yayıncılık/ Yayınevi

Yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

ÇALIŞMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

A.1.AMAÇ

Çalışmanın amacı köklü bir folklor mirasına sahip olan Uşak ili Merkez ilçe ve merkez köylerde halen yaşatılmakta olan masal anlatma geleneğini tespit etmektir. Bugüne kadar Uşak ile ilgili halk bilimi çalışmaları yapılmış olsa da “masal” sahasında müstakil bir eser ortaya koyulmamıştır. Bu nedenle çalışmamıza konu olarak Uşak masalları seçilmiştir. Sahaya çıkarak derlenen masalları yazıya aktararak var olan kültür hazinesinin gün yüzüne çıkarılıp gelecek nesillere aktarılması yolunda halk bilimine katkıda bulunmak hedeflenmiştir. Bir sözlü anlatı geleneği olarak masalın unutulmakta olan bir kültürel miras olduğu düşünülünce masal geleneğiyle yetişmiş son kuşakların anlattıkları masalları derleyerek bu alanda yapılacak olan çalışmalara katkıda bulunmak bir gereklilik olarak görülmüştür. Sahada derlenerek yazıya aktarılan ve incelenen masalarda Uşak halkının yaşam biçimi, kültürü, yemekleri, adet ve inanmalarından izler bulmak mümkündür. Masallar yazıya aktarılırken Uşak’ın ağız özellikleri korunmuş, kelimelerin orijinal şekilleri aktarılmış, böylece dil sahasında çalışan araştırmacıların da çalışmamızdan istifade etmesine olanak sağlamak istenmiştir.

A.2. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Bu çalışma Uşak Merkez ilçe ve merkeze bağlı köylerden derlenen masalları kapsamaktadır. Daha önce Uşak ilinin tarihiyle ilgili birçok eser yazılmıştır. Ancak Uşak’ın folkloruna ait akademik çalışmalar yeterli düzeye ulaşmamıştır. Uşak merkez ilçeye ait masalların derlenmesi ve bilimsel incelemesi bugüne dek yapılmadığı için bizim çalışmamız bu sahada boşluğu dolduracak niteliktedir.

Uşak ilinin kurulduğu bölge eski bir yerleşim merkezi olduğu için köklü bir kültürün izlerini taşıyan Uşak, çalışma sahası olarak belirlenmiştir. Uşak ilinde Merkez ilçeye bağlı 85 köy bulunmaktadır. Bizim çalışmamıza bu köylerden 40

tanesi ve Uşak merkez dâhil edilmiştir. Bu nedenle çalışmamız Uşak'tan derlenen masallar olarak sınırlandırılmıştır. Merkeze bağlı köylerden, daha çok merkezden uzak köyler tercih edilmiş, böylece sözlü kültürün canlı bir şekilde yaşadığı sahalara ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmamız kapsamında Aşağıkaracahisar, Belkaya, Beylerhan, Bozkuş, Buğdaylı, Çamyuva, Çarıkköy, Çınarcık, Çukurağıl, Derbent, Eğlence, Emirfakı, Eskisaray, Fakılı, Göğem, Güneli (Mıdıklı), Güre, Hacıkadem, İlyaslı, Kabaklar, Karakuyu, Kaşbelen, Kayağıl, Kedyünü, Kılcan, Kırka, Mesudiye, Mollamusa, Muharremşah, Ormandamı, Ortabağ, Ortaköy, Örencik, Selvioğlu, Sorkun, Susuzören, Şükranıye, Ulucak, Üçkuyular, Yapağılar köylerine gidilerek saha çalışması yapılmıştır. Bu nedenle çalışmamız Uşak'tan derlenen masallar olarak sınırlandırılmıştır.

A.3.YÖNTEM

Sahada halk bilgisi ürünleri derlenmeden önce derleme sahasının tarihî, coğrafi, ekonomik, sosyal yapısı ve alanın dil özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Ardından derleme çalışmasına bir plan yapılarak başlanmalıdır. Sahaya çıkmadan önce derlemenin amacı, derlemenin konusunun sınırlandırılması, derlemeye ne zaman çıkılacağı gibi sorulara cevap bulunarak bir yol haritası çıkarılması gerekmektedir. Derleme sırasında kullanılacak yazılı malzemeler, elektrikli ve pilli kayıt araçları, video kamera, fotoğraf makinası gibi cihazlar hazır bulundurulmalıdır. Bunlara ek olarak kaynak kişilere sorulacak sorular saha öncesinde belirlenmelidir (Ekici, 2007: 25-63).

Saha (alan) derlemelerinde kullanılan üç yöntem bulunmaktadır. “Anket”, “gözlem” ve “görüşme” yöntemleri derleme sürecinde derlemecinin amacı doğrultusunda uygulanmaktadır (Ekici, 2007: 65-74).

“Anket” yöntemi, alanda hangi halk bilgisi ürünlerinin bulunduğu, bunları en usta şekilde icrâ edebilen kişilerin tespiti, halk bilgisi ürünlerinin ne zaman ve nerede icrâ edildiği gibi konularda saha öncesi ön bilgi toplamak için kullanılan bir yöntemdir. Kimi zaman da saha derlemesinin ardından eksik bilgileri tamamlama amacıyla kullanılabilir (Ekici, 2007: 65).

“Gözlem” yöntemi, derlemecinin halk bilgisi ürünlerini, yaratım ortamlarına dahil olarak kaydetmesidir. Derleme yapılan tür ve sahaya göre derlemeci “aktif

katılımcı gözlem durumu” ya da “pasif katılımcı gözlem durumu”nda bulunabilir. “Aktif katılımcı gözlem durumu” derlemecinin yöreyi tanınması durumunda halk bilgisi ürünlerini derlemede kullanılabilirken, yöreye yabancı olunması durumunda uygulaması zor bir yöntem haline almaktadır. Gözlem ve görüşme yöntemlerinin kullanılması sırasında ortam da önem taşımaktadır. Bir halk bilgisi ürünü kendine özgü geleneksel ortamında, bu ürünü ortaya koyan halk grubu tarafından oluşturulması ve tekrarlanmasının mümkün olduğu ortama “doğal ortam” denir. “Yapay ortam” ise derlemeci tarafından icrâcının derlemecinin yaşadığı yere davet edilmesi, ya da icrâcının yaşadığı yerde, derlemecinin oluşturduğu ortamda halk bilgisi ürününü icrâsı şeklinde olabilir (Ekici, 2007: 67-68).

Derlemede kullanılan üçüncü yöntem ise “görüşme” yöntemidir. Bu yöntem, derlemeci ve anlatıcının aynı ortamda bulunduğu bir yöntemdir. Derlemeci tarafından önceden hazırlanan sorular, kimi zaman da doğaçlama bir şekilde sorulan soruların “kaynak kişi” şeklinde de adlandırılan anlatıcı-icrâcıya yöneltilmesidir. Sorulan sorular ve alınan cevaplar yazılarak ya da ses (teyp) bazen de ses ve görüntü (video kamera) kaydediciler kullanılarak kayda alınır. Görüşme çeşitleri yönlendirilmiş görüşme ve yönlendirilmemiş görüşme şeklinde iki grupta incelenir. Yönlendirilmiş görüşme, derlemecinin önceden hazırladığı soruları belli bir sıraya göre anlatıcıya yöneltmesiyle yapılan derleme çalışmasına denir. Yönlendirilmemiş görüşme ise daha az başvurulan bir yöntem olup, kaynak kişi, icrâsı ve anlattığı halk bilgisi ürünüyle ilgili önceden soru hazırlanmadan bilgi elde etme yöntemidir. Daha çok usta halk bilimcilerin başvurduğu bir yöntemdir (Ekici, 2007: 71-73).

Tezimiz saha olarak Uşak Merkez ilçe ve merkeze bağlı 40 köyde gerçekleşmiştir. Sahaya çıkılarak yapılan tek konulu bir derleme ve inceleme çalışmasıdır. Sözlü edebiyat türlerinden “masal” ile sınırlanan çalışmamız Halk bilimi derleme yöntemlerinden olan görüşme yöntemiyle Uşak’tan derlenen masallardan oluşmaktadır.

Çalışmada sahaya çıkmadan önce Ekici’nin *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri* adlı çalışması esas alınarak hazırlanan sorular icracılara yöneltilerek görüşme çeşitlerinden “yönlendirilmiş görüşme” kullanılmıştır. Görüşmeler sırasında anlatıcılarla samimi bir iletişim ortamı oluşturularak olabildiğince sohbet havasında süren derlemeler yapılmaya çalışılmıştır.

Saha alışmamızda kaynak kişiler belirlenirken yerel yöneticilerden, yöre halkını ve kültürünü iyi tanıyan kılavuz kişilerden yararlanılmıştır. Daha çok geçmiş kültürü değişmeden taşıyabilecek kaynak kişiler seçilmeye çalışılmıştır. mr boyunca köyünde yaşamış, köyünden en az ayrılmış, eğitimi olmayan veya çok az olan kişiler kaynak kişi olarak seçilmiştir.

Saha çalışmalarımız sırasında bir günü bir köye ayırarak, bazen bir köye iki gün ayırarak araştırdığımız alanda uzun süre vakit geçirilmek suretiyle gözlem tekniklerinden “katılımlı gözlem” kullanılmıştır. Böylece sahayla ilgili daha detaylı bilgi toplanmıştır.

Derleme sırasında ses kayıt cihazı ve fotoğraf makinası hazır bulundurulmuştur. Konuşmalar ve görüntüler sağlıklı bir şekilde kaydedilmıştir.

Yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemiyle “masal” türüyle ilgili ortaya koyulmuş süreli ve süresiz yayınlar, Yük Dökümantasyon Merkezi ve Uşak Üniversitesi Kütüphanesi’nden yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

UŞAK'IN TARİHİ VE SOSYAL YAPISINA BAKIŞ

1. UŞAK'IN TARİHİ

Uşak ili, tarihin çok eski çağlarından bugüne değin iskân edilen bir coğrafya üzerinde kurulmuştur. Birçok medeniyete ev sahipliği yapan kent, antik dönemlerden bugüne farklı adlarla anılmıştır.

“Antik kaynaklardan yapılan araştırmalara göre Uşak’ın en eski adı, kutsal hisar alanı anlamında “Temenothyrai” dir. Fakat Uşak paraları üzerinde “Flaviopolis” ismine rastlanmaktadır. Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası isimli eserinde her iki ismi de doğrulayan Prof. Dr. Ramsey, bu iki şehir adının biri bugünkü Uşak şehrinin doğusundaki yerleşim yeri için, diğeri ise batısındaki bir yerleşim yeri için kullanıldığını yazmaktadır.” (İlkler Şehri Uşak, 1993: 45).

Evlıya Çelebi’nin Seyahatname’sinden, Kâtip Çelebi’nin Cihannuma’sına kadar birçok eserde Uşak ilinden bahsedildiği görülmektedir (İlkler Şehri Uşak, 1993: 45).

Uşak ili merkeze bağı köylerde yaptığımız derlemeler esnasında Kaşbelen köyünde bizim de duymuş olduğumuz bir efsane, Uşak ilinin adıyla ilgili farklı bir görüş ifade etmektedir.

“Bu rivayetlere göre şehrin güneyindeki Mende köyü büyük bir kasabadır ve adı Menos’tur. Oğuz Türkmenleri buralara inince Menos’u istila etmişler ve adını “Mende” diye hançerelerine kolay gelecek şekilde değiştirmişlerdir. O zaman Uşak’ın olduğu yer boştur ve Mende beyinin mandırasıdır. Mandıra’ya oğullarını oturtmuşlardır. Bey, mandıraya her gidişinde oğullarını murad ederek ‘Ben Uşak’a gidiyorum.’ haberini bırakır. Bolca tekrarlanan bu deyim, bir semt ismi olarak buralara âlem olur kalır.” (İlkler Şehri Uşak, 1993: 3).

Uşak ilinin adının kaynağına dair tarihçiler de farklı görüşler ortaya koymaktadır.

“Hacettepe Üniversitesi tarihçilerinden Tuncer Baykara, “Uşak” adının Türklerden önce Anadolu’da yaşayanların verdiği bir ad olmadığını, aynı zamanda Türkçe bir kelime de olmadığını söylemektedir. Mehmet Eröz ise, Türkmenlerin beş kola ayrıldığını, bunlardan birincisinin Salur-Kazan’ın torunu Salur-Ogurcık’ in neslinden geldiklerinin ve beş aşiret teşkil ettiklerinin, bunlardan birinin Uşhaq (Uşak) olduğunu söylemektedir.” (İlkler Şehri Uşak, 1993: 3).

Birçok farklı görüşün varlığı, “Uşak” adının kökeniyle ilgili kesin bilgi bulunmadığını göstermektedir. Bununla birlikte Uşak sınırlarında bulunan arkeolojik bulgular, kentin köklü medeniyetlerin kurulduğu zengin bir kültür mirasına sahip olduğunu olarak ispatlar niteliktedir.

Bir dönem Roma imparatorluğu hakimiyetinde bulunan Uşak, milattan önce II. bin yılda Hititler’in, milattan önce XII. yüzyılda Frigler’in, VII. yüzyılda Lidyalılar’ın, sonra da Persler’in egemenliği altında yaşamıştır. Perslerden sonra bir süre Bergama Krallığı’nın hâkimiyetinde kalan Uşak, m.ö. 395 yılında Doğu Roma imparatorluğunun egemenliğine de tanıklık etmiştir. (İslam Ansiklopedisi, 2012: 223).

Selçuklular XI. yüzyılda Anadolu’yu keşfetmeye yönelik seferler düzenlemiştir. Türk egemenliğine girdiği dönemde ‘Uşak’ adını alan şehir 1076 yılında Selçuklular’ın hâkimiyetine girmiştir. Ancak I. Haçlı Seferi’nden sonra Uşak ve çevresini Bizanslılar tekrar ele geçirmiştir. (İslam Ansiklopedisi, 2012: 222-223).

Selçuklular Uşak bölgesinde kalıcı hâkimiyetini I. Alâeddin Keykubad devrinde sağlamıştır. Beylikler dönemine gelindiğinde Uşak bölgesi Germiyanoğulları’nın eline geçmiştir. Bu dönemde Osmanlı ile diğer Anadolu beylikleri arasında uzun süre siyasi çekişmeler yaşanmıştır. Germiyanoğulları’nın başındaki II. Yakub Bey ise 1428 yılında II. Murat’ la görüşerek erkek evladı olmadığı için ölümünün ardında memleketi Osmanlı’ya bıraktığını açıklar. Böylece II. Yâkub’un ölümünün akabinde Uşak, Osmanlı’nın sancağının bir parçası olmuştur (İslam Ansiklopedisi, 2012: 222-223).

“Bugün için Uşak İli, hemen tamamına yakını Yörük aşiretlerinin yerleşmesinden oluşmuş bir etnik yapı görünümündedir. Faruk Sümer’in incelediği kaynaklardan yaptığı tespitlere göre, Uşak’ta Avşar, Alayuntlu, Kayı, Bayat ve Saraç oymağı yerleşmiştir.” (Gülsevin, 2002: 7).

Anadolu coğrafyası jeopolitik konumu ve coğrafi avantajlarının etkisiyle geçmişten bugüne dek pek çok topluluğun hâkimiyet mücadelesine sahne olmuştur. Birçok kez el değiştiren Uşak ili, Milli Mücadele dönemine gelindiğinde çetin geçecek bir sürece girer (İslam Ansiklopedisi, 2012: 223).

I. Dünya savaşının ardından 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesinin 7. maddesinden güç alan işgalci devletler Anadolu'yu işgale başlar. Batı Anadolu bölgesinde Yunanlılar işgale başlayınca Batı Anadolu'da milli mücadele yanlısı kongreler düzenlenir. 16-25 Ağustos 1919 tarihleri arasında düzenlenen Alaşehir Kongresinde Uşak'ta etkin rol oynar (İlkler Şehri Uşak, 1993: 52).

Ancak Yunan saldırısı karşısında yeterince başarılı müdafaa yapılamaz ve 29 Ağustos 1920 tarihi itibarıyla Uşak, Yunan işgaline girer. İki yıl süren işgal süreci sonrasında I. ve II. İnönü Muharebeleriyle Yunan kuvvetleri durdurulur, Sakarya Savaşı sonrasında ise büyük bir bozguna uğratılır. 1 Eylül 1922 tarihi itibarıyla Uşak işgalden kurtulur (İslam Ansiklopedisi, 2012: 223).

Yunanlılar Sakarya savaşı sonrasında Afyon'dan Uşak'a doğru kaçarken bu alanda çok fazla tahribata sebep olmaz. Ancak Uşak'tan İzmir'e doğru çekilirken Ermeni ve Rumlardan güç alarak geçtikleri yerleri yakıp yıkarlar. Bu nedenle de Uşak'ın tarihi dokusu zarar görmüştür (İslam Ansiklopedisi, 2012: 223).

Medeniyetler beşiği olan Uşak'ta yapılan arkeolojik kazı ve araştırmalar, tarihin eski çağlarından günümüze kadar gelen kalıntıları ortaya çıkarmıştır. Bu kalıntılar şehrin turizm potansiyelini artırmaktadır.

1.2.UŞAK'IN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Uşak; Ege Bölgesi'nde, İçbatı Anadolu bölümünde, İçbatı Anadolu Eşiği diye adlandırılan bölümde yer alır. Konum olarak kuzeyde Kütahya, doğuda Afyon, güneyde Denizli ve batıda Manisa illeri ile çevrili olan bir alanda kurulmuştur (Gülsevin, 2002: 7).

Şehir, Merkez ilçe (Uşak) de dâhil Banaz, Eşme, Karahallı, Sivaslı ve Ulubey olmak üzere 6 ilçeden oluşmaktadır.

Ege ve İç Anadolu bölgesi arasında geçit özelliği gösteren Uşak'ta, bu iki bölgenin de iklim özellikleri bir arada görülür. Ege bölgesiyle kıyaslandığında daha sert, İç Anadolu bölgesiyle kıyaslandığında ise daha yumuşak olan bir iklime sahiptir (Yeni Türk Ansiklopedisi, 1985: 4470).

Dağlık kesimlerinde zengin bir orman örtüsüyle karşılaşılan Uşak'ta; karaçam, kızılçam, palamut meşesi, ardıç, dişbudak ve karaağaç türlerinde ağaçlar yetişmektedir (Gülsevin, 2002: 9).

Ege illeri içerisinde nüfus bakımından İzmir, Denizli, Manisa'nın gerisinde kalan Uşak sanayileşme ve üretim kapasitesindeki artışla birlikte son yıllarda daha çok göç alan bir kent halini almıştır (Yeni Türk Ansiklopedisi, 1985: 4470).

“2013 yılı verilerine göre Uşak ilinin nüfusu 346 508'dir. Nüfusun yarısından fazlası merkez ilçede yaşamaktadır.” (<http://www.tuik.gov.tr/Start.do>).

Uşak ilinde ekonomi sanayi ve tarıma dayanmaktadır. Engebeli yapıdan dolayı sulanabilen tarım arazisinin yetersiz oluşu, geçmişten günümüze tarım alanında kayda değer gelişim olmamasına sebep olmuştur (İlkler Şehri Uşak, 1993: 52).

Tarım arazilerinin azlığı ve iklimin etkisiyle hububat (buğday, arpa, mısır, nohut) ürünleri ilde en çok ekilen tarım ürünleridir. Ayrıca baklagiller ve endüstri bitkileri Uşak'ta tarım gelirlerini artıran ürünlerdir (İlkler Şehri Uşak, 1993: 107).

Tarım gelirleriyle kendi kendine yetebilecek bir potansiyeli olmayan Uşak'ın bu durumu, halkı sanayileşmeye yöneltmiştir. Bu sebeple Osmanlı Dönemi'nden itibaren yerli girişimciler sanayileşmenin ilk adımlarını atmıştır (İlkler Şehri Uşak, 1993: 107).

Uşak'ta ilk iplik fabrikası 1905'te açılmıştır, bu atılımı 1910 yılında 2 adet şayak (kumaş) fabrikası izlemiştir. Osmanlı döneminde 1913 yılında gerçekleştirilip 1917 yılında yayınlanmış olan sanayi sayımına göre ülkenin yün iplik üreten ve dokumacılık yapan 13 işletmesinden 3'ü Uşak'ta yer almaktadır (İlkler Şehri Uşak, 1993: 107).

Türkiye'nin en eski dokuma merkezlerinden olan kentin sanayisi tekstil (pelüş battaniye, pamuklu dokuma, iplik imalatı), dericilik ve seramik üzerine

kurulmuştur. Uşak'ta üretilen deriler elbiselik deridir ve büyük bir bölümü ihraç edilmektedir (İlkler Şehri Uşak, 1993: 107).

İKİNCİ BÖLÜM

MASAL HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1.Masal Kavramı

“Dilimize Arapça’dan geçmiş olan “masal” kelimesinin aslı “mesel” şeklindedir.” “Masal” kelimesinin bugünkü gerçek anlamında kullanılmasının tarihi oldukça yenidir. Belki 130 yıllık bir geçmişi olan bu terimin yerine daha önceleri başka ve kendilerine has anlamları da bulunan kelimeler kullanılıyordu: Kıssa, dâstan, hikâye vb. kelimenin zamanla “masal” sekline dönüşecek olan “mesel” şekli 19. yüzyılın başlarından itibaren görülmeye başlanır; böylece “mesel”e de eski anlamlarına ek olarak yeni bir anlam yüklenmiş olur.” (Sakaoğlu, 2003: 3).

Türkiye Türkçesinde “masal” kelimesinin karşılığı olarak; Azerbaycan Türkleri “nağıl”, Başkurt Türkleri “ekiyet”, Kazak Türkleri “şabur-şabıs”, Özbek Türkleri “ertek”, Türkmen Türkleri “erteki”, Kırgız Türkleri “at”, “çabu, “cöö” ve “comak”, Tatar Türkleri “ekiyat/akiyat”, Uygur Türkleri “çöçek”, Kabardin Türkleri “şapıs”, Saha Türkleri “olonho” ve “ostuoroy”, Altay Türkleri “çörçök”, Tuva Türkleri “tool”, Hakas Türkleri “nımah” kavramlarını kullanırlar (Dilek, 2007:17).

Geçmişten günümüze değin “masal” kelimesinin Türkiye Türkçesi’ndeki karşılığına ve diğer Türk devletlerindeki adlarına yer verdikten sonra sözlüklerde yer alan ve araştırmacılarımızın yapmış olduğu masal tanımlarına geçmek istiyoruz.

2.1.1.Sözlüklerde Masal

“Masal” kavramı üzerine pek çok kimse fikir ortaya koymuş ve tarifler yapmıştır. Çalışmamızın bu bölümünde lügatlerde “masal” kavramının nasıl açıklandığına değinilecektir:

Şemsettin Sami, Kâmûs-ı Türki’de: “Adab ve ahlâk ve nasayihe müteallik küçük hikâye. (Sami, 2012: 995)

Ahmet Vefik Paşa Lehçe-i Osmânî’de: “Mesel, hâlâ hikâye, dâsitân, menkabe manasına fıkra ve kazıyyeden gayri.” (Sakaoğlu, 2003: 1).

Muallim Naci, Lugât-i Naci'de: "Dâsîtân, kıssa-ı meşhûre. 'Masal' bundan muharreftir." (Naci, 2009: 411)

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Ferit Devellioğlu): "Terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye." (Devellioğlu, 2013: 945).

Türkçe Sözlük: "Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebi tür." (Türkçe Sözlük, 2005: 1349).

Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü: "Hadiseleri muhayyel bir dünyada cereyan eden, kahramanları insan kimi zaman da hayvan ve olağanüstü varlıklar olan, dinleyenleri eğlendiren ve bu arada eğiten, gerçeği birtakım remz ve sembollerle gerçeküstü kalıplara sokarak yansıtmaya çalışan mensur anlatım türü." (Kaya, 2010: 493).

İslam Ansiklopedisi: "Aslında iştikakına göre, Habesçe mesl-messale, Aremice maslave İbranice masal gibi, mukayese ve karşılaştırma ifade eder tabirler mutad olarak bu sekli aldıkları için, bu kelime de sonra umumi olarak, atalar sözü ve darb-ı mesel manasını almıştır." (İslam Ansiklopedisi, 2012: 293).

2.1.2. Araştırmacılara Göre Masal

Sözlüklerde "masal" la ilgili çeşitli tanımlar yapıldığı gibi bu türle ilgilenen araştırmacılar da çeşitli tanımlar yapmıştır.

Bu bölümde yerli ve yabancı araştırmacıların farklı bakış açılarını ortaya koyan masal tanımlarına yer verilecektir.

Halk bilimi sahasında birçok alanda çalışma yapan Pertev Naili Boratav masalı, düz yazı şeklinde söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, bütünüyle hayal mahsulü, gerçek dünyayla ilgisi olmayan ve anlattıklarına inandırmak iddiası bulunmayan kısa bir anlatı olarak tanımlar (Boratav, 2016: 85).

Ziya Gökalp masal üzerine çalışma yapan araştırmacıların ilklerinden olup masalı, içinde periler ve devleri bulundursa da bulundurmasa da, zamanı ve mekânı belli olmayan, esrarengiz bir muhitte yaşanan hikâyeler olarak tarif eder (Bakırcı, 2010: 27).

Naki Tezel masalın öz Türkçe karşılığının “ödkünç/ötkünç” olduğunu, Uygurca’dan gelen “öd” ün, öğüt; “ödkünç” ün ise, öğüt verici ad, öğüt verici hikâye, ahlâk dersi veren alegorik eser anlamına geldiğini ifade eder (Oğuz vd. , 2011: 146).

Sakaoğlu masalın, kahramanlarından bazıları hayvanlar, bazıları doğüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde geçen, hayal ürünü olmakla birlikte dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türü olduğunu ortaya koymuştur (Sakaoğlu, 2002: 4).

Ali Berat Alptekin *Taşeli Masalları* adlı kitabının önsözünde masalı, çoğunlukla nesirle anlatılan, dinleyicileri inandırmak gibi bir iddiası olmayan, hayal ürünü anlatmalar olarak tarif etmektedir (Alptekin, 2002: 12).

Esmâ Şimşek masalı, çoğunlukla özel kişiler tarafından, kendine özgü zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde anlatılan, yaşanan hayat ile hayal edilen hayatın sistemli bir biçimde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, klişe sözlerle son bulan hayal ürünü sözlü anlatım türü olarak tanımlar (Şimşek, 2001: 2).

Bilge Seyidoğlu masalı, halk arasında yüzyıllardan beri anlatılagelen ve içinde olağanüstü kahramanların, olağanüstü olayların yer aldığı, bir varmış bir yokmuş gibi klişe ifadelerle başlayan, belli bir uzunluğa sahip, anlatımı yedi içti muratlarına erdiler yahut onlar erdi muratlarına biz çikalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana gibi belirli sözlerle son bulan, zaman ve mekân kavramlarında belirsizlik söz konusu olan bir sözlü anlatım türü olarak sınırlandırır (Arslan, 2008: 31).

Mustafa Arslan *Denizli Yöresinden Derlenmiş Masallar İnceleme-Metin* isimli çalışmasında masalı resmî olmayan bir ortamda, günlük hayatın içerisindeki mekânlarda, farklı yetenek düzeyine sahip profesyonel olmayan anlatıcılar tarafından, kendine özgü mekanizmasıyla meydana getirilerek, gelenekle bütünleşmiş kurallar dâhilinde ve sade bir anlatım tekniğiyle, farklı dinleyici kitlelerine söz vasıtasıyla, başka iletme aracı kullanmaksızın anlatılan; genellikle nesir şeklinde icra edilen, kalıplaşmış yapıya sahip, insan, hayvan ve olağanüstü kahramanların başından geçen hayal ürünü olayları konu edinen, sonunda iyilerin kazanarak kötülerin kaybettiği, farklı işlevler yüklenen sözlü kültür ürünü şeklinde tanımlar (Arslan, 2008: 36).

İbrahim Dilek *Altay Masalları* isimli çalışmasının giriş bölümünde masalı, gerçeklikle olağanüstülüğü harmanlayan, hayal edilen dünyada, geçmişte belirsiz bir zamanda, günlük yaşamın içindeki insanlara çoğu kez olağanüstü güçler yükleyerek, olağan ve olağanüstü varlık ve olaylarla olan mücadelesini konu alan hikâyeler olarak tarif eder (Dilek, 2007: 17).

Nurettin Albayrak'ın bakış açısıyla masallar, yaygın bir biçimde halk tarafından oluşturulan, dilden dile ve kuşaktan kuşağa aktarılıp gelen, çoğunlukla insanların, olağanüstü yaratıkların veya tanrıların başından geçen ve bütünüyle hayal mahsulü olan, olağan ve olağanüstü olayların iç içe anlatıldığı hikâyelerdir (Güleç, 2015: 13).

Türk araştırmacılar tarafından yapılmış olan en geniş kapsamlı “masal” tanımlarından biri de Gürel ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Onlara göre masal, halk arasında sözlü kültür dâhilinde asırlardan beri anlatılmakta olan ve bünyesinde olağanüstü kişileri, olağanüstü olayları bulunduran “bir varmış bir yokmuş” gibi klişe bir anlatımla başlayan belli bir uzunluğu olan, yedi içti muradlarına erdiler, ya da onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü biri anlatana, biri dinleyene biri de bana gibi kalıp ifadelerle son bulan, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan biz sözlü anlatım türüdür (Güleç, 2015: 13).

Kabaklı'ya göre sözlü ve nesir halk edebiyatı ürünlerinin en güzel edebi türü olan masal, günlük yaşamın sıradan ve sınırlı gerçeğiyle yetinemeyen halkın hayal gücünde yaşattığı tabiat ve gerçekdışı bir dünyaya ait kahramanların hikâyesidir (Kabaklı, 2008: 111).

Halk bilimine katkıda bulunmuş yabancı araştırmacıların görüşleri de masal türüne dair fikir sahibi olunması doğrultusunda ortaya koyulmalıdır.

Masal üzerine çalışma yapan önemli isimlerden İgnacs Kunos masalın, milletin dönen aynası olduğunu, bu aynanın hem eskilerin ibadetlerini hem de eski zamanların ahlâkını yansıttığını belirtmiştir (Kunos, 2001: 112).

Stith Thompson masalı, olayları gerçek dışı bir dünyada geçen, belirli karakterleri olmayan ancak şaşırtıcı olayların geçtiği belirli uzunluğa sahip motif ve epizotlarla kurulu edebî bir şekil olarak tarif eder (Arslan, 2008: 3).

Vladimir Propp, bir kötülükle yahut bir eksiklikle başlayıp ara işlevlerden geçerek evlenme ya da düğümü çözüme olarak başka işlevlere ulaşan her gelişmenin

biçimbilimsel bakış açısıyla “masal” diye isimlendirilebileceğini ortaya koyar (Propp, 2011: 93).

William Bascom *Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar* isimli makalesinde masalı kurmaca kabul edilen nesir anlatılar olarak tanımlar. Bascom’a göre dogma ya da tarih olarak kabul edilmeyen masallar olmuş ya da olmamış olaylar şeklinde düşünülebilir. Masalların daha çok eğlence amacıyla anlatıldığını ifade ederken ahlâki masalların daha farklı işlevlerinin olduğuna değinmiştir. Ayrıca Bascom’a göre belirsiz bir mekân ve zaman unsuru üzerine kurgulanabilen “çocuk anlatıları” şeklinde ifade edilen masallar, hedef kitlesi çocuklarla sınırlı olmayan bir anlatı türüdür (Bascom, 2015).

Warren S.Walker ve Edip Uysal’ın ortak çalışmasında masal, gerçek olmayan bir dünyada, belirsiz bir yer ve karakterlerin arasında geçen acayıklarla dolu anlatılardır (Oğuz vd. , 2011: 147).

2.2. Masallar Üzerine Yapılan İlk Çalışmalar

2.2.1. Masallarla İlgili Basılmış Kitaplar

Mehmet Tuğrul’un *Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı (Menkabe, Hikâye, Masal, Fıkra)* isimli çalışması, Denizli ilinin Çal ilçesinin Mahmutgazi köyünü inceleyen bir doktora çalışmasıdır. İlk olarak Mahmutgazi köyü nüfus, ekonomik hayat, kültür hayatı gibi yönleriyle tanıtılmıştır. Çalışmada incelenen 158 parçanın 105’i masaldır. Söz konusu masallar ve masal anlatıcıları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Masalların motifleri, şahıs kadrosu, olay örgüsü, yaşayış, anlatış, şekil ve dil gibi çeşitli yönleri incelenmiştir (Tuğrul, 1969).

Saim Sakaoğlu’nun *Kıbrıs Türk Masalları* adlı çalışmasında yer alan 21 masal, 8 öğrenci tezinden istifade edilerek ulaşılan masallardır. Masallardan 1 tanesi Dr. Turgut Günay tarafından derlenmiştir. Söz konusu çalışmaya alınan masallar ağız özellikleri muhafaza edilmeden yazıya aktarılmıştır (Sakaoğlu, 1983).

Ali Berat Alptekin’in *Hayvan Masalları* adlı çalışmasında 79 hayvan masalına yer verilmiştir. Masalların derlendiği yerler ve kaynak şahıslarla ilgili bilgiler yer almaktadır (Alptekin, 1991).

Esma Şimşek'in *Yukarıçukurova Masalları* isimli çalışması 1990 yılında savunulmuş olan bir doktora tezi olup iki ciltten oluşmaktadır. Kitabın birinci cildinde masalın tanımı, özellikleri, diğer türlerle ilişkisi (destan, Dede Korkut Hikâyeleri, halk hikâyesi, efsane, fıkra) ele alınmıştır. Masal üzerine yapılan ilmi çalışmalar, Yukarıçukurova masallarının derleme şekli ortaya koyulmuştur. Masalların tip/konu tasnifleri yapılmıştır. Ardından Yukarıçukurova masallarında belirlenen motiflerin *Motif Index Literature*'a göre tasnifi ve formel unsurların tespiti yapılmıştır. Kitabın ikinci cildinde ise bölgenin ağız özellikleri riayet edilen 70 masal metnine yer verilmiştir (Şimşek, 2001).

Saim Sakaoğlu, *Gümüşhane ve Bayburt Masalları* adlı kitabının giriş bölümünde masalın çeşitli kaynaklarda ve araştırmacılar tarafından yapılmış olan tariflerine yer verilmiştir. Buna ek olarak masalın halk hikâyesi, destan, efsane ile ilgisini ele alınmış; masalın önemine değinilmiştir. Hint, Arap ve Fars, Grek ve Lâtin, Avrupa sahasına ait masal kitapları ve Türkçe masal kitapları ile ilgili bilgi vermiştir. Masallarla ilgili faaliyetlerden ve ilmi çalışmalardan bahsedilmiştir. Giriş bölümünde son olarak masalın menşe nazariyelerine yer vermiştir. Çalışmanın ilk bölümünde Gümüşhane Bayburt Masalları'nın derleme şekli ardından derleme süreci ile ilgili bilgi verilmiştir. Kitabın ikinci bölümünde masalların tasnifi ve tahlili gerçekleştirilmiştir. Üçüncü bölümde ele alınan masallarda yer alan temler tespit edilmiştir. Masallar kahramanlar, çevre, şekil, âdet ve inanmalar bakımından incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise 70 masal metni bölgenin ağız özellikleriyle değil İstanbul Türkçesi ile aktarılmıştır (Sakaoğlu, 2002).

Ali Berat Alptekin'in *Taşeli Masalları* isimli çalışmasının giriş bölümünde Taşeli plâtosunun yeri ve bölgenin coğrafi özellikleri, bölgede yaşayan oymaklar ve aşiretler ele alınmıştır. Türk masalları üzerine yapılan çalışmalar aktarılmıştır. Taşeli platosu masalları hakkında genel bilgi verilmiş ve bu masalların karşılaştırması yapılmıştır. Birinci bölümde Taşeli masalları Thompson'un *The Types of the Folktale* adlı eserine göre sınıflandırılmıştır. İkinci bölümde Taşeli plâtosu masallarının derleme şekline dair bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde "tip" kavramı üzerinde durulmuş ve Taşeli Plâtosu masallarının tip yapısı incelenmiştir. Dördüncü bölümde Taşeli plâtosu masallarının Antti Aarne-Stith Thompson'a göre tip tasnifi yapılmış ve incelenen 70 masal metni verilmiştir (Alptekin, 2002).

Ali Berat Alptekin'in *Kazak Masallarından Seçmeler* adlı çalışması, sözlü edebiyat ürünleri bakımından zengin bir coğrafya olan Kazakistan'ın masalları içerisinde seçilmiş masallar üzerine yapılan incelemelerden oluşur. Kitabın giriş kısmında masal kavramının tanımı, özellikleri ve Kazak masalları hakkında genel bilgi verilmiştir. Birinci bölümde masalların tiplerine göre motif sırası verilmiştir. İkinci bölümde tespit edilen motifler *Motif Index Literature*'a göre tasnif edilmiştir. Üçüncü bölümde ise seçilmiş 46 masal Türkiye Türkçesi'yle aktarılmıştır (Alptekin, 2003).

Saim Sakaoğlu, *Masal Araştırmaları* adlı kitabının giriş bölümünde masal türüne ait tanımlara, masalların kaynaklarına ait görüşlere, masal sınıflandırma çalışmalarına yer verilmiştir. Yabancı kültürlerde masal kitapları ve Türk masalları tanıtılmış ve masal formelleri ele alınmıştır. Birinci bölümde tip, motif, formel kavramı üzerinde durulmuştur. Masal anlatıcılarının özellikleri, Tanzimat'tan Milli Edebiyat dönemine kadar masal konusu işlenmiştir. İkinci bölümde masallarla ilgili bibliyografyalar verilmiştir. Üçüncü bölümde farklı tarihlerde Türkiye'nin çeşitli yerlerinden derlenen 7, Türkiye dışında derlenen 4 masala yer verilmiştir. Son bölümde ise masal derleyicileri için bilgiler verilmiştir (Sakaoğlu, 2003).

Mehmet Özçelik'e ait *Afyonkarahisar Masalları* adlı çalışma doktora tezi olup giriş bölümünde masallar üzerine yapılan ilmî çalışmalar ve Afyonkarahisar masalları üzerine yapılmış olan ilmi çalışmalara yer verilmiştir. Kitabın birinci bölümünde Afyonkarahisar masallarında ortak unsurlar (kahramanlar, mekân, eşya, masalların formel yapısı) üzerinde durulmuştur. Kitabın ikinci bölümünde Afyonkarahisar masallarının tip yapısı, üçüncü bölümde ise motif yapısı incelenmiştir. Çalışmanın sonunda ise incelenmiş olan 70 masal metni İstanbul Türkçesi ile aktarılmıştır (Özçelik, 2004).

İbrahim Dilek'in *Altay Masalları* adlı kitabının giriş bölümünde genel olarak masal kavramı açıklanmıştır. Birinci bölümde Altay masallarıyla ilgili araştırmalar ve yazılı kaynaklar hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında Altay masallarının Altay destan ve efsaneleriyle karşılaştırması yapılmıştır. Kitabın ikinci bölümünde Altay masallarının Türkiye'deki versiyonlarının tespiti yapılmıştır. Üçüncü bölümde Altay masallarının tasnif ve tahlili yapılmıştır. Dördüncü bölümde Altay masallarında ortak unsurlar (Temler, kahramanlar, çevre) belirlenmiş ve incelenmiştir. Beşinci bölümde

Altay masallarında kullanılan formeller ortaya koyulmuştur. Altıncı bölümde ise 108 masal metni verilmiştir (Dilek, 2007).

Mustafa Arslan tarafından hazırlanmış olan *Denizli Yöresinden Derlenmiş Masallar (İnceleme-Metin)* isimli çalışmanın giriş bölümünde araştırma yöresinin coğrafi, sosyal, tarihi özellikleri tanıtılmıştır. Sonrasında araştırma konusu, amacı ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde masal türünün özellikleri, tanımı, sınıflandırılması, tip ve motif kavramı, masal inceleme yöntemleri, Türkiye’de ve Dünya’da masal üzerine yapılan çalışmalar ele alınmıştır. İkinci bölümde Denizli yöresinde masal anlatma geleneği, masal anlatıcıları, derlenmiş olan masalların özellikleri ve işlevleri üzerine bilgi verilmiştir. Ayrıca söz konusu çalışmada masal kahramanları anlatılardaki rollerine göre şu şekilde sınıflandırılmıştır: 1. İnsanlar, 2. Olağanüstü Varlıklar, a. Dev, b. Olağanüstü güç sahibi olanlar, c. Hızır, d. Azrail, 3. Hayvanlar (Arslan, 2008: 183-185).

Üçüncü bölümde ise incelenen 80 masal metni Denizli yöresinin ağız özellikleri değiştirilmeden verilmiştir (Arslan, 2008).

Nedim Bakırcı tarafından hazırlanmış olan *Kırım Tatar Masalları* adlı çalışmanın giriş bölümünde Kırım Tatar Türkleri hakkında genel bilgi verilmiş, Kırım Tatar masallarının şekil ve muhteva özelliklerine değinilmiştir. Birinci bölümde masalların tiplerine göre motif sırası verilmiştir. İkinci bölümde Kırım Tatar masallarının motif yapısı incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise incelenmiş olan 50 masal metnine yer verilmiştir (Bakırcı, 2010).

Nedim Bakırcı, *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme* adlı kitabının giriş bölümünde genel olarak masal kavramı ve hayvan masallarıyla ilgili bilgi verilmiştir. Ardından Türk Dünyası hayvan masallarının özelliklerine değinilmiştir. Hayvan masallarının eğitim yönüyle işlevi ve kaynaklarına yer verilmiştir. Ayrıca söz konusu hayvan masallarının dil ve üslup özelliklerine, bu masallarda yer alan söz sanatlarına, kalıp ifadeler belirlenmiş, Türk dünyasında masal üzerine yapılan çalışmalar ortaya koyulmuştur. Çalışmanın birinci bölümünde Türk dünyası hayvan masallarının tip yapısı, ikinci bölümünde motif yapısı üzerine tespitler yapılmıştır. Üçüncü bölümde Türk dünyası hayvan masallarının şahıs kadrosu tespit edilerek sıralanmıştır. Dördüncü bölümde Türk dünyası hayvan masallarında mekân unsuruna dair saptamalarda bulunulmuştur.

Çalışmanın beşinci bölümünde ise Türk dünyasından derlenmiş 500 hayvan masalına yer verilmiştir (Bakırcı, 2010).

Tahir Alangu,'nun *Keloğlan Masalları* isimli çalışması 19 Keloğlan masalı ve bu masallara dair bir makaleden oluşmuştur (Alangu, 2010).

Mehmet Naci Önal tarafından hazırlanmış olan *Muğla Masalları (Araştırma-İnceleme)* isimli çalışma 17 masal anlatıcısından derlenmiş 71 masal metninden oluşmaktadır. Masal anlatıcısı, dinleyicisi, anlatım ortamı ve icra ediliş biçiminin incelendiği çalışmanın birinci bölümünde metin merkezli incelemelerden ayrı olarak anlatıcıların performansları üzerinde durulmuştur. Ayrıca Muğla'da 'masal anası' ve 'masal atası' diye adlandırılan anlatıcıların doğum yeri, yaş, aile yapısı gibi özelliklerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde masal dinleyicilerinin cinsiyetleri, yaş durumları, eğitimleri, meslekleri ve doğum yerleri tablo şeklinde gösterilmiştir. Üçüncü bölümde masallar, "Olağanüstü Masallar, Gerçekçi Masallar, Hayvan Masalları, Fıkra-Masal" şeklinde sınıflandırılmıştır. Dördüncü bölümde 71 masal metni çeviri yazı işaretleriyle aktarılmıştır. (Önal, 2011)

Muhsine Helimoğlu Yavuz'un *Gel Zaman Git Zaman Anadolu Masalları* adlı çalışması farklı bölgelerden derlenmiş 17 masala yer vermiştir (Yavuz, 2011).

Selami Fedakâr tarafından hazırlanan *Özbek Sözlü Geleneğinde Masallar* adlı çalışma giriş bölümü dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Özbek sahasında masal anlatma geleneği anlatıcı, dinleyici, anlatma yeri, anlatma zamanı başlıkları altında incelenmiştir. Selami Fedakâr masalları sınıflandırırken Hans Jörg Uther'in *The Types of International Folktales (Uluslar arası Masal Tipleri)* adlı kataloğunu esas almıştır. Bölüm sonunda masal türünün efsane, destan, bilmece, atasözü türleriyle olan ilişkisini incelemiştir. İkinci bölümde 70 Özbek masalı şekil, yapı ve içerik bakımından incelenmiştir. Masalların incelenmesinin ardından Stith Thompson'un *Motif Index of Folk Literature* adlı eseri esas alınarak masalların Motif Dizini aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise Özbek Masallarının Türkiye Türkçesi metinlerine yer verilmiştir. (Fedakar, 2011)

Umay Türkeş Günay'ın *Elazığ Masalları ve Propp Metodu* adlı çalışmasının giriş bölümünde Vladimir Propp, onun tasnif ve tahlil metotları ile ilgili bilgi verilmiştir. Ardından "Propp metodu" Türk masallarına uygulanmıştır. Birinci bölümde Elazığ'dan derlenen 70 masal metni aktarılmıştır. İkinci bölümde Elazığ

masallarının tahlili yapılmış, Elazığ'dan yapılan masal derlemelerden, çalışmanın amacından bahsedilmiş ve Propp metoduna göre masalların tasnifi yapılmıştır. Üçüncü bölümde Elazığ masallarının ortak yapı özellikleri ele alınmış ve bir de sözlük okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca çalışmanın ekler kısmında Umay Türkeş Günay tarafından çeşitli konularda yazılmış olan makalelere yer verilmiştir (Günay, 2011).

Mehmet Yardımcı'nın *Malatya Masalları* adlı çalışması önsöz dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde masal kavramı, masallarda yapı, masallarda yer ve zaman, masallarda anlatım, masalların kaynakları üzerinde durulmuştur. Dünyada ve Türkiye'de masal üzerine yapılmış çalışmaları sıralandıktan sonra Türk masallarında tipler başlıklar altında incelenmiş ardından masalın diğer edebi disiplinlerle ilişkisine değinilmiştir. İkinci bölümde Malatya masallarının genel özellikleri ve masalların derlenmesi konusuna eğilinmiştir. Üçüncü bölümde ise 64 masal metni İstanbul Türkçesi'yle yazıya aktarılmıştır. (Yardımcı, 2012)

Muhsine Helimoğlu Yavuz'un *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri* adlı çalışmasının birinci bölümünde masalın tanımı, tarihçesi, iletileri, diğer sanat dallarıyla etkileşimi ile ilgili bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise masallar için bir ilk gerçekleştirilmiş, masallar ile diğer halk anlatıları için ileti dizini hazırlanmıştır. Üçüncü bölümde masalların dil öğretimine katkıları detaylı bir şekilde ortaya koyulmuştur. Kitabın dördüncü bölümünde masallar iletilerine göre sınıflandırılmıştır. Kitapta toplam 90 masal metni incelenmiştir (Yavuz, 2013).

Ferhat Arslan'a ait *Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar (İnceleme-Metin)* adlı çalışması önsöz ve giriş bölümleri dışında beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Naki Tezel'in hayatı, kişiliği, edebi eserleri, derlemeci yönü hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde masal kelimesinin tanımı; masal türünün özellikleri, sınıflandırılması üzerinde durulmuştur. Ardından masal anlatma geleneği anlatıcı, dinleyici, zaman, mekân, derlemeci başlıkları altında açıklanmıştır. Üçüncü bölümde Naki Tezel'in İstanbul'dan derlediği masalların şekil ve yapı özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda masallardaki formel ifadeler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Dördüncü bölümde masallarda "tip" kavramı üzerinde durulmuş, çalışmada yer alan masalların tipleri ve olay örgüsü belirlenmiştir. Beşinci bölümde masallarda "motif" kavramı açıklanmış, incelemeye alınan masalların motiflerinin tespiti yapılmış, bu motiflerle ilgili değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmada sonuç bölümünün ardından Naki Tezel tarafından İstanbul'dan derlenen 72 masal metni aktarılmıştır. (Aslan, 2013)

Muhsine Helimoğlu Yavuz *Zamanlardan Birinde Dünya Masalları*, 24 dünya masalınının aktarıldığı bir çalışmadır (Yavuz, 2013).

Muhsine Helimoğlu Yavuz'un *Anadolu Masalları Az Gidenler Uz Gidenler* adlı çalışması, Türkiye'nin farklı bölgelerinden derlenmiş 48 masaldan oluşmaktadır (Yavuz, 2014).

Naki Tezel'in *Türk Masalları* adlı çalışmasının önsöz bölümünde "masal" kelimesinin anlamı açıklanmış, masalın kaynağına dair görüşler ortaya koyulmuştur. Türk masallarının kahramanlarına dair bilgi verilmiştir. Ardından Türklerde başlangıcından itibaren masal derlemeleri ele alınmış, derlemenin önemi üzerinde durulmuştur. Son olarak da 54 masal metnine yer verilmiştir (Tezel, 2014).

Tahir Alangu'nun *Billur Köşk Masalları* adlı çalışması 14 masal ve bu masalların tip numaralarına yer vermektedir (Alangu, 2016).

Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar isimli doktora tezini 1971 yılında savunan Bilge Seyidoğlu'nun Erzurum ile ilgili kitaplarından biri de "Erzurum Masalları"dır. Kitap Erzurum'a ait 72 masal metninden oluşmaktadır (Seyidoğlu, 2016).

2.2.2 Masallarla İlgili Doktora Tezleri

Namık Aslan'a ait *Yozgat Masallarında Motif ve Tip Araştırması* adlı çalışma Prof. Dr. Tuncer Gülensoy yönetiminde hazırlanan bir doktora tezidir. Söz konusu çalışmada Yozgat'tan derlenmiş 66 masal metninin motif incelemesi yapılmış ve masalların tip özellikleri belirlenmiştir (Arslan, 1994).

Behiye Köksel tarafından hazırlanan *Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme* başlıklı doktora tezi Prof. Dr. Saim Sakaoğlu danışmanlığında tamamlanmıştır. Çalışma, derlenen 70 masalın bilimsel metodla incelenmesinden oluşmaktadır. Bu masalların Aarne-Thompson (Aath) ve Eberhard-Boratav (EB) kataloglarındaki tip numaraları belirlenmiş, motif incelemesi yapılmıştır. Metinler çalışmaya, yöreye has sözcükler dışında bölgenin ağız özellikleriyle değil İstanbul Türkçesi'yle alınmıştır (Köksel, 1995).

Ruhi Kara'ya ait *Erzincan Masalları (Metinler ve İncelemeler)* başlıklı doktora tezi Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu'nun danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma Stith Thompson'un *Motif Index of Folk Literature* adlı eserindeki metoda göre incelenmiş 70 masal metninden oluşmaktadır. Ayrıca bu masalların Aarne-Thompson (Aath) ve Eberhard-Boratav (EB) kataloglarındaki tip numaraları belirlenmiştir (Kara, 1996).

Şahin Köktürk'e ait *Azerbaycan ve Türkiye'den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi*, Prof. Dr. Umay Günay danışmanlığında hazırlanan bir doktora tezidir. Çalışmada Azerbaycan'da "nağıl" kavramıyla ifade edilen "masal" ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Nağılların diğer türlerle ilgisi üzerinde durulmuş, Azerbaycan nağıllarının tahlil ve tasnifleri yapılmıştır. Azerbaycan nağıllarıyla Türkiye'deki masalların mukayesesi ortaya koyulmuştur (Köktürk, 1996).

Ahmet Öcal'a ait *Karakuyu Köyü (Boğazlıyan-Yozgat) Çevresi Masalları* isimli doktora tezi, Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu danışmanlığında hazırlanmıştır. Söz konusu çalışmaya tespit edilmiş olan 66 masal metni alınmıştır. Masallar *Motif Index of Folk Literature*'a göre incelenmiştir. Karakuyu çevresinde masal anlatma geleneği, masal derlemeleri sırasında karşılaşılan güçlükler ve masal türüyle ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Çalışmaya alınan masallar, Karakuyu çevresinin ağız özelliklerine göre yazıya aktarılmıştır (Öcal, 1999).

Rabia Kocaaslan Uçkun'ca hazırlanan *Gagauz Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi* adlı doktora tezi, Prof. Dr. Fikret Türkmen danışmanlığında hazırlanmıştır. 74 masal metninin bilimsel incelemesinden oluşmaktadır. Çalışmada Gagauzlar'ın yaşadığı yerler, nüfusları, kökenlerine değinilmiştir. Gagauz masalların tip ve konu tasnifi yapılmıştır. Ayrıca masalların epizotları ve motifleri tespit edilmiştir (Kocaaslan, 2003).

Hüseyin Baydemir'ce hazırlanan *Özbek Halk Masalları İnceleme-Metin* başlıklı doktora tezi, Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu danışmanlığında hazırlanmıştır. İncelemeye alınan 70 masal metninin Türkiye Türkçelerinin de verildiği görülmektedir. Ayrıca Özbekistan'da masal kavramı ve masalcılık geleneği, masalların epizotlarına göre özetleri, yapısal inceleme metoduna göre belirlenmiş motifleri, çalışma kapsamında incelenmiştir (Baydemir, 2004).

Handan Kasımoğlu'nun *Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları* adlı doktora tezi, Prof. Dr. Pakize Aytaç danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma, sahadan derlenmiş olan 70 masalın akademik incelemesinden oluşmaktadır. Çalışmaya alınan Van yöresine ait masallar, "Divanhane geleneği"nde yetişen kişilerle görüşülerek onlardan derlenmiştir. Ayrıca "Divanhane geleneği"ne ait detaylı bilgi verilmiştir. Masallarda rastlanan adet ve görenekler aktarılmıştır. Söz konusu çalışmada icrâ-bağlam faktörlerinin anlatıcı ve motifler açısından çoklu analizi yapılmıştır. Masallar derlendiği bölgenin ağız özelliklerine uygun şekliyle ortaya koyulmuştur (Kasımoğlu, 2010).

Mustafa Gültekin tarafından hazırlanmış olan *Tataristan Masalları Üzerinde Bir Araştırma* başlıklı doktora tezinde Kazan-Tatar Türklerinin masal anlatma geleneği detaylı bir şekilde ele almış, masal türüyle ilgili yapılmış olan akademik çalışmalar ortaya koyulmuştur. Çalışmanın sonunda Kazan-Tatar Türkçesinden Türkiye Türkçesi'ne aktarılan masal metinlerine yer verilmiştir. (Gültekin, 2010)

İbrahim Erşahin'e ait *Kahramanmaraş Masalları Üzerine Tip ve Motif Araştırması* başlıklı doktora tezi Yrd. Doç. Dr. Gülhan Atnur danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışmaya alınan 70 masalın Aarne-Thompson (Aath) ve Eberhard-Boratav (EB) kataloglarındaki tip numaraları belirlenmiştir. Masallar, bölgenin ağız özelliklerine uygun olarak yazıya aktarılmıştır. Ayrıca masalların tipleri, motif yapısı ve epizotları incelenmiştir (Erşahin, 2011).

Atiye Nazlı'ya ait *Binbir Gece Masallarının Anadolu Türk Masallarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma* adlı doktora tezi Yrd. Doç. Dr. Seyit Emiroğlu yönetiminde hazırlanmıştır. Adı geçen çalışmada masalın çeşitli yollarla göç edebilen, toplumdan topluma aktarılabilen yönü üzerinde durulmuştur. Anadolu Türk masalları olarak anlatılagelen masallar içindeki Binbir Gece masalları tespit edilmiştir. Çalışmada Binbir Gece Masalları üzerine yabancı milletlerde ve Türkiye'de yapılan bilimsel çalışmalara yer verilmiştir. Anadolu Türk masallarının yapısı, özellikleri, kaynakları incelenmiştir (Nazlı, 2011).

2.2.3. Masallarla İlgili Yüksek Lisans Tezleri

Mehmet Yılmaz'ın *Kırgız Halk Masalları* başlıklı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma, 30 Kırgızca masal metni

ve bu metinlerin günümüz Türkçesi'yle verilmiş şeklini içerir. Söz konusu masalarda yer alan motifler Stith Thompson'un *Motif Index of Folk Literature* isimli eserine göre tespit edilmiştir (Yılmaz, 1994).

Halil Altay Göde'ye ait *Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme* başlıklı yüksek lisan tezi Yrd. Doç. Dr. Mehmet Özçelik danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma 70 masalın incelemesinden oluşmaktadır. Masallar Eberhard-Boratav kataloğuna göre tasnif edilmiş ve masalların tip numaraları hem bu kataloğa göre hem de Antti Aarne-Stith Thompson kataloğuna göre belirlenmiştir. Masalların ortak unsurları (temler, kahramanlar, çevre unsurları) belirlenmiş, yöreye ait sözcükler dışında masallar ağız özellikleri korunmadan yazıya aktarılmıştır (Göde, 1997).

Fevzi Sarıçiçek'e ait *Arapgir Masalları (Metinler-İncelemeler)* başlıklı yüksek lisans tezi Yrd. Doç. Dilaver Düzgün yönetiminde hazırlanmıştır. Çalışmaya dahil edilen 55 masalın tasnifi yapılmış, tipleri ve epizotları tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak tespit edilen masalların motif incelemesi yapılmıştır (Sarıçiçek, 1997).

Nedim Bakırcı'ya ait *Niğde Masalları* adlı yüksek lisans tezi Yrd. Doç. Dr. Faruk Çolak danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışmaya alınan 50 masal metninin motif sırası ve tip kataloglarındaki numaraları tespit edilmiştir. Masal metinlerinde karşılaşılan motifler Stith Thompson'un *Motif Index of Folk Literature* adlı eserine göre tasnif edilmiştir. Ayrıca Niğde masallarında yer alan halk kültürü unsurları, başlıklar halinde incelenmiştir (Bakırcı, 2000).

Serdar Derman'a ait *Anadil (Türkçe) Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması* başlıklı yüksek lisans tezi Yrd. Doç. Dr. İbrahim Altunel danışmanlığında hazırlanmıştır. Anadil eğitiminde ve çocuk gelişiminde masalların rolü konusu işlenmiş, "Masal" kavramı, masalın kaynakları, masalın bölümlerine dair bilgi verilmiştir. Masal'ın çocuk eğitimi açısından önemli olduğu dönemin okul öncesi ve ilkokul 1. devre olduğu ifade edilmiştir (Derman, 2002).

Evrin Ölçer'e ait *Türkiye Masallarında Toplumsal Cinsiyet ve Mekân İlişkisi* başlıklı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Talât Halman danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışmada masalarda toplumsal cinsiyet ve mekân algısına dair tespitlerde bulunulmuş, "masalarda kadın" konusu detaylı bir şekilde incelenmiştir (Ölçer, 2003).

Magdalena Sodzawiczny'e ait *Türkiye Masallarında Şamanizm Öğeleri* başlıklı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Talât Halman danışmanlığında hazırlanmıştır. Masal kahramanlarının şamanistik düşünceye göre incelendiği çalışmada “masalarda doğaüstülük” ve “masalarda çevre” konusu detaylı bir şekilde incelenmiştir (Sodzawiczny, 2003).

Okan Alay'a ait *Bingöl Masalları (İnceleme-Metin)* başlıklı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Esmâ Şimşek yönetiminde hazırlanmıştır. Derlenen 55 masalın tip tasnifi yapılmıştır. Masal metinlerinde karşılaşılan motifler *Motif Index of Folk Literature*'a göre tasnif edilmiştir. Çalışmaya alınan masallar ağız özellikleriyle değil İstanbul Türkçesi'yle aktarılmıştır (Alay, 2005).

Satı Kumartaşlıoğlu'na ait *Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması* başlıklı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Ali Duymaz'ın danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışmaya, derlenen 101 masal içinden seçilen 70 masal metni alınmıştır. Masallar, mahalli sözcükler dışında ağız özellikleri korunmadan yazıya geçirilmiştir. Çalışmaya alınan masalların motifleri, derleme şekilleri, şekil ve muhteva özellikleri incelenmiş, Aarne-Thompson (Aath) ve Eberhard-Boratav (EB) kataloglarındaki tip numaraları belirlenmiştir. Ayrıca yöreye ait âdet ve inanmalar üzerinde durulmuştur (Kumartaşlıoğlu, 2006).

Abdullah Doğan'a ait *Adıyaman Yöresi Masalları Üzerine Bir İnceleme* başlıklı yüksek lisans tezi Doç. Dr. Şeref Boyraz danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışmada yer alan 51 masalın tasnifi yapılmış, epizotları ve varyantları belirlenmiştir. Masallar şekil ve muhteva özellikleri bakımından incelenmiş, incelenen masallar ağız özellikleriyle değil İstanbul Türkçesi'yle yazıya aktarılmıştır (Doğan, 2006).

Ümmü Gülsüm Bozlak'a ait *Erdemli Masalları* başlıklı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Ali Berat Alptekin danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma Erdemli'nin dağ ve ova köylerinden derlenmiş olan 43 masal metninin incelemesinden oluşmaktadır. Çalışmaya dahil edilen masallar motif ve tip yapısı bakımından incelenerek Anti Aarne, Stith Thompson ve Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav'ın kataloglarındaki tip numaraları ve motif sıraları belirlenmiştir, formel yapıları tespit edilmiştir (Bozlak, 2007).

Asuman Özkan'a ait *Karakter Özellikleri İtibariyle Erzincan Masallarındaki Tipler* başlıklı yüksek lisans tezi Yrd. Doç. Dr. Gülmisal Emiroğlu danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma, ele alınan 70 masalda yer alan kahramanların incelenmesinden oluşmuştur. "Masal" terimi hakkında genel bilgi verilmiş ardından ele alınan masallardaki kahramanların karakter özellikleri tespit edilmiştir (Özkan, 2008).

Berivan Can Emmez'e ait *Sözlü Gelenekten Modern Masala: Çocuk Edebiyatında Masal Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme* başlıklı yüksek lisans tezi Doç. Dr. M. Muhtar Kutlu danışmanlığında hazırlanmıştır. Söz konusu çalışmada ülkemizde çocuk edebiyatının gelişimi üzerinde durulmuştur. Çocuk edebiyatında masalın yerine değinildikten sonra seçilmiş olan dört masalın Propp Metodu'na göre tahlilleri yapılmıştır (Emmez, 2008).

Derya Çoban'a ait *Türk Folklor Araştırmaları Dergisinin 1-183. Sayılarında Yer Alan Masal Metinlerinin, 11-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Bilişsel, Duyuşsal ve Psikomotor Özelliklerine Göre Uygunluğunun Değerlendirilmesi* başlıklı yüksek lisans tezi Doç. Dr. İsmail Güleç danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma, Türk Folklor Araştırmaları Dergisi'nin ilk 183 sayısında yer alan 79 masal metninin incelemesinden oluşmaktadır. Söz konusu çalışmada 11-14 yaş grubu gençlerin bedensel, bilişsel, duyuşsal gelişim özellikleri üzerinde durulmuştur. Ardından masalların çocuk edebiyatındaki yerine değinilmiştir. Son olarak incelenmiş olan 79 masal metni aktarılmıştır (Çoban, 2008).

Satiye Dağı'ya ait *Safranbolu Masalları* başlıklı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Ali Berat Alptekin danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışmada, Safranbolu'dan derlenmiş olan 32 masalın TTV ve AaTh tip kataloğundaki numaraları verilmiştir, teze dâhil edilen her masalın motif sırası belirtilmiştir. Çalışmaya aktarılan masallar Safranbolu yöresinin ağız hususiyetleri korunarak ortaya koyulmuştur (Dağı, 2008).

Yrd. Doç. Dr. Halil Altay Göde danışmanlığında hazırlanan Talha Tunç'a ait *Manisa Masalları Üzerine Bir İnceleme* başlıklı yüksek lisans tezi 70 masalın incelemesinden oluşmaktadır. Masalların Aarne-Thompson (Aath) ve Eberhard-Boratav (EB) kataloglarındaki tip numaraları ve motif sıraları verilmiş, söz konusu masallarda yer alan ortak unsurlar (temler, kahramanlar, çevre, formeller)

incelenmiştir. Yazıya aktarılan masal metinleri yöresel ağıza göre değil İstanbul Türkçesi'yle aktarılmıştır (Tunç, 2008).

Ş. Aysun Sadıç'a ait *Masallarda Kadın (Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz Masal Örnekleri)* başlıklı yüksek lisans tezi, Yrd. Doç. Dr. Behiye Köksel danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma, Behiye Köksel'in *Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme* isimli doktora tezi, Ali Berat Alptekin'in *Taşeli Masalları* adlı çalışması, Hüseyin Doğramacıoğlu'nun *Kilis Masalları Derleme ve Tahlil Çalışması* adlı yüksek lisans tezi, Pertev Naili Boratav'ın *Zaman Zaman İçinde* adlı çalışması, Muhsine Helimoğlu Yavuz'un *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri* adlı çalışmasında yer alan kadın tipinin incelenmesinden oluşmuş bir yüksek lisans tezidir. Söz konusu çalışmada, seçilen masalarda yer alan kadın tipleri tespit edilerek tasnif edilmiştir. Masalarda yer alan kadın tiplerinin fiziki özellikleri, karakter özellikleri, sosyal özellikleri, sihirli güçleri ile ilgili tespit ve incelemelerde bulunulmuştur. Masallar dışında Dede Korkut Hikâyelerinde, Halk Hikâyelerinde, atasözlerinde kadının yerine değinilmiştir (Sadıç, 2008).

Esra Akyol'un *Muğla Masalları Metin-İnceleme* isimli yüksek lisan tezi Doç. Dr. İbrahim Dilek danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma 133 masalın Antropoloji Metodu'na göre incelenmesinden oluşmaktadır. Çalışmaya alınan masallar, bölgenin kendine has ağız özellikleriyle değil İstanbul ağızı ile verilmiştir. Antti Aarne's - Stith Thompson'un *The Types of the Folktale* ve Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav'ın *Typen Türkischer Volksmärchen* adlı kataloglarındaki tip numaraları ve motif sırası verilerek masallar tahlil edilmiştir. Ayrıca Muğla'da masal anlatma geleneği ve masal derlemesi sırasında yaşanan zorluklara değinilmiştir (Akyol, 2010).

Hidayet Aydın'a ait *Iğdır Masalları (İnceleme-Metin)* başlıklı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Ensar Arslan danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma Iğdır'dan derlenen 50 masal metninin incelemesi, masalların ortak unsurlarının ve formel yapılarının tespitinden oluşmaktadır. Ayrıca çalışmaya alınan masallar Stith Thompson metoduyla tasnif edilmiş ve ağız özellikleri değiştirilmeden yazıya aktarılmıştır (Aydın, 2012).

M. Eda Özkaynak'a ait *Masal Formellerinin Sembolik Çözümlemesi* başlıklı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Esmâ Şimşek danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışmada

masal başı, ortası ve sonunda geçen formellerin barındırdığı sembolik anlamları irdelemiştir. Ayrıca masalarda geçen renk ve sayıların da sembolik anlamları üzerinde durulmuştur (Özkaynak, 2013).

Serkan Balcı'ya ait *Yayılm Alanlarıyla Bir Masal ve Versiyonlarının Motif İncelemesi* adlı yüksek lisans tezi Yrd. Doç. Dr. Kürşat Öncül danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışmada, masal versiyonlarının motiflerinin tespiti yapılmış, motiflerin benzer ve farklı yönleri ortaya koyulmuştur. Söz konusu yüksek lisans tezinde 15000 masal içerisinde aynı masalın versiyonları olduğu düşünülen 115 masal incelenmiştir (Balcı, 2014).

Abdülkadir Önkol'a ait *Fatma Önkol'un Masal Anlatıcılığı ve Masalların Anlatıcı-Dinleyici ve Anlatım Ortamı Açısından İncelenmesi* başlıklı yüksek lisans tezi Yrd. Doç. Dr. Evrim Ölçer Özünel danışmanlığında hazırlanmıştır. Çalışma, anlatıcı Fatma Önkol tarafından farklı ortamlarda anlatılmış olan 103 masalın incelenmesinden oluşmaktadır. Anlatıcının özellikleri, anlatı ortamı, Fatma Önkol'un masallarının yapı, dil ve içerik özellikleri gibi başlıklar altında bir inceleme yapılmıştır. Masallar anlatıcının ağız özellikleri korunmak suretiyle aktarılmıştır (Önkol, 2015).

Ahmet Serdar Arslan'a ait *Çankırı Masalları* adlı yüksek lisans tezi Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu danışmanlığında hazırlanmıştır. Derlenen 64 masalın tip tasnifi ve motif unsurlarının tespiti yapılmış, masalların bazıları varyantlarıyla beraber ortaya koyulmuştur. Ayrıca Çankırı masallarının formel unsurları, tespit edilen halk kültürü unsurları incelenmiş ve Çankırı'da masal anlatma geleneği değerlendirilmiştir. (Arslan A. S., 2017).

2.3.Araştırmacılar Tarafından Yapılmış Masal Tasnifleri

Dünyada masallarla ilgili yapılan araştırmalarda önemli yeri olan hususlardan biri de sınıflandırmadır. Masal türüyle ilgili sınıflandırmalar yaklaşık iki yüz yıl önce başlamıştır. Masallar bu zaman diliminde her yönüyle incelenmiştir. Ancak masalların sınıflandırmasının miladı 140 yıl öncesine dayanmaktadır. Yapılmış olan ilk çalışmalar kalıcı olmamakla birlikte okuma kolaylığı sağlama yönünde katkı sağlamıştır (Sakaoğlu, 2003: 10).

2.3.1.Dünyada Yapılan Tip Tasnifleri

Masallarla ilgili yapılan tasniflerin ilk odak noktası masal tipleri olmuştur. Masal tiplerinin tespitine yönelik birçok çalışma yapılmıştır.

İlk olarak Alman masal araştırmacısı J.G. Von Hahn 1864 yılında Leipzig’te yayınladığı *Griechische- und albanesische Märchen* isimli iki ciltten oluşan eserinde sınıflandırma teşebbüsünde bulunmuştur (Sakaoğlu, 2003:10).

Ardından 1894-1914 yılları arasında yayınladığı çalışmasıyla Danimarkalı masal araştırmacısı H.F. Fielber, yeni bir sınıflama ortaya koymuştur. 1891 yılında ise İngiliz araştırmacı Joseph Jacobs’un tip ve motif kavramına göre gerçekleştirdiği sınıflandırma ciddi bir çalışma olarak görülmektedir (Sakaoğlu, 2003: 10).

Masal sınıflandırmayı düşünen Kaarle Krohn’un isteğiyle Antti Aarne tarafından yapılmış olan tip tasnifi ise halen kullanılmaya devam etmektedir. Söz konusu sınıflandırma Kuzey Avrupa ülkelerinin masallarını içine alan bir çalışmadır (Sakaoğlu, 2003: 10).

2.3.1.1.Antti Aarne'nin Tasnifi

Dünyada yapılmış tip sınıflamalarını incelemeyen önce söz konusu kavramı açıklamak gerekmektedir.

Masal araştırmaları konusunda öncü olan isimlerden Thompson “tip” konusuna şu şekilde açıklama getirmektedir: “Tip, varlığını bağımsız olarak koruyabilen geleneksel bir masaldır. O, bağımsız bir masal olarak anlatılabilir ve başka bir masala veya masallara gerek duymaz.” (Sakaoğlu, 2003: 11).

Dünyada masal tiplerini konu alan ilk sınıflama Antti Aarne'a aittir: Aarne masalları üç ana başlık altında sınıflamış daha sonra da bunları alt bölümlere ayırmıştır. Antti Aarne 2000 masal tipini içerebilecek bir katalog hazırlamıştır. Katologda 540 masal tipi tespit etmiş, geri kalan numaralar ise yeni bulunabilecek masal tipleri için boş bırakılmıştır (Sakaoğlu, 2003: 11).

Aarne'ye göre masallar, tiplerine göre aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır:

I.Hayvan Masalları.....(1-299)

- 1- 99: Vahşi Hayvanlar
- 100- 149: Vahşi Hayvanlar ve Evcil Hayvanlar
- 150- 199: Vahşi Hayvanlar ve İnsan
- 200- 219: Evcil Hayvanlar
- 220- 249: Kuşlar
- 250- 274: Balıklar
- 275- 299: Öteki Hayvanlar

II.Asıl Masallar.....(300 - 1199)

A. Sihir Masalları.....(300 - 749)

- 300- 399: Tabiatüstü Rakip
- 400- 459: Tabiatüstü veya Sihirli Zevce(zevc) veya Diğer İlgili Kimseler
- 460- 499: Tabiatüstü Vazife
- 500- 599: Tabiatüstü Yardımcılar
- 600- 649: Tabiatüstü Eşya
- 650- 699: Tabiatüstü Muktedir Olma Hâli veya Bilme
- 700- 749: Diğer Tabiatüstü Masallar

B.Efsane Tarzındaki Masallar.....(750 - 849)

C.Kısa Hikâye Tarzındaki Masallar.....(850 - 999)

D.Aptal Dev Masalları.....(1000 – 1199)

III. Fıkralar.....(1200 - 1999)

- 200- 1349: Edepsizlik
- 1350- 1439: Evli Kimselerin Latifeleri
- 1440- 1524: Kahraman Olan Bir Kızın(Kadının) Latifeleri
- 1525- 1874: Kahraman Olan Bir Erkeğin Latifeleri
- 1525- 1639: Kurnaz Adam
- 1640- 1675: Tesadüf Suretiyle Mutluluk
- 1675- 1724: Aptal
- 1725- 1874: Papazların Latifeleri
- 1875- 1999: Yalan Masalları (Sakaoğlu, Masal Araştırmaları, 2003)

Aarne'nin hazırladığı tip kataloğunda son numara 1999 olarak görülse de toplam tip sayısı 500 civarındadır.

2.3.1.2. Stith Thompson'un Tasnifi

Aarne'nin vefatından sonra bu sınıflama 10'a yakın ülkenin masallarına uygulanmıştır. Sınıflamanın geniş kitlelere ulaşmasında Oscar Hackman'ın rolü büyük olmuştur. Thompson tip katalogunu hazırlarken Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav'ın birlikte hazırladıkları *Typen türkischer Volksmärchen* (TTV) tip kataloğundan da yararlanmıştır (Sakaoğlu, 2002: 53-54).

Bu eserin yayımlandığı günden bu yana Türkiye'de masallar şu şekilde sınıflandırılmıştır (Sakaoğlu, 2002: 13):

1. Hayvan Masalları (1-299)
2. Asıl Halk Masalları (300-1199)
3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar (1200-1999)
4. Zincirlemeli Masallar (2000-2399)
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar (2400-2499)

2.3.2. Türkiye'de Yapılan Tip Tasnifleri

2.3.2.1. Eberhard-Boratav'ın Sınıflaması

Türk masallarıyla ilgili tip çalışmaları 1940'lı yılların ortalarında başlar. Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav'ın 2500 masalın incelenmesi sonucunda 378 masal tipi ortaya çıkarılır ve 1953 yılında *Typen türkischer Volksmärchen* adıyla Wiesbaden'de Almanca olarak yayımlarlar. (Şimşek, 2001: 76-77)

Eserde yer alan masallar 23 ana başlık altında toplanmıştır:

Masal Tipinin İsmi: Tipin hangi numaralar arasında olduğu

- A. Hayvan Masalları: 1- 22
- B. Hayvan ve İnsan: 22- 33
- C. Hayvan veya Bir Ruh, Bir İnsana Yardım Eder: 34 -82
- D. Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme: 83 -109
- E. İyi Ruhla veya Evliyalarla Yaşama: 110- 122

- F. Kaderin Hâkimiyeti: 123- 142
G. Rüya: 143- 145
H. Kötü Ruhlarla Yaşama: 146- 168
I. Sihirbazlar: 169- 184
J. Bir Kız Sevgili Bulur: 185- 196
K. Bir Erkek Sevgili Bulur: 197- 222
L. Fakir Kız, Zenginle Evlenir: 223- 238
M. Kıskançlık ve İftira: 239- 255
N. Hor Görülen Koca Kahramandır: 256- 258
O. Zina ve Baştan Çıkarma: 259- 280
P. Acayip İcraat ve Olaylar: 281- 289
Q. Acayip Davalar: 290 - 301
R. Realist Masallar: 302- 310
S. Acayip Tesadüfler: 311- 316
T. Komik Hikâyeler: 317- 322
U. Aptal ve Tembel Erkekler ve Kadınlar: 323- 338
V. Hırsız ve Dedektif: 339- 349
W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar: 350- 378 (Şimşek, 2001: 76-77).

2.3.2.2. Türkiye’de Yapılan Diğer Tasnifler

Lâmîî Çelebi bu alanda çalışanların başında sayılabilir. Mecma’ü’l-Letaif adlı eserinde, hikâyeleri altı gruba ayırır:

- a)Çocuklar Üzerine Hikâyeler
- b)Deliler Üzerine Hikâyeler
- c)Çeşitli Başka Hayvanlar Üzerine Hikâyeler
- ç)Karı-Koca Üzerine Hikâyeler
- d)Hayvan Masalları
- e)Cansız Şeyler Üzerine Hikâyeler (Şimşek, 2001: 77-78)

Nâki Tezel tasnif çalışmalarında masalları iki ana başlık altında incelemiştir:

a)Hayâli Masallar

b)Realist Masallar (Şimşek, 2001: 78)

Naki Tezel, üç yıl sonra bu tasnifin kelimelerini değiştirerek aşağıdaki şekilde vermiştir:

a)Düşsel Masallar

b)Gerçekçi Masallar (Şimşek, 2001: 78)

Mehmet Tuğrul, “Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı” başlıklı doktora tezinde, masalları kahramanları ve genel özellikleri bakımından iki gruba ayırarak sınıflandır:

A)Kahramanlarına Göre

1. Kahramanı Hayvan Olan Masallar
2. Kahramanı İnsan Olan Masallar
3. Kahramanı İnsan ve Hayvan Olan Masallar
4. Kahramanı İnsan ve Vahşi Hayvan Olan Masallar
5. Kahramanı İnsan ve Olağanüstü Mahluk Olan Masallar
6. Kahramanı Sembol Olan Masallar

B)Genel Niteliklerine Göre:

1.Realist Masallar

2.Olağanüstü Masallar (Şimşek, 2001: 78)

Waaren S. Walker ile Ahmet E. Uysal tarafın ortaklaşa bir şekilde İngilizce olarak hazırladıkları *Tales Alive in Turkey* adlı eserde Türk Masalları 7 başlık altında tasnif edilmiştir. Bunlar şunlardır:

1.Tabiatüstü masallar

2.Şaşırtıcı ve Hünerli Sonuçlara Sahip Masallar

3.Mizahî Masallar

4.Ahlakî Masallar

5.Köroğlu

6.Dini Küçük Düşürücü Masallar

7.Fıkralar (Dilek, 2007: 22).

Türkiye’de masal tasnifi yapılırken metin merkezli kuramlar doğrultusunda ortaya çıkan Aarne-Thompson’un tasnifi kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte son yıllarda farklı bir masal tasnifi kullanılmaya başlanmıştır. Hans-Jörg Uther’in geliştirmiş olduğu kataloğun temelleri Antti Aarne tarafından atılmış, çalışma Stith Thompson tarafından genişletilerek uluslararası bir kaynak haline almış, ve kısaltılmış şekliyle ATU olarak ifade edilen *The Types of International Folktales* (Uluslararası Masal Tipleri Kataloğu) adlı 3 ciltten oluşan eser masal tasniflerinde kullanılmaya başlanmıştır. Mustafa Gültekin tarafından hazırlanmış olan *Tataristan Masalları Üzerinde Bir Araştırma* adlı doktora çalışmasında, Ferhat Arslan’ın *Naki Tezel’in İstanbul’dan Derlediği Masallar (İnceleme-Metin)* isimli çalışmasında, Selami Fedakâr’ın *Özbek Sözlü Geleneğinde Masallar* adlı eserinde Hans-Jörg Uther’in tasnifi esas alınmıştır.

Ferhat Arslan çalışmasında Hans-Jörg Uther’in tasnifine göre masalları şu başlıklar altında incelemiştir:

1. Hayvan Masalları
2. Sihir (Büyü) Masalları
3. Dinî Masallar
4. Gerçekçi Masallar-Kısa Anlatmalar
5. Aptal Dev Masalları
6. Fıkralar ve Şakalar
7. Zincirlemeli Masallar (Arslan F. , 2013: 115)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.UŞAK MASALLARININ DERLENME ŞEKLİ

3.1.Masalların Ses Kaydıyla Tespiti

Metinler bölümündeki masal metinlerinin tamamını ses kayıt cihazı kullanarak kayıt altına aldık. Çalışmamıza saha olarak seçtiğimiz Uşak Merkez ilçe ve merkeze bağlı köylerde derlediğimiz 166 masalı, 2016-2017 yılları arasında gerçekleştirdiğimiz alan araştırmalarıyla bir araya getirdik. Bu kapsamda Uşak Merkez ve merkeze bağlı 40 köyden derlediğimiz masalları çalışmamıza dâhil ettik.

Masal derlemek amacıyla gittiğimiz merkeze yakın köylerin bazılarında hiç masal derleyemememiz üzerine saha çalışmamızın rotasını merkezden uzak köylere çevirdik. Merkeze yakın köylerde misafirperver köy halkımız bizi güler yüzle ağırladı. Ancak bu köylerde masal anlatma geleneğinin zamanın aşındırıcı etkisine uğradığını tespit ettik. Merkezden uzak köylerde ise teknolojinin ve diğer olumsuz etkenlerin halk kültürü üzerindeki etkisinin nispeten daha az olduğu gördük.

Sahaya çıktığımızda ilk başvurduğumuz yerler köy muhtarları, köy kahveleri ve bakkallar oldu. Kimlerin masal anlatabileceği konusunda ön bilgi almak ve insanların tedirgin yaklaşımlarının önüne geçmek için öncelikle köy muhtarlarına başvurduk. Köy muhtarlarına resmi belgelerimizi göstermek suretiyle kendimizi tanıttık. Birçok köyde derlememizi köy muhtarlarının rehberliğinde yaptık. Bazı masal derlemelerimizi kahvelerde, bazılarını tarla ve bahçelerde gerçekleştirdik. Genellikle kaynak kişilerin evlerine misafir olmakla birlikte derlememizi cami, kur'an kursu gibi farklı mekânlarda gerçekleştirdiğimiz zamanlar da oldu.

3.2.Derleme Esnasında Karşılaşılan Zorluklar

Çalışmamıza başladığımız süreçte Uşak'ın Eşme ilçesinde öğretmenlik yapmamız dolayısıyla derleme için sahaya hafta sonu çıkmamız gerekti. Bu durum saha çalışmamızın kış aylarından yaz aylarına kadar uzanmasına sebep oldu. Öte

yandan kış aylarında yağmur, kar gibi mevsimin olumsuz etkisiyle derleme çalışmamıza ara verdiğimiz zamanlar oldu.

Derleme için daha çok merkezden uzak köyleri seçmemiz ulaşımda zorluklar yaşamamıza da sebep oldu. Merkezden uzaklık, nüfusun azlığı gibi sebeplerle günde tek otobüs seferi olan köylere kendi imkânlarımızla ulaşmak durumunda kaldık. Bununla birlikte, kış aylarında köy halkının büyük bir çoğunluğunun evinde olması, kaynak kişilere ulaşma zorluğunu ortadan kaldırdı.

Bahar ve yaz aylarında yaptığımız saha çalışmalarında mevsimsel zorluklar yaşamamakla birlikte köy halkının çoğunluğunun bağ ve bahçelerde olması kaynak kişilere ulaşma anlamında bizi sınırlandırdı. Kimi zaman bahçe, tarla gibi açık mekânlara giderek derleme çalışmamızı sürdürdük. Ancak çalışmakta olan kaynak kişiler çoğunlukla masal anlatmayı reddetti ya da çok kısa anlatılarla bizi geçiştirme yoluna gitti. Kimi zaman da köyde bulunan yaşlı kişilerden derlemeler yaptık.

Gittiğimiz bazı köylerde derleme kaynak kişilerle ilgili isim, soy isim, yaş gibi bilgiler sormamız zaman zaman kaynak kişilerde tedirginlik oluşturdu. Bu konuda ilmi bir amaçla çalışma yaptığımız konusunda onları ikna etme yoluna gittik.

Ancak özel araçla gittiğimiz bir köyde, bölgede daha önceden yaşanan hazine arama, hırsızlık, tarihi eser kaçakçılığı gibi olaylardan dolayı köy halkının şüphesinin önüne geçemedik. Öyle ki kötü niyetli olduğumuz düşüncesiyle aracımızın tekerinin kesilerek jandarmaya şikâyet edilmemiz gibi bir durumla karşı karşıya kaldık. Kırsal kesimde mahsur kalmamız sorununa da jandarmanın yardımıyla çözüm bulabildik.

Gittiğimiz 40 köyden 1'inde bu şekilde bir olay yaşamakla birlikte geri kalan 39 köyde köy halkının ilgili, yardımsever ve misafirperver tutumu çalışmamızı daha keyifli bir hale getirdi.

3.3.Derleme Yerleri

Saha çalışmamız kapsamında Uşak Merkez İlçe ve merkeze bağlı köyleri konu aldık. Derleme yapmak üzere Merkez ilçeye bağlı 85 köyden 40'ını derleme sahası olarak belirledik. Merkez İlçe'ye bağlı köylerin kimilerine ulaşım zorluğu sebebiyle kimilerine de nüfus azlığı sebebiyle gitmeyi tercih etmedik.

Çalışmamızda yer verdiğimiz masalların derlendiği yerleşim merkezleri şöyledir:

Uşak Merkez, Aşağıkaracahisar, Belkaya, Beylerhan, Bozkuş, Buğdaylı, Çamyuva, Çarıkköy, Çınarcık, Çukurağıl, Derbent, Eğlence, Emirfakı, Eskisaray, Fakılı, Gögem, Güneli, Güre, Hacıkadem, İkisaray, İlyaslı, Kabaklar, Karakuyu, Kaşbelen, Kayağıl, Kedyünü, Kırka, Mesudiye, Mollamusa, Muharremşah, Ortabağ, Ormandamı, Ortaköy, Örencik, Selvioğlu, Sorkun, Susuzören, Şükranıye, Ulucak, Üçkuyular, Yapağılar.

3.4.Kaynak Kişiler

Toplam 83 kaynak kişiden 182 tane masal, fıkra, hikâye metni derlenmiştir. Bu metinler içerisinde seçilen 166 masal, incelememize dâhil edilmiştir. Çalışmamızda farklı kaynak kişilerden derlenen aynı masalın birbirine çok yakın olan varyantlarından formel ve tem bakımından güçlü olanlarına yer verilmiştir. Bazı anlatıların ise büyük kısmı unutulmuş halk hikâyesi parçalarından ve fıkralardan ibaret olduğu görülmüştür.

Çalışmamıza dâhil edilen 166 masal metninin 83 anlatıcısının öğrenim durumları şu şekildedir:

Okur-yazar olamayanlar:	17
Sadece okur-yazar olanlar:	14
İlkokul mezunu olanlar:	37
Ortaokul mezunu olanlar:	7

Lise mezunu olanlar:	6
Yüksekokul mezunu olanlar:	-
Lisans mezunu olanlar:	2

Yukarıda görüldüğü üzere kaynak kişilerimiz içerisinde ilkökul mezunları çoğunluktadır. Ancak en verimli masal derlemelerimiz okur yazar olmayan kaynak kişilerimizle yaptığımız derlemelerimiz olmuştur. Bu kaynak kişilerin anlattıkları masallar orijinallik bakımından diğer kaynak kişilerden daha farklı özelliktedir. Kaynak kişilerimiz içinde sadece okur yazar olanlar, herhangi bir okula devam etmediği halde kendi imkânlarıyla okuma yazma öğrenenlerdir.

Kaynak şahıslarımızın yaş durumu şu şekildedir:

50 yaş üzeri kadınlar: 55

50 yaş üzeri erkekler: 19

50 yaş altı kadınlar: 7

50 yaş altı erkekler: 2

Yukarıda görüldüğü gibi 83 kaynak kişinin 62'si kadın, 21'i erkektir. Kaynak şahısların 74'ü 50 yaşın üzerinde, 9'u 50 yaşın altındadır. En yaşlı kadın anlatıcı 1924 doğumlu Döndü Kaçar, en yaşlı erkek anlatıcı 1930 doğumlu Halil Açıkgöz'dür. En genç kadın anlatıcı 1987 doğumlu Ayşe Akboz, en genç erkek anlatıcı ise 1973 doğumlu Mahmut Savran'dır.

83 kaynak kişinin meslek grupları şu şekildedir:

Ev hanımı: 59

Çiftçi: 19

Çoban, Terzi, Sıva ustası, Emekli öğretmen, Öğretmen: 1'er kişi

Görüldüğü üzere kadın anlatıcılar 2 kişi dışında, ev hanımlarından oluşmaktadır. Erkek anlatıcıların da çoğu çiftçidir. Bu dağılım, derlemelerimizi büyük oranda köylerde yapmamızla orantılı olarak meslek dağılımının daha az çeşitli olmasına sebep olmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UŞAK'TAN DERLENEN MASALLARIN MOTİF INDEX OF FOLK-LITERATURE' A GÖRE İNCELEMESİ

Günümüzde masal türü üzerinde çalışan araştırmacıların masalları inceleme metodlarının başında, Stith Thompson'un *Motif Index of Folk-Literature* adlı eseri esas alınarak yapılan motif incelemesi gelir.

Motif incelemesi konusunda izlenen yöntem aynı olsa da halkbilimi araştırmacılarının “motif” kavramını değerlendirme biçimi araştırmacıdan araştırmacıya farklılık göstermektedir.

Thompson “motif” kavramını “Eskiden beri yaşama kabiliyetine sahip olan, masalın en küçük unsurudur.” diye tanımlar (Sakaoğlu, 2003: 75).

Batılı araştırmacılardan Max Luthi “motif” kavramını, “hikâye etmenin itici ve sürükleyici güce sahip en küçük unsuru”, Villy Krogman “tek bir kavramla motif itki” şeklinde açıklamaktadır. Veselovsky, “bölünmeyen en küçük anlatım birimi”; B.Tomachevsky ise “farklı eserlerde tekrar tekrar karşımıza çıkan bölünmez, parçalanmaz tematik üniteler” şeklinde tanımlar (Arslan, 2008: 49).

Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle Stith Thomson'un *Motif Index of Folk-Literature* adlı eserinde yer alan motif gruplarının her birinin önce motif numaraları listelenecek, ardından Uşak masallarında rastlanan motifler parantez içerisinde masal numarası belirtilerek aktarılacaktır.

Stith Thompson'un 23 ana başlık ve alt başlıklar şeklinde belirttiği masal motiflerinin Uşak'tan derlene masallara uygulanışı aşağıdaki şekildedir:

A. MİTOLOJİK MOTİFLER

A0-A99.YARATICI

A100- A599. TANRILAR

A100- A199. Genelde Tanrılar

A200- A299. Gökyüzünün Tanrıları
A300- A399. Yeraltının Tanrıları
A400- A499. Yeryüzünün Tanrıları
A500- A599. Yarı Tanrılar ve Kahramanların Terbiyesi
A600- A1199.
A600- A699. Kâinat
A700- A799. Gök Cisimleri
A800- A899. Yeryüzü
A900- A999. Yeryüzünün Şeklinin Topografyası
A910- A949. Suyun Görünüşü
A950- A999. Karanın Görünüşü
A1000-A1099. Dünyevî Felaketler
A1100-A1199. Tabiatın Düzeninin Kurulması
A1200-A1699. İNSAN HAYATININ DÜZENİ VE YARATMA
A1200-A1299. İnsanın Yaratılması
A1300-A1399. İnsan Hayatının Düzeni
A1400-A1499. Terbiyenin Kazanılması
A1500-A1599. Geleneklerin Menşei
A1600-A1699. İnsanların Farklılığı ve Bölünmeleri
A1700-A2199. HAYVANLARIN YARATILMASI
A1700-A1799. Genelde Hayvanların Yazılması
A1800-A1899. Memelilerin Yaratılması
A1900-A1999. Kuşların Yaratılması
A2000-A2099. Böceklerin Yaratılması
A2100-A2199. Diğer Hayvanlar ve Balığın Yaratılması
A2200-A2599. HAYVANLARIN ÖZELLİKLERİ(KAREKTERİSTİKLERİ)

A2200-A2299. Hayvanların Karakteristiklerinin Farklı Sebebi

A2300-A2399. Hayvanların Karakteristiklerinin Sebepleri: Vücut

A2400-A2499. Hayvanların Karakteristiklerinin Sebepleri:

Davranışlar ve Ortaya Çıkma

A2500-A2599. Hayvanların Karakteristiklerinin Çeşitleri

A2600-A2699. BİTKİLER VE AĞAÇLARIN MENŞEİ

A2600-A2649. Bitkilerin Menşeinin Farklılıkları

A2650-A2699. Ağaç ve Bitki Çeşitlerinin Menşei

A2700-A2749. BİTKİLERİN KAREKTERİSTİKLERİNİN MENŞEİ

A2700-A2749. Bitkilerin Menşeinin Çeşidi ile İlgili Karakteristikler

A2750-A2799. Çeşitli Bitkilerin Orijininin Karakteristikler

A2800-A2899. ÇEŞİTLİ AÇIKLAMALAR

A196.1. Kader Tanrıların Kontrolü Altındadır

Çöpçatan dedenin padişahın kızının evleneceği kişinin padişahın Arap hizmetkârı olduğunu söylemesi üzerine padişah bunun gerçekleşmemesi için türlü yollar dener. Ancak dönüp dolaşıp kızını o Arap hizmetkâra verir. (143)

A463.1. Kaderler

Kız çocuğu beşikte yatarken, Sultan Süleyman anka kuşuna, o kız çocuğunun nasibinin bir bey oğlu olduğunu söyler.(6)

Çöpçatan, padişahın kızının nasibinin evindeki Arap olduğunu söyler. (44)

Padişahın hanımı, sığirtmacın yeni doğan çocuğunu göstererek o çocuğun damatları olacağını söyler. (140)

Çöp çatıp suya atan yaşlı dede, padişahın kızının nasibinin hizmetçi Ahmet olduğunu söyler. (142)

A1549. Dinî Merasimler

Gülünce güller açılan kızın gelen dünürlere veren aile, duasını eder. (3)

Sığır çobanı olan yaşlı dedenin dua okuyup kör kızın gözlerini yerine yerleştirmesi, kızın da âmin demesiyle kör gözler iyileşir. (3)

Hacca giden adam oğluna, kendisi hacdan dönene kadar yıla her gün süt vermesini tembihler. (38)

Çok yaşlı olan dede Allah'a canını alması için dua eder. (58)

Namazkâr olan adam, öğle namazından döndükten sonra hindi gütmeye gider. (66)

Keloğlan çeşmeye varıp abdest alır, iki rekât namaz kılar. (88)

İkinci namazını kılan âlim, namaz kılarken gözü çeşmeden su içen iki kuşa kayar. (99)

Padişahlık zamanında üç hoca, ramazanda hocalık yapmak için yola çıkar. (118)

Garip Mehmet, tarlasına buğday verirse kurban keseceğini söyleyerek Allah'a dua eder. (137)

Keloğlan mağaradaki gamayı kendisinden başkasının çıkarmaması için dua eder. (163)

B. HAYVANLAR

B0- B99.MİTOLOJİK HAYVANLAR

B100- B199. SİHİRLİ HAYVANLAR

B100- B119. Hayvanların Hazinesi

B120- B169. Sihir Kabiliyetine Sahip Olan Hayvanlar

B170- B189. Diğer Sihirli Hayvanlar

B200- B299. İNSAN ÖZELLİĞİ GÖSTEREN HAYVANLAR

B300- B599. HAYVANLARIN DOSTLUKLARI

B300- B349. Yardımcı Hayvanlar/Genel

B350- B399. Müteşekkir Hayvanlar

B400- B499. Yardımcı Hayvanların Çeşitleri

B500- B599. Yardımcı Hayvanların Hizmetleri

B600- B699. HAYVANLA İNSANIN EVLENMESİ

B700- B799. HAYVANLARIN KOMİK ÖZELLİKLERİ

B800- B899. HAYVANLARLA İLGİLİ ÇEŞİTLİ MOTİFLER

B11.5.Ejderhanın Gücü

Bir ejderha çobanın otlattığı koyunlardan birini her gün yemektedir.

(133)

B160.Akıl Veren Hayvanlar

Kuzgun paşası Keloğlan'a, Sinan padişahına "Gül ile Sinan" hikâyesini sorması durumunda Sinan padişahının Keloğlan'ı öldürebileceğini söyler. (88)

(T)B166.Kuş Dillerinin Öğrenilmesi

Anka kuşunun kaçırıp yuvasında yetiştirdiği kız, kuşdillerini öğrenir.

(1)

B 175.Sihirli Balık

Hekim, padişahın iyileşmesi için şifanın denizdeki alabalıkta olduğunu söyler. (26)

B211.1.2.Konuşan Keçi

Anne keçi, yavrularını kendisinden başka kimseye kapıyı açmamaları konusunda tembihler. (80)

Ala Keçi yavrularına ağzının otlarıyla, memesinin sütüyle dolu olduğunu söyler, oğlaklar kapıyı öyle açar. (82)

Keçi yavrularına, ayaklarını kendi ayaklarına benzetmedikçe kimseye kapıyı açmalarını söyler. (83)

B211.1.2.1.Konuşan Oğlak

Cıkcıkla Mıkmık annelerinin tembihine tamam der. (82)

Oğlak, anne keçiye kurdu anneleri zannedip kapıyı açtıklarını söyler. (83)

B211.1.1.Konuşan Koyun

Koyunlar, kendisinin çok kuvvetli olduğunu söyleyen çimenlere kuvvetli olsa canavarın onu yiyemeyeceğini söyler. (84)

B211.1.3.Konuşan At

Balböyrek'in atı Benliboz, ona üvey annesinin kurduğu tuzakları haber verir. (58)

B211.1.5.1.Konuşan Öküz

İnek yılanı, insanoğlunun kötü olduğunu; ihtiyarlayınca kendisini hor gördüklerini söyler. (39)

Öküz tilkiye, temiz yayla suyu içtiğini söyler. (102)

B211.1.7.Konuşan Köpek

Kendisine kuvvetli olduğunun söylenmesi üzerine köpek, kuvvetli olsa çobanların ona yemek vermeyeceğini söyler. (84)

Oğlan kılları birbirine sürtünce ortaya çıkan köpek ona emrini sorar. (153)

Köpek, ertesi gün ağanın ineğinin öleceğini ve ete kavuşacaklarını söyler. (154)

B211.1.8.Konuşan Kedi

Kedi, kendisine kuvvetli denmesi üzerine elbette kuvvetli olduğunu söyler. (84)

Kedi aslana, kendisinin aslanın dayısı olduğunu söyler. (93)

Kedi aslana, insanoğlu yüzünden küçük kaldığını söyler. (94)

Kedi aslana, insanoğlunun deveye yük taşıttığını söyler. (95)

Kedi kendisini yardıma çağırın aslana, olanlara karışmayacağını söyler. (96)

Kedi tilkiye, farenin nerede olduğunu sorar. (102)

Kedi, ertesi gün ağanın ineğinin öleceğini ve ete kavuşacaklarını söyler. (154)

B.211.2.0.Konuşan Dört Ayaklı Yabani Hayvanlar

Andık diğer hayvanlara, avladıkları hayvanları taksim etmelerini söyler. (95)

B.211.2.3.Konuşan Ayı

Ayı tilkiye, her gün bu kadar yemeği nerden bulduğunu sorar. (91)

Ayı, tilkiye kuyruğundaki pulun nerden geldiğini sorar. (103)

Ayı yavrularından biri, yaşlı ayının yaralı ayaklarına bal sürerlerse iyileşeceğini söyler. (115)

Ayı, tilkinin altında yapışık olan kâğıdın ne olduğunu sorar. (121)

Ayı tilkiye beraber gömdükleri bal çömleğini topraktan çıkarmayı teklif eder. (157)

B211.2.2.Konuşan Aslan

Aslan kediye, kedinin kendi dayısı olamayacağını zayıf ve küçük olduğunu söyler. (93)

Aslan kediye, insanoğlunu vurup öldüreceğini söyler. (94)

Aslan, kedinin kendi sülalesine benzediğini ancak biraz ufak kaldığını söyler. (95)

Aslan kediyi kendisine yardıma çağırır. (96)

Aslan, tilkinin aç olmasına rağmen neden ağaçta asılı duran hayvan etini yemediğini sorar. (125)

Aslan kurda, beraber avladıkları hayvanları taksim etmesini söyler. (126)

B211.2.4.Konuşan Kurt

Kuzuyu yedikten sonra kurt tilkiye, kemikleri ne yapacaklarını sorar.
(40)

Kurt, keçi yavrularına kapıyı açmalarını söyler. (83)

Kurt tilkiye, taze taze tavşan ve keklik eti yediğini söyler. (102)

Kara Canavar Küçük Zehra'ya kapının ipini çekip içeri öyle girmesini söyler. (111)

Kurt aslana, tavşanı tilkiye vermesini; danayı da aslanın almasını söyler. (126)

Kurt koyunu yedikten sonra, tilkiye göle girmeyi teklif eder. (132)

Kurt tilkiye, beraber avlanmayı teklif eder. (135)

Kurt andığa dananın andığın hakkı olduğunu, koyununsa kendi hakkı olduğunu söyler. (148)

B211.2.5.Konuşan Tilki

Tilki yılana, çiftçiyi öldürmezse kendisine tavuk vereceğini söyler.
(39)

Dokuz Okka'nın memleketinden devler diyarına doğru yola çıkan dev tilkiyle karşılaşır; başından geçenleri anlattığında tilki devin aldatıldığını söyler. (57)

Tilki yılana, boynunu kendisine uzatmasını söyler. (69)

Tilki, tarlada çift süren çiftçiye onu yiyeceğini söyler. (77)

Tilki, keçi yavrularına anneleri olduğunu söyler. (80)

Tilki kirpiye, çiftçinin kirpiyi yakalaması halinde öldüreceğini söyler.
(90)

Tilki, yeni bir gelinin dostu olduğunu görünce onu suçlarını herkese anlatmakla tehdit eder. (91)

Tilki çam ağacına, kendisini ateş dayıya şikayet edeceğini söyler.
(102)

Tilki kuyruğunu kuyuya salladığını, kuyuda kuyruğuna pul taktıklarını söyler. (103)

Tilki değirmenciye, buğdayını un yapmasını söyler. (104)

Tilki kaplumbağaya, sürgüyle sabanı almasını söyler. (105)

Tilki kaplumbağaya, buğdayın yanına kim daha erken giderse onun harmanın tamamını almasını teklif eder. (106)

Tilki kaplumbağaya, tepeden buğdayın yanına kadar yarışmayı teklif eder. (107)

Tilki kurda, ağanın birinden bir kuzu çalıp gelmesini söyler. (113)

Tilki yılanı, dosdoğru arkadaşlık istediğini söyler. (114)

Tilki tavuğa, nereye gittiğini sorar. (120)

Tilki ayıya bağ aldığını söyler. (121)

Tilki aslana, oruç olduğu için dalda asılı duran hayvanın etini yemediğini söyler. (125)

Tilki aslana sabah tavşanı, öğlen kuzuyu, akşam danayı yiyebileceğini söyler. (126)

Tilki kurda avı kendisinin yapacağını, kurdun kendisini yormamasını söyler. (135)

Tilki andığa sabah tavuğu, öğleyin koyunu, akşam da danayı yemesini söyler. (148)

Tilki ayıyla beraber buldukları balın bir çömleğini toprağa gömmeyi teklif eder. (157)

B211.2.8.Konuşan Fare

Fare, kulübede çorba içen küçük kızdan bir kaşık çorba ister. (56)

Güdük fare, oğlanla konuşup onu kız kardeşi konusunda uyarır. (67)

Fare, kuvvetli olsa kedilerin kendisini yiyemeyeceğini söyler. (84)

Fare tilkiye, zengin evlerinde buğday yediğini söyler. (102)

B211.3.2.1.Konuşan Tavuk

Tavuk, kartal yavrusunu kendi yavrusu zannederek civcivlere onun da kardeşleri olduğunu söyler. (61)

Tavuk, nereye gittiğini soran tilkiye güneşlendiğini söyler. (120)

(T)B211.2.13.Konuşan Kirpi

Kirpi tilkiye, beraber çok sâdıçlık yaptıklarını söyler. (67)

Kirpi, kapana kısılnca tilkiden ellerini kendisine uzatmasını ister. (90)

B 211.3.Konuşan Kuş

Sultan Süleyman'ın meclisinde kuşların konuşması. (6)

Kuş, yaşlı nineden ayağındaki dikenini çıkarmasını ister. (32)

B 211.3.2.Konuşan Horoz

Ayağına diken batan horoz, dikenini çıkarması için ekmek yapan ebeye gider ve ondan dikenini çıkarmasını ister. (27)

Ev sahibi ayağındaki dikenini çıkarmayınca, horoz da altınlarını alacağını söyler. (28)

Horoz, ertesi gün ağanın eşeğinin hastalanacağını söyler. (154)

B211.3.6.Konuşan Kuzgun

Kuzgun paşası Keloğlan'ı, sorusunun cevabını öğrenmek üzere Sinan padişahına gönderir. (88)

B 211.6.1.Konuşan Yılan

Yılan adama, onda evlat acısı varken kendisinde de kuyruk acısı varken dost olamayacaklarını söyler. (38, 40)

Yılan, insanı sokmadan önce üç kişiye danışacağını söyler. (39)

Yılan suyun ortasına geldiğinde, tilkiyi sokarak öldüreceğini söyler. (69)

Çaydan karşıya geçerken yılan tilkiye ayaklarının olmadığını söyler; kendisini karşıya boynunda geçirmesini ister. (114)

Kırk devlerin mağarasındaki dev yılan, Keloğlan'la konuşur ve ona saldırır. (163)

B211.7.2.Konuşan Kaplumbağa

Kaplumbağa tilkiye, buğdayı paylaşmayı teklif eder. (104)

Kaplumbağa tilkiye, ondan önce geldiğini söyler. (105)

Kaplumbağa tilkiye, vereceği buğdayı koymak için dağarcık getirmesini söyler. (106)

(T)B211.3.10 Konuşan Zümrüdüanka Kuşu

Zümrüdüanka kuşunun yavruları, kendilerini dev yilandan ağacın altında uyuyan oğlanın kurtardığını söyler. (1)

Zümrüdüanka kuşu oğlanı yeryüzüne çıkarmak için ondan kırk yük et, kırk dağarcık su ister. (1)

Zümrüdüanka kuşu yeryüzüne çıkınca oğlana yürümesini söyler ve oğlanın bacağından kestiği eti tekrar yerine yapıştırır. (2)

Zümrüdüanka kuşu Sultan Süleyman'a yazılan yazıyı bozacağını söyler. (6)

(B)214.4.Ağlayan Hayvanlar

Üvey annesi oğlanın yemeğine zehir kattığı için Balböyrek 'in atı Benliboz'un gözünden yaş gelir. (58)

B216.Hayvan Dilleri Hakkında Bilgi: Şahıs Onların Konuşmasını Anlar

Anka Kuşu' nun yuvasında büyüyen kız kuş dili öğrenir. (6)

Melikşah, sırtını dayadığı ağaçta konuşan bir çift kuşu dinler ve kör gözünün devasının o ağacın yaprakları olduğunu işitir. (59)

Ağa, horozun ertesi gün eşeğinin hastalanacağını söylemesiyle götürüp eşeğini satar; ağa horozun dilinden anlamaktadır. (154)

B322.1.Kahraman Yardımcı Hayvana Kendi Etini Yedirir

Zümrüdüanka kuşu oğlanı yeryüzüne çıkarırken yanlarına aldıkları kırk tuluk et biter. Oğlan kuşa baldırından kestiği eti verir. (1,2)

B350.Müteşekkir Hayvan

Zümrüdü Anka kuşu, yavrularını dev yılandan koruyan oğlana müteşekkir. (1,2)

Alabalık, kendisini padişaha götürmekten vazgeçip suya geri bırakan padişah oğluna müteşekkir. (26)

B401.Yardımcı At

Balböyrek 'i üvey annesinin ölüm tuzaklarından koruyan, Benliboz adındaki atıdır. (58)

Balböyrek savaşa başlamadan önce atı Benliboz'u yardıma çağırır; Benliboz da yardıma gelir. (58)

B421.Yardımcı Köpek

Oğlan iki kılı birbirine sürtünce ortaya çıkan köpek, oğlanı zor durumdan kurtarır. (153)

B435. Yardımcı Vahşi Hayvanlar

Melikşah, kendisine saldıran aslanların sırtını okşayınca aslanlar onu padişahın kırk askerinden korur. (59)

B435.1.Yardımcı Tilki

Yılan, insanı sokmak için kendisine akıl danıştığında tilki yılanı insanı sokmaması için ikna eder; ona karşılığında tavuk vereceğini söyler. (39)

B437.1. Yardımcı Fare

Fare, küçük kız körebe oyununda deve yakalanmasın diye kuyruğuna zil takarak koşar ve küçük kızı kurtarır. (56)

B451.4.Yardımcı Karga

Kuzgun paşası Keloğlan'ı, Sinan padişahının elinden sırtına alıp kaçırarak kurtarır. (88)

(T)B469.11.Yardımcı Zümrüdüanka Kuşu

Zümrüdü Anka kuşu, yavrularını yılandan kurtaran genç uyurken dev kanatlarını onun üstüne gerip gölge olur, sonra da sırtına alarak yeryüzüne çıkarır. (1)

Zümrüdü Anka kuşu, oğlanı alt dünyadan yeryüzüne çıkarır. (2)

B542.Hayvan Emniyetli Bir Şekilde İnsanları Taşır

Alt dünyadan yeryüzüne çıkmak isteyen oğlanı Zümrüdü Anka kuşu emniyetli bir şekilde yeryüzüne getirir. (1,2)

Sinan padişahından sırrını öğrenen Keloğlan, padişahın elinden kuzgun paşasının sırtında kaçır. (88)

B601.1.Ayı ile Evlilik

Ayı, dere kenarında çamaşır yıkayan kızını inine götürür ve onunla evlenir. (73)

(T)F719.Olağanüstü Çeşme

Gergef dokuyan kızlar oğlana kan akan çeşmeyle irin akan çeşmeyi gösterir. Kan akan çeşmeden abdest alıp irin akan çeşmeden üç yudum içmesini söylerler. (2)

Çeşme kendisine akıl danışan yılanı, insanoğlunu sokup öldürmesini söyler. (39)

C.YASAK

C0-C99.TABIATÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ YASAKLAR

C100- C199. CİNSEL YASAK

C200- C299. YEME VE İÇME YASAĞI

C200- C249. Yeme Yasakları

C250- C279. İçme Yasakları

C300- C399. BAKMA YASAĞI

C400- C499. KONUŞMA YASAĞI

C500- C549. DOKUNMA YASAĞI

C550- C599. SINIF YASAĞI

C600- C699. TEK ÖRNEĞİ OLAN YASAK VE MECBURİYETLER

C600- C649. Bir Şey ile İlgili Yasak

C650- C699. Bir Şey ile İlgili Mecburiyet

C700- C899. ÇEŞİTLİ YASAKLAR

C900- C999. TABUTUN KIRILMASI İLE İLGİLİ CEZALANDIRMA

C410.Soru Sorma Yasağı

Misafir olduğu evde ev sahibi olan adamın karısı, tasmayla kapının önünde bağlıdır. Adam, karısının durumunu soranın kafasını kesmektedir. (122)

C611.1.Yasaklanan Kapı

İğci Baba, evlat edindiği kıza kırk anahtar verir; otuz dokuz odaya girebileceğini ancak kırkıncı odaya girmemesini söyler. (11)

C751.Belirli Zamanlarda Bazı Şeyleri Yapma Yasağı

Ali Cengiz'in oyununu öğrenen oğlan, annesine bir at olacağını kendisini pazara çekmesini ama kesinlikle yularını vermemesini öğütler. (43)

Ali Cengiz'in oyununu öğrenen oğlan, annesine bir koç olacağını kendisini pazara çekmesini ama kesinlikle ipini vermemesini söyler. (43)

Âlim, öğrencilerine kendisiyle yolculuğa gelebileceklerini ancak dönene kadar kendisine soru sormamalarını tembihler. (99)

Banane, Sanane ve Terbiye 'nin annesi dünürçüler gidene kadar kızlarına konuşmayı yasaklar. (110)

Hızır ve arkadaşları eve gelip bıçak, tava, tencere ve küçük çocuklarını ister ve eve girer. Ev sahibi kadına, onlar gitmeden eve girmemelerini tembihler. (150)

C775.İşin Muayyen Bir Zamanda Bitirilmesi

Dev, Keloğlan'a "Gül ile Sinan" hikâyesini öğrenmesi için üç gün mûhlet verir. (88)

D. SİHİR

D0-D699.DÖNÜŞÜMLER

D0-D99. İnsanın, Farklı İnsan Şekline Dönüşmesi

D100- D199. İnsanın Hayvana Dönüşmesi

D200- D299. İnsanın Nesneye Dönüşmesi

D300- D399. Hayvanın İnsana Dönüşmesi

D400- D499. Değişmenin Diğer Şekilleri

D500- D599. Değişmenin Mânâları

D600- D699. Çeşitli Tesadüfi Değişmeler

D700- D799. SİHİRİN BOZULMASI

D800-D1699. SİHİRLİ NESNELER

D800- D899. Sihirli Nesnelere Sahip Olma

D900- D1299. Sihirli Nesnelerin Çeşitleri

D1300-D1599. Sihirli Nesnelerin Fonksiyonları

D1600-D1699.Sihirli Nesnelerin Karakteristikleri

D1700-D2199.SİHİRLİ GÜÇLER VE BELİRTİLERİ

D1710-D1799. Sihirli Güçler Vasıtasıyla Sahip Olma Vazifesi

D1800-D2199. Sihirli Güçlerin Belirtilmesi

D1800-D1949. Sihirli Özelliklerin Kaybolması

D1950-D2049. Geçici Sihirli Özellikler

D2050-D2099. Yıkıcı Sihirli Güçler

D2100-D2149. Diğer Sihirli Güçlerin Belirtileri

D2150-D2199. Çeşitli Sihir Belirtileri

D132.İnsanın Eşeğe, Katıra vs. Dönüşmesi

Ali Cengiz'in oyununu öğrenen oğlan, annesinden bir günlüğüne at olacağını, annesinden kendisini pazara çekmesini ister. (43)

Gül Hanım Sinan padişahına kamçı vurunca, padişah eşeğe dönüşür. (88)

D135.1.Kuzuya Dönüşme

Ali Cengiz'in oyununu öğrenen oğlan, annesinden bir günlüğüne koç olacağını, annesinden kendisini pazara çekmesini ister. (43)

D142.İnsanın Kediye Dönüşmesi

Kız daha bebekken başında bir kedi bekler, büyüdüğünde kediye dönüşebilen bu gençle evlenir. (3)

D154.2.İnsanın Güvercin Olması

Kendi oyununu öğrenen oğlan elinden kaçınca Ali Cengiz bir güvercin olur, oğlanın sevdiği kızın evine gider. (43)

D221.İnsanın Kabağa Dönüşmesi

Genç kız, insanlarla beraberken kabak şeklindedir; insanlar yokken dünyalar güzeli bir kıza dönüşür. (8)

D330.Evcil Hayvanın İnsana Dönüşmesi

Adam, bir kızını üç dünürçüye de verince dua eder, köpeği de kızının görüntüsünde bir insana dönüşür. (86)

D332.1.Eşeğin İnsana Dönüşmesi

Tek kızı olan adam, kızını üç dünürçüye de verir; ertesi sabah sıpası da köpeği de kızıyla aynı görüntüye sahip kızlara dönüşür. (86)

(T)D370.Balığın İnsana Dönüşmesi

Padişah oğlu, kendisini tuttuktan sonra kıyamayıp denize atınca alabalık yaşlı bir adam kılığında girip ona yardım eder. (26)

D573.Büyünün Bozulması

Melikşah'ın annesi, başındaki üç beyaz tüyü çekince Melikşah'ın gücü kaybolur. (59)

D610.Dönüşümün Tekrarlanması

Gül Hanım Sinan padişahını önce eşek, ardından kedi haline getirir. (88)

Sinan padişahı kedi halindeyken bakıcısı sihirli kamçıyı çalar ve padişahı eski haline getirir. (88)

D620.Periyodik Dönüşüm

Genç kız kocası geldiğinde kabağa dönüşür; o evden çıktığında dünyalar güzeli bir kıza dönüşür. (7)

D661.Dönüşümle Cezalandırma

Sinan padişahı, kendisini eşeğe ve kediye dönüştüren karısı Gül Hanım'ı sihirli kamçı kendi eline geçtiğinde eşeğe dönüştürür. (88)

D771.Sihirli Objenin Kullanılmasıyla Büyünün Bozulması

Sinan padişahının bakıcısı, sihirli kamçıyı kediye vurunca padişah eski haline döner. (88)

D810.Sihirli Nesnelerin Hediye Edilmesi

Alt dünyadan yeryüzüne çıkarken kız oğlana kuyuda iki saç teli verir. Bu saç telini birbirine sürttüğünde gelen ak koçun sırtına binmesini söyler. (1)

Derviş padişaha sihirli bir elma verir. Elmayı padişah ve karısının, kabuğunu da atlarının yemesini söyler. (58)

Ermişlerden biri hükümdara bir elma verir. Hükümdar o elmayı yiyince karısı hamile kalır. (59)

Kız saçından üç tel koparıp oğlana verir, başı sıkıştığında bu telleri birbirine sürmesini söyler. (67)

Devler Gül Hanım'a sihirli bir kamçı hediye eder. (88)

D838.Çalma ile Sihirli Nesnenin Elde Edilmesi

Sinan padişahı kedi şeklindeyken bakıcısından, Gül Hanım'daki sihirli kamçıyı çalmasını ister. Bakıcı kamçıyı çalar. (88)

D981.Sihirli Meyve

D981.1.1.Sihirli Elma

Çocuğu olmayan padişahın karısı, dervişin verdiği elmayı yiyerek hamile kalır. (58)

Çocuğu olmayan hükümdarın karısı, dervişin verdiği elmayı hükümdarın yemesiyle hamile kalır. (59)

Devler diyarından getirilen elma oğlanın annesinin hastalığının devasıdır. (67)

D950.Sihirli Ağaç

Cömert' in kör gözleri, Çınar ağacının yaprağını ovuşturup gözüne sürmesiyle iyileşir. (45)

Kör kuyunun yanında biten ağaç, rüzgâr estikçe padişahın boynuzu olduğunu söyler. (145)

D975.Sihirli Çiçekler

D975.2.Sihirli Gül

Kız gülünce dudağından güller dökülür. (3)

D991.Sihirli Kıl

Alt dünyadan yeryüzüne çıkan genç, çözemediği bir sorunu çözmek için kızın verdiği iki kılı birbirine sürter. (1)

Oğlan memleketine dönerken kız, saçından kopardığı üç teli verir; başı sıkıştığında üç teli birbirine sürmesini söyler. (67)

Oğlanın saçındaki üç beyaz tüy, onun tılsımıdır; oğlan kuvvetini ondan almaktadır. (67)

Yaşlı kadının verdiği üç kılı birbirine sürtüncce bir köpek ortaya çıkar ve oğlanın emrini sorar. (153)

D1072.1.Sihirli Tarak

Devin kızı, iki küçük çocuğa bir tarak verir; dev peşlerinden gelirse bunu deve atmalarını söyler. (15)

D1076.Sihirli Yüzük

Padişahın çocuklarını büyüten yaşlı nine çocuklara bir yüzük verir. Gittikleri her yerde yemeklere bu yüzüğü karıştırmalarını, yüzüğün onları zehirlenmekten koruyacağını söyler. (156)

D1163.Sihirli Ayna

Devin aynası, dünyanın her yerini göstermektedir. (2)

D1173.Sihirli Kesici Bıçaklar

Devin kızı, iki küçük çocuğa bir bıçak verir; dev peşlerinden gelirse bunu deve atmalarını söyler. (15)

D1208.Sihirli Kamçı

Gül Hanım, devlerin verdiği kamçıyı Sinan padişahına vurduğunda padişah bir eşeğe dönüşür. Bir daha vurduğunda ise kediye dönüşür. (88)

D1209.8.Sihirli Süpürge

Devin süpürgesinin her teli kırk türlü şarkı söyler. (2)

D1240.Sihirli Su ve İlaçlar

Devlerin ülkesinden getirilen ilaçlı su, annesi tarafından üç parçaya bölünen oğlanın parçalarının birleştirilip iyileşmesini sağlar. (67)

Ayı yavrularından biri yaşlı ayının yaralı ayaklarına bal sürerlerse iyi geleceğini söyler. (115)

(T)D1249.Sihirli Tükürük

Zümrüdüanka kuşu oğlanın bacağından kestiği eti yeryüzüne çıkınca bacağına yapıştırır. Diliyle sıvazlayınca oğlanın bacağı iyileşir. (1)

Zümrüdüanka kuşu yeryüzüne çıkınca oğlana yürümesini söyler, oğlanın yolda bacağından kestiği eti tekrar yerine yapıştırır ve diliyle sıvazlar. Ardından oğlanın bacağı iyileşir. (2)

D1254.Sihirli Değnek (Baston)

Adamın toprağa âsa vurmasıyla mart gelir, toprağa çubuk dikerler; bir daha vurduğunda asma filiz verir. Bir daha vurduğunda ise olgun üzüm olur. (71)

D1271.Sihirli Ateş

Keloğlan'ın sigarasını yakmak için takip ettiği ateş gitgide uzaklaşır. (88)

Keloğlan, ateşin peşinde devler diyarına kadar gider. (115)

D1454.2.1.Dudaktan Dökülen Güller

Padişah kızıyla bey oğlunun kızları güldüğünde, dudaklarından güller dökülmektedir. (3)

D1610.2.Konuşan ağaç

Evlerinin bahçesindeki ağaç eğilip kızla konuşur. (5)

(T)D1610.38.Konuşan Güneş

Güneş, kendisine çok kuvvetli olduğunu söyleyen buza kuvvetli olsa yerde çimen bitirmeyeceğini söyler. (84)

D1069.Sihirli Elbiseler (Çeşitleri)

Üvey annesi Balböyrek için sihirli bir elbise yaptırır; Balböyrek elbiseyi giyerse ölecektir. (58)

D1905.Aşka Sebep Olmanın Manâları

D1905.2.Bölünüp Aşk Tılsımı Olarak Yenen Elma

Padişahın çocuğu olmaz, dervişin verdiği elmayı padişah ile karısı bölüşerek yer ve çocukları olur. (58)

E. ÖLÜM

E0-E199.DİRİLTME

E200- E599.HAYALETLER VE DİĞER HORTLAKLAR

E200- E299. Ölüden Gelen Kötülük

E300- E399. Ölümden Dostça Geri Dönüş

E400- E599. Hayaletler ve Hortlakların Çeşitleri

E600- E699. YENİDEN DİRİLTME

E700- E799. RUH

E545.Ölünün Konuşması

Ölmüş olan annenin mezarından ağaç biter, anne o ağaç vasıtasıyla kızıyla konuşur. (5)

E545.13.İnsan Ölü İle Konuşur

Korkuyu arayan adam ilk önce mezarda helva yapar; kendisinden helva isteyen ölülere helva vermez, ellerine helva kepçesiyle vurur. (42)

E711.2.1.Kabakta Ruh

Yanlışlıkla okunmuş bükmeyi yiyen adam, hamile kalır ve kabak şeklinde bir kız doğurur. (7)

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER

F0- F199.DİĞER DÜNYA SEYAHATLER

F10-F79. Üst Dünyaya Seyahat

F80-F109. Alt Dünyaya Seyahat

F110-F199. Diğer Dünyaların Çeşitleri

F200- F699.OLAĞANÜSTÜ YARATIKLAR

F200-F399. Periler ve Cinler

F300-F399. Periler ve Ölüler

F400-F499. Ruhlar ve Şeytanlar

F500-F599. Olağanüstü Şahıslar

F600-F699. Olağanüstü Güçlü İnsanlar

F700-F899. Olağanüstü Yerler ve Eşyalar

F900-F1099. Olağanüstü Hadiseler

F80.Alt Dünyaya Seyahat

Küçük oğlan içinden buhar çıkan bir kuyudan alt dünyaya indikten sonra devler diyarına ulaşır ve birçok hadise yaşar. (1)

Devden elmalığı koruyan oğlan, devi takip eder. Ağabeyleri oğlanın beline urgan bağlayıp onu alt dünyaya indirir. (2)

F98.Alt Dünyaya Koyun Sirtında İnme

Ak koyuna binecekken yanlışlıkla kara koyuna binen oğlan yerin yedi kat dibine iner. (1)

F101.Alt Dünyadan Dönüş

Üç kardeşten en küçük olan oğlan, bir süre alt dünyada yaşadıkten sonra dev bir kuşun sirtında tekrar yeryüzüne çıkar. (1)

Üç kardeşten en küçüğü devi öldürüp bir süre alt dünyada yaşar.

Ardından dev bir kuşun sirtında yeryüzüne çıkar. (2)

(T)F505.Olağanüstü Kız

Garip Mehmet'le padişah kızının doğan kız çocuklarının banyo suyu ve içtiğı su altına dönüşür. (3)

Garip Mehmet'le padişah kızının kızları güldükçe güller açılmaktadır. (3)

(T)F502.Kabak Şeklinde İnsan

Okunmuş bükme yi yiyen oğlan kabak şeklinde bir kız çocuğı dünyaya getirir. (7)

(T)F505.Olağanüstü Kız

Beş erkek kardeşin tek kız kardeşi, ahırdaki atları sırayla öldürüp yer.
(67)

F511.Boynuzlu İnsan

Boynuzu olduğunu saklayan padişah, saçlarını kesen berberleri
cellatlara öldürtmektedir. (145)

F512.5.Gözleri Olmayan İnsan

Su karşılığında gözlerini kaybeden kız, bir çuval gül verip gözlerini
geri alır. (3)

Bir dilim ekmek karşılığında gözlerini kaybeden Cömert, çınar
ağacının yaprağını sürerek gözlerine kavuşur. (45)

Melikşah'ın annesi gözlerini oyar. (59)

F531.5.1.İnsan ve Devlin Dostluğu

Kız, Müşköl Ali'yi ararken çıkırık çeken dev karısını görür. Koşup
memesinden sütünü emince dev karısı da onu evlat edinir. (8)

Kız, Müşköl Ali'yi ararken ekmek yapan dev karısını görür. Gidip
memesinden sütünü emince dev karısı da onu evlat edinir. (8)

Oğlan, devi takip ederken gittiği alt dünyada ekmek eden dev karısını
görür. Gidip memesinden sütünü emer, dev karısı da onu evlat edinir.
(163)

F531.6.3. Devlerin Evleri

Evlerinden kaçıp bir dağa varan anne ve oğul, devin evine sığınır. (67)

F575.1.Olağanüstü Güzellikteki Kadın

Kabaktan çıkan kız, dünyalar güzeli bir kızdır. (7)

F586.2.Kuvvetli Kadın

Erkek kılığına girerek askerlik yapan kız, güreşte bütün taburu yener.
(65)

F601.7.Hayvanların Olağanüstü Arkadaşlığı

Sırtlarını okşayan iki aslan, Melikşah'ı padişahın askerlerinden korur.
(59)

F610.Çok Kuvvetli Adam

Kuş gelini kavağa çıkardığında, gelinin aksinin suya yansımından dolayı hayvanlar dereden su içmez. (32)

Melikşah, saçındaki üç tılsımlı tüyden dolayı urganı koparabilecek kuvvettedir. (59)

F715.Olağanüstü Irmak(Su)

Padişahın hizmetçisi Ahmet güneşin aksini gördüğü suya girer, suyun dibinden bir el ona sandıkta hazine verir. Ahmet sudan çıktığında beyazlaşır. (142)

F718.Olağanüstü Kuyu

Devi takip eden oğlan, buhar çıkan bir kuyudan alt dünyaya geçer. (1)

F811.Olağanüstü Ağaç

Gülünce güller açılan kız doğarken kızın canı anasının evinin önündeki ulu kara ağaçta oluyor. (3)

Kızın annesi bahçeye gömüldükten sonra bahçede biten ağaç, eğilip annesinin sesiyle kızla konuşur. (5)

Çocuklar insan yiyen yaşlı kadından kaçar, dere kenarına geldiklerinde karşıya geçemezler ve kavağa eğilmesini söylerler. Kavak da eğilip çocukları karşıya geçirir. (20)

Melikşah, annesi tarafından oyulan gözlerinin devasının kuşların konuştuğu ağacın yaprağında olduğunu kuşlardan duyar. (84)

F815.2.Olağanüstü Tahıl

Ocakta ıslatılmış olan nohutlar, çocuksuz kadının dua etmesi üzerine ertesi sabah çok sayıda çocuğa dönüşür. (34)

Çocuğu olmayan kadın, komşusunun tavsiyesiyle nohutları ıslatır; sabah bir sürü çocuğu olur. (35)

(T)F816.3.Olağanüstü Kabak

Kabağın içerisinde dünya güzeli bir kız çıkar. (7)

(T)F814.7 Olağanüstü Gül

Garip Mehmet'le padişahın kızıdan olan bebek büyüdüğünde gülünce güller açılan bir kız olur. (3)

F829.4.Olağanüstü Ayna

Devin aynası dünyanın her yerini göstermektedir. (2)

F899.Olağanüstü Objeler

Devin süpürgesinin her teli kırk türlü şarkı söyler. (2)

Kırk gün cenaze başı bekleyen kız, derdini bir sabır taşına anlatır; anlatmasıyla sabır taşı şişmeye başlar. (4)

F900.Olağanüstü Hadiseler

Gergef dokuyan kızlar oğlana iki çeşmeden kan akandan abdest alıp, irin akandan üç yudum içmesini; ardından devin aynasını, tarağını, süpürgesini çalmasını söyler. (2)

İki çocuk yaşlı kadından kaçarken bir dere kenarına gelir; karşıya geçemeyince kavağa eğilmesini söylerler. Kavak eğilince de karşıya geçebilirler. (20)

Adamın biri Azrail'le sâdiç olur; canını alacağı zaman haber vermesini ister. (81)

Deniz kenarına gelen kadın, kendisine sarkıntılık eden gençlerden kaçmak için denize atlar; deniz de ikiye yarılr. (147)

Oğlan karısının isteği üzerine annesini öldürüp ciğerini karısına götürürken yolda ayağı taşa takılır. Annesinin ciğeri de “Yavrum!” diye dile gelir. (159)

Karısı adamın sabır denemelerine karşın adamın her dediğini yapar. Adam da karısının sabrını yenemeyince sırtından çatlayıp ölür. (160)

Eve gelen misafir ve ev sakinleri sofraya oturur. Misafirin gömleğinin kolundan tabağa düşen dolma sayesinde tabaktaki dokuz dolma hiç eksilmez. (161)

F913.Karındaki Kurbanın Kurtarılması

Keçi tilkinin karnını bıçakla kesip yavrularını kurtarır. Ardından tilkinin karnına taş doldurup, karnını diker. (80)

Anne keçi kurdun karnını kesip yavrularını kurtarır. Ardından karnına taş doldurur. (183)

F932.12.Konuşan Irmak (Su)

Su tilkiye ateşi söndürmeyeceğini, yolunda dosdoğru aktığını söyler. (102)

F950.Olağanüstü Tedaviler

Cömert, kör gözlerinin tedavisinin çınar ağacının yaprağında olduğunu cinlerden duyar. (45)

Melikşah, annesi tarafından oyulan gözlerinin devâsının kuşların konduğu ağacın yaprağında olduğunu kuşlardan duyar. (59)

F964.Ateşin Olağanüstü Davranışları

Tilki ateşten, çam ağacını yakmasını ister. (102)

F980.Hayvanlarla İlgili Olağanüstü Hadiseler

Nohuttan Oğlan, uzun zaman ineğin karnında yaşar. (35)

Kuzgun paşası Keloğlan'ı sırtına alarak, Sinan padişahından kaçar. (88)

(T)F980.11.Olağanüstü Yılan

Padişah kızının karnında saklanan ejderha, düğün gecesinde damatları sokarak öldürmektedir. (26)

F986.Balıkla İlgili Olağanüstü Hadiseler

Güldükçe güller açılan kız, oğlu ve kızıyla göle düştüğünde bir balık karnında yaşar. (3)

Üç kardeşten en küçük ve en fakir olanı, babasının rüyasına girip tarif ettiği yerden para alır; bu parayla çocukları yesin diye aldığı iki balığı karnında cevahir çıkar. (10)

Kendisini öldürmeyen padişah oğluna müteşekkir olan alabalık, yaşlı bir insan görüntüsüne bürünerek oğlana yardım eder. (26)

F1041.1.Olağanüstü Ölüm

Korkuyu arayan adam mezarda ölümlerle, avda devlerle, ardından insan eti yiyen insanlarla karşılaşınca eve döndükten üç gün sonra ölür. (42)

F1045.Geceyi Ağaçta Geçirme

Gözleri oyulan Cömert, kurda kuşa yem olmamak için geceyi çınar ağacının tepesinde geçirir. (45)

Cömert'in çınar ağacı sayesinde sırlara vakıf olduğunu öğrenen Namert de gece çınar ağacına çıkar. (45)

F1068.Realist Rüya

Ölmüş olan babanın fakir oğlunun rüyasına girerek ona para alması için yer tarif etmesi; oğlanın da tarif edilen yerde para bulması.

(10(T)F.....Olağanüstü Kıl

Alt dünyadan yeryüzüne çıkan genç elindeki kılları birbirine sürtünce, karşısına bir Arap çıkar. (1)

Harpten dönen oğlan, yaşlı kadının verdiği kılları birbirine sürtünce bir köpek gelir ve oğlanın emirlerini yerine getirir. (153)

G. DEVLER

G0. DEVLER

G10- G399. DEVLERİN ÇEŞİTLERİ

G10- G99. Yamyamlar ve Yamyamlık

G10- G49. Düzenli Yamyamlık

G50- G79. Arasıra Yamyamlık

G100- G199. Çok Büyük Devler

G200- G299. Cadılar(Büyücüler)

G300- G399. Diğer Devler

G400- G499. DEVLERİN HÂKİMİYETİNE GİRMEK

G500- G599. DEVİN MAĞLUP OLMASI

G600- G699. DEV İLE İLGİLİ DİĞER MOTİFLER

G11.3.Yamyam Cadı

Keloğlan ve Muti'yi yemeye hazırlanan cadı onların uyumasını bekler. (162)

G11.6.İnsan Eti Yiyen Dev

Subaşını tutan dev, suyu salmak için her yıl o köyden bir kız almış. (1)

Memlekete musallat olan dev için her gün çeşmenin yanına bir çocuk bırakırlar. (57)

Devlerin kırk kulplu kazanında insan eti pişer. (88)

Devlerin mağarasında dev kazanlarda insan eti kaynamaktadır. (163)

G11.6.5.İnsan Eti Yiyen Erkek

İğci Baba, evine getirdiği kızını asıp kesip kaybeder. (11)

G120.Büyük Devlerin Fiziki Özellikleri

Devin bir dudağı yerde bir dudağı göktedir. (2)

Dev karısı, memesinin birini bir omzuna birini bir omzuna atmıştır. (2)

G152.Devin Öldürülmesi

Dev Bızıdık'a kavak ağacına nasıl çıktığını sorar. Bızıdık da kazanı kaynattığını, içine şiş diktiğini ve şişin üstüne zıplayıp ağaca çıktığını söyleyince dev de aynısını yapar ve kazana düşüp ölür. (22)

G278.Cadının Ölümü

Muti cadı karısına kavak ağacına çıkmak için başına bir değirmen taşı takmasını, altına kazık çakmasını söyler. Bunları yapan cadı karısı ölür. (162)

G302.Cinler

Adam karısını getirip kuyuya hapseder. Kadının ölüp ölmediğini kontrol etmek için kuyuya gittiğinde kuyudan bir cin çıkar. (13)

Namert, Cömert'in gözlerini oyduğunda Cömert geceyi çınar ağacının tepesinde geçirir. Sabaha karşı ağacın altına cinler gelir. (45)

İmamın hanımıyla kendisi bir gece cinlerin sarayında kalır, o gece cinlerin hazinesini bulup zengin olurlar. (118)

Adam karısını kuyuya hapseder. Kuyunun kapağını açtığında bir cin çıkıp kadının yanından kendisini kurtardığı için ona iyilik yapmak istediğini söyler. (149)

G302.8.Cinin Yardımı

Kuyuda hapis durumda olan cin, onu kuyudan kurtaran adama padişahın kızıyla evlenmesi için yardım eder. (13)

G312.Yamyam Dev

Erkek dev dişini kurcaladığında dişlerinin arasından insan ayağı, çocuk kolu çıkar. (2)

Dev Karısı'nın üç çocuktan birini yediği sabah diğer çocuklar uyandığında anlaşılır. (15)

Dev eve geldiğinde dev karısına çocukları pişirip pişirmediğini sorar. (18)

Korkuyu arayan oğlan, ateşin başında keklik yerken bir dev onu yemeye gelir. (42)

Cazı karısı Mıdik'i bulsa yiyecekmiş. (112)

G400. İnsan, Güçlü Devlerin Arasına Düşer

Keloğlan padişahın istediği gamayı almak üzere mağaraya gider.

Mağara kırk devlerin mağarasıdır. (163)

(T)G407. Devlin Evine Sığınma

Cırtlan'la Bırtlan, dağa oduna gittiklerinde karanlığa kalınca devlin evine sığınır. (60)

G420. Dev Tarafından Yakalanma

Keloğlan, gamasını çıkarmak için gittiği mağarada yakalanır. (163)

G422. Dev Kurbanı Hapseder

Üç çocuk, bilmeden gittikleri dev karısının evinde esir olur. (15)

Üç kardeş, ormandaki devlin evinde esirdir. (18)

Bızdık ve köylüler bilmeden bir devlin evine misafir giderler, orada esir olurlar. (22)

Cırtlan'la Bırtlan devlin evinde esirdir. (60)

Ejderha dev, Keloğlan'dan ona sorduğu sorunun cevabını bulmasını ister. Keloğlan gelene kadar da Keloğlan'ın devler diyarından getirdiği kızı alıkoyar. (88)

Keloğlan, kırk devler tarafından yakalanıp hapsedilir.(163)

G431. Işığın Takip Ederek Devlin Tuzağına Düşme

Babaları tarafından ormana terk edilen üç çocuk ışık yanan eve gider, vardıkları ev dev karısının evidir. (15)

Babaları tarafından ormana terkedilen üç çocuk ışık yanan eve varır. O ev devlin evidir. (18)

Bızdık ve diğer oduncular ormanda odun keserken akşam olunca köyde iki ışık yanan evden birine misafir olur. O ev de devlin evidir. (22)

Cırtlan' la Bırtlan ışık yanan yere gidince dev karısının evine varır. (60)

Keloğlan kibritini evde unutunca sigarasını yakmak için uzakta gördüğü ateşini takip eder. Ateş uzaklaştıkça Keloğlan onun peşinden gider ve devler diyarına varır. (88)

Karısıyla kavga eden adam evden çıkar. Işığa doğru giderken devin evine varmış. (164)

(T)G443.Dev Tarafından Kaçırılan Genç Kızlar

Dev karısı, devin evinde gergef dokuyan kızların başında bekçi olarak bekler. (2)

Keloğlan devlerin mağarasında, dev ağalarının emrindeki kızı kurtarır. (163)

G475. Devlerin, Davetsiz Misafire Saldırısı

Korkuyu arayan oğlan ava gittiği yerde erkek dev ve dev karısıyla karşılaşınca devler, çıktığı ağacın kökünü yolmaya çalışır. (42)

Dev karısı Cırtlan'la Bırtlan'ı yedirip içirdikten sonra dişlerini bilemeye gider. (60)

Cazı kadın Mıdık'i önce uyutup sonra öldürecekmiş. (130)

G501.Aptal Dev

Çocuklardan biri erkek devi falan yerde altın var diye kandırıp evden çıkarırken, diğeri dev karısından devin altınlarını alır. (18)

Gözleri bağlı olan dev küçük kızı kulübeni içinde kovaladığını zannederken aslında kuyruğuna zil takan fareyi kovalar; dev sabaha kadar farenin peşinde koşar. (56)

Cırtlan ve Bırtlan dev karısının kendilerini yemek istediğini anlayınca kendi yattıkları yere devin bebeğini yatırır, dev bilmeden kendi bebeğini yer. (60)

Köse dayı, urganla birbirine bağladığı çamları yerinden sökeceğini söyler; devi kandırıp ona söktürüp taşıtırır. (72)

Dev Köse Dayı'ya neden hafif olduğunu sorduğunda devi yükünü yukarıdan melaikelerin çektiğine inandırır. (72)

Muti, cadı karısına başına değirmen taşı takıp altına kazık çakarak kavak ağacına çıkmasını söyler. Muti'yi yakalamak isteyen cadı karısı canından olur. (160)

İnsanoğlu devı kandırarak taştan su çıkarıyorum diye yumurtayı sıkır, devden bir küp altın alır. (164)

G512.Devin Öldürülmesi

Subaşını tutan devı oğlan, alnından tüfekte vurarak öldürür. (1)

Cadı Karısı Mıdik'e kavak ağacının tepesine nasıl çıktığını sorduğunda saçını ağacın dalına bağlayıp yekinerek çıktığını söyler; cadı da saçını ağaca bağlayınca aşağı düşüp ölür. (112)

Muti, cadı karısı kavak ağacına nasıl çıktığını sorunca başına değirmen taşı takıp altına kazık çakarak çıkmasını söyler. Muti'yi yakalamak isteyen cadı karısı canından olur. (162)

G512.1.Devlerin Kılıçla Öldürülmesi

Keloğlan çam sakızı çiğneyen devlerin ağızlarına kıl çorabından birer parça atar. Devler sakızlarından kılırları ayıklamaya çalışırken kılıçla kellelerini keserek onları öldürür. (163)

G530.Devin Akrabalarının kahramana yardım etmesi

Oğlan memesinden emince dev karısı onu evlat edinir, oğlu olan erkek devden korur. (12)

Devin kızı, evlerine saklanan çocukları saklar ve kaçmalarına yardım eder. (15)

Dev karısının gelini, üç küçük çocuğu saklar ve dev onları bulmadan evden gönderir. (19)

G530.1. Dev Karısının Yardım Etmesi

Müşkül Ali'yi arayan kız, çıkırık çeken dev karısının memesinden emer. Dev karısı da kızı evlat edinir ve oğullarından korur. (8)

Müşkül Ali'yi arayan kız, ekmek yapan dev karısının memesinden emer. Dev karısı da kızı evlat edinir ve oğullarından korur. (8)

Dev karısı, başındaki bitleri ayıklayan genç kızı sarı çaya daldırıp çıkarır; genç kıza değnekle vurulduğunda kızın her yerinden altın dökülür. (50)

G532.Kahraman, Devın Karısı veya Kızı Tarafından Saklandığında Dev, Orada Bir İnsan Kanının Koktuğunu Söyler

Oğlan dev karısının memesinden emince, dev karısı onu evlat edinir. Devın oğlu gelince orada insan eti koktuğunu söyler. (2)

Dev karısı, memesinden emen kızı oğullarından saklar; oğulları eve geldiğinde et kokusu aldıklarını söyler. (8)

Dev karısının kızı, annesi yokken üç küçük çocuğunu eve alır; dev karısı eve geldiğinde evde insan eti koktuğunu söyler. (15)

Dev karısının gelini çocukları eve alır; dev karısı geldiğinde evde insan eti koktuğunu söyler. (19)

G535.Devın Esiri Olan Kadın Kahramana Yardım Eder

Devın esiri olarak gergef dokuyan kızlar, oğlana devden nasıl kurtulacağını söyler. (2)

G550.Devden Kurtulma

İki küçük çocuk devın kızının verdiği tarak, bıçak ve testiye atarak devden kurtulur. (15)

Kavak ağacına çıkan Bızıdık, devın ağaca nasıl çıktığını sorması üzerine, bir kazan suyu kaynatıp şişi kızdırıp altına koyup zıpladığını söyler; dev de şişi kızdırır, suyu kaynatır zıplar ve ölür. (22)

H.İMTİHANLAR

H0-H199.TANIMA İMTİHANLARI

H200- H299. DOĞRULUK İMTİHANLARI

H300- H499. EVLENME İMTİHANLARI

H310- H359. Aşk İmtihanı

H360- H399. Gelinlik İmtihanları

H400- H459. Namus İmtihanları

H500- H899. ZEKÂ İMTİHANLARI

H530- H899. Bilmeceler

H900- H1199. CESARET İMTİHANLARININ VAZİFELERİ

H900- H999. Vazifenin Tayini ve Ortaya Konması

H900- H949. Vazifenin Tayin Edilmesi

H950- H999. Vazifenin Yerine Getirilmesi

H100- H1199. Vazifelerin Tabiatı

H1200-H1399.KAHRAMANLIK İMTİHANLARI: ARAŞTIRMALAR

H1200-P1249.Devam Eden Şartlarda Araştırmalar

H1250-H1399.Araştırmaların Tabiatı

H1400-H1599.DİĞER İMTİHANLAR

H1400-H1449. Korku İmtihani

H1450-H1499. Dikkat İmtihani

H1500-H1549. Tahammül İmtihanları

H1550-H1569. Karakter İmtihanları

H1570-H1599. Çeşitli İmtihanlar

H11.1.Hayat Hikâyesini Anlatarak Tanıma

Kız başından geçenleri sabır taşına anlatırken duyan oğlan, kızın kırk gün başında bekleyen kız olduğunu anlar. (4)

Babasına onu tuz kadar sevdiğini söylemesi üzerine ölüm emri verilen padişahın oğlu, yıllar sonra babasına başından geçenleri anlatır, babası oğlunu bu şekilde tanır. (25)

Cömert, kendisini tanımayan Namert'e camide başından geçenleri anlatır. (45)

H50.Vücuttaki İşaretle tanıma

Padişahın kızı, kendini devden kurtaran genci sırtına bellek olarak sürdürdüğü devin kanından tanır. (1)

(T)H328.7.Kuvvet İmtihani

Dokuz Okka, devin kuvvetini ispat etmesi için ak taştan su çıkarmasını ister. (57)

Dokuz Okka, devin kuvvetini ispat etmesi için kara taştan duman çıkarmasını ister. (57)

Ok atıp da kavağı deviren, padişahın kızını alacaktır. (58)

Melikşah'ın gücünü kaybedip kaybetmediğini öğrenmek isteyen annesi, ona bir urgan getirip koparmasını ister. (59)

Erkek kılığına girerek askere giden kızı sınamak için onunla güreşe tutuşurlar. (65)

Annesi ve dev tarafından üç parçaya bölünen oğlan, annesi ve dev öldürmeye gitmek isteyince kız önce kendisini güreşte yenmesi gerektiğini söyler. (67)

Dev ve insanoğlu yarışa girer. Taşı sıkıp en çok su çıkararak yarış kazanacaktır. (164)

H355.Diğer Olağanüstü Objelerin Bulunması

Gencin alt dünyadan yeryüzüne çıkardığı kız, gencin ağabeylerinden hiç makas değmemiş ceviz kabuğu içinde elbise ister. (1)

Gencin alt dünyadan yeryüzüne çıkardığı kız, gencin ağabeylerinden altın tepsi içinde gümüş tavşanı dört parmak mesafede kovalayan ama katiyen yakalanmayan tazı ister. (1)

(T)H359.3.Eş Seçimi

Padişahın kızı sarayda yukarıdan gül atar, gül kimin başına düşerse onunla evlenecektir. (44)

Padişah, kızını ok atarak kavak ağacını devirene verecektir. (58)

Padişah, kim daha uzun masal söylerse kızını ona vereceğini söyler.
(62)

Kızın babası, kışın ortasında kendisine bir sepet yeşil yapraklı üzüm getirirse kızını adamın oğluna vereceğini söyler. (71)

Kızının sözlerine kızan padişah, onu evlendirmek için tembel adayları çeşitli imtihanlara tâbi tutar ve en tembele kızını verir. (85)

Padişah, mağaradaki gamayı çıkarabilene kızını vereceğini tellallarla duyurur. (88)

Zengin adam, evin önündeki yirmi yıllık kütüğü parçalayabilirse kızını fakir oğlana vereceğini söyler. (138)

Padişah, muayyen mağaradaki gamayı çıkarana kızını verecektir.
(163)

H502.Öğrenme İmtihanı

Bir ejderha dev gencin çadırını sararak “Gül ile Sinan” hikâyesini öğrenmeden Keloğlan’ın devler diyarından getirdiği kızı bırakmayacağını söyler. (88)

H508.Muayyen Sorulara Cevap Bulma İmtihanı

Ejderha dev Keloğlan’a “Gül Sinan’ı Sinan Gül’ü neyledi? Gül niçin Sinan çekti siyaset? Nedir bu?” diye sorar. Bu sorunun cevabını bulana kadar Keloğlan’ın devler diyarından getirdiği kızı alıkoyar.
(88)

H561.Bilmecelerin Çözümü

Keloğlan , “Gül Sinan’ı Sinan Gül’ü neyledi? Gül niçin Sinan çekti siyaset?” den ne kastedildiğini Sinan padişahının kendisinden öğrenir.
(88)

H1010.Yerine Getirilmesi Mümkün Olmayan Vazifeler

Oğlanın alt dünyadan yeryüzüne çıkardığı kız, ağabeylerinin kendisini alamaması için onlardan hiç makas değmemiş ceviz kabuğu içinde elbise ister. (1)

Oğlanın alt dünyadan yeryüzüne çıkardığı kız, oğlanın ağabeylerinin kendisini alamaması için onlardan altın tepsi içinde gümüş tavşanı dört parmak mesafede kovalayan ama katiyen yakalanmayan tazı ister. (1)

Babaları ve üvey anneleri, çocuklara kara koyunun yününü verip yıkayıp ağartarak gelmelerini söyler. (17)

Dev Bızıdık'ı uyutup ardından yemek ister. Bızıdık ise devin elinden kurtulmak için annesinin onlara gölden kalburla getirdiği suyu içmeyince uyumadığını söyler. (22)

Cadı karısı Mıdık'i uyutup ardından yemek ister. Mıdık bunu anlayınca devin elinden kurtulmak için annesinin ona çaydan gözerle getirdiği suyu içmeyince uyumadığını söyler. (22)

Padişah bir mektup yazıp hizmetçisi Ahmet'e verir. Yazdığı mektubu güneşe vermeden gelmemesini söyler. (142)

H1400.Korku İmtihanı

Korkuyu arayan oğlan mezarda helva karar, kendisinden helva isteyen ölülerin ellerine kepçeyle vurur ve onlara helva vermez. (42)

H1460.Mezarda Nöbet

Korkuyu arayan oğlan, mezarda helva pişirir. (42)

H1471.En Genç Oğlan Canavarı Öldürmek İçin Bekler ve Başarılı Olur

Evin önündeki elma ağacının başında her yıl nöbet bekleyen üç kardeşten en küçüğü devi öldürür. (1, 2)

H1544.Susuzlukla Mücadele İmtihanı

Teyzeleri, gülünce güller açılan kıza tuzlu su verir; kız susuzluktan kavrulunca da suya karşılık gözlerini alır. (3)

Ağa, çobana kızını vermek için tuz yedirdiği koyunları dereye sürmesini ve koyunların dereden su içmemesini şart koşar. (130)

Ağa, çobana kızını vermek için tuz yedirdiği koyunları dereye sürmesini ve koyunların dereden su içmeden geçmesini şart koşar. (131)

H1545.Hızlılık İmtihanı

Kaplumbağa ile tilkiden buğdayın yanına en çabuk giden, buğdayın sahibi olacaktır. (104)

Tilki kaplumbağaya, tepeden çıkıp buğdayın yanına ilk gidenin buğdayın hepsini almasını teklif eder. (107)

H1548.1.Kız Olup Olmadığının İmtihanı

Erkek kılığına girerek askere giden kızın erkek mi yoksa kız mı olduğunu anlamak için askerler, onu çeşitli imtihanlara tâbi tutarlar. (65)

H1553.Sabır İmtihanı

Kırk gün mevta başı bekleyen kız, kırkıncı gün bir süreliğine hizmetçi kıza verir. (4)

Kadın, kocasının kendisini bezdirmek için istediği şeyleri büyük bir sabırla yerine getirir. (160)

H1555.Doğruluk İmtihanı

Zindancının kızı Balböyrek'e onu zindandan kurtarırsa ilk önce Akkavak kızını mı kendisini mi öpeceğini sorar. Yalan söylerse kellesini alacaktır. (58)

H1564.Misafirperverlik İmtihanı

Hızır, bir süre sonra dileklerini yerine getirdiği üç oğlanı denemek için kıyafet değiştirerek evlerine misafir olmak ister. Onu, sadece helal süt emmiş eş isteyen oğlan kabul eder. (150)

J.AKILLILAR VE APTALLAR

J0-J199.KAZANILAN VE ELDE EDİLEN AKIL(BİLGİ)

J200- J1099.AKILLI VE AKILSIZ DAVRANIŞLAR

J200- J499. Seçmeler

J230- J299. Gerçek ve Açık Değerler

J300- J329. Seçilen Hâlihazırdaki Değerler

J400- J459. Birlikte Seçmeler

J500- J599. İhtiyat ve Tedbir

J600- J799. Önceden Düşünme

J800- J849. İntibak

J850- J899. Talihsizlikte Teselli

J900- J999. Alçak Gönüllülük

J1000- J1099. Aklın Diğer Görünüşleri

J1100-J1699.ZEKİLİK

J1100- J1249. Zekî İnsanlar ve Hareketleri

J1250- J1499. Zekîce Karşılık Vermeler

J1500- J1649. Zekîce Pratik Hazır Cevaplar

J1650- J1699. Çeşitli Zekî Davranışlar

J1700- J2749. APTALLAR (VE DİĞER AKILSIZ İNSANLAR)

J1700- J1729. Aptallar

J1730- J1749. Gülünç Cahillik

J1750- J1849. Gülünç Anlamama

J1850- J1999. Gerçeklere Karşı Mantıksız Lâkaytlık

J2000- J2050. Mantıksız Şüphecilik

J2050- J2199. Mantıksız Dar Görüşlülük

J2200- J2259. Mantıksızca Mantığın İhmali

J2260- J2299. Mantıksız İlmî Teoriler

J2300- J2349. Kolay Aldanır Ahmaklar

J2400- J2449. Aptalca Taklit

J2450- J2499. Hakîkî Aptallar

J2500- J2549. En Yüksekteki Aptal

J2550- J2599. Müteşekkir Aptallar

J2600- J2649. Korkak Aptallar

J2650- J2699. Acemi Aptallar

J2700- J2749. Kolay Problemi Zorlaştırma

J2750- J2799. Aptalların ve Akıllıların Diğer Görünüşleri

J130.Hayvanlardan Öğrenilen Akıl

Melikşah, yaslandığı ağacın altında kuşların konuşmasını duyar, kör olan gözlerine o ağacın yaprağının iyi geleceğini öğrenir. (59)

J151.Yaşlı İnsandan Öğrenilen Akıl

J151.4.Yaşlı Adamdan Öğrenilen Akıl

Çöpçatan dede Keloğlan'a aradığı sorunun cevabının Kuzgun paşasında olabileceğini söyler. (88)

Gurbetten dönen oğlana adam üç altın karşılığında üç nasihat verir. (122)

J152.2.Dervişten Alınan Nasihat

Derviş padişaha, doğacak oğluna Balböyrek, doğacak taya da Beñliboz adını vermesini söyler. (58)

J155.Kadından Öğrenilen Akıl

Balböyrek padişahın ateşten korktuğunu, padişahın kızından öğrenir. (58)

Kız oğlana, yedi devlerin mağarasına tılsımlı su ve kurtlu elmayı almaya gittiğinde yönleri aşağı doğru olduğu takdirde mağaraya girmesini söyler. (67)

Yaşlı kadın, harpten dönen oğlana üç kıl verir. Bu üç kılı birbirine sürttüğünde ne olacağını anlatır. (153)

Yaşlı kadın, iki çocuğa verdiği yüzüğü yemeklere karıştırmalarını, böylece kimsenin onları zehirleyemeyeceğini söyler. (156)

J157.Rüyada Öğrenilen Bilgi

Gergef dokuyan kızlar Keloğlan'a devden kurtulmak için devin aynasını, tarağını, süpürgesini nasıl çalacağını anlatırlar. (2)

Oğlana rüyasında, karısı ve iki çocuğunun balık karnında olduğunu söylerler. (3)

Muradına nail olamayan kıza, rüyasında kırk gün kırk gece mevta sallayacağı söylenir. (4)

Mehmet Ağa'ya rüyasında başına bir iş geleceği haber verilir. (54)

J163.Satın Alınan Akıl

Gurbette üç altın kazanan oğlan, yolda karşılaştığı adamdan üç altınla üç akıl satın alır. (122)

J1701.Aptal Karı

Tüccar, karısından satacağı kınayı denemesini isteyince karısı bütün vücuduna kına yakar. (79)

Tüccar, karısından şerbet yapmasını isteyince karısı su kuyusuna bir çuval şeker döker. (79)

Tüccar, evini badana yapmasını isteyince kadın tüm evi su ve un karışımıyla boyar. (79)

K.ALDATMA

K0-K99.ALDATMA İLE MÜSABAKAYI KAZANMAK

K100- K299.ALDATICI ANLAŞMALAR

K110- K149. Aldatıcı Eşya Satışı

K200- K249. Borç Ödemede Aldatma

K300- K499. ÇALINTILAR VE HİLELER

K410- K439. Çalıntılar

K440- K499. Diğer Hileler

K500- K699. ALDATMA YOLUYLA KAÇMA

K700- K799. ALDATMA YOLUYLA YAKALAMA

K800- K999. KADERE BAĞLI ALDATMALAR

K1000-K1199.KENDİ KENDİNİ YARALAYARAK ALDATMA

K1200-K1299.ŞAHSİYETİ RENCİDE ETME POZİSYONUNDA
ALDATMA

K1300-K1399.İĞFAL EDİLMİŞ VEYA ALDATILMIŞ EVLİLİK

K1400-K1499.KOLAY ALDATILMIŞ KİŞİNİN HAYSİYETİ TAHRİP
EDİLİR

K1500-K1599.ZİNA İLE İLGİLİ ALDATMALAR

K1600-K1699. ALDATICI, KENDİ TUZAĞINA DÜŞER

K1700- K2099. YALAN SÖYLEYEREK ALDATMALAR

K1700-K1799. Blöf Yoluyla Aldatma

K1800-K1899. Tebdil-i Kıyafet veya Hayâl Şeklinde Aldatma

K1900-K1999. Hileler, Sahtekârlıklar

K2000-K2099. İki Yüzlülükler

K2100-K2199. Sahte İthamlar

K2200-K2299.Alçaklar ve İhanet Edenler

K2300-K2399.Diğer Aldatmalar

K212.Kötü Yolda Olmakla İtham Edilen Kadın

Gelin, kayın biraderine yüz vermediği için iftiraya uğrar. (147)

K301.Usta Hırsız

İki hırsızdan biri adamı oyalarken diğeri öküzlerini sırayla çalar.
(46,47)

K511.Değiştirilmiş Mektup

Padişahın kızı, babasının oğlanı öldürtmek için yazdığı mektubu
değiştirir ve oğlanla evlenir. (140)

K700.Aldatma Vasıtasıyla Kaçma

Bızdıık dev 'e gölden kalburla su getirirse uyuyacağını söyler. Dev gölden su doldurmaya gittiğinde köylüler dev'in evinden kaçır. (22)

Ayının elinden kurtulmak isteyen kız, beline urgan bağlayarak dere kenarına gittiğinde urgana kendisi yerine ağaç parçası bağlar ve böylece ayıdan kaçır. (75)

Çiftçi, tilkinin elinden kurtulmak için karnında tazı eniği olduğunu söyler. (77)

Kuzular ot yedikten sonra kurt kendilerini yemek isteyince hoplayıp zıplarlarsa etleneceklerini söyler ve kurttan kaçır. (101)

Mıdik Cazı Karısı' na annesinin dereden gözerle getirdiği suyu içmeden uyumadığını söyleyip kavak ağacına çıkar. (112)

Tavuk, tilkiye sihirli yumurta yumurtlayacağını söyler; tilkiyi kandırıp ondan kaçır. (120)

K940.Hayvan veya Kendi Ailesini Hileyle Öldürme

Kadın, ayıdan olan çocuklarını yıkayacağını söyler ve dere kenarında üstlerine kaynar su dökerek öldürür. (75)

K955.Yakma ile Öldürme

Tilki, ayıyı kandırıp ateşin üstüne oturtur. (103)

K955.1.Kaynar Suda Öldürme

Bızdıık kavak ağacına nasıl çıktığını soran deve, bir kazan suyu kaynattığını, şişi kızdırıp üstünde zıpladığını söyler. Dev bunu yapınca kaynar suya düşüp ölür. (22)

Devler, Dokuz Okka'yı öldürmek için odasına kaynar su dökerler. (57)

K1011.3.Görmeyen Gözün İlacı Yapraktır

Namert tarafından gözleri oyulan Cömert, çınar ağacının tepesinde gizlenirken cinlerin konuşmalarından görmeyen gözün ilacının çınar ağacının yaprağı olduğunu duyar. (45)

Annesi Melikşah'ın gözünü oyduktan sonra Melikşah, kuşların konuşmalarından görmeyen gözün devasının kendisinin dayandığı ağacın yaprağı olduğunu duyar. (59)

K1357.Kaybedilen Sevgilinin Yeniden Elde Edilmesi

Kız, kendi yaptığı oğlan dev karısı tarafından kaçırılınca birçok mücadele sonucunda onu bulur. (8)

K1810.Hile ile Kıyafet Değiştirme

Ali Cengiz, bir dilenci kılığına girerek oyununu öğrenen oğlanı takip eder. Oğlanın sevdiği kızın evine girer. (43)

K1822.İnsan Kılığına Giren Hayvanlar

Suya atılan balık, insan kılığına girer ve kendisini suya geri atan padişah oğlunu korur. (26)

K1836.5.Erkeğin, Başka Bir Erkek Kılığına Girmesi

Ali Cengiz, oyununu öğrenen oğlanı yakalamak için dilenci kılığına girerek kızın evine gider. (43)

K1837.Kadın, Kıyafet Değiştirerek Erkek Kılığına Girer

Askere gitmeye özenen kız, erkek kılığına girerek askerlik yapar. (65)

Kadın, yolunun geri kalan kısmında sarkıntılığa uğramamak için erkek kılığına girer. (147)

K1839.1.Kurt, Pençesini Unun İçine Koyarak Kıyafet Değiştirir

Kurt, keçi yavrularını kandırıp kapıyı açtırmak için değirmene gidip ayaklarına un sürer. (83)

K1840.Bir Başkasının Yerine Geçerek Aldatma

Kız kırk gün bir mevtayı sallar. Kırkıncı gün bir süreliğine yerini hizmetçi kıza bırakır. Oğlan uyanınca başını kırk gün beklediğini söyleyen hizmetçi kızla evlenir. (4)

Kurt, anneannesinin yerine geçerek kandırdığı Zehra'yı yer. (111)

K1870.Aldatma

Ecinni ile anlaşılan adam, padişah kızını cinden kurtarmaya gittiğinde cin kızı bırakır; böylece adam padişah kızıyla evlenir. (13)

Padişah kızını cinden kurtarmaya giden adam, cinin kendisine zarar vermemesi peşinden karısının geldiğini söyler; padişah kızını cinden kurtarmış olur. (13)

Üvey annesi Ayşecik'i istemeyince, babası kızını dağa götürür; geri geleceğini söyleyerek ağaca bir kabak bağlar ve kaçar. (14)

Üvey anneleri adamın üç çocuğunu istemez; babaları da çocukları çam kozalağı toplamaya götürdüğü dağda bırakıp eve döner. (15)

Babaları çocuklarına, kalburla çeşmeden su doldurmalarını söyleyip onları dağda bırakarak eve döner. (16)

Babaları geri geleceğini söyleyerek çocuklarını dağda bırakır ancak geri dönmez. (19)

Padişah, evindeki Arap köleyi güneşe mektup yazdığını, mektubu vermeden geri gelmemesini emrederek yollar. (44)

İki hırsızdan birisi çiftçiyi oyalarken, diğeri çiftçinin öküzünü çalar. (47)

İki hırsız, çiftçiyi kandırarak önce bir öküzünü sonra ikincisini çalar. (48)

Kaplumbağa tilkiyle yarışacak, yarışı kazanan buğdayı alacaktır; kaplumbağa arkadaşını buğdayın yanında bırakır, tilki de kaplumbağanın kendisinden önce geldiğini zanneder. (50)

Üç kız kardeş, kendilerine her gün laf atan adama ders vermek için küçük kız kardeşlerinin mumdan mumyasını yapar. (51)

Üç kız kardeş, kendilerini rahatsız eden adama ders vermek için onu hamama çağırır, aşırı bir şekilde yedirir, hamamı yaktırıp şişlikten ölmenin eşiğine getirir; bir yandan da Azrail'in geldiğini söyleyip korkuturlar. (51)

Fakir kadın, kocasıyla anlaşıp kendisini rahatsız eden hâkime bir oyun oynar. (52)

Parmak çocuk, fakir olan babasına kendisini zenginlere satmasını; daha sonra kaçıp gelerek ailesini bulacağını söyler. (55)

Dokuz Okka, deve kuvvetini ispat etmek için loru sıkarak su çıkarır; ak taştan su çıkardığını söyler. (57)

Dokuz Okka, deve kuvvetini ispat etmek için çoban ossurtan isimli bitkiyi sıkarak duman çıkarır; kara taştan duman çıkardığını söyler. (57)

Balböyrek, yangından korkan padişahı aldatmak için koyun, keçi, danaların başına ışık takıp onları suya sürer. (58)

Cırtlan ve Bırtlan dev karısının kendilerini yemek istediğini anlayınca kendi yatdıkları yere devin bebeğini yatırır, dev bilmeden kendi bebeğini yer. (60)

Keloğlan, padişahın evinden aldığı ayarı geri götürürken kendisinin zengin olduğuna inandırmak için ayarın tabanına altın yapıştırır. (63)

Keloğlan, padişahı zengin olduğuna inandırmak için çiftçileri ektikleri tarlaların kendisinin olduğunu söylemeleri konusunda tembihler. (63)

Keloğlan, padişahı zengin olduğuna inandırmak için çobanları sürülerin kendisinin olduğunu söylemeleri konusunda tembihler. (63)

Keloğlan güzel bir evde yaşayan ebe ve kızını, uzaktan gelen yabancıların onları öldürmek için geldiğine inandırır ve evlerine sahip olur. (63)

Öksüz oğlan çay kenarında bulduğu ölüyü eşeğin üstüne diriymişçesine sarar, eşeğin buğdayı yemesine sinirlenen çiftçi eşek üstündeki ölüye değnekle vurur; bu sebeple onu kendisinin öldürdüğünü zanneder. (64)

Öksüz oğlan, ölüyü tuvaletin iç kapısına diriymiş gibi bağlar, tuvalet sahibini kapıyı açtığı anda ölünün tuvaletin içine düşüp öldüğüne inandırır. (64)

Keloğlan, kendisini yakalayıp çuvala koyan devin çuvalına devin danasını koyar; dev Keloğlan'ı yediğini zannederken kendi danasını yer. (68)

Üvey annesi, Keloğlanı odun kesmeye gittikleri yerde bırakıp eve döner. (68)

Keloğlan'ın ablası sevgilisine etler, börekler yapar; kocasına da evde yemek olmadığını söyler. (78)

Tilki, ocağa kendini sürtüp kapkara olduktan sonra, keçi yavrularını anneleri olduğuna inandırıp onları yer. (80)

Anne keçi, yavruları Ayşe ve Fatma'nın kıyafetlerini giyerek tilkiyi kandırır, ateşin içine düşürür. (81)

Tilki aslanı, köyden ona bir çift kuzu getireceğini söyleyerek aldatır ve ayaklarını bağlayıp döver. (93)

İnsanoğlu, kendisini yiyeceğini söyleyen aslanı kandırıp patilerini tahtanın arasına sıkıştırır. (95)

Kadın, eşeğinin sırtına binip onu yoran tilkiyi eşeğin sırtına sürdüğu katrana yapıştırarak yakalar. (97)

uval içindeki Deli Mehmet, kendisini padişahın kızını almadığı için dövüklerini söyler; çoban da padişah kızını alma hayaliyle çuvalın içine kendisi girer. (100)

Deli Mehmet, denizin içinden koyun çıkardığını söyler; köylüler de bir bir denize atlar. (100)

Tilki, boş dağarcığa bir miktar buğday koyup dağarcığı şişirerek değirmenciye dağarcığın dolu olduğuna inandırır. (104)

Tilki, yürüğün hayvanlarının kendi dağarcığını patlattığını söyleyerek yürükten hayvanlarının en semiz olanını alır. (104)

Tilki hile ile yürüğün köpeklerine kendi hayvanını parçalatır, hayvanına karşılık yürüğün güzel kızını alır. (104)

Kara Canavar Küçük Zehra'yı anneannesiymiş gibi kandırır. (111)

Tilki kurdu kandırıp ördükleri sepetin içinde dereye yuvarlar. (113)

Dilenci, aklını kaybetmiş olan kadının ölmüş oğluna bayramlıklarını ve ayakkabılarını götüreceğini söyler. (124)

Dilenci, geldiği evde pişen tavuğu çantasına koyup kendi çarığını tavuğun yerine koyar. (134)

Hoca çiftçilere kendi buğdaylarını paylaştırırken kendisine de pay alır. (136)

Hoca, Garip Mehmet'i kandırarak kesilen kurbanın tamamına yakını kendisi alır. (137)

Adam karısından kurtulmak için kuyunun içinde su olup olmadığına bakmasını söyler ve karısını kuyuda bırakır. (149)

Adamla cinin anlaşmasına göre cin padişahın kızını hasta edecek, adam kızın yanına gittiğinde kız iyileşecek ve böylece adamın mükâfat kazanmasını sağlayacaktır. (149)

Cinin şartı adamın bir kez daha yanına gelmemesidir; ikinci kez karşılaştıklarında ise adam kuyunun içinde gördüğü kadının cini aradığını söyleyerek kendini cinden korur. (149)

Padişahın oğlunu baldızları, karısının köpek yavrusu doğurduğunu söyleyerek kandırırlar. (156)

Muti kendisini yakalayıp çuvala koyan cadının çuvalından kurtulur. Kendisinin yerine cadının ala danasını koyar. (162)

Muti, cadı karısını aldatarak başına değirmen taşı takıp altına kazık çakarak kavak ağacına çıkmasını söyler. Muti'yi yakalamak isteyen cadı karısı canından olur. (162)

Dev ve insanoğlu bitlerini yakıp en çok ses çıkaranın galip olacağı bir yarışa girer. İnsanoğlu bit yakıyorum deyip önce buzağı yuları, ardından kaplumbağa yakar ve yarışı kazanır. (164)

Dev ve insanoğlu taşı sıkıp suyunu çıkarma yarışına girer. Dev taş sıkarken insanoğlu yumurta sıkar ve yarışı kazanır. (164)

İnsanoğlu, kendisini öldürmek isteyen devı kandırmak için yattığı yere taş koyar. Dev insanoğlunu öldürdüğünü zannederken taşı parçalar. (164)

K1911.Sahte Gelin (Bir Başkasının Yerine Gelin)

Üvey annesi güzel kıza dünür gelen oğlana, yüzüne al örtüp kendi çirkin kızını verir. (48)

K1931.Sahtekârlar, Kahramanı Yeraltı Dünyasında Bırakır

Üç kardeşten büyük olan ikisi, kardeşlerini kıskanıp, onu alt dünyada bırakırlar. (1)

K2110.İftira Etmek

Kayın biraderi, kardeşinin hanımı sarkıntılıklarına karşılık vermeyince kadının namusuna iftira eder. (147)

Çoban, yanında çalıştığı ailenin küçük çocuğunu öldürür; çocuğun kanını sarkıntılığına karşılık vermeyen kadının eline sürerek onun suçlanmasına sebep olur. (147)

K2211.1.Hain Kayın Birader

Hain kayın birader yengesine sarkıntılık eder. (147)

K2246.1.Hain Kral

Padişah, karısının kızıyla evleneceğini söylediği sığırtmacın oğlunu beşikte hançerle öldürmeye kalkar. (140)

(T)K2308.Hile ile Evlenme

Hizmetçi kız uykuda olan oğlanı kırk gündür kendisinin beklediğini söyleyerek, asıl bekleyen kızın yerine geçer ve oğlanla evlenir. (4)

Keloğlan, çeşitli hileler yaparak padişahı zengin olduğuna inandırır ve padişahın kızıyla evlenir. (63)

L.KADERİN TERS DÖNMESİ

L0-L99. EN KÜÇÜK ÇOCUĞUN ZAFERLERİ

L100-L199. TALİHİ YAVER GİTMİYEN KAHRAMAN
(HANIM KAHRAMAN)

L200-L299. ALÇAK GÖNÜLLÜLÜĞÜN MÜKÂFAT GETİRMESİ

L300-L399. ZAYIF VE TAKATSİZ OLMANIN ZAFERİ

L400-L499. KİBİR AŞAĞILIK GETİRİR

L10.En Küçük Çocuğun Zaferi

Adamın üç oğlundan en küçük olanın her yıl bahçedeki elmaları toplayan devi öldürmesi. (1)

Adamın üç oğlundan en küçüğü evlerinin önündeki elmaları devden koruyup devi öldürmeyi başarır. (2)

Tılsımlı kızı yakalayıp onunla evlenen, padişahın üç oğlundan en küçük olanıdır. (123)

L31.En Küçük Kardeş, Daha Büyüklerine Yardım Eder

Balık karnından çıkan Cevahirlerle zengin olan oğlan, daha önce kendisine yardım etmemiş olan iki ağabeyine maddi destekte bulunur. (10)

L55.Üvey Kız Kahraman

L55.1.Kötü Üvey Kız

Çobanlık yapan öksüz kızın üvey kız kardeşi yaşlı kadının bitlerini ayıklamaz. Yaşlı kadın da kızı pekmez ve katran pınarına daldırarak cezalandırır. (48)

Öksüz kızın üvey kız kardeşi, yaşlı kadının bitlerinden tiksindir. Yaşlı kadın da kızı katran ve balçık gölüne daldırarak cezalandırır. (49)

L111.1.Gurbete Gitme

Namert ile Cömert, çalışmak için gurbete giderler. (45)

Üç oğlu olan adam, onlara mirasını paylaşırıp gurbete gider. (71)

Yeni evlenen genç, bir zaman sonra çalışmaya gider ve on beş sene gelmez. (139)

İki oğlandan küçük olan hanımını ağabeyine emanet edip çalışmaya gider. (147)

L111.1.Gurbete Gitme ve Başarılı Bir Şekilde Dönme

Gurbetten evine geri dönen adam, yolda denize düşüp boğulan bir atlının altınlarıyla geri döner. (122)

Karısı manifaturacıyla kaçan kahraman, artık o köyde duramayacağını söyler ve çocuklarını da alarak yola çıkar. (127)

L111.4.Öksüz Kahraman

L111.4.2.Öksüz Kahraman (Kız)

Annesi ölünce babası tekrar evlenen kız, üvey annesinin isteğiyle çobanlık yapar. (48)

Annesi ölünce babası yeniden evlenen kız, üvey annesi tarafından ağır işlere gönderilir. (49)

L112.Ümit Vermeyen Kahramanlar

Tembelliği yüzünden hiçbir iş yapmayan Tembel Ahmet'ten padişah kızı birinci gün bir kibrit, ikinci gün iki kibrit ister. (9)

L112.2.Çok Küçük Kahraman

Çocuğu olmayan çiftçinin, kadının duası neticesinde nohuttan çocukları olur. (34)

L114.1. Tembel Kahraman

Çok tembel bir insan olan Deli Ahmet, akşama kadar eşeğin semerinin bir tarafını ancak doldurabilir. (9)

Evde yangın çıktığında oğlan kaçmaz; yangının yanına kadar gelmesini bekler. (86)

L162.Prens(Kral), Sevdiği Kızla Evlenir

Fakir bir ailenin çocuğu olan kabak şeklindeki kız ile padişahın oğlu evlenir. (7)

L165.Fakir Oğlan Kral Olur

Çocukları kaybolan, karısı kaçırılan adam başka bir diyara gider ve orda uçurulan talih kuşunun başına konmasıyla padişah seçilir. (53)

Karısı ve çocuklarından ayrı düşen fakir adam, gittiği yerde başına üç defa talih güvercini konmasıyla padişah seçilir. (127)

Kılık değiştirerek erkek kılığına giren kadın, gittiği yerde başına talih kuşu konmasıyla padişah seçilir. (147)

L200. Mütevâzi Kişinin Mükâfatlandırılması

Kız, kayanın altından elini uzatıp kirmanını alan yaşlı kadının saçından bitler, pireler, yılanları ayıklar; buna karşılık yaşlı kadın da kıza altın ve gümüş pınarının yolunu gösterir. (48)

M.GELECEĞİN TAYİNİ

MO-M99. HÜKÜMLER VE KARARLAR

M100-M199. ANT VE YEMİNLER

M200-M299. ANLAŞMALAR VE SÖZ VERMELER

M300-M399. KEHANETLER

M400-M499. BEDDUALAR

M201.Söz ve Anlaşmaların Yapılması

Sinan padişahı, Keloğlan'a sırrını söyleyeceğini ancak bunun karşılığında da canını alacağını söyler. Keloğlan da bunu kabul eder. (88)

M225.Yemek İçin Gözlerin Değiştirilmesi

Namert, bir dilim ekmek vermesi karşılığında Cömert'in gözlerini oyar. (45)

(T)M225.2.İçecek İçin Gözlerin Değiştirilmesi

Gelin giderken teyzelerinin verdiği tuzlu sudan dolayı susayan kız, su karşılığında onlara gözlerini verir. (3)

M300.Kehanetler

Genç kıza rüyasında kırk gün kırk gece cenaze başı beklemeyince muradına nail olamayacağı söylenir. (4)

Derviş hükümdara bir oğlu olacağını, adını Balböyrek koymasını; atının da doğuracağını onun da adını Benliboz koymasını söyler. (58)

Padişahın karısı padişaha, beşikteki sığırtmacın oğlunun kendi kızının nasibi olduğunu söyler. (140)

Suyun kenarında çöp çatan dede padişaha, kızının sığırcının oğluna nasip olduğunu söyler. (141)

Çöp çatan dede dere kenarında çöp çatarken yanına gelen padişaha, kızının nasibinin hizmetçisi Ahmet olduğunu söyler. (142)

Çöpçatan, padişahın kızının kapısındaki Arap çobanın nasibi olduğunu söyler. (143)

M301.5.Azizler (Mukaddes Adamlar) Gibi Peygamberler

Hızır, tahsilden dönen üç genç için dua edip istediklerine sahip olmalarına yardım eder. (150)

M312.1.Fakir Çocuğun Zenginle Evleneceğinin Önceden Bilinmesi

Sultan Süleyman Anka kuşuna, beşikte yatan kız bebeğin bey oğluna nasip olduğunu söyler. (6)

Deniz kenarındaki ihtiyar dede, padişahın kızının çöpünü evindeki Arap'a çattığını söyler. (44)

Suyun kenarında çöp çatan dede sığırcının oğlunun nasibinin padişah kızı olduğunu söyler. (141)

Dere kenarında çöp çatıp suya atan dede, padişahın kızının nasibinin hizmetçisi Ahmet olduğunu söyler. (142)

Dere kenarındaki çöp çatan, padişahın kızının çöpünü evindeki Arap çobana çattığını söyler. (143)

M361. Geleceği Önceden Takdir Edilen Kahraman

Adama, rüyasında başına bir iş geleceğini; gençlikte mi ihtiyarlıkta mı gelmesini istediği sorarlar. (53)

M370. Kehanetin Yerine Gelmesini Engellemek İçin Boş Çabalar

Anka kuşu, beşikte yatan kız çocuğunun bey oğluna nasip olduğunu söyleyen Sultan Süleyman'a yazılmışı bozacağını söyler. Anka kuşunun tüm çabalarına rağmen o kız yine bey oğluyla evlenir. (6)

Padişah, kızının nasibi olduğu söylenen Arap'tan kurtulmak için ona güneşi bulup verdiği mektubu iletmesini söyler. Fakat padişah kızı sonunda o Arap'la evlenir. (44)

Padişah, çöpçatan dedenin kızının nasibinin sığircının oğlu olduğunu söylemesi üzerine beşikteki bebeğin boğazını keser. Ancak bebek ölmez ve sonunda padişahın kızıyla evlenir. (141)

Padişah, kızının nasibi olduğu söylenen Ahmet'ten kurtulmak için ona güneşi bulup mektubunu iletmesini söyler. Tüm çabalarına rağmen padişah kızı sonunda Ahmet'le evlenir. (142)

Padişah, çöpçatan dedenin kızının nasibinin kapısındaki Arap olduğunu söylemesi üzerine eve gelip hizmetçisini kovar. Ancak kızı günün birinde o Arap hizmetçiyle evlenir. (143)

M411.8. Azizin (Peygamberin) Bedduası

Hızır garip bir vaziyette gittiğinde mal ve mevkiye sahip iki genç de ona yardım etmez; Hızır da bu gençlerin mal ve mevkilerini alması için Allah'a dua eder. (150)

N.ŞANS VE TALİH

N0-N99.BAHİSLER VE KUMARLAR

N100- N299. ŞANS VE TALİHİN YOLLARI

N100- N169. Şansın ve Talihin Tabiatı

N300- N399. ŞANSSIZCA KAZALAR

N400- N699. ŞANSLI KAZALAR

N410- N439. Şanslı İşlerin Riski

N440- N499. Kıymetli Sırların Öğrenilmesi

N500- N599. Meydana Çıkarılan Sahipsiz Hazine

N600- N699. Diğer Şanslı Tesadüfler

N700- N799. TESADÜFİ KARŞILAŞMALAR

N800- N899. YARDIMCILAR

N122.1.Şanssız Yerler

Adamın üç oğlundan biri devi takip ederken gittiği alt dünyadan, kara koyunun sırtında yerin yedi kat dibine gider. (1)

Köpek havlayan değil de ışık olan yere giden iki çocuk, devin evine varır. (18)

Köpek havlayan değil de ışık olan yere giden iki çocuk, dev karısının evine varır. (19)

Çocuklar üşüyünce köpek havlayan yere değil de duman tüten yere giderler. O ev de insan yiyen ihtiyar bir kadının evidir. (20)

N130.Şans ve Kaderin Değişmesi

Padişahın kızıyla evlenen deli Ahmet, karısı sayesinde zengin olur. (9)

Padişahın en küçük oğlu babasının cellatlara ölüm emrini vermesi üzerine memleketinden ayrılır, gittiği yerde talih kuşu ile padişah seçilmektedir ve padişah o olur. (25)

Cömert, cinlerin konuşmasını duymasıyla gözlerinin körlüğünün devâsını bulur. (45)

Cömert, cinlerin sırlarına vâkıf olarak hem zengin olur hem itibar kazanır. (45)

Her şeyini kaybeden Mehmet Ağa bir köye varır, o köyde o gün padişah seçilecektir. Padişahı seçmek için güvercin uçurtulduğunda güvercin Mehmet Ağa'nın başına konar ve padişah o olur. (54)

Ağa, deprem ve sel sebebiyle her şeyini kaybeder; bir köyde sığır çobanı olur. (127)

N134.Şansın Değişmesi Şahısların Tesiriyledir

Babasının ormana terkettiği iki çocuğu evine götürən avcı, çocukları kendi oğlu ve kızıyla evlendirir. (17)

Cellat, padişahın küçük oğlunu öldürmeyip serbest bırakır. Oğlan gittiği ülkede başına talih kuşu konmasıyla padişah olur. (26)

Yaşlı kadının bitlerini ayıklamayı kabul eden kız, kadın tarafından altın gölüne daldırılır ve altınla mükâfatlandırılır. (49)

Dev karısının başındaki bitleri ayıklamayı kabul eden kız, dev karısı tarafından altın pınarına daldırılarak altın sahibi olmakla ödüllendirilir. (50)

Oğlan, dere kenarında bulduğu ölüyü canlıymış gibi gösterip ölü sayesinde zengin olur. (64)

Gurbetten dönen oğlan, yolda karşılaştığı adamdan akıl satın alır. Aldığı akıllara uyar ve zengin olur. (122)

N135.2.1.Şansın Verilmesi İle Hazinenin Keşfedilmesi

İmamla hanımı, geceyi tesadüfen cinlerin sarayında geçirirler; orada da cinlerin hazinesini bulurlar. (118)

Adam, öküzünü yiyen kertenkeleyi bulmak için kayanın dibini kazar; bir teneke altın bulur. (119)

(T)N135.2.2. Şansın Verilmesi İle Zengin Olma

Rüyasına giren babasının tarif ettiği yerden aldığı parayla çocukları yesin diye balık alan oğlan, balıkların karnından çıkan cevahirle zengin olur. (10)

At sırtında suyun karşısına geçen adam ölünce bir heybe altın adama kalır. (122)

(T)N139.Suda Yıkanma ile Şansın Değişmesi

Yaşlı kadın başındaki bitleri, pireleri, yılanları ayıklayan kızı altın pınarına gönderir, altın pınarına girip çıkan kızın her yeri altın olur. (48)

Başındaki bitleri ayıklamasının mükâfatı olarak yaşlı nine kızı önce gümüş gölüne ardından altın gölüne daldırıp çıkartır. Kız eve gittiğinde vurulan her yerinden altın dökülür. (49)

Başındaki bitleri ayıklamamasının cezası olarak yaşlı nine kızı önce katran gölüne ardından balçık gölüne daldırıp çıkartır. Kız eve gittiğinde vurulan her yerinden kurbağalar, fareler, solucanlar dökülür. (49)

Dev karısı, başındaki bitleri ayıklayan kızı sarı çaya daldırıp çıkarır; kıza değnekle vurulduğunda her yerinden altın dökülür. (50)

Misafir gittiği evde devin başındaki bitleri ayıklamayan kız dev tarafından kara çaya daldırılır; evine dönen kıza değnekle vurulduğunda kızın her yerinden ayıp şeyler dökülür. (50)

Padişahın hizmetçisi Ahmet, suyun yüzünde güneşi görünce suya girer, rengi açılır ve suyun içinden uzanan bir el ona hazine verir. Bu kez padişah Ahmet'e dünür olur ve kızını ona verir. (142)

Padişahın Arap hizmetçisi çaydan geçerken nur gibi olur. (143)

N141.Şans ve Zekâ

İğci Baba'nın kesik parmağını cebindeki kedi yavrusuna yediren kız, diğer kızlar gibi öldürülmez. İğci Baba onu evlat edinir. (11)

Çocuklar, dev karısını kandırarak devin altınlarına sahip olur. Hem devden kurtulup hem zengin olurlar. (18)

Dokuz Okka devlerin elinden zekâsı sayesinde kurtulur. Aynı zamanda zengin olur. (57)

Cırtlan'la Bırtlan dev kendilerini yemek isteyince kendi yerlerine devin çocuğunu yatırır. Böylece deve yem olmaktan kurtulurlar. (60)

Nasreddin Hoca, padişahın imtihanını zekâsı sayesinde geçerek padişah kızıyla evlenir. (62)

Keloğlan, padişaha kendisinin zengin olduğunu düşündürecek oyunlar yapar ve padişah kızıyla evlenir. (63)

Keloğlan, şansı ve zekâsı sayesinde Gül ile Sinan hikâyesini öğrenmeyi başarır ve devlerin mağarasından getirdiği kızı ejderha devin elinden kurtarır. (88)

N203.Şanslı İnsan

Cömert, kör gözünün devasını ağaç tepesinde sabahlarken tesadüfen duyar. Cinlerden öğrendiği sırlarla hem gözü iyileşir hem zengin olur. (45)

Melikşah, kör gözünün devasını yaslandığı ağaçta birbiriyle konuşan kuşlardan öğrenir. (59)

N300.Şanssız Kazalar

Aslan ağacın altında dolaşırken kapana kapılır ve kapana hapsolür. (125)

Kurdun teklifiyle göle giren tilki, kuyruğu buz tutunca gölde ölür. (132)

N451.1.Saklanılan Yerde (Köprü, Ağaç), Kazara Hayvanların (cinlerin)

Sırlarını Öğrenme

Cömert ağaç tepesinde saklanırken, cinlerin konuşmasını duyar ve kör gözlerinin devasının çınar ağacının yaprağı olduğunu öğrenir. (45)

Cömert ağaç tepesinde saklanırken, susuzluk çeken köydeki su kaynağının yerini cinlerin kendi aralarındaki konuşmalarından öğrenir. (45)

Cömert ağaç tepesinde saklanırken, köydeki bir küp altının yerini cinlerin kendi aralarındaki konuşmalarından öğrenir. (45)

N452.Hayvanların(Cadıların) Konuşmalarından Gizli Sırların Öğrenilmesi

Ağaç gövdesine dayanan Melikşah, kör gözünün devasını iki kuşun kendi arasındaki konuşmadan öğrenir. (59)

Dokuz Okka, devlerin kendi aralarında konuşmalarını dinler ve devler tarafından öldürülmekten kurtulur. (57)

N538.Olağanüstü Varlıklardan Alınan Hazine

Güneşin aksini görüp suya giren Arap'a suyun altında bir el, sandık uzatır. Sandığın içi altın doludur. (142)

N812.Yardımcı Devler ve Büyük Hayvanlar

Oğlan, dev karısının memesinden emince dev karısı oğlanı devden korur. (2)

Kız, Müşkül Ali'yi ararken gördüğü iki dev karısının memesinden emer. Dev karıları kızı evlat edinerek devlerden korur ve ona sihirli nesnelere verirler. (8)

Dev karısının kızı, iki öksüz çocuğa yardım eder ve çocukların devden kaçmasını sağlar. (15)

Çocuklar, dev karısının gelininin yardımıyla devin elinden kurtulur. (19)

N825.1.Çocuğu Olmayan İhtiyarlar Kahramanı Evlat Edinir

Teyzeleri tarafından bir sandık içinde suya bırakılan oğlan ve kız bebek yaşlı bir karı koca tarafından büyütülür. (156)

N825.2.Yardımcı Yaşlı Adam

Güzel kızla Beyoğlu yolculuğa çıkar. Yolda karşılarına çıkan yaşlı bir dede güzelliğinden dolayı yolda başına kötü bir şey gelmemesi için, kızı yolculuk süresince yaşlı dedeye dönüştürür. (5)

Alabalık kendisini kurtaran padişah oğluna yardım etmek için yaşlı adam görüntüsüne bürünür ve onu tehlikelerden korur. (26)

N825.3.Yardımcı Yaşlı Kadın

Karısını ve iki oğlunu kaybeden adam, vardığı köyde yaşlı bir kadına misafir olur. (54)

N831.Yardımcı Kız

Gergef dokuyan kızlar, oğlana devden nasıl kurtulacağını anlatır. (2)

Padişahın yangından korktuğunu, Balböyrek'e padişah kızı söyler. Böylece Balböyrek padişahı yener. (58)

Kız, annesi tarafından üç parçaya bölünen oğlanı tedavi edip iyileştirir. (67)

Kız, oğlana üç tel saç verip başı sıkışınca bu telleri birbirine sürmesini söyler. Oğlan başı sıkıştığında bu üç teli birbirine sürterek kurtulur. (67)

Sinan padişahı, Gül Hanım'ın sihirle kendisini eşek ve kedi yapması üzerine bakıcı kız Sinan padişahına yardım eder ve onu bu durumdan kurtarır. (88)

N838.Yardımcı Kahraman

Küçük oğlan suyu vermeyen devi öldürerek ülkeyi susuzluktan; yılanı öldürerek de Zümrüdü anka kuşunun yavrularını ölümden kurtarır. (1)

Hoca, kur'an okuyarak adamın yüzündeki hindi tüylerinin geçmesini sağlar. (66)

Bakıcı kız, kedi şeklindeki padişahın eski haline dönmesine yardım eder. (88)

Kervancı, beline kadar taşa gömülü olan kıza acır ve onu evine götürür. (147)

N844.Yardımcı Derviş

Derviş, çocuğu olmayan padişaha bir elma vererek padişahın çocuk sahibi olmasına yardım eder. (58)

(T)N844.3.Yardım Eden Ak Sakallı İhtiyar

Yolunu kaybeden Ayşecik'e, aksakallı dede önce mavi göle ardından sarı göle girip çıkmasını söyler; Ayşecik'in üstündekiler altın olur. (14)

N848.0.1.Yardımcı Mukaddes Adam

Çeşme başında Çöpçatan dede, Keloğlan'ın sorusunun cevabını ancak üç yüz altmış beş yaşındaki Kuzgun paşasının bilebileceğini söyler. (88)

P.CEMİYET

P0- P99. KRALLIK VE ASİLZADELİK

P100- P199. DİĞER SOSYAL KURUMLAR

P200- P299. AİLE

P300- P399. DİĞER SOSYAL AKRABALIKLAR

P400- P499. İŞLER VE MESLEKLER

P500- P599. HÜKÜMET İDARE ETME

P600- P699. ÂDETLER

P700- P799. CEMİYET İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ MOTİFLER

P10.Krallar

Padişah kızını kurtaran genci ödüllendirir. (1)

Padişah üç kızını üç bey oğluyula evlendirir. (3)

Müşkül Ali, padişahın evinde yaşamaktadır. (8)

Padişah, küçük kızına kızması üzerine onu dünyanın en tembeliyle evlendirmek ister. (9)

Padişah, oğullarına sırayla kendisini ne kadar sevdiklerini sorar. (25)

Deniz kenarında çöp çatıp çatıp atan dedeyi gören padişah, padişahın kızının çöpünü kime çattığını sorar. (44)

Karısı kaçırılan, çocukları kaybolan adam talih kuşunun başına konmasıyla padişah seçilir. (53)

Her şeyini kaybeden Mehmet Ağa bir köye varır, o köyde o gün padişah seçilecektir. (54)

Çocuğu olmayan hükümdar, dervişten kendisine dua okumasını ister. (58)

Padişah, yangın dışında hiçbir şeyden korkmamaktadır. (58)

Ne akıllılar ne müderrisler padişaha masal söylemeye gelir. (62)

Padişah, Keloğlan'a kız vermeyeceğini söyler. (63)

Padişah, yol kenarında fakir katrancıyı görünce karısına bu durumun sebebini sorar. (87)

Sinan padişahı ile karısının birer atı vardır. (88)

Padişah her gün kölesine karnını doyurması için bir sarı lira verir. (98)

Başına üç defa talih güvercini konan adam padişah olur. (127)

Hanımıyla gezen padişah, sığırtmacın evine misafir olur. (140)

Padişah memleketinde gezinirken suyun başında yaşlı bir dede görür. (141)

Padişah vezirleriyle gezmeye çıkar. (142)

Padişah çöpçatana, kızının çöpünü kime çattığını sorar. (143)

Padişah namazını kılıp kızını yanına çağırır. (144)

Padişah, boynuzu olduğunu saklamak için saçını tıraş eden berberleri cellatlara öldürtür. (145)

Padişah, kızının hastalığına çare arar. (149)

Padişahın bir tane oğlu varmış. (156)

Padişah kızını kuvvetli bir oğlana vermek istiyormuş. (163)

P12.Kralın Karakteri

Padişah, damadı olacağı söylenen bebeği öldürmeye çalışan zalim biridir. (140)

P20.Kraliçeler

Padişah, karısını arabadan aşağı ittirip bırakınca karısı da katrancının peşinden gider. (87)

Sinan padişahının karısı Gül Hanım, her gece gizlice devlerin mağarasına gider. (88)

Padişahla karısı gezmeye çıkar. (140)

Padişahın karısı, kızına kocasıyla geçiminin nasıl olduğunu sorar. (143)

P30.Prensler

Kabak güzeli, padişahın oğluyla evlenir. (7)

Padişah, üç oğluna kendisini ne kadar sevdiklerini sorar; tuz kadar sevdiğini söyleyen oğlunun ölüm emrini verir. (25)

Dervişin verdiği elmayı hanımıyla birlikte yiyen hükümdarın, Balböyreğ adını verdiği bir oğlu olur. (58)

Padişahın üç oğlu, dağa ava gidiyormuş. (123)

Padişahın tek oğlu, fakir adamın üç kızından en küçüğüyle evlenir. (156)

P40.Prensesler

Suyun başını kesen deve her yıl bir kız verilir, o yıl ise padişahın kızı verilecektir. (1)

Padişahın üç kızı, üç bey oğluyla evlenir; küçük kızı ağladıkça güller açılan kızdır. (3)

Padişah küçük kızını, dünyanın en tembeliyle evlendirmek ister. (9)

Padişahın kızı, sarayda yukarıdan gül atar. Gül kimin başına gelirse onunla evlenecektir. (44)

Keloğlan'ın evlenmek istediği padişah kızı çok güzeldir. (63)

Padişahın kızı, sığırcının oğluna nasiptir. (141)

Çöpçatan, padişahın kızının hizmetçisi Ahmet'e nasip olduğunu söyler. (142)

Padişahın kızı, padişahın tüm engelleme çabalarına karşın çobanıyla evlenir. (143)

Padişahın kızı, çobanla evlenip uzaklara gider. (144)

Padişahın kızını cin hasta eder. (149)

Padişah, Hızır'ı bulup getirene ne isterse vereceğini söyler. (151)

Harpten dönen oğlan, düğünde gördüğü padişah kızına âşık olur. (153)

Padişahın güzel kızı için Keloğlan türlü imtihanlardan geçer. (163)

P50.Bey ve Beyoğlu

Padişah üç kızını, üç bey oğluna verir. (3)

Yaşlı kadının kızı bey oğluna nişanlıdır. (5)

P110.Kralın Vezirleri

Balböyrek padişahın dedesinin kılıcını istediğinde, vezir padişaha kılıcı vermesi yönünde fikir belirtir. (58)

Çeşmenin üstünde hiç durmadan ayağını sallayarak oturan Keloğlan'ı, Sinan padişahının vezirleri çağırır. (88)

Padişah vezirleriyle birlikte gezmeye çıktığında bir dere kenarına varır. (142)

Padişah üç vezirine sırayla, yaşlı adama hangi cezayı vermeleri gerektiğini sorar. (151)

P160.Dilenciler

Dilenci, evladını kaybetmiş olan kadını kandırır ve öbür dünyaya, ölmüş oğluna götüreceğini söyleyerek altınlarını alır. (124)

Yeni gelin evine gelen dilenciye, tenceredeki tavuğu pişirtir. (134)

P170.Köleler

Padişahın Arap kölesi, kızının nasibidir. (44)

Padişah kölesinin her gün aynı şeyi söylemesinden bıkar. (98)

P210.Karı Koca

Garip Mehmet karısını hamama götürür. (3)

Anka kuşunun yuvasında büyüyen kızla bey oğlu karı koca olur. (6)

Padişahın oğlu karısı kabak görüntüsünde olduğu için onu bir yere götürmezmiş. (7)

Tembel Deli Ahmet'le padişahın kızı evlendikten sonra karı koca başka bir memlekete giderler ve orada yaşamaya başlarlar. (9)

Adamla karısı, rüyasında babasının adama söylediği yerden aldıkları parayla iki çocuklarına yedirmek için iki balık alır. (10)

Yaşlı adam, üç kızdan hangisinin kendisinin gerçek kızı olduğunu anlamak için yanlarına gider. Damatlardan biri yaşlı adama, karı koca çok iyi geçindiklerini söyler. (12)

Adamın karısı kocasıyla hiç geçinemezmiş, sürekli her şeyden şikâyet edermiş. (13)

Adam eve gelip karısına, oğullarının evlerine gelen misafirin yağ dağarcığını deldiğini söyler. (23)

Karnında ejderha olan padişah kızıyla, babasını tuz kadar sevdiğini söyleyen padişah oğlu evlenir. Ardından karı koca birlikte oğlanın memleketine dönerler. (26)

Kadın, tarlada çift süren kocasına nohuttan oğlanla ekmek gönderir. (34)

Kadın kocasına, süpürgenin arasında kalan tek nohuttan oğlanla bazlama gönderir. (35)

Fakir karı koca, hâkim beyin evinden giden hindiye yer. (52)

Rüyasında başına bir iş geleceği söylenen adamın karısını, kervancılar kaçıır. (53)

Mehmet Ağa, rüyasını hanımına anlatır. (54)

Kadın kocasına, ineğin dile geldiğini söyler. (55)

Kadın kocasından, kızını dağda bir kulübeye bırakmasını ister. (56)

Dervişin verdiği elmayı karısıyla beraber yiyen hükümdarın oğlu olur. (58)

Adamla karısının iki hindisi varmış. (66)

Tüccar, hanımına satacağı kınayı denemesini söyler. (79)

Padişah ve karısı ziyarete gitmek için yola çıkar. (87)

Oğlan gurbetteyken karısı oğullarını dünyaya getirir. (122)

Çiftçi, dilenci tarafından kandırılan hanımına atını çözüp getirmesini söyler. (124)

Adam, dağdan getirdiği çıraları komşulara dağıtan karısını bir gün dağa çıra toplamaya götürür. (155)

Teyzeleri tarafından bir sandık içinde dereye bırakılan oğlan ve kız bebek yaşlı bir karı koca tarafından büyütülür. (156)

Karı koca kavga edince, adam evden çıkıp ışığı takip ederek devler ülkesine gider. (164)

P230.Çocuklar ve Ebeveynler

Küçük oğlanın çocukları, et ve balık yiyememekten şikâyet eder. (10)

Yeniden evlenen adamın da, evlendiği kadının da birer kızı vardır. (18)

Çocuğu olmayan gelin, hoca tarafından okunduğu söylenen toprak suyunu içince hamile kalır ve bir erkek çocuk dünyaya getirir. (24)

Padişah üç oğluna da kendisini ne kadar sevdiklerini sorar. (25)

Padişah, kendisine derman olacak alabalığı suya geri atan oğlunun ölüm emrini verir. (26)

Çocuğu olmayan bir kadının dua etmesiyle, ıslattığı nohutlar sabaha oğlan çocuklarına dönüşür. (35)

Yılanla dost olan adamın bir de oğlu vardır. (40)

Adam, karısını kervancılar kaçırdınca, iki oğlunu da alıp o köyden ayrılır. (53)

Fakir bir ailenin parmak çocuk adında çok küçük bir oğlu vardır. (55)

Çocuğu olmayan hükümdar, dervişin verdiği elmayı yiyerek çocuk sahibi olur. (59)

Bir kadın peltek olan üç kızını evlendirmek ister. (110)

Adam, oğlu ve kızı adına koyun alır ve bu koyunları üretmek ister. (128)

Çöpçatan dede, padişahın kızı ile sığırtmacın oğlunun birbirine nasip olduğunu söyler. (140)

P232. Anne ve Kız

Kızın üvey annesi, babasından onu bir kulübeye terk etmesini ister. (56)

Cadının üç tane kızı vardır. (158)

P233. Baba ve Oğul

Adamın üç oğlu, sırayla evin önündeki elma ağacının başında nöbet tutar. (2)

Padişah, üç oğluna kendisini ne kadar sevdiklerini sorar. (25)

Padişahın oğlu, hastalığının dermanı olan alabalığı aramak için yola çıkar. (26)

Fakir oduncunun oğlu nu yılan sokar. (38)

Adamın karısını kervancı kaçırdınca iki oğlunu alır ve o köyden ayrılır. (53)

Mehmet Ağa, herşeyini kaybedince iki oğlunu alıp çobanlık yaptığı köyden ayrılır. (54)

Nohuttan oğlan, babasına ekmek götürür. (72)

P251.5.3.Rakip Erkek Kardeşler

Adamın büyük oğulları, küçük kardeşlerinin en güzel kızı seçmesini kiskanarak, onu kuyunun içinde bırakırlar. (1)

P251.6.1.  Erkek Kardeş

 erkek kardeş her yıl elma ağacının dibinde devı bekleyerek takip ederler; en kk olanları devı öldürür. (1)

 erkek kardeşten en kğ, devın peşinden alt dünyaya iner. (2)

Padişah,  oğluna kendisini ne kadar sevdiklerini sorar. (25)

P262.Kaynana

 gelinin kaynanası gelinlerini evde bırakıp dışarı çıkar. (109)

P263.Kayın Birader

Kayın Birader yengesine sarkıntılık eder. (147)

P282.vey Anne

vey annesi Ayşecik'i istemeyince, babası kızına geleceğini söyleyip onu dağda bırakır. (14)

vey anne kocasına, çocukları evden götürmesini söyler. (16)

vey anne, kk çocuğun cebine çakıl taşı doldurduğunu anlar. (18)

vey anne kocasına, çocukları dağa bırakıp gelmesini söyler. (20)

vey annesi Keloğlan'ı istemediği için odun kesmeye götürdüğü dağda bırakır. (68)

vey anne, kızına helva yapmasını tembihler ve evden çıkar. (108)

P294.Teyzeler

Gülünce güller açılan kız, uzak bir yere gelin giderken yanında teyzeleri gider. (3)

İki teyzesinden biri, ağacın gövdesindeki evde yaşayan iki kardeşin evine gider ve kızdan onların hayat hikyesini öğrenir. (156)

P310.Dostluk/Arkadaşlık

Genç kız, annesinin pişirdiği keşkeği arkadaşlarıyla birlikte yer. (5)

Aslanla kedi sadıç olmuş. (96)

Tilkiyle tosbağa sâdiç olmuşlar. (104)

Tilki, aslan ve kurt arkadaş olmuşlar. (126)

P320.Misafirperverlik

Yaşlı adam otuz yıl sonra memleketine dönüp üç oğlunu da evlerine misafir olarak sınar. Adamın üç oğlundan sadece en küçük oğlunun eşi karnını doyurup misafir eder. (71)

Tüccar, evine gelen misafire önce kahve ardından şerbet içmeyi teklif eder. (79)

Hızır, dileklerini yerine getirdiği üç genci sınamak için onlara misafir olur. Sadece kendisinden helal süt emmiş hanım isteyen oğlan karnını doyurur. (150)

P340.Hoca ve Talebesi

Âlim ve öğrencilerinin çıktığı yolculukta, âlim öğrencilerinden yol boyunca kendisine soru sormamalarını ister. (99)

P360.Ağa ve Hizmetçisi

Alt dünyadan Zümrüdüanka kuşunun sırtında çıkan genç önce bakırcı ağasının yanında hizmetkâr olur. (1)

Rüyasında başına felaket geleceği haber verilen adam, her şeyini kaybeder ve padişaha hizmetçi olur. (53)

P411.Çiftçilik

Nohuttan oğlanın babası, tarlada çift süren bir çiftçidir. (34)

Nohuttan oğlanların babası, tarlaya gider. (36)

Çiftçinin biri, saman torbalarını eşeğe yükleyip çift sürmeye gider. (39)

Çiftçinin biri tarlasında iki öküzle çift sürer. (46)

Çiftçi, iki öküzüyle tarlasını sürer. (47)

Çiftçi, tarlada çift sürerken gelip onu yiyeceğini söyler. (77)

Çiftçi, kapana kısılmış olan tilkiyi görünce döve döve öldürür. (90)

Tilki çiftçiye, ayının taşın üstünde mahsur kaldığını söyler. (91)

Çiftçi aslana, ona bir çift kuzu getireceğini söyler. (93)

Tilkiyle kaplumbağa rençberliğe başlar. (104)

Çiftçi bir adamın on sekiz yaşındaki oğlu, ansızın ölür. (124)

İki çiftçi, beraber kaldırdıkları harmanı bölüşürken kavga eder. (136)

P412.Çoban

Gülünce güller açılan kızın gözlerini teyzeleri aldığında, onu sığır çobanı olan bir dede bulur. (3)

Kendisinin yaptığı Müşköl Ali'yi arayan kız, padişahın evine hindi çobanı olarak girer. (8)

Çoban, dağda koyunlarının başında yemek yerken kuş yanına gelir. (32)

Çoban, çocuktan aldığı ekmeğe karşılık koyununu verir. (33)

Üvey annesi, evdeki iki ineği gütmeye her gün kızı gönderir. (48)

Mehmet Ağa, her şeyini kaybettikten sonra bir köyde sığır çobanı olur. (54)

Deli Mēmet, güttüğü koyunları sattığı için köylü ondan usanır. (100)

Her şeyini kaybeden ağa, bir köye gidip sığır çobanı olur. (127)

Çoban, ağanın kızına âşıktır. (130)

Çobanla ağa kızı birbirine âşık olur. (131)

Koyunları ejderhanın yediğini söyleyen çobana kimse inanmaz.(133)

Padişahın karısı, sığırtmacın oğlunun kızlarının nasibi olduğunu söyler. (140)

Çöp çatan dedenin padişaha dediği gibi padişah kızı çobana nasip olur. (141)

Padişahın çobanı gün gelir padişahın kızıyla evlenir. (143)

Çoban, padişah kızıyla evlenir. (144)

Çoban, çalıştığı eve misafir gelen kadına sarkıntılık eder. (147)

P414.Avcılık

Ormanda iki küçük çocuğu gören avcı, çocukları evine getirir. (17)

Ayının kaçırdığı kadının kocası, dağa ava çıkar. (74)

Sığırcının kurt tarafından kaçırılan oğlunu, avcılar bulur. (127)

(T)P416.Oduncu

Oduncu dağa oduna gidip gelirken, karısı karnını doyursun diye yanına süt katar. (38)

Keloğlan'ın işi dağdan eve eşekle odun çekmekmiş. (162)

P420.Balıkçılık

Sığırcının iki oğlundan suya düşeni, balıkçılar bulur. (127)

P427.Şair

Horoz saz çalan âşıklara, saz karşılığında gelini verir. (31)

P431.Tüccar (Kervancı)

Evi ve tarlası yanan adamın karısını kervancılar kaçıır. (53)

Tüccar, eşlerinin beceriksiz çıkması üzerine üç evlilik yapar. (79)

Beline kadar taş gömülmüş olan kızı, kervancılar kurtarır. (147)

P440.Esnaflar

Deprem ve selde malını kaybeden adamın karısı, manifaturacıyla kaçar. (127)

P441.Terzi

Alt dünyadan Zümrüdüanka kuşunun sırtında çıkan genç terzi ağasının yanında hizmetkâr olur. (1)

Padişahın üç kızından birini verdiği bey oğlu terzidir. (3)

P442.Fırıncı

Padişahın üç kızından birini verdiği bey oğlu fırıncıdır. (3)

Padişah kölesine, fırıncıya vermek üzere bir not verir. (98)

P443.Değirmenci

Mehmet Ağa'nın kaybettiği çocuklarından birini değirmenci büyütür.
(54)

Değirmenci, tilkinin verdiği dağarcığın tamamının buğday olduğunu
zanneder. (104)

Değirmenci, tilkinin getirdiği dağarcığın içinde buğday değil taş
olduğunu söyler. (106)

P444.Marangoz

Adam marangozdan, Azrail'in haberi olmadan bir sandık yapmasını
ister. (117)

P448.Kasap

Padişahın üç kızından birini verdiği bey oğlu kasaptır. (3)

Hızır vezirlerden birinin babasının kasap olduğunu söyler. (151)

P449.Lokantacı

Padişahın fırıncıya iletmek üzere kölesine verdiği notu lokantacı
götürür. (98)

(T)P450.Kuyumcu

Fakir adam, çocukları için aldığı balıkların karnından çıkan taşları
sarrafa gösterir. (10)

(T)P459.4.Sepet Örne

Tilki ve kurt, kuzuyu yedikten sonra kemikleriyle sepet örerler. (113)

P461.Asker

Mehmet Ağa'nın kaybettiği oğulları asker olur. (54)

Sinan padişahı, kendisinden kaçan Keloğlan'ın arkasından asker
gönderir. (88)

P475.Soyguncu

İki hırsız, sabaha kadar gezer ancak soyacak ev bulamazlar. (46)

Büyük hırsız, küçük hırsıza hırsızlık öğretmek istemiş. (47)

Hâkim, karısının elbiselerinin nerede olduğunu sorması üzerine kendisini haramilerin soyduğunu söyler. (52)

Kirpi ve tilki arkadaş olur, üzüm bağına hırsızlığa gider. (90)

P510.Mahkemeler

Hâkim, fakir komşusunun karısını sürekli olarak rahatsız eder. (52)

Adam, köpeği Karabaş niyetine edindiği malın köpek ölünce kimin hakkı olduğunu sormak için kadıya gider. (128)

P710.Milliyetler

Alt dünyadan yeryüzüne çıkan genç başı sıkıştığında iki kılı birbirine sürttüğünde emirlerini yerine getirmek üzere bir Arap gelir. (1)

Çöp çatan dede, padişahın kızının çöpünü evindeki Arap'a çatmıştır. (44)

Padişahın kızının nasibi olan Ahmet, Arap'tır. (142)

Padişahın kızı, padişahın Arap çobanıyla evlenir. (143)

Ağayla Arap tarlaları ortak eker. (152)

Q.MÜKÂFATLAR VE CEZALAR

Q0.CEZALAR VE MÜKÂFATLAR

Q10-Q99. MÜKÂFATLANDIRILMIŞ İŞLER

Q100-Q199. MÜKÂFATLARIN ÖZELLİKLERİ

Q200-Q399. CEZALANDIRILMIŞ İŞLER

Q400-Q499. CEZALARIN ÇEŞİTLERİ

Q10.Mükâfatlandırılmış İşler

Zümrüdüanka kuşu, yavrularını kurtaran oğlanı yeryüzüne çıkarır. (1)

Padişah, kızını devin elinden kurtaran oğlana yeryüzüne çıkabilmesi için kırk yük et, kırk dağarcık su verir. (1)

Ejderhanın kovaladığı yılan, genç kız kendini saklayınca ona sihirli bir ip yumağı verir. (5)

Ebe, başındaki bitleri ayıklayan kızı altın gölüne daldırıp çıkarır. Ardından kıza vurunca her yerinden altın dökülmeye başlar. (49)

Q45.Misafirperverlikle Mükâfatlandırma

Gelin, kendisine getirdikleri toprak sayesinde hamile kaldığını düşündüğü için katrancılara çok misafirperver davranır. (24)

Q61.Sabır Mükâfatlandırılır

Kız, mevta başında kırk gün bekler. Ardında mevta uyanınca hizmetçi kız hileyle oğlanla evlenir ancak başında bekleyen kız sonunda sabrının mükâfatını alır, gerçek anlaşılır. (4)

Q93.Olağanüstü Yardımla Mükâfatlandırma

Zümrüdüanka kuşu, yavrularını dev yilandan koruyan oğlanı yeryüzüne çıkararak mükâfatlandırır. (1, 2)

Q 111.7.Mücevher Vererek Mükâfatlandırma

Yılan, kendisine her gün süt veren fakir oduncuyu altınla mükâfatlandırır. (38, 40)

Yaşlı kadın başındaki bitleri, pireleri, yılanları ayıklayan kızı altın pınarına gönderir, kızın her yeri altın olur. (48)

Dev karısı, başındaki bitleri ayıklayan kızı sarı çaya daldırıp çıkarır; kıza değnekle vurulduğunda her yerinden altın dökülür. (50)

Dev, körebe oyununda kendisine yakalanmayan küçük kıza bir etek dolusu altın verir. (56)

P211.Öldürerek Cezalandırma

Derenin kenarına gelen biri kuşu sapanla vurup gelini sahibine teslim eder. (32)

Ağabeyleri ayının kaçırdığı kızı kurtardıktan sonra kız geri dönüp ayının cinsel organını keser ve yanına alır; ağabeyleri bunu anlayınca kızı öldürür. (76)

Q211.6.Hayvanı öldürerek intikam almak

Çiftçi üzüm bağına kurduğu kapanda tilkiyi görünce, onu döve döve öldürür. (30)

Keçi, yavrularını yiyen kurdun karnını kesip yavrularını kurtardıktan sonra karnına taş doldurur; kurdu dereye yuvarlayıp öldürür. (80)

Anne keçi, yavrularını yiyen kurdun karnından yavrularını kurtardıktan sonra karnına taş doldurur; kurt uyanınca ayağa kalkar ve dereye yuvarlanarak ölür. (83)

Q215.Yamyamlık Cezalandırılır

Her yıl bir kızı su karşılığında alıp yiyen dev öldürülür. (1)

Keloğlan, kırk kulplu kazanda insan eti kaynatıp yiyen devleri öldürür. (2)

Q241.Zinanın Cezalandırılması

Sinan padişahı karısı Gül Hanım'ı, devlerle gizli işler yaptığı için eşeğe dönüştürür. (88)

Q262.Sahtekârlar Cezalandırılır

Padişah, kendisini kandırmaya çalışan tilkiyi köpeklerine parçalatır. (104)

Q331.2.Kibirlik Cezalandırılır

Misafir gittiği evde devi beğenmeyerek başındaki bitleri ayıklamayan kız dev tarafından kara çaya daldırılır; ardından değnekle vurulduğunda kızın her yerinden ayıp şeyler dökülür. (50)

Q417.1.Uçurumdan Atma ile Öldürme

Gelin, kendisini düğünden hileyle kaçırarak horoza kayanın tepesinden bir tekme vurup aşağı yuvarlar. (30)

Q433.Hapsederek Cezalandırma

Adam, geçimsizlik yapan karısını götürüp bir kuyuya atar, kuyunun ağzına da bir kayrak taşı kapatır. (13)

Ağa, çobanıyla kızını birbirinden ayırmak için çobanı zindana hapseder. (131)

Adam karısının çenesinden usanınca, karısını bir kuyuya götürüp içinde su var olup olmadığına bakmasını ister. Ardından kuyunun üstüne bir taş kapatır. (149)

Padişahın oğlu, karısının köpek yavrusu doğduğuna inanınca karısını zindana hapseder. (156)

Q458.Döverek Cezalandırma

Çiftçi bağına kurduğu kapanda tilkiyi görünce, onu döve döve öldürür. (90)

Aslan çiftçiye öküzlerini yiyeceğini söyler, bunun üzerine çiftçi aslanı aldatıp ayaklarını bağlar ve sopayla döver. (93)

İnsan, kendisine hesap soran aslanı baltanın sapıyla döver. (94)

İnsanoğlu, kendisini yiyeceğini söyleyen aslanın ayaklarını tomruğa sıkıştırır ve aslanı döver. (95)

Deli Mehmet köylünün koyunlarını güderken satar, köylü de onu dövüp dövüp çuvala koyar. (100)

Kuzular hoplayıp zıplayınca çan sesini duyan köpekler gelip kurdu parçalar. (101)

Dere kenarında çamaşır yıkayan kadınlar, kurdu tokuçla döver. (113)

Ayı bağda girdiği delikte mahsur kalınca, bağ sahibinden dayak yer. (121)

Q551.3.2.6.Eşeğe Çevirerek Cezalandırma

Padişah, kendisini sihirli kamçıyla önce eşek sonra kediye çeviren Gül Hanım'ı fırsat kendi eline geçtiğinde eşeğe çevirir. (88)

R.ESİRLER VE KAÇAKLAR

R0- R99. ESİRLİK

R100- R199. KAÇMALAR

R200- R299. FİRARLAR VE TAKİPLER

R300- R399. SİĞİNAKLAR VE TEKRAR ELE GEÇİRMELER

R11.3.Dev Tarafından Kaçırılma

Dev tarafından kaçırılmış olan üç kız tentene örer. (1)

Devin kaçırdığı kızlar, devin anasının bekçiliğinde gergef dokur. (2)

R13.3.Kuş Tarafından Kaçırılıp Esir Edilme

Anka kuşu, beşikteki kız bebeği kaçıarak kendi yuvasında büyütür. (6)

R41.3.Zindana Hapsetme

Balböyrek, otuz dokuz yiğidiyle beraber zindana atılır. (58)

Ağa çobanı kızından ayırmak için zindana kapatır. (131)

Padişah, köpek yavrusu doğurduğunu zannettiği karısını zindana hapseder. (156)

R41.3.4.Kuyuya Hapsetme

Melikşah'ın annesinin sevgilisi, Melikşah'ı kör kuyuya atar. (59)

Adam hanımının çenesinden usanınca kuyunun içinde su olup olmadığına bakmasını söyler ve kuyunun ağzını taşla kapatır. (149)

R45.3.Mağaraya Hapsetme

Kırk devlerin mağarasında, dev ağalarının hizmetinde bir kız bulunmaktadır. (163)

Keloğlan kırk devlerin mağarasında dev yılanı öldürür. Ardından devler onu yaka paça yakalayıp hapsederler. (163)

R111.1.13.1.Ayının Mağarasından Kadının Kurtarılması

Ayının kaçırdığı kızın ağabeyi, ayıyı ve kızın ayıdan olan çocuklarını vurur. Mağaradan kurtardığı kardeşini evlerine getirir. (73)

Ayının kaçırdığı kadını, bir zaman sonra kocası ve arkadaşları ava çıktığında tesadüfen bulur ve mağaradan kurtarır. (76)

R131.Kaybolan veya Terk Edilen Çocuğun Avcı Tarafından Kurtarılması

R131.1.Terk Edilen Çocuğu Avcı Kurtarır

Her şeyini kaybeden adamın iki oğlundan birini kurt kaçırır. Ardından oğlan, o kurdu vuran avcı tarafından büyütülür. (54)

R131.2.Kaybolan veya Terkedilen Çocuğu Değirmenci Kurtarır

Adamın iki oğlundan biri su arığına düşer. O oğlanı da değirmenci bulur ve büyütür. (54)

S.ANORMAL ZULÜMLER

S0- S99. ZALİM AKRABALIKLAR

S100- S199. KORKUNÇ KATLİAMLAR VE SAKAT ETMELER

S200- S299. ZALİMCE KURBAN ETMELER

S300- S399. TERKEDİLMİŞ VE ÖLDÜRÜLMÜŞ ÇOCUKLAR

S400- S499. ZALİMCE İŞKENCELER

S11.Zalim Baba

Üvey anneleri çocukları istemeyince, babaları çocuklarını dağa götürüp bırakır. (16)

Yeni hanımı çocuklarını istemeyince, babaları çocuklarını ormana terk eder. (17)

Padişah, oğlunun kendisini tuz kadar sevdiğini söylemesi üzerine cellatlara onu öldürmelerini emreder. (25)

S12.Zalim Anne

Melikşah'ın annesi Melikşah'ın gözlerini oyar. (59)

Oğlanın annesi, devle plan kurup kendi oğlunu üç parça şeklinde keser. (67)

S12.4.Oğlunu Öldürmeyi Planlayan Anne

Melikşah'ın annesi devle anlaşır, oğlunu öldürmek için çeşitli planlar yapar. (59)

S21.Zalim Oğul

Karısı oğlana hastalığının devasının kayınvalidesinin ciğeri olduğunu söyler. Oğlan istemese de gidip annesini öldürüp ciğerini hanımına getirir. (159)

S31.Zalim Üvey Anne

Adamın ikinci hanımı olan kadın, kocasından çocukları evden götürmesini söyler. (17)

Üvey anneleri iki çocuğu evde istemez, babalarıyla dağa gönderir. (20)

Üvey annesi kıza koyun ve inek güttürürken kendi kızını çalıştırmaz. (49)

Üvey anne, kocasına yedi yaşındaki kızını dağın başındaki kulübeye terk etmesini söyler. (56)

S62.Zalim Koca

Tüccar, tüm vücuda kına yakan karısını dövüp onu boşar. (79)

S72.Zalim Teyze

Gülünce güller açılan kızın teyzeleri, yolculuk boyunca tuzlu su verip kızı susatırlar; ardından su karşılığında gözlerini alırlar. (3)

Teyzeleri padişahın çocuklarını öldürmek için yemeklerine zehir katar. (156)

S112.Yakma ile Öldürme

Keloğlan, evlerini almak istediği yaşlı kadın ve kızını kandırır, onları ayırık otlarının içine sakladığını söyler ve otlarla beraber yakar. (63)

Anne keçi, yavrularının kıyafetlerini giyerek tilkiyi kandırır; ateşe düşürüp öldürür. (81)

S112.Kaynatma ile Öldürme

Kadın, çamaşır yıkamaya gittiği dere kenarında ayıdan olan yavrularını kaynar su dökerek öldürür. (75)

S116.5.Ağaçtan Aşağı Atarak Öldürme

Cinler, ağacın tepesinde olduğunu fark ettikleri Namert' i kömür çuvalı gibi aşağı atarlar. (45)

S117.Atın Arkasına Bağlama ile Öldürme

Padişah hanımını kaçıran Bey'i, padişah olduktan sonra kırk katırın arkasına bağlayıp öldürerek cezalandırır. (54)

S143.Ormana Terk Etme

Adam, hanımından korktuğu için çocuklarını ormana bırakıp eve gelir. (17)

Yoksulluk ve üvey annelerinin onları istememesi sebebiyle, babaları iki çocuğunu ormana terkeder. (18)

S147.Dağa Terk Etme

Üvey annesi Ayşecik'i istemeyince, babası kızını kandırıp dağda bırakır. (14)

Üvey anneleri iki çocuğu istemeyince babaları çocuklarını dağa terkeder. (16)

Babaları üç çocuğunu, dağa odun kesmeye götürür ve orada bırakır. (19)

Üvey anneleri iki çocuğu istemeyince babaları çocukları dağa terkeder. (20)

S165.Gözlerini Oyarak Sakat Bırakma

Teyzeleri, bir bardak su karşılığında kızın gözlerini alır. (3)

Namert, bir dilim ekmek karşılığında Cömert'in gözlerini oyar. (45)

Melikşah 'ın annesi Melikşah'ın gözlerini oyar. (59)

S260.1.Beşeri Kurbanlar

Annesinin boynuna tasma bağlayan adam, bunun sebebini soranların kellesini koparır. (122)

T.CİNSİYET

T0-T99.AŞK

T100- T199. EVLİLİK

T200- T299. EVLİLİK HAYATI

T300- T399. NAMUS VE BAKİRELİK

T400- T499. YASAK CİNSİ MÜNASEBETLER

T500- T599. HAMİLE KALMA VE DOĞUM

T600- T699. ÇOCUKLARIN BAKIMI

T15.İlk Görüşte Âşık Olma

Kabak güzelinin kocası, düğünde gördüğü kıza âşık olur. (7)

Harpten dönen oğlan, bir düğünde gördüğü padişah kızına âşık olur.
(153)

T61.Nişanlanma

Annesiyle yalnız yaşayan kız bey oğluyla nişanlıdır. (5)

T91.Aşkta Eşitsizlik

Padişah kızını tembellerin içerisinde imtihan yaparak en tembel oğlana verir. (9)

Padişahın kızı evindeki Arap köleyle evlenir. (44)

Keloğlan, padişahın kızıyla evlenir. (63)

Padişah kızı, padişahın kendisine kızması üzerine en tembel seçilerek evlendirilir. (86)

Ağanın kızıyla çoban birbirine âşıktır. (131)

Zengin adamın kızıyla fakir adamın oğlu, birbirini sever. (138)

Padişahın kızı sığırcının oğluyla evlenir. (141)

Padişahın kızı hizmetçisi olan Arap Ahmet'le evlenir. (142)

T100.Evlilik

Babaları tarafından dağa terkedilen oğlanları bulan yolcular, onları büyütür ve evlendirir. (16)

Çocukları ormandan kurtaran avcı, büyütür; kendi kızını oğlana verir, kızı da kendi oğluna alır. (17)

Karısı kervancılar tarafından kaçırılan, ardından padişah olan adam yirmi sene sonra hanımıyla tekrar evlenir. (53)

Tüccar evlendiği hanımlar beceriksiz çıkınca üç kez evlenir. (79)

Yaşlı kadın evlenmek istediği için evlatlarına eziyet eder. (116)

Padişahın üç oğlundan en küçük olanı, tılsımlı kızla evlenir. (123)

Ağa, çobanı çeşitli sınavlardan geçirdikten sonra kızını çobana verir. (131)

Padişahın engellemeye çalışmasına rağmen padişahın kızı sığırcının oğluyla evlenir. (141)

Fakir oğlan, evin önündeki yirmi yıllık kütüğü kesince zengin adamın kızıyla evlenir. (142)

Padişahın kızı ile hizmetçisi Ahmet evlenir. (142)

Padişahın kızı, padişahın engelleme çabalarına karşın padişahın çobanıyla evlenir. (143)

Padişah, kırk devlerin mağarasındaki gamayı getiren Keloğlan'a kızını verir. Ardından kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (163)

T110.Olağanüstü Evlilik

Padişahın oğlu, kabak şeklindeki kızla evlenir. (7)

Kız, dereye çamaşır yıkarken kendisini almaya gelen ayıyla evlenir. (73)

Ayı, küllükte gördüğü kıza aşık olur, kaçıırıp onunla evlenir. (75)

(T)T130.1.Dünür Olma

Üvey anne, öksüz kıza dünür gelen oğlana hileyle kendi çirkin kızını verir. (48)

Keloğlan, çok beğendiği padişah kızını istemeye gider. (63)

Adamın birinin tek kızına üç dünür gelir; üç dünürçüye de söz verir. (86)

Banane, Sanane ve Terbiye'ye dünür gelir. (110)

Padişah, suya girip çıkınca rengi nur gibi olan hizmetçisi Ahmet'i tanımaz ve kızı için ona dünür olur. (142)

Padişah, namını duyduğu Ahmet'in hizmetçisi Ahmet olduğunu bilmeden kızı için ona dünür olur. (153)

T136.3.Düğün

Padişah'ın oğlu ile Kabak görüntüsündeki kıza düğün yaparlar. (7)

Babasından kaçıp gurbete çıkan oğlanın, padişah kızıyla düğününü yaparlar. (26)

Horozun gittiği köyde düğün vardır; insanlar düğünde eşek kesmeye hazırlanmaktadır. (29, 30)

Padişah kızıyla padişahın Arap hizmetçisinin kırk gün kırk gece düğününü olur. (44)

Ebe, torununa kız bulup kırk gündüz kırk gece düğün eder. (64)

Askere giden kızla askerden dönünce gelip onu bulan oğlanın kırk gündüz kırk gece düğününü yaparlar. (65)

T160.Evliliğin Yerine Getirilmesi

Ablalarının iftiralarına inanarak hanımını zindana atan padişah oğlu, gerçekler ortaya çıkınca onunla tekrar karı koca olur. (156)

T230.Evlilikte Sadakatsizlik

Hâkim Bey karısına sadakatsizlik yapar, komşusu Güllü Nazik' e sarkıntılık yapar. (52)

Keloğlanın ablası sevgilisine yemekler yaparken kocasının önüne yemek koymamaktadır. (78)

Yeni gelinin sevgilisi vardır. (91)

Sığır çobanının karısı, iki oğlunu ve kocasını bırakıp manifaturacıya kaçar. (127)

T251.Şirret Kadın

Çocuğu olmayan adamın evlendiği ikinci kadın, kimseyle geçinmez; adam kadının çenesinden bunalınca babasının evine geri götürür. (92)

T253.Kadın Dırdırı

Adam, ikinci karısının çenesinden bunalır. (92)

T254.Sadakatsiz Kadın

Keloğlan'ın ablası, kocası evde yokken sevgilisiyle buluşmaktadır. (78)

Tilki, yeni gelini dostu olduğu için suçlarını insanlara anlatmakla tehdit eder. (91)

T500.Hamile Kalma ve Doğum

Sıcak bükmeği yiyen adamın hamile kalması.(7)

Gurbete giden adam karısının hamile kaldığından habersizdir, o gittikten sonra karısı bir oğlan çocuğu doğurur. (139)

Padişahın oğluyla fakir kızın iki çocuğu doğar. (156)

T511.1.1. Elma Yiyerek Hamile Kalma

Çocuğu olmayan hükümdara, derviş bir elma verir; bu elmayı hanımıyla beraber yiyen hükümdarın karısı hamile kalır. (58)

Ermişlerden biri hükümdara elma verir; elmayı yiyen hükümdarın hanımı hamile kalır. (59)

T526.Dua Neticesinde Hamile Kalma

Hocanın okuduğu bükmeyi yiyen adam, hamile kalır. (7)

Çocuğu olmayan kadın ocaktaki nohutlar kadar çocuğu olması için dua eder; ertesi gün nohut büyüklüğünde çok sayıda çocuğu olur. (34)

T540.Mucizevî Doğum

Okunmuş bükmeyi (sac böreği) yiyen adam hamile kalıp kabak doğurur. (7)

T543.5. Kabaktan Doğma

Kabağın içerisinden, dünya güzeli bir kız çıkar. (7)

T550.Anormal Doğumlar

Ayının kaçırıp inine getirdiği kızın, ayıdan Maşa ve Isırgan adında iki çocuğu olur. (76)

T589.7.1. Hayvan ve Çocuğun Aynı Anda Doğumu

Dervişin verdiği elmayı padişah ve hanımı, elmanın kabuklarını atları yer; aynı vakitte hükümdarın Balböyrek adında oğlu, atın da Benliboz adında bir tayı olur. (58)

Ermişlerden biri hükümdara elma verir; elmayı kendisi, kabuğunu atının yemesiyle hükümdarın çocuğu, atının da tayı olur. (59)

U.HAYATIN TABİATI

U0-U99.HAYATIN EŞİTSİZLİKLERİ

U100- U299. HAYATIN TABİATI İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ MOTİFLER

U60.Zenginlik ve Yoksulluk

Fakir adam, evine misafir gelirse yedirecek bir şeyi olmadığını düşünür. (2)

Ormanlık yerde yaşayan aile yoksuldur. (18)

Oduncu o kadar fakirdir ki odun taşımak için eşeği bile yoktur. (38)

Parmak çocuğun annesi ve babası çok fakirmiştir. (55)

Padişah, kızını fakir olduğu gerekçesiyle Keloğlan'a vermek istemez. (63)

Fakir adamın üç kızından biri, padişahın oğluyla evlenir. (156)

Suyun üstünde sandıkla gelen padişahın çocuklarını büyüten yaşlı dede ve nine fakirdir. (156)

V.DİN

V0- V99. DİNİ MERASİMLER

V100- V199. DİNİ BİNALAR VE NESNELER

V200- V299. MUKADDES ŞAHISLAR

V300- V399. DİNİ İNANIŞLAR

V400- V499. DİNİ KUVVETLER

V500- V599. ÇEŞİTLİ DİNİ MOTİFLER

(T)V36.1.Cuma Namazı

Fakirin biri cuma namazına gelir. (161)

V50.Dua

Çocuğu olmayan kadın Allah'a dua ederek çocuk ister. (34)

İhtiyar bir dede Allah'a kendisine ölüm vermesi için dua eder. (58)

Yörük, kendisine daha az mal vermesi için Allah'a dua eder. (89)

Üvey annesinin helva pişirmesini tembihlemesi üzerine kız malzemeleri tekneye koyup helva olması için dua eder. (108)

Hızır, üç arkadaşın da istediklerini elde etmesi için Allah'a dua eder. (150)

Keloğlan kırk devlerin mağarasında dev yılanı öldürdüğünde, gamasını kendisinden başka kimse çıkaramasın diye Allah'a dua eder. (163)

(T)V56.Namaz

Âlim ve öğrencileri yolculuğa çıktıktan bir süre sonra namaza durur. (99)

(T)V56.1.2.Öğle Namazı

Adam, öğle namazını kılıp geldikten sonra hindileri gütmeye gider. (66)

(T)V57.7.Zor Durumdan Kurtulmak İçin Dua Etme

Bir tek kızı olan adam üç dünürçüyü de kıramaz, kızını üçüne de verir. Zor duruma düşünce Allah'a dua eder; kedisi de köpeği de kızının görüntüsünde insana dönüşür. (11)

Elinde yüzünde tüyler çıkan adamın iyileşmesi için hoca ona dua eder. (66)

(T)V58.6.Namaza Kılmadan Önce Abdest Alma

Elindeki yüzündeki hindi tüyleri geçen adam, abdestini alıp namaza gider. (66)

(T)V57.4.Çocuk Sahibi Olmak İçin Dua Etme

Sıcak bükmeyi hocaya okutup, onun vesilesiyle hamile kalma. (7)

V112.2.Camiler

Cömert, uzun zamandır görmediği arkadaşı Namert'le camide karşılaşır. (45)

(T)V206.Hz.Hızır

Tahsilden dönen üç arkadaş, yolda Hızır'la karşılaşır. (150)

Padişah, Hızır'ı kim bulursa ona her ne dilerse vereceğini söyler.

(151)

(T)V206.1.Derviş

Çocuğu olmayan hükümdar, dervişe dua okutmaya gider; derviş de ona hanımıyla beraber yemesi için bir elma verir. (58)

(T)V207.İmam

Çocuğu olmayan kadının hamile kalması için hocaya toprak okutmak istenir. (24)

Üç kız kardeşten üçü de her gün işten geldikten sonra hocaya gider.

(51)

Elinde ve yüzünde hindi tüyleri çıkan adam, hocanın kuran okumasıyla iyileşir. (66)

Üç imam ramazanda imamlık yapmak için yola çıkmışlar. (118)

Beraber ekip kaldırdıkları buğdayı bölüşürken kavga eden çiftçiler, ara bulması için hocaya gider. (136)

V233.Azrail

Azraille insanoğlu sâdıç olmuşlar. (117)

(T)V301.Dini İnanış (Adak Adama)

Garip Mehmet, kara tarlasına buğday olursa kurban keseceğini söyler.

(137)

(T)V302. Dini İnanış (Sünnet Merasimi)

Padişah kızı, kendisini Tembel Deli Ahmet'e veren babasını üç oğlunun sünnet merasimine çağırır. (9)

(T)V540.Oruç

Tilki oruçlu olduğu için daldaki hayvanın etine dokunmadığını söyler.

(125)

W.KARAKTERİN ÖZELLİKLERİ

W0- W99. KARAKTERİN GÜZEL ÖZELLİKLERİ

W100- W199. KARAKTERİN ÇİRKİN ÖZELLİKLERİ

W200- W299. ÇEŞİTLİ KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W26.Sabır-Tahammül

Otuz dokuz gün cenaze bekleyen kız derdini sabır taşına anlatır, sabır taşı dayanamaz şişer. (4)

Kız, kendisinden daha iyi karpuz isteyen kocasına aynı karpuzu tekrar tekrar getirir. (86)

Kadın, kendisini bezdirmek isteyen kocasının her türlü isteğini sabırla yerine getirir. (160)

W27.Minnettarlık

Cin, kuyunun kapağını açarak kendisini kuyudaki kadından kurtaran adama minnettardır. Ondandır bir dilek dilemesini söyler. (13,149)

Çocuğu olmayan kadın, katrancıların okuttuklarını söyledikleri toprağın suyunu içer, hamile kalır; bu sebeple de katrancılara minnettarlık duyar. (24)

W31.itaat

Kadın, türlü imtihanlarla sabrını sınavan kocasının her istediğini yapar. (160)

W32.Cesaret

Kara koyuna binerek, yanlışlıkla yer altına inen gencin suyun başını tutan devin yanına giderek onu öldürmesi. (1)

W33.Kahramanlık

Adamın üç oğlundan en küçüğü evlerinin önündeki elma ağacının başında nöbet bekler. Her yıl elmaları toplayan dev alt dünyaya kadar takip eder ve orada öldürür. (1)

Oğlan, her yıl Zümrüdüanka kuşunun yavrularını yiyen dev yılanı öldürür. (1, 163)

Üç oğlan kardeşten en küçük olanı devı takip edip alt dünyaya iner ve orada devı öldürür. (2)

Erkek kılığına girerek askere giden kız, güreşte herkesi yener. (65)

Keloğlan kırk devlerin mağarasına giderek devleri öldürür, mağaradaki kimsenin çıkaramadığı gamayı çıkarır. (163)

Keloğlan kırk devlerin mağarasındaki dev yılanı öldürür. (163)

W.37.Vicdan Sahibi Olma

Balböyrek 'in babası Benliboz kesilmeden önce Balböyrek'in isteğini kırmaz, gidip atına binmesine izin verir. (58)

Benliboz, Balböyrek'e babasının merhametli olduğunu, kendisini kırmayacağını söyler. (58)

Kuzgun paşası Sinan padişahının Keloğlan'ı öldürebileceğini, Keloğlan'ın gençliğine acıdığını söyler. (88)

Kervancılar, beline kadar taşa gömülmüş olan kadını görüp durumuna acırlar. (147)

W111.Tembellik

Deli Ahmet o kadar tembeldir ki akşama kadar çalışıp eşegin sırtına ancak yarım yük odun toplayabilir, geri kalan yarısına da taş sarar. (9)

Yeni gelin, işi gücü pek sevmemektedir. (134)

W121.Korkaklık

Padişah koyun, keçi ve camızların başları üstündeki ateşleri görür, yangın zannederek korkar. (58)

W151.Açgözlülük

Namazdan dönüp hindileri gütmeye giden adam kendi hindisine dokunmaz, başkasının hindisini kesip yer. (66)

Lokantacı, kölenin altınını kazanmak için padişahın notunu fırıncıya götürür. (98)

W152.Cimrilik

Üç gelinin kaynanası yemeyi çok fazla sevmezmiş. (79)

W157.Namussuzluk

Keloğlan'ın ablasının kocası dışında bir de sevgilisi vardır. (56)

Tilki, yeni gelini dostu olduğu için sadakatsizliğini insanlara anlatmakla tehdit eder. (91)

Kayın biraderi, küçük kardeşinin hanımına göz diker. (147)

Çoban, yanında çalıştığı ailenin yanında misafir olan kadına göz diker. (147)

W167.İnatçılık

Tilki, değirmencinin un vermek istememesi üzerine ununu istediğini söyleyip ayak diredir. (104)

Z.ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI

Z0- Z99.FORMÜLLER

Z100- Z199. SEMBOLİZM

Z200- Z299. KAHRAMANLAR

Z300- Z399. EŞSİZ İSTİSNALAR

Z64. Atasözleri

Takdirde yazılan tekbirde bozulmaz. (44)

Eden bulur. (108)

Herkes kendi kazdığı kuyuya düşer. (112)

Z71.Formülistik Sayılar

Keçinin iki yavrusu vardır. (81)

Z71.1.Formülüstik Sayı: 3

Elmalığı olan adamın elmalarını devden korumak için, sırayla üç oğlu nöbet bekler. (2)

Gergef dokuyan kızlar oğlana irinli çeşmeden üç yudum içmesini söyler. (2)

Adamın karısı öldükten sonra geride üç çocuğı kalır. (23)

Üç kız kardeş, her gün kendilerini rahatsız eden adama ders vermek için plan kurar. (51)

Adamın birinin üç kızı olur, oğlu olmaz. (65)

Kızın ayıdan Yumur Yumak, Dumur Dumak ve Kılılı Barak adında üç çocuğı olur. (73)

Anne keçinin, üç yavrusu vardır. (80)

Adamın üç oğlundan en küçüğü, evin önündeki elma ağacındaki elmaları devden korumayı başarır. (88)

Yaşlı adam ölünce, küçük oğlu üç gün başında nöbet bekler. (88)

Keloğlan, devin sorduğı bilmecenin cevabını bulmak için üç gün mühlet ister. (88)

Keloğlan, çeşmenin üstünde oturup padişah köşküne karşı üç gün bacaklarını sallar. (88)

Bir kaynananın üç gelini vardır. (109)

Banane, Sanane, Terbiye adında üç kız kardeş vardır. (110)

Üç öksüz çocuğun babaları yeniden evlenir. (128)

Padişahlık zamanında üç imam ramazanda hocalık yapmak için yola çıkar. (133)

Yolda gördüğü adam, oğlana üç akıl verir. (136)

Padişah seçilmek için güvercin üç defa uçurulur. (144)

Padişah kızının Neydim, Ne oldum, Ne olacağım adında üç kızı olur. (144)

Tahsile giden üç genç, yolda Hızır'la karşılaşır. (150)

Yaşlı kadın harpten dönen oğlandan ağaca çıkmasını ister, ağacın üstünde üç oda vardır. (153)

Yaşlı kadın harpten dönen oğlana başı sıkıştığında birbirine sürmesi için üç kıl verir. (153)

Fakir adamın üç kızı vardır. (156)

Devlerin başında üç ağası vardır. (163)

Z71.6.Formülistik Sayı: 9

Fakirin evine komşusu dokuz dolma getirir. Herkes oturup karnını doyurup kalkar, tabaktaki dokuz dolma ise tükenmez. (161)

Z71.12.Formülistik Sayı:40

Zümrüdüanka kuşu, oğlanı yeryüzüne çıkarmak için kırk tuluk et kırk tuluk da su ister. (2)

Horoz gelini aldıktan sonra kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (31)

Padişah, hanımını kaçıran adamı kırk katırın kuyruğuna bağlayıp öldürür. (54)

Balböyrek, otuz dokuz yiğidiyle beraber zindana düşer. (58)

Melikşah'ı koruyan aslanlar, padişahın kırk askerini parçalar. (59)

Cırtlan ve Bırtlan, dev karısının evinden kurtulup kendi köyelerine varınca kırk gün kırk gece davul zurna çaldırırlar. (60)

Öksüz oğlan, hileyle kazandığı parayla kırk gün kırk gece düğün yapar. (64)

Hortlayan kız kardeşinden kurtulan, çeşitli badireler atlatan oğlan ve kız kırk gün kırk gece düğün yapar. (67)

Keloğlan, kırk devin arasından nasıl ateş alacağını düşünür. (88)

Devlerin kazanı kırk kulpludur, kırk kulpu kırk dev beraber taşır. (88)

Sinan padişahıyla kendisine yardım eden bakıcı, kırk gün kırk gece düğün eder. (88)

Keloğlan ve ağabeyleri, üç kızla kırk gün kırk gece düğün yapar. (88)

Padişahın kırk tane hanımı varmış. (118)

Tılsımlı kızla evlenen padişahın küçük oğlu, kırk gün kırk gece düğün yapar. (123)

Padişahın kızıyla sığırtmacın oğlu kırk gün kırk gece düğün yapar. (140)

Keloğlan'ın gamasını almak için gittiği mağarada kırk devler yaşamaktadır. (163)

Padişah, kırk devlerin mağarasındaki gamayı getiren Keloğlan'a kızını verir. Ardından kırk gün kırk gece düğün yaparlar. (163)

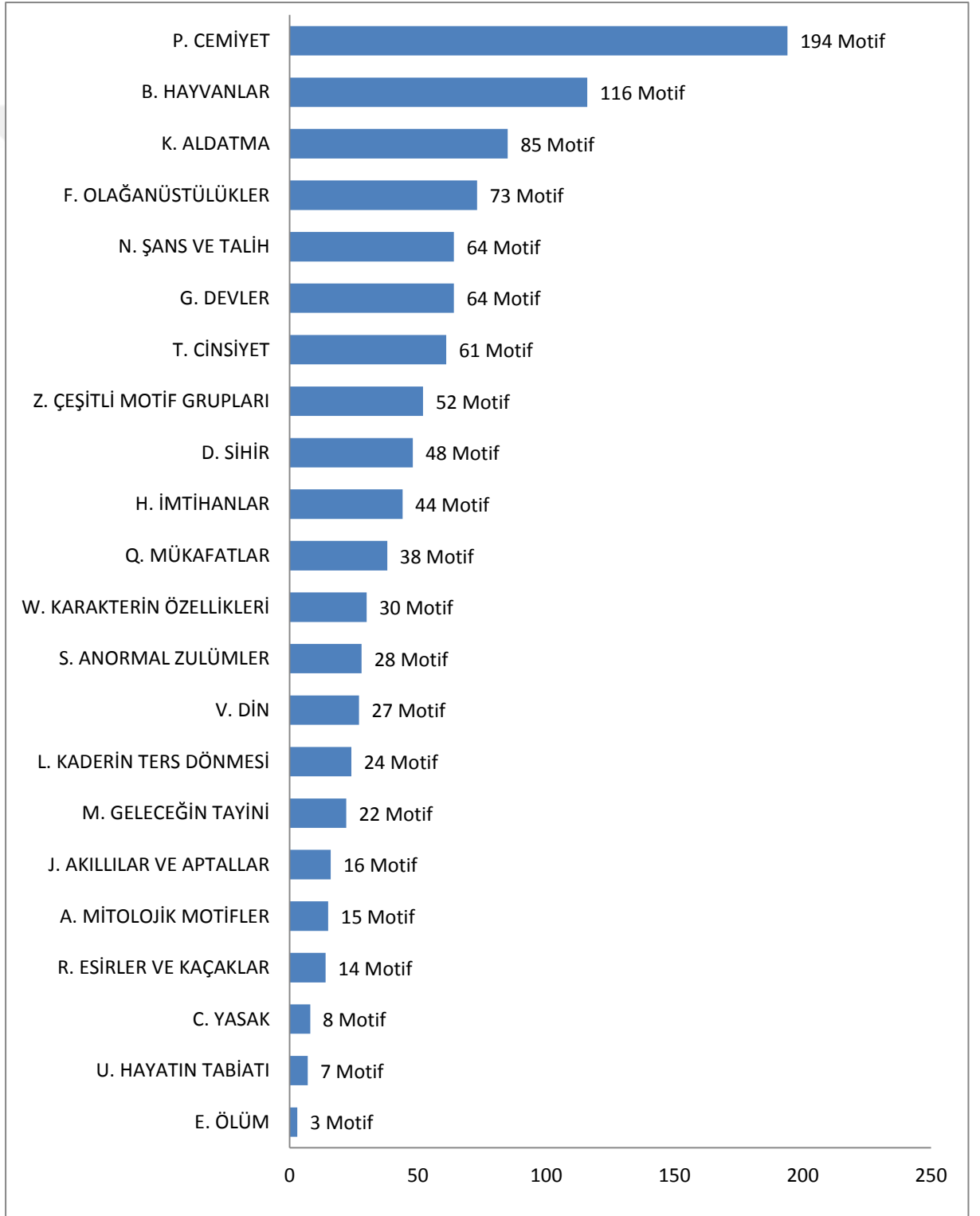
(T)Z101.Ölüm Sembölü Kanlı Gömlek

Padişah, kendisinden hiçbir şey istemeyen adamın ölüm emrini verir; cellatlardan kanlı gömleğini ister. (118)

Misafir nasibiyle gelir. (161)

UŞAK'TAN DERLENEN MASALLARDA GEÇEN MOTİFLERİN MOTİF-INDEX'E GÖRE DAĞILIMI

Yukarıda Stith Thompson'un Motif-Index of Folk Literature adlı eserine göre yapmış olduğumuz motif incelemesi sonucunda Uşak Masalları'nda toplam 1033 motif bulunmuştur. Bulunan motiflerin Motif-Index'teki 23 başlığa göre dağılımı şu şekildedir:

UŞAK MASALLARINDA BELİRLENEN FORMEL(KALIP) İFADELER

Anonim Türk Halk edebiyatı nesir türlerinden biri olan masal, diğer ulusların masallarıyla ortak özellikler ihtiva etmektedir. Bununla birlikte Türk masallarının eski çağlardan günümüze uzanan köklü bir anlatı geleneğinin ürünü olması dolayısıyla içerisinde şekil ve muhteva özellikleri bakımından kendine özgü unsurlar barındırdığı görülmektedir.

Türk masalları yapı itibariyle “döşeme, olay ve dilek” bölümleri üzerine kurulur (Artun, 2009: 117).

Döşeme diye adlandırılan ilk bölümde tekerlemeler şeklinde ifade edilen kalıplaşmış sözler kullanılır. Tekerlemeler, söz oyunlarından, birbiriyle anlamsal ilgisi olmayan ancak dinleyicinin dikkatini masala çekmek gayesiyle bir araya getirilmiş kalıp sözlerdir. Tekerlemelerde amaç ahenk sağlamaktır. Bu kalıp ifadeler masalda asıl olay başlamadan önce ve asıl olayın bitmesi sonrasında kullanılır. Başka bir deyişle masalın döşeme ve dilek bölümleri masal içeriğine uygun kalıp sözlerden oluşur (Artun, 2009: 117).

Masala giriş mahiyetinde kullanılan döşeme bölümü, diğer ulusların masallarında yer almayan bir bölümdür. Bu bölüm gerçeklikle hayal gücünün buluştuğu bir özellik gösterir. Enver Naci Gökşen'e göre döşeme bölümü tekerlemelerin de içinde bulunduğu, anlatıcının dil ustalığına göre uzun ya da kısa olabilen, secilerle süslenen, dinleyenin ilgi ve merakını uyandıran, masalın gerçek olmadığını sezdiren ve dinleyeni masala hazırlayan bölümdür (Güleç, 2015: 19).

Tekerlemeler Saim Sakaoğlu tarafından “formel” ya da “kalıp sözler” şeklinde adlandırılır. Usta bir anlatıcı yani “masal anası” ve “masal atası” zihninde bu formel unsurlardan bulundurur ve gerekli yerlerde bunları kullanır (Sakaoğlu, 2003: 57).

Uşak'tan derlenen masallarda formel unsurların kullanımı incelendiğinde kimi anlatıcılar tarafından masalların kısaltılarak anlatılması, teknoloji ve yaşam koşullarının farklılaşması gibi etkenlerden dolayı anlatıcıların masal anlatma

geleneğinden uzaklaşması, usta anlatıcıların sayısının gitgide azalması gibi sebeplerle formel unsurların zayıfladığı görülmüştür. Kimi anlatıcılar formel ifadeleri ustalıklı kullanarak anlatımlarını renklendirirken kimilerinin söz konusu kalıp ifadelerle başvurmadığı görülmüştür.

Çalışmamızın bu kısmında Uşak'tan derlenen masallar, Saim Sakaoglu'nun formel ifadelerle ilgili beş ana bölüm ve bu bölümlerin alt bölümlerinden oluşan sınıflandırması kıstas alınarak incelenmiştir (Sakaoglu, 2003: 57-68).

- 1. BAŞLANGIÇ (GİRİŞ) FORMELLERİ**
- 2. BAĞLAYIŞ (GEÇİŞ) FORMELLERİ**
- 3. BENZER DURUMLARDA KULLANILAN FORMELLER**
- 4. BİTİŞ FORMELLERİ**
- 5. ÇEŞİTLİ FORMEL UNSURLARI**

4.1. Başlangıç Formelleri

4.1.1. Sade Giriş Formelleri:

Çoğunlukla “Bir varmış, bir yokmuş...” ya da “Evvel zaman içinde...” ifadeleriyle başlar. Kimi zaman bu iki ifadenin birleştiği görülür.

4.1.1.1. Bir Varmış'lı Girişler:

Bir varmış bir yokmuş. Çok eski zamanlarda bi Bızıdık varımış. (22)

Bi varımış, bi yoğumuş. Bi horaz varmış gısgırmızı. (28)

Bir varmış bir yokmuş. Çok fakir bi adam varımış. (49)

Bi varımış bi yoğumuş. Eski zaman içinde bi hükümdar varımış. (58)

Bi varımış bi yoğumuş. Bi hükümdar varımış. (59)

Bir varmış bir yokmuş. Padişahın bi gızı varımış. (61)

Bir varmış bir yokmuş. Bi tane anne geçi varımış. (80)

Bi varımış bi yokmuş. Bi gara canavar, bi Güççük Zehra, bi de onun anneanesi varımış. (111)

4.1.1.2. Evvel (eski) Zamanlı Girişler:

Eveli analı gızlı yaşālarımış. (5)

Eveli Sultan Süleyman varımış. (6)

Eveli bi İğci Baba varımış. (11)

Eveli bi varmış bi yokmuş. Bi adam varımış. (21)

Eveli bi pātīşah varımış. Pātīşahın da üç oğlu varımış. (25)

Eveli bi gadınñ çocuğu olmuyomuş. (34)

Eveli bi gadınñ bi oğlu varımış. (42)

Eveli bi Ali Cengiz varımış, pnun da bi gızı varımış. (43)

Eveli varmış yoğumuş, iki arkadeş çalışmaya gidēm, demişlē. (45)

Eveli varımış bi yokmuş. Bi adamın garısı ölmüş. (48)

Evel zamanda bi hākim varımış. (52)

Eveli bi Hacı Mēmed Ağa varımış. Adam ileri gelenlerdenimiş. (54)

Eveli zaman içinde kalbur saman içinde bi barmak çocuk varımış. (55)

Eveli zaman içinde kalbur saman içinde bi adamın hanımı ölmüş. (56)

Eveli bi varmış bi yoğumuş. Bi dokuz okga varımış. (57)

Eveli bi oğlan varımış. (64)

Eveli bi gız varımış. (73)

Eveli bi varımış bi yokmuş. Üç gadın beraber dağa odun etmeye gitmişlē.
(74)

Eveli bi çiftçi varımış. Biz şurda Gıran deriz, oraya çift sürmeye giderimiş.
(77)

Eveli bi Keloğlan varımış. (78)

Eveli bi düccar varımış. (79)

Eveli bi geliniñ çocuğu olmamış. (92)

Eveli patīşahın bi kölesi varımış. (98)

Eveli dildirşiklē varımış. (110)

Eveli pātīṣāhlik zamanında üç tane hoca ramazanda hocalık yapcez déye yola çıkmış. (118)

Eveli bi adamın garısı ölmüş, geride üç çocuğu galmış. (119)

Eveli bi tilki varımış, düşmüş yola gidiyomuş. (121)

Eveli pātīṣāhın üç oğlu varımış. (123)

Eveli bi adamın bi oğlu, bi gızı, bi hanımı varımış. (128)

Eveli bi adam varımış. Adamın babası ehtiyarlamış. (129)

Eveli bi ağa varımış. Ağanın da bi çobanı varımış. (130)

Eveli bi varımış bi yoğumuş. Gızın biri yeni gelin olmuş. (134)

Eveli bi varmış bi yokmuş. Pādiṣahın biri memliketinde geziniyomuş. (141)

Eveli bi pādiṣah varımış. (144)

Evvel zaman içinde pādiṣahın buynuzu varımış. (145)

Eveli bi gelin varmış. Bi gün hastalanmış. (159)

Eveli bi varmış bi yokmuş. Bi pādiṣahın güzel bi gızı varımış. (163)

4.1.1.3. Bir Varmış ve Evvel Zamanlı Girişler:

Eveli varımış bi yoğumuş bi adamın üç oğlu varımış. (1)

Eveli bi varımış bi yoğumuş. Padiṣahın üç gızı varımış. (3)

Eveli bi varımış bi yokmuş. Bi gızla anası varımış. (4)

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde galbır saman içinde bi Cırtlan'lan Bırtlan varımış. (60)

Eveli bi varımış bi yoğumuş adamın üç oğlu varımış. (88)

Eveli bi varımış bi yokmuş. Bi gayınnaynan üç gelini varımış. (109)

Eveli bi varmış bi yokmuş bi gurtla tilki varmış. (113)

Eveli bi varımış bi yoğumuş bi Keloğlan varımış. (162)

4.1.2.Tekerlemeli Giriş Formelleri:

Sade başlangıç formellerinin sonuna kimi zaman bir olayın anlatıldığı, çoğunlukla yalanlama ağırlıklı iç kafiyeli cümlelerin eklenmesiyle oluşturulan formellerdir. Bu ifadeler masallarda anlatılacak olan olayların hayal ürünü olduğunu dinleyicilere sezdirmeyi amaçlar. Tekerlemeli giriş formelleri bazen sade giriş formellerinden önce bazen de sonra kullanılır.

4.1.2.1.Tekerlemenin Başa Getirildiği Başlangıç Formelleri:

Evvel zaman içinde galbır saman içinde bir insanoğlunna yılan varımış. (40)

Eveli zaman içinde kalbur saman içinde bi barmak çocuk varımış. (55)

Eveli zaman içinde kalbır saman içinde bi adamın hanımı ölmüş. (56)

Evel zaman içinde galbır saman içinde bi garı goca varımış. (155)

4.1.2.2.Tekerlemenin Sona Getirildiği Başlangıç Formelleri:

Çok eski zamanlarda develer tellal iken, pireler berber iken ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken Ayşe diye bi kız varımış. (14)

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zamān içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken, ben annemin beşiğini tıngır mıngır salları iken. Zamanın birinde büyük bir orman varmış. (115)

Bi varmış bi yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berberiken bir horaz varmış. (116)

4.2. Bağlayış (Geçiş) Formelleri

Masallarda bir olaydan diğer olaya geçişi sağlayan bağlayış formelleri, aynı zamanda dinleyicilerin dikkatini canlı tutmaya yardımcı olur. Bu formeller masalda önemli rol üstlenir. Bağlayış formellerini dört alt bölümde inceleyebiliriz:

4.2.1. Masaldaki Olayın Geçtiği Yeri ve Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Bağlayış Formelleri:

Anlatıcının ustalığını ortaya koyabileceği, dinleyicilerde merakın artırılacağı bir söyleyişe sahiptir.

Uşak'tan derlenen masalarda söz konusu formele rastlanmamıştır

4.2.2. Dinleyicinin Dikkatini Artırmak İçin Söylenen Formeller:

Masalda olay akışı içerisinde beklenmeyen bir olayı ortaya atmak biçiminde görülür.

Oğlan bi zaman sonra uyansa baksa ki gasgara bi gölge vâ üsdünde. (1)

Gız vâsa bakseyki kırk kapılı kulede ilk odada bi cenaze yatıpduru. (4)

Bi varsalar baksalar ki ne babası var ne bişey. Adam nacağı dala asıvemiş.
(16)

Akşam garantik olmuş, çocuklar oyuna dalmış. Babaları gelmemiş. Gitseler dalıñ dibine baksalar ki gabak. (20)

Gelse bakseyki etek daşla dolu. (56)

Oğlan usul yollu yaklaşıyo baksa ki gız gardeşi orda. (73)

Ayı āşam olunca urganı asıla asıla asıla bi gelse ki urganıñ ucunda bi sürütme... (75)

Adam içeri gelse baksa ki her taraf hamır. Adam bu hanıma da gızıyo. (79)

Sabalā kalksalar ki bi tellal ünneñiyo. (88)

Günlē geçiyo, bakıyolā ki yeni gelen gelin kimseyle geçinméyo. (92)

Tilki gelse ki tosbā ondan eveli gelmiş. Boyna buydeyi ölçüpduru. (107)

Bi de bakmışlar ki zavallı yaşlı ayıcık inin içinde yatıyormuş. (115)

4.2.3. Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formeller:

Anlatıcının dinleyenlerin sıkılmaması için başvurduğu bu formeller, olayların geçiş süresini kısaltır.

Gelmiş bi gün olmuş, iki gün olmuş çocuğun anası demiş ki... (3)

Ôle ôle ôle böyümüş gız, deliganlı olmuş. (3)

Gurtardığınan gâli bôyün bôle yarın bôle, bôyün bôle yarın bôle gızın sağ olduğunu duyuyolâ. (3)

Kör gız bôyün duruyo, yarın duruyo hamile oluyo. (3)

Bôyün bôle yarın bôle dēkene balıgıñ garnında çocuk dünyaya getiriyo gadın. (3)

Günlē geçiyo böyle böyle. Gız böyüyüp gidiyo. (6)

Gün gün garnı böyümüş adamıñ. Ellēden utanmaya başlamış. (7)

Gelen tembelleri bi gün iki gün dēken imtihan ediyo pādişah. (9)

Aylā yıllā geçiyo. Oğlan, bi giden bakām babamıñ memlikatına, déyo. (25)

Bôyün bôle yarın bôle derken gız tarlalāda güneşden kömür gibi gararmış. (48)

Derkene bôle bôle günle geçmiş. Gızlā osanmış oğlandan. (50)

Durukan durukan pādişah ölmüş. Ölünce gadar tellal çağırmişlar. (53)

Gel zaman git zaman hōkūmdar kendine bi eş areyo. (58)

Bi günlēden bi gün olmuş. Ali böyün bi güreşe çıkām, demişlē. (65)

Bi gün bôle iki gün bôle dēken dayanamamış... (73)

Bi gün öyle iki gün öyle... Eniştesi Keloğlan'a sormuş. (78)

Bi gün böyle iki gün böyle, bi gün bunları dilki gözletmiş. (80)

Bi gün bôle iki gün bôle birinde de dev gelmiş. (112)

Adam zamanıñ birinde gelmiş bi bakmışımış, öküzün kemiği yığılmış galmış. (119)

Bôyün bôle yarın bôle derken anası soruyo gızına. (143)

Bi gün böyle iki gün böyle üç gün böyle devam edēkene bi gün geç galmışlē. (162)

4.2.4. Masal Ortasında Geçişi Sağlayan Tekerlemeler:

Bu formeller de kendi arasında çeşitli gruplara ayrılır.

4.2.4.1. Az Gitmekle Başlayan Formeller:

Anasıyla oğlu gidiyolā gidiyolā adamın birine denk geliyolā. (43)

Arap az gitmiş uz gidiyo uz gidiyo ormanda bi eve denk geliyo. (44)

Bunlā az gidiyolā uz gidiyolā dere tepe düz gidiyolā altı ay bi güz gidiyolā.

Bi mecene dağa varıyolā. (45)

Gidēkene gidēkene bizim Banaz gibi ileri doğru bi yere varıyo. (88)

Az gitmişler uz gitmişler dere tepe düz gitmişler bir ine varmışlar. (115)

Az gitmişle uz gitmişle ,bi mezersiz köy bulmuşlā. (165)

Bunlar dışında Uşak'tan derlenen masallar içerisinde formel olmadığı halde formelmiş gibi kullanılan cümleler yer almaktadır. Bu cümleler daha çok "az gitmişler uz gitmişler..." biçiminde başlayan formel yerine kullanılmıştır. Uşak'tan derlenen masalarda söz konusu kullanımlar aşağıdaki şekildedir:

Yola düşüyolā ha gide ha gide ha gide bi ışık görüyolā. O ışığın yerine gide gide varıyolā. (15)

Gidēken gidēken bi köye rastlamış. (29)

Gidēkene gidēkene bi davılcıya denk gelmiş. (29)

Gide gide gide iki çobana denk gelmiş. (30)

Guş gelini almış kaçmış. Gide gide gide derenin gıyısında büyük bi gıvak bulmuş. (32)

Gidēkene gidēkene bi çobanla karşılaşıyo. (33)

Gız gitmiş gitmiş gitmiş, kirman eğirirken bi tolaz gelmiş. (48)

İki çocuğunu almış, yola düşmüş. Gidēken gidēken bi çaya gelmiş. (53)

Gide gide gide bi şehere varmış. O memlikatın pādışahının gıyına hizmetçi durmuş. (53)

Ordan çıkmış giderkene giderkene ayı gine düşmüş peşine. (75)

Tilki gide gide bi değirmen damına varmış. (106)

Gide gide bi dere kenarına varmış. Bakmış bi ağacın dibinde dilki yatıyo. (110)

Bi gün pādīşah çıkmış, gide gide gide rastgele kızının evine mūsafir olmuş. (144)

Gidēkene gidēkene gece bi eve varmışlā. (147)

Gidiyomuşumuş gidiyomuşumuş bi deniz kenarı gibi yere vāmış. (147)

Gidēken gidēken bi tavık yakalıyolā. (148)

4.2.4.2. Günlerden Bir Gün ile Başlayan Formeller:

Günlerden bir gün olmuş. Ali bugün gül bahçesine gidēm, demişlē. (65)

4.2.4.3. Vara Vara ile Başlayan Formeller:

Vara vara varmışlar bi pehlivan güreşine. (53)

4.3. Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller:

Bu formellerde aynı masallarda ya da farklı masallarda benzer bir biçimde yaşanan olaylar ve konuşmalar ortaya koyulur. Kalıp bazen aynı şekilde korunmaktayken bazen de anlatıcıdan anlatıcıya değıştiği görülür.

4.3.1. İki Varlığın Karşılıklı Konuşmaları:

4.3.2. Soru-Cevap Şeklinde Olanlar:

Ocak dumanlanan yere mi gidēm? Köpek üren yere mi gidēm?

Ocak dumanlanan yere gidēm. Köpek üren yere gidersek köpek bizi dutar. (19)

Nereye gidēm? Köpek üren yere mi gidēm? Duman tüten yere mi gidēm?

Duman tüten yere gidēm! (20)

Başınıza bi iş gelcek. Gençliğinde mi gelsiñ, éhtiyarlığında mı gelsiñ?

Ne gelcēse gençliğimde gelsiñ. (53)

Hacı Mēmet Dayı başıña bi iş gelcek. Gençliđiñde mi gelsiñ, gocalıđıñda mı gelsiñ?

Gençliğimde gelsiñ. Gocalıđıñda napaşın? Ne gelcēse gençliğimde gelsiñ!
(54)

Gardeş ne etcez? Nereye gitcez? O demiş:

“Işık yanan yere gidēm.“ Öteki demiş:

“Duman tüten yere gidēm.“ (60)

Anaşız sizi neyle uyuturdu?

Anamız bize yağ getirirdi, süt getirirdi, bal getirirdi. Onnan uyudurdu. (60)

Oğlum Midik sen nası üyürsün?

Anam bana çaydan gözernen su getirirdi. İçēdim de öyle üyürdüm.(112)

Kimiñ çöpünü kime çatdıñ?

Pādişah gızınna hizmetci Āmadıñ çöpünü çatdım. (142)

Benim gızımıñ çöpünü kime çatdıñ?

Seniñ gızını ben kapıñdaki Araba çatdım. (143)

4.3.3. Normal Konuşma Şeklinde Olanlar:

Yiđidiseñ bi dā vur!

Bi dā vurman. Ben anamdan bi defa doğdum, bi defa vurarın. (1)

Emret ağam, emret ağam...

Ben dünya yüzüne çıkcen. (1)

Dile benden ne dilēseñ.

Pādişahım ben senden ne dileyen? Sen pādişahsım, ben bi garip kulum. (1)

Emret ağam. “ déyo.

Emiri memiri yok. Bana héç makas değmedik, ceviz gabıđınıñ içinde elbise yapcen. (1)

4.3.4. Bir Varlığın Tanımı ve Tasviri ile Bir Hareketin Yapılışını Anlatan

Formeller:

4.3.4.1. Bir Varlığın Tasviri:

Çoğunlukla güzel kadınlar, kimi zaman da devler bu formellerle anlatılır.

Deyzeleri gızı önden güldürmüşle güldürmüşlê, gülleri doldurmuşlâ her yere.

(3)

Deviñ bi dudağı gövde, bi dudağı yerde öteden bi iniltiyen gelmiş. (2)

Dev garısı göğsünüñ birini bi yanna atmış, birini bi yanna atmış. (2)

Yürüdüğünen de bi adımda bi altın dökerimiş. (3)

Herkes dağılmış. Kimi ava gitmiş, kimi işe gitmiş. Onlâ gidince gabağıñ için dünyalâ güzeli bi gız varımış, o çıkarımış. (7)

Dev garısı memeleriniñ birini sağ omzuna atmış, birini sol omzuna atmış çıkrik çekiyomuş. (8)

Ya bu askeriniñ bakışı gız bakışı. Oğlan durumu yok. Yalnız bakışı bizi yakıyo. (65)

4.3.5. Masal Kahramanlarının Birinin Konuşması da Formel Olabilir:

Bu formellerde masal kahramanının bir durumu açıklaması, diğeri bir durumu hissettirmesi, bir emrin ifadesi gibi farklı görevler yerine getirilir.

Burda bi insanoğlu kokuyo. Nerde o? (2)

Ordan bu deviñ oğlanları da bağırip geliyor: Et kokuyo, et kokuyo, déye. (8)

Tın tın diyen gabacığım, beni aldadan babacığım. (14)

Tak tak eden gabeciğım, bizi aldadan babeciğım. (15)

Gızım burda taze et kokuyo. (15)

Tan tan diyen gabeciğım, bizi bırakıp giden babeciğım nêdesiñ? (17)

Köpek üren yere gitmeyem, köpeklê bizi parçalâ. Işık olan yere gidem. (18)

Tak tak eden gabecık, bizi aldadan buvecık, demişler. (19)

Burası insan eti kokuyo, burası insan eti kokuyo... (19)

Eğil gavak eğil, arkamızdan düşman geliyor! (20)

Anam bana gölden galbırıla su getiridi, içerdim de öyle uyurudum. (22)

Şura gümüş puşarı, şura da altın puşarı. Gümüş puşarında ellēni yıka. Altın puşarına da bandır, yüzüne sür. (48)

Dev garısı “Ben yatıyon. Bi gara çay geçer, bi de sarı çay geçer. Çay geçdiği zaman beni uyandırırın.” demiş. (50)

Gız oğlana saçından üç tel koparıp veriyo, “Başın sıkışırsa bu telleri birbirine sürt.” déyo. (67)

Ot yédim otlandım, su içdim sütlendim, açın yavrularım kapıyı ben geldim! (79)

Ot yedim otlandım, ota gitdim sütlendim. Aç Ayşem, Fatmam gapıyı, ben geldim. (81)

Taın taın gabecık, bizi aldadan babecık, nerdeyseın çık! (129)

4.3.6. Bir Olayın Masalcı Tarafından Anlatılması Bir Formel Olabilir:

Gız nasıl bilcek kendini gurtaran oğlanı? Pādişah gızının eline bi top veriyo. (1)

“Dutuın yakalaın !” déyolā. Dutulu mu oğlan? Tılsımlı tabi... (1)

Āmat da o gadā tembelimiş ki eşşeğe odun sararkan bi tarafına odun sarıyo, bi tarafına daş sarıyo denkleşsin déye. (9)

Allah yörü ya gulum décek ya... O daşlā da çok gıymetli daşlāmış, cevāhirmiş. Gız da pādişah gızı ya o daşların gıymetliydiğini anleyo. (10)

O iki daş, evi parıl parıl aydınlatıyo. O çıkan daşların biri zümrüdümüş, biri cevahirimiş, gariplē ne bilsin. (10)

Benim üç günlük yeceğim geldi déye sevinmiş dev. Bızıdık’la yanındakileri yécemiş. (22)

Göle galbırı daldırıyomu, galbırda su duru mu? Bi türlü suyu dolduramamış. (22)

İçdikten sonra bi altın bırakırmış yalnız. Tabi buna oduncu memnun oluyo.
(38)

Benim oğlanı öldürdün, ben de sene süt vēmicen, diyo kendi kendine. Süt
vēmiceñ de altın geliri gitdi! (38)

Gövercin gızıñ camına nası çarpdıysa gız camı açıyo.(43)

Git bunu güne vē, demiş. Güneş bulunur mu? (44)

4.4. Bitiş Formelleri

Masal boyunca anlatılan olayların masal sonunda birleştirilmesinin ardından anlatıcı, dinleyicilerin kendisine gösterdiği ilgiye göre kısa ya da uzun bir bitiş formeli kullanarak masalı bitirir.

Uşak'tan derlenen masalların büyük bir kısmı çıplak bitiş formelleriyle son bulur. Diğer bitiş formellerinin de örneklerine rastlanmakla birlikte bitiş formeli kullanılmadan nihayet bulan masallar da yer almaktadır.

4.4.1. Çıplak Bitiş:

Masalda yer alan olaylar basit bir şekilde sonlandırılır. Masal sonunda iyiler mükâfatlandırılırken kötüler de muhakkak cezalandırılır.

4.4.1.1. *Murada Ermek:*

Onlar ermiş muradına. Biz de erēm. (8)

Garı goca eve girmişlē, ermişlē muradına. (164)

Aha o bitecik galmış gāli. Onlā da ermişle muradına. (165)

4.4.1.2. *Kırk Gün Kırk Gece Düğün Yapmak:*

Oğlanla gız evleniyo, kırk gün kırk gece düğün ediyolā. (1)

Kırk gün kırk gece düğün ediyolā deniziñ ortasında. (4)

Ondan sonra kırk gün kırk gece düğün etmişlē tekirar. (7)

Kırk gece kırk gündüz düğün edivēmiş. (64)

Kırk gece kırk gündüz düğün etmişlē. (65)

Kırk gün kırk gece düğün ediyolā. (67)

Öteki gardeşlarınna kırk gece kırk gündüz düğün ediyolā. (123)

Pādişah kızını veriyo Keloğlan'a. Davul dümbek guruyolā. Kırk gün kırk gece düğün ediyolā. (163)

4.4.1.3. Katır-Satır Seçimi:

Kırk gatır mı isdēsini, kırk satır mı isdēsini? Gara kız kırk gatır isdēyo. (3)

Pādişah beyi, kırk gatırını guyruguna bağlatmış, katırların da gıcına bi çımkı vurmuşlē. (54)

4.4.2. Devam Eden İleriye Giden Bitiş:

Olayların son bulmasıyla asıl masal kahramanlarıyla ikinci derecede rolü olan kahramanların geleceklerinden bahsedilir. Mutlulukla yaşadıkları, çocuklarının olup olmadığı gibi durumlar belirtilir.

Biz bunlara kötülük yapamayız gāli dēyolā. Kötülük yapmaktan vazgeçiyolā. Yaşayıp durularımış. (3)

Orda bey oğluyla mutlu mutlu yaşeyyolā. (6)

Ondan sonra kırk gün kırk gece düğün etmişlē tekrar. Çok mutlulāmış. (8)

İğci Baba ikisini birbirinden evlendiriyö. İğci Baba iğ satmaya devam ediyö. Oğlanla kız da İğci Baba'yla yaşayıpdurularmış. (12)

Mutlu mesut yaşayıp giderler. (16)

Çocukların elinin golunun altın olduğunu görünce övey anneleri çocukları içeri alıyo. Böylelikle bunlē zengin oluyolā. Yaşayıp giderlerimış. (18)

Bi sarmış doleş oluyolā buvalı oğullu. Mutlu oluyolā. (45)

Ondan sonra pādişah hanımını, oğlanlarını almış. Yaşamış gitmişlē... (54)

Tüngülüyo, anasını babasını buluyö. Yaşayıp durular. (77)

Ondan sonra adamın gızının gıymatını biliyo. O gadā irezil etmeyo. Yaşayıp durulā. (78)

Anne geçi de almış gitmiş yavrılarını, birlikte yaşamış gitmişlē. (82)

Keloğlan gelini alıp geliyor, o güzel eve de gelini éndiriyö. Mutlu yaşayıpdurulāmış. (86)

Oğlannan gız yaşeyyomuş. (87)

Yaşayıpduruyolāmış öyle... (88)

Ondan sonra oğlan, garısı, deliganlı oğulları yaşamış gitmişlē. (150)

4.4.3. Özetleyen, Terkip Eden Bitiş:

Son bulmakta olan masal bir ahlâki görüş, bir nasihat ya da atasözüyle bitirilir. Böylelikle anlatılan masaldan bir ders çıkarılır.

Açıvemişmiş kapıyı, gızın her tarafı yara. Allah gadının galbine göre vemiş. (22)

Sende evlat acısı varkene, bende de bu guyruk acısı varkene biz dost galamayız. (38)

Bende bu guyruk acısı vāken, sende evlat acısı vāken biz arkadaş olamayız, demiş. (41)

Herkes kendi gazdığı guyuya düşé dēler ya, öyle olmuş. (112)

Sonra düğün etmişler. Mutlu olmuşlar gitmişler. Gariplik muriplik ille gönül sevgisi derler. (130)

Güneşe mektup yazılmaz. Allahın yazdığı yazı bozulmaz! (142)

Misafir nasibinnen geliyo déyolar ya o misafir de nasibinnen gelmiş. (161)

4.4.4. Ani Bitiriş Formelleri:

Masal beklentinin aksine kısa ve şaşırtıcı bir sonuçla son bulur.

Horaz da gitmiş. Masal da böyle bitmiş. (97)

Derken tilki dağları bayırları aşar. Kız böylece kurtulur. Masal da böyle biter.
(104)

Helvayı gâli yéyememişlê. (109)

Adam gece hemen ordan kaçmış gâli. Masal da burda bitmiş. (165)

4.4.5. Şahsi Bitiriş Formelleri:

Şahsi bitiriş formelleri, çıplak bitiş formellerine yapılan eklemelerle oluşturulur. Böylece anlatıcı, masalın sonunda kendisini masal kahramanlarının arasına dâhil etmiş olur.

Uşak'tan derlenen masalarda şahsi bitiriş formellerinden teminat formellerine sık sık rastlanmıştır. Ancak “gökten elma düşmesi“ formeline rastlanmamıştır.

4.4.5.1. Olay Yerinden Gelmek (Teminat Formelleri)

Ben de ordaydım. Misafiridim. (4)

Adam çocukları götürmüş, beslemiş böyütmüş. Evermiş barkarmış. Ben onların yanından geldim. (16)

Anasıyla Bızıdık devin evinde yaşamışlâ. Teneke teneke peynirlê, yiceklê...

Bize de verdileridi ya ben getirmediim. (22)

Yeni yanlândan geldim gâli, bal gibi mutlu olmuşlâ. (25)

Şimdi yanlarından geldim. Geçinip durula gâli. (44)

Anaları bobaları sarmaş dolaş kırk gün kırk gece davıl çaldırılmışla. Dün geldim yanlândan, pek iyilerdi. (60)

Ordan geliyolâ beni götürüyolâ. Ben de varıyon, kırk gün kırk gece düğün ediyolâ. Şimdi geçinip duruyolâmış. (88)

Evlendilê, yanlarından düğünlerinden geldik. Çok mutlu geçiniyolâ. (123)

Ağanın gızıyla çobanı çok mesut geçinip gidiyolâ. Demin yanından geldim.
(131)

Baḡa da oku v dileridi. Ben de gitdiydim. Ordan  ıkdım geldim. (163)

***4.4.5.2. Anlatıcının Kendisine Veya Dinleyenlere İyi Temennilerde
Bulunması:***

Onlar ermiş muradına. Biz de er m. (8)

Onlar ermiş muradına, biz  ıkalım kerevetine. (115)

4.5.Masalların İşlevi

Sözlü gelenek içerisinde geleneğin geleceğe aktarımını sağlayan zincirin bir halkası olarak “masal”, anlatıcı ve dinleyici kitlesi bakımından yetişkinlerin ve çocukların hayal dünyasına seslenen, günlük yaşama dair pratiklerin kazanılmasını sağlayarak onlara kılavuzluk eden, içerisinde olduğu toplumun en küçük fertlerinden başlayan ahlâk eğitime ve dil gelişimine katkıda bulunan ve daha birçok rol üstlenen niteliklere sahip olan bir anlatı türüdür. Günümüzde folklor kuramları halk anlatılarının halkın düşünce sistemi ve folkloru dahilinde anlamlandırılmasına ilişkin farklı bakış açıları sunmaktadır. Günümüzde halkbilimciler tarafından kabul gören yaklaşımlardan biri de metin merkezli kuramlardan “İşlevsel Kuram”dır.

“İşlevsel Kuram, halkbilimi çalışmalarında salt metne dayalı veya metin merkezli paradigmalara üzerine inşa edilen kuram ve araştırma modellerinin yanı sıra bir tiyatro gibi icra edilen folklor olayının derlenip yazıya geçirilerek metinleştirilen kısmıyla birlikte onu anlatma ve dinleme eylemleri ve rolleriyle gerçekleştirilen temel parçaları ve tamamının içinde yer aldığı sosyo-kültürel fiziki şartlar bütünlüğü anlamında, bağlam kavramını (context) esas alan kuramların öncüsü olmuştur.” (Çobanoğlu, 2005: 238).

Metin Ekici William R. Bascom’un halk bilgisi yaratmalarının işlevleriyle ilgili modelini şu şekilde özetlemektedir:

1. *Eğlenme, Eğlendirme ve Hoşça Vakit Geçirme İşlevi: Halk bilgisi yaratmalarının icraları genel olarak hoş vakit geçirme olarak görülürse de halk bilgisi yaratmalarının icralarındaki tek işlev bu değildir. “Şurası açıktır ki, çoğu gülme unsurunun altında daha derin anlamlar bulunmaktadır.”*
2. *Toplumsal Kurumlara ve Törelere Destek Verme İşlevi: Halk bilgisi yaratmalarının ikinci işlevi; “kültürün onaylanması ve ritüelleri gözlemleyen ve icra edenlerin ritüellerinin ve kurumlarının doğrulanmasıdır. Mit, Malinowski’nin vurguladığı gibi açıklayıcı değildir, ancak büyü, tören, ritüel ve sosyal yapıya ‘yetki, izin, ve sıklıkla pratik bir rehber’ gibi hizmet eder.”*
3. *Eğitim ve Kültürün Genç Kuşaklara Aktarılması İşlevi: Halk bilgisi yaratmalarının, bu bağlamda halk edebiyatı yaratmalarının “üçüncü işlevi özellikle, fakat yalnızca değil, okuma-yazması olmayan kültürlerdeki eğitim işlevidir.” Halk anlatmalarından masalların bir gurubunu oluşturan “dev*

masalları çocukları disipline etmek için kullanılır” yine çocukların “iyi birer kişilik sahibi olması için onlara ninni söylenir.”

4. *Toplumsal ve Kişisel Baskılardan Kurtulma İşlevi: Halk bilgisi yaratmalarının dördüncü sırada , “fakat sıklıkla gözden kaçmış olan kabul edilmiş davranış örüntülerini sürdürme işlemini yerine getirir. Son iki işlev birbiriyle ilişkili olmasına rağmen, ayrılmayı hak ediyor. Davranışları, inançları, kurumları geçerli kılmak ya da doğrulamanın ötesinde, halk bilgisinin bazı şekilleri sosyal baskı uygulanması ve sosyal kontrol çalışması açısından önemlidir.” (Ekici, 2007: 125)*

4.5.1.Eğlenme/Eğlendirme ve Hoşça Vakit Geçirme İşlevi:

Uşak Merkez İlçe ve merkeze bağlı 40 köyde yaptığımız derlemeler sürecinde görüştüğümüz kaynak kişilere masalların anlatım zaman ve anlatım ortamlarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda kaynak kişilerce geleneğin geçmiş kuşaklarda ne şekilde icrâ edildiğine dair ilk husus masalların hoşça vakit geçirme işleviyle ilgilidir.

Beylerhan köyünde görüştüğümüz anlatıcılardan Makbule Mıdık (KK47) masalın hoşça vakit geçirme işlevini şu şekilde açıklamaktadır:

“Çok biliyodum uya unuttum gitdim gâli ben onnarı. Yaşlı olduğum için dağıldı gitdi aklımdan. Eveli geceleri çocukları yatağa yatırıp üyüdüren anladırıldı. Masal anlatdık mı çocukların keyfi deng olurdu. Şimdi de şu torunumun çocuğuna da anladıyor.”

Mıdık’ın bu sözlerinde ifade ettiği gibi masalların eski zamanlarda geceleri çocuklara uyumadan önce anlatılan, onların hayal dünyasına seslenen bir özelliğe sahiptir. Masalların icrâ edilmesi çocukları mutlu etmek amacıyla gerçekleştirilen bir eylem olarak görülmektedir.

Sorkun köyünde derleme yaptığımız anlatıcılardan Hanife Yekdar, masalların anlatıldığı ortamı şöyle tasvir etmiştir:

“Annem çok bilir o masalları. Biz ufağikan şu lamba gibi fenerimiz vardı. İlkokuldayken onun başında, garantlikda derslerimizi yapardık. Ondan sonra annem bize mısır patladırıldı, nohut gavırırıldı guzine fırında... Haşheş sürtēdik böyle daşla, çay demlēdik Onun başında masal anladırıldı annem. O zamanlāda televizyon yokdu.

Şimdilēde mūsafirliğe gidiyoz, televizyona bakmakdan birbirimizle sohbet edemiyoz. Önceden öyle değildi...”

Diğer masal anlatıcılarımız da özellikle uzun kış gecelerinde ocak başında, köy odalarında bazen kadınlar bazen erkekler tarafından anlatılan masalların sohbet ortamını güzelleştirmesi, insanlar arasında sıcak iletişimler kurulmasını sağlaması üzerinde durmuştur.

Masalın eğlenme ve eğlendirme işlevi masal başında bulunan, Türk masallarına özgü “döşeme” bölümüyle masal anlatıcısının icrasını renklendirmek için ustalığı oranında başvurduğu tekerlemelerle başlar. Dinleyicinin düşsellikle gerçekliğin harmanlandığı masal atmosferine dâhil olmasında masal başında yer alan tekerlemelerin rolü büyüktür.

“Yaşar Kemal Göğceli, ister masalla birlikte isterse de masaldan bağımsız kullanılsın tekerlemelerin söylenildiği toplumun mizah ihtiyacını karşıladığını belirtmiştir. Tekerlemenin sadece anlatıdaki özelliğiyle de metin dışı işlevine parmak basan Göğceli yaptığı derlemeler esnasındaki gözlemlerinden hareketle tekerlemelerin sadece çocuklar arasında kalmadığını yetişkinlere, yetişkinlerde de salt kadınlar arasında değil erkekler arasında da söylendiğini vurgulamıştır.” (Güleç, 2015: 20)

Başı sonu olmayan, akıl almaz serüvenlerden, garip, güldürücü aynı zamanda da mantık dışı öğelerden meydana gelen tekerlemeler masal dinleyicisini masalın düşsel ve gerçekdışı dünyasına hazırlar (Boratav, 2017: 286). Uşak masal anlatma geleneğinde masal başında, ortasında ve sonunda kullanılan formel ifadeler zayıflamakla birlikte bazı usta anlatıcıların anlatımlarını formellerle süsledikleri görülmüştür. Uşak masallarında masal başı tekerlemelerinden en çok rastlanana Tan Tan Gabacık (M14) masalında da karşımıza çıkan “Develer tellal iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken...” tekerlemesidir. Bu şekilde başlayan bir masal, dinleyicinin tüm dikkatini masal üzerinde yoğunlaştırmasını ve masal dinlemekten keyif almasını sağlayacaktır.

Masalın başlangıcında dinleyeni şaşırtan, düşündüren ve güldüren bu ifadelerin kullanımı ne kadar önemliyse masalın bitiminde söylenen masal sonu formelleri de dinleyiciyi güldüren ve üzerinde hoş bir etki bırakan özelliği vardır.

Yapağılar köyünden derlediğimiz *Gül ile Sinan* masalında (M88) “Keloğlan’ın evlerinin önündeki elma ağacına dadanan devi öldürmesi, ölen babasını mezarda üç gün beklemek isteyerek mezar başına çadır kurması, üçüncü gün sigarasını yakmak için uzakta gördüğü ateşi takip ederek devler diyarına varması, devler diyarında kırk dev’i alt ettikten sonra devlerin mağarasından kurtardığı kızla beraber mezar başındaki çadıra dönmesi, ejderha dev’in kızı tutsak alarak Keloğlan’dan “Gül Sinan’ı Sinan Gül’ü neyledi, Gül’e niçin Sinan çekti siyaset” bilmecesinin manâsını öğrenmesini istemesi, Keloğlan’ın türlü mücadeleler sonucunda Sinan padişahının herkesten sakladığı sırrını öğrenerek geri dönmesi” şeklinde nihayete eren masalda 85 yaşındaki anlatıcı masalı şu ifadelerle bitirmektedir:

“...Keloğlan çadırı sökdürüyo gızlara. İki gız bi de Keloğlan yükleyolā çadırı. Geliyolā, yattiyolā. Sabalā kalksalar ki bi tellal ünne niyo:

“Felanca yerde bi gama var. O gamayı kim getirise gızımı ona vĕcen.” dĕyo pādişah. Keloğlan:

“O goley, ben onu çıkarın.” dĕyo.

Gamayı söküp çıkariyo, gıyuyo kınısına, sokuyo beline. Bi gız da böylelikce pādişahdan gurtarıp geliyo. Oluyo üç dene gız.

Üç oğlan gardeş köyde bi oku dağıdıyolā çevrelere, bi düğün dernek guruyolā... Ordan geliyolā beni götürüyolā. Ben de varıyon, kırk gün kırk gece düğün ediyolā. Şimdi geçinip duruyolāmış.”

Görüldüğü üzere anlatıcı masalda yer alan olay örgüsüne kendisini de dâhil ederek dinleyiciyi eğlendiren ve gülümseten sözlerle masala son vermektedir. Bu bağlamda masal başı formelleri kadar masal sonundakilerin de eğlenme-eğlendirme ve hoşça vakit geçirme işlevine katkıda bulunduğu söylenebilir. Ayrıca *Gül ile Sinan* masalında “Gül Sinan’a Sinan Gül’e neyledi? Gül’e niçin Sinan çekti siyaset?” bilmecesi masal başından itibaren merak unsuru oluşturarak eğlenme-eğlendirme işlevini yüklediği söylenebilir.

Uşak masalları içerisinde Antti Aarne-Stith Thompson tarafından “zincirlemeli masallar” ve “güldürücü hikâyeler” diye ifade edilen masalların eğlenme-eğlendirme işlevi bakımından ön plana çıktığı söylenebilir.

Erman Artun'a göre zincirlemeli masallar, kahramanları çoğunlukla hayvanlar olmakla beraber ders vermeyi değil yalnızca eğlendirmeyi ve dinleyenleri şaşırtmayı hedefleyen masallardır. Bu masallar güçlü bir mantık bağıyla art arda sıralanan küçük, önemsiz bir dizi olayın oluşturduğu masallardır (Artun, 2009: 115).

Çalışmamızda yer alan M84, dinleyenin dikkatini ve merakını anlatıda toplayan, dinleyeni eğlendiren bir zincirlemeli masaldır. Hacer Uçar (KK1) tarafından anlatılan masal şu şekildedir:

Masal masala minmiş de gidēkene buzdan ayağı kıymış. Buzdan ayağı kıydığan:

“Len buz sen ne govvetlisiñ!” demiş. Buz da:

“Govvetli olsam güneş beni eridir mi?” demiş.

“Len güneş sen ne govvetlisiñ!” demiş. Güneş de:

“Ben govvetli olsam yerde çimen bitirmen.” demiş.

“Len çimen sen ne govvetlisiñ!” demiş. Çimen de:

“Ben govvetli olsam goyunlā beni yer mi?” demiş.

“Len goyunlā sen ne govvetlisiñ!” demiş. Goyunlā da:

“Ben govvetli olsam canavā beni yemezdi. Demek ki ben govvetli değilim de canavā govvetli, yéyo beni.” demiş.

“Canavā sen ne govvetlisiñ!” demiş. Canavā da:

“Ben govvetli olsam köpeklē beni govalā mı?” demiş.

“Len köpeklē sen ne govvetlisiñ!” Köpeklē de:

“Ben govvetli olsam çoban bana ekmek veri mi?” demiş.

“Çoban sen ne govvetlisiñ?” Çoban da:

“Len ben govvetli olsam farelē torbamdan ekmek çekmez.” demiş.

“Len farelē sen ne govvetlisiñ!” demiş. Farelē de:

“Ben govvetli olsam kedilē beni yemez.” demiş.

“Len kedilē sen ne govvetlisiñ!” demiş. Kedi de çıkmış da demiş ki:

“Elbette govvetliyin, samanlık seyrānım, yüklük bayramım!” demiş.

Zincirlemeli masallar, örneğimizde de gördüğümüz üzere âhlaki ders vermek, dinleyeni eğitmek, törelere hizmet etmek gibi herhangi bir işlev yüklenmez. Amacı yalnızca dinleyeni eğlendirmektir. Bu anlamda bu tür masallar işlev bakımından, eğlenme/eğlendirme işlevini yüklenen bir özelliğe sahiptir.

4.5.2. Toplumsal Kurallara ve Törelere Destek Verme İşlevi

“Masallar, diğer folklor ürünleri gibi paylaşılan hayatın içinde doğmuş ve muhafaza edilmiştir. Dil, masal kahramanları, aile ve toplum, çevre, inanç, âdet ve gelenekler, kabuller masallarda milliliği meydana getirir.” (Günay, 2011: 689).

Uşak masallarında da yöre halkının ortak algısını yansıtan değerler, toplumca kabul gören âdetler, aile kavramına bakış açısını aksettiren yaklaşımlar, yüzyılların tecrübesini yansıtan ve sözlü kültür yoluyla nesilden nesle aktarılan, topuma kimlik kazandıran birikimi görmek mümkündür.

Örneğin *Dokuz Dolma* (M161) masalında “köyün birinde her evin önünde bir taş bulunması, ev sahiplerinin fakir de olsalar o taşın üstüne dikilen misafiri eve yemeğe götürme mecburiyetinin olması” toplumsal açıdan “yardımlaşma” ve “misafirperverlik” değerlerinin aktarımı işlevini görmek mümkündür. Ayrıca söz konusu masalda “fakir ailenin komşusunun getirdiği dokuz dolmanın, misafirin kolundan tabağa inen dolma sayesinde sofradan hiç eksilmemesi ve böylece tüm ailenin tabaktaki dolmalar eksilmeden doyması” yardımseverliğin masal sonunda ödüllendirildiğini göstermektedir. Masalda yer alan bu ileti toplumsal dayanışmayı destekleyici bir işlevi yansıtmaktadır.

Diğer bir örnek ise *Balık Bilmezse Halik Bilir* (M26) masalıdır. Masalda, “padişahın oğlunun babasının derdinin dermanı olduğu söylenen alabalığı yakaladıktan sonra canına kıymak istemeyerek denize salıvermesi ve ardından o balığın da yaşlı bir dede suretinde oğlana yardım edip hayatını kurtarması”yla masalı dinleyenlerin zihninde “yardımseverlik” ve “vicdanî değerler”in içselleştirilmesi işlevi yerine getirilmektedir. Bu masalda yer alan “yardımseverlik” iletisi aynı zamanda masalın ahlâk eğitimi işlevi dâhilinde de değerlendirilebilir.

Uşak’tan derlenen *Namert ile Cömert* (M45) masalında ise “Namert’in, arkadaşı Cömert’e bir dilim ekmek vermesinin karşılığı olarak arkadaşının gözlerini oyması, ancak cinlerden duyduğu bilgiyle kaderi değişen Cömert’in zengin olurken

Namert'in aşırı hırsının kurbanı olarak ölmesi" şeklinde aktarılan masal, vefasızlık ve aşırı hırsın beraberinde getirdiği felaketlerle dinleyenlere ders vermekte aynı zamanda "vefa" ve "iyi niyet" değerlerinin aktarımı işlevini üstlenmektedir.

Adamla Hindi (M66) masalı ise "namaz ehli olan adamın komşunun hindisine tamah ederek kesip yedikten sonra elinde yüzünde hindi tüylerinin çıkması, bu durumdan cami hocasının okuduğu Kur'an-ı Kerim ile kurtulması" sosyal ve dinsel bir norm olan "haram yememe"yi telkin etme işlevindedir.

Haram Lokma (M23) masalında ise "gebe kadının aşermesiyle annesinin evinin bahçesindeki nar ağacındaki bir narın kabuğunu keserek suyunu emmesi, doğan çocuğun büyüyünce eve gelen misafirin yağ dağarcığını iğneyle delerek akan yağdan içmesi üzerine bunun sebebini araştıran kocasının karısına haram bir şeye tamah edip etmediğini sormasıyla kadının ağaçtaki narın suyunu emdiğini hatırlaması ve kadının annesi, babası ve kardeşlerinden helallik aldıktan sonra nihayet çocuklarının bu huyundan vazgeçmesi" bu masalda da haramdan uzak durma iletisini telkin etmektedir.

Masallarda ve diğer halk anlatılarında aile kurumunun desteklenmesi doğrultusunda iletilere rastlamak mümkündür. "Masallarda yer alan mücadelelerin büyük bir kısmı "aile kurmak" veya bir sebeple parçalanmış aileyi bir araya getirmek için yapılır. Masal kahramanı, aile kurmak ve parçalanmış ailesini bir araya getirmek için mücadele etmediği hallerde de sonuçta mükâfat olarak aile kurmaya hak kazanır. Bütün masallarda başarı ve mutluluğu evlilik ve taht sembolize eder." (Günay, 2011: 691).

Uşak'tan derlediğimiz *Gençlikde mi Gocalıkda mı?* (M53) masalında "adamın gördüğü rüya sonrasında başına türlü felaketler gelmesi, karısının kervancılar tarafından kaçırılması, çocuklarını kaybetmesi gibi çeşitli zorluklardan geçmesi ve uzun yıllar süren bir mücadele sonrasında ailesini yeniden bir araya getirmesi" yoluyla "sabır" değerinin aktarılması işlevi görülmektedir. Ayrıca bu masalla uzun süre çekilen çileler ve sarf edilen çaba sonucunda sabrederek bu olumsuz durumları aşan kahramanın mükâfatı ailesini yeniden bir araya toplamaktır. Bu doğrultuda toplumsal bir kurum olarak ailenin desteklendiği söylenebilir.

Sabır Taşı (M4) masalında ise "otuz dokuz gün mevta başında bekleyen, kırkıncı gün hizmetçiye emanet ettiği oğlanın uyanmasıyla başında beklediğini

zannettiği hizmetçi kızla evlenmesi ve nihayet gerçeğin ortaya çıkmasıyla hizmetçi kızı bırakıp gerçekte başında beklemiş olan kızla evlenmesi” ile masal dinleyicisine aile kurumunun zorlu mücadeleler yaşanarak elde edilen bir mükâfat olarak aktarıldığı görülmektedir. Bu anlamda *Sabır Taşı* masalında “aile kurumunun desteklenmesi” işlevi karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızda 7 farklı varyantı bulunan *Tan Tan Gabacık* (M14, M15, M16, M17, M18, M19, M20, M21) masalında ise “asıl annenin ölmesiyle aile birliğinin bozulması ve çocukların üvey annelerinin zulmüne uğramaları, üvey annenin kendisinden doğmayan çocukları istemeyerek kocasını çocuklarını ormana terk etmeye zorlaması” üzerinde durulmuştur. Böylece “üvey anne” sembolü vasıtasıyla aile birliğinin bozulması durumu işaret edilmiştir. Bu mesajla anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailenin önemi vurgulanmıştır. *Tan Tan Gabacık* masalının yedi varyantında üvey annelik kurumunun sosyal eleştirisi yapılarak “aile kurumunun desteklenmesi” işlevi yerine getirilmiştir.

Türk masallarında ailede mutluluğun sürdürülebilmesi için “çocuk sahibi olmak” bir koşuldur. Çocuk sahibi olmayan eşler kendilerini toplum içinde diğerlerinden eksik ve mutsuz hissederler. Bu nedenle çocuğu olmayan masal kahramanları çeşitli yollara ve pratiklere başvurarak çocuk sahibi olmanın çaresini ararlar. Çocuk sahibi olmak isteyen ailelere bir dervişin verdiği elma yoluyla yardım etmesi ve bu şekilde çocuk sahibi olmak yaygın bir motiftir. Elma bütün kültürlerde üremenin ve çoğalmanın sembolü olmakla birlikte elma yiyerek hamile kalma ve çocuk sahibi olma Türk masallarına özgüdür (Günay, 2011: 694).

Uşak’tan derlenen masallardan *Balböyrek* (M58) masalında “çocuğu olmayan hükümdarın yolda rastladığı dervişin verdiği elmayı karısıyla bölüşüp yedikten, elmanın kabuklarını da atına yedirdikten sonra bir erkek çocuk sahibi olması, atının da bir tayının olması; dervişin istediği gibi oğluna Balböyrek, atın tayına da Benliboz adını koyması” aile kurumunun tamamlanmasının bazen ilahi bir yardımcının rolüyle gerçekleşebileceğini göstermektedir. Çalışmamızda yer alan *Melikşah* (M59) masalında ise “çocuğu olmayan hükümdarın ermişlerden birine gitmesi, ermişin verdiği elmayı hükümdarın, kabuklarını ise atının yemesiyle bir erkek çocuğunun olması, atının da bir tayının doğması, oğluna ermişin isteğiyle Melikşah adını vermesi” yine aile kurumunun bütünlüğünün iktidar ve zenginlik sahibi hükümdarlar nazarında da önemini vurgular niteliktedir.

Uşak'tan derlenen masallardan *Nohuttan Oğlan* (M34) masalında “çocuğu olmayan kadının ocak kenarına ıslattığı nohutlara bakıp o nohutlar kadar çocuğu olması için Allah'a dua etmesi ve ertesi sabah küçük küçük bir sürü çocuğunun olması” masal dünyasında aile kurumunun önemine işaret etmektedir. Örneklerde görüldüğu üzere ailenin bütünlüğu kimi zaman bir derviş, bir ermiş vasıtasıyla kimi zaman da dua sonucunda kurulmaktadır. Fakirlik, zenginlik, iktidar sahibi olmak ya da başka herhangi bir kıstas olmaksızın gerçek dünyada olduğu gibi masal dünyasında da aile kurumunun bütünlüğu için gayret gösterilerek mutlu bir aile kurmanın idealize edildiği söylenebilir. Uşak masalları bu bağlamda “aile kurumunun desteklenmesi” işlevini taşımaktadır.

Uşak masallarında masalların törelere destek verme işlevine dair bir diğer örnek ise *Hayırsız Evlat* (M129) masalında görülmektedir. Söz konusu masalda “ihtiyarlayan babasını öküzün arkasına takıp sürükleye sürükleye bir dereye atan adamın ihtiyarladığında onun oğlunun da babasını sırtında bir küfeye koyarak evinden atmaya kalkması” dinleyenlere “eden bulur” mesajı verilerek Türk töresinde yer alan “anneye babaya hayırlı bir evlat olma” iletisinin aktarılmasıyla “törelere destek verme” işlevini yerine getirmektedir.

Üç Kardeşler (M10) masalında ise “üç erkek kardeşten en küçük olanının fakirken diğer kardeşlerin zengin olması, annelerinin ölümünün ardından yaşlı babalarına fakir olan evladının bakması, fakir oğlanın rüyasına giren babasının tarif ettiği yerde bulduğu parayla aldığı iki balığın karnından çıkan cevahir ile zengin olurken büyük ağabeylerinin malını, mülkünü kaybetmesi” üzerinden “hayırlı evlat” olmanın bir değer olarak aktarılması ve “törelere destek verme” işlevini görmek mümkündür.

4.5.3. Eğitim ve Kültürün Genç Kuşaklara Aktarılması İşlevi

Masaların toplum yaşamında üstlendiği önemli rollerden birisi de eğitimsel işlevidir. Masal önce bireyi buna bağlı olarak da toplumu eğitmek için bir araç niteliğindedir. Toplumun en küçük fertleri olan çocukların ahlak gelişiminin başladığı küçük yaşlarda onların düşünce dünyasına fantastik ve çekici atmosferiyle etki eden masallar, istedik davranışların kazanılması için etkili bir formül olmaktadır. Bir millete kültürel kimlik kazandıran, onu tarih sahnesinde sürekli kılan

milli değerlerin kuşaklar arası aktarımında ve dil varlığının aktarımında da masalın önemi büyüktür.

İnsanoğlu kendi yaşam gerçeğini, karşılaştığı olaylarla ilgili çözüm önerilerini, yaşamdan beklentilerini masal olay ve kahramanları üzerinden aktarmış ve nesiller boyunca bu yolla gelecek kuşakları uyarmaya, eğitmeye, hayatın zorluklarına karşı onları donanımlı kılmak amacını taşımıştır. Masallar bu anlamda ait olduğu toplumun yaşam gerçeğini yansıtır. Çünkü toplumu eğiten başlıca öğelerden biri de masallardır (Yavuz, 2013: 3).

İnsanın evrensel yapısında mevcut olan tamah, kıskançlık, hırs, ikiyüzlülük gibi olumsuz kişilik özelliklerinden arınmak gerektiği masalarda vurgulanan bir durumdur. Kişiliklerini bu kötü huylardan soyutlayamayan aile fertlerinden biri mutlaka cezalandırılır (Günay, 2011: 688).

Masalarda iyilik ve kötülüğün simgeleştirildiği kahramanların mücadeleleri sonucunda iyiliğin her zaman galip gelmesiyle verilen iletiler masalın çocuğun ‐ahlak gelişimine katkıda bulunma‐ işlevini yansıtmaktadır. Uşak masallarından *Gülünce Güller Açılan Kız* (M3) masalında ‐güzel kız gelin olup giderken yolda ona eşlik eden teyzelerinin tuzlu su içirip içirip su karşılığında kızın gözlerini oyarak sakat bırakmaları, kızın evleneceği oğlanı kandırarak kendi kızlarını vermeleri, zorlu mücadeleler sonucu kızın ilk sevdiğiyle bir araya gelmesi ve hamile olması üzerine kızı denize atmaları gibi kötülükler yapan zalim teyzelerinin tüm çabalarına karşın masalın sonunda kızın ve oğlanın parçalanan ailelerini bir araya getirerek çocuklarıyla birlikte mutlu bir aile oluşu‐ üzerinden iyiliğin her zaman galip gelişi, mutluluğun çaba ve sabrın bir meyvesi olduğu mesajı verilmektedir.

Uşak masallarından M126’da ‐zalim kız kardeşler padişah oğlunun küçük kız kardeşleriyle evlenmesi üzerine kardeşlerinin doğumunda yanında bulunma bahanesiyle gelip doğan iki çocuğu gizlice iki köpek yavrusuyla değiştirerek padişah oğlunu kız kardeşlerinin köpek yavrusu doğurduğuna inandırmaları, doğan çocukları bir sandıkla su üstüne bırakarak padişah oğlunun kardeşlerini zindana hapsetmesine ve ailenin dağılmasına sebep olmalarına rağmen masal sonunda gerçeğin ortaya çıkması ve uzun yıllar sonra ailenin bir araya gelmesi‐ şeklinde ‐adaletin eninde sonunda yerini bulması‐ ve ‐kıskançlık ve hırsın insanı felakete götürmesi‐ gibi mesajlar verilmektedir. Aynı masalda kız kardeşlerine büyük kötülükler yapan

ablalar üzerinden sosyal eleştiri yapılırken bir yandan da yaşlı bir çift tarafından su üstünde bulunan ve bu çift tarafından büyütülen iki kardeşin birbirine bağlılığı, fedakârlığı ve iyi niyetliliği masal dinleyenlere bu olumlu özellikleri telkin etmektedir.

Eflatun Cem Güney olumlu ve olumsuz birçok masal kahramanını sayarak içlerinde beğenilenler olduğu kadar beğenilmeyenlerin, şerrinden kaçınılması gerektiğini ifade eder. Masalın asıl eğitim değerinin bu noktada ortaya çıktığını, çocukların ruhlarını iyi örneklerle inşa ederek onları inandıkları yolda tüm zorlukları yenecek şahsiyetli insanlar olarak yetiştirmek gerektiğini ortaya koyar. Dünya milletlerinin çocuklarının ruhlarını bu anlayışla beslediğini ifade eder (Güney, 1966: 9-10). Masallarda iyi ve kötü karakterlerin bir arada oluşu bu düşünce ışığında daha anlamlı bir hale bürünmektedir.

Uşak masallarından *Gül ile Sinan* (M88) masalında ise iffet ve namusun her durumda korunmasına dönük bir ileti aktarılmaktadır. “Gül Hanım’ın Sinan padişahını devlerle aldatması, Sinan padişahının bunu anlaması üzerine Gül Hanım’ın devlerden aldığı kamçıyla Sinan padişahını önce eşeğe sonra kediye dönüştürmesi ancak padişahının bakıcısı yardımıyla o kamçıyı ele geçirerek bu durumdan kurtulması ve bu kez Gül Hanım’ı eşeğe dönüştürmesi” şeklinde sadakatsizliği ortaya koyarken bu yolla yetişmekte olan genç kızlara iffet ve namusun korunması mesajını vererek masalın “ahlak eğitimi işlevi”ni yerine getirdiği söylenebilir. Bu masalın “namusu koruma” iletiyle aynı zamanda “toplumsal kurumlara ve törelere destek verme işlevi”ni taşıdığı da düşünülebilir.

Güllü Nazik (M52) masalında ise “fakir bir kadına göz koyan hâkimin kadın ve kocası tarafından tuzağa düşürülmesi, küçük duruma düşmesi ve bunun üzerine dersini alması” üzerinden kadının iffetini koruması ileti aktarılmış, aynı zamanda erkeklerin sadakatsizliğinin de sosyal bir eleştiri olarak ortaya koyulduğu söylenebilir.

4. 5.4. Toplumsal ve Kişisel Baskılardan Kurtulma İşlevi:

Dinleyici kitlesi genel anlamda çocuklar olan masalların çocukların ahlak gelişimi, yaşam pratiklerini edinmesi, toplumca kabul gören değerleri içselleştirmesi, töreler ve kültürel değerleri edinmesi anlamında birçok işleve sahip olduğu

söylenbilir. Ancak masalların anlatıcı kitlesi olan yetişkinlere dönük işlevlerinden de söz etmek gerekmektedir.

“Dégh, hikâye etmenin sosyal fonksiyonunu yakalamayı arzu eden yeni Macar araştırma metodunu tanımlar ve “folkloristik fenomene işlevsel yaklaşımdan” söz eder. Masalın zengin arazi sahibinin mülkü üzerinde çalışan günlük işçilerden, mülklerin bölüşülmesi sonrası köylülerin en fakir sınıfına inmesiyle eğlence sağlamaktan ziyade umutları ve arzuları ifade etme şekline dönüşen “Hikâye Anlatımının İşlevleri”nden bahseder.” (Dorson, 2006: 39).

Muhsine Helimoğlu Yavuz ise masalların kötülerin başarılı olacağı, haksızların mutsuz olacağını sonlarla bitmeyeceğini, gerçek hayatta ezilen halkların ve toplumların mutlu, başarılı kahramanlarla kendilerini özdeşleştirerek mutlu olduklarını ifade eder. Bu yönüyle masalı bir psikoterapi biçimi olarak tanımlar (Yavuz, 2013: 2)

Uşak masallarında da insanların yaşama dair umutlarını besleyecek temalar görülmektedir. Örneğin *Üç Kardeşler* (M10) masalında “üç erkek kardeşten en fakir olanın yaşlılık döneminde babasına bakması, hayırlı evlat olmasının mükâfatı olarak ölen babasının oğlunun rüyasına girerek dolabın kenarında para olduğunu söylemesi, oğlanın bu parayla çocuklarının yemesi için aldığı iki balığın karnından çıkan cevahir taşlarla zengin olması” fakirlik içerisinde olan bir anlatıcı için “toplumsal ve kişisel baskılardan kurtularak rahatlama” işlevini taşıyabilir. Türk toplumunun düşünce sistemi içerisinde sosyolojik bir kaide olarak “evlatların, aile fertlerinin yaşlılık dönemlerinde ve hastalık durumlarında sorumluluklarını üstlenmesi” istendik bir davranıştır. Türk toplumu ve Türk aile yapısı içerisinde bu tür sözsüz kurallar, kişiler üzerinde toplumsal baskı oluşturmaktadır. Bu nedenle çocukların yaşlanmış ya da hasta ebeveynleriyle ilgili sorumluluklarını yerine getirmeleri toplumca onaylanmayı beraberinde getirmekte ve toplum tarafından dışlanma, kınanma gibi olumsuz durumlardan kurtulmayı sağlamaktadır. Bu bağlamda ebeveynlerinin yaşamları süresince onlarla olan bağlarını sevgi, saygı çerçevesinde devam ettiren bireyler toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmaktadır.

Gerçek dünyada toplumun düşünce sisteminde mevcut olan sınıfsal farklılıklar, eşitsizlikler, adaletsizlikler masal dünyasında eşitlenir. “Ruhbilimci Riklin, masalları rüyaya benzetir ve onun insanlardaki arzuları sembolleştirdiğini

söyler. Çünkü katı hayatta mümkün olmayan ve çok istenen her şey, masallarda gerçekleşir. Adalet, eşitlik, kardeşlik ve mutluluk en katıksız zenginliği masal dünyasında bulunur.” (Kabaklı, 1994:84). Bu anlamda masalın yetişkinler için psikolojik bir terapi biçimi olduğu söylenebilir.

Gençlikde mi Gocalıkda mı? (M31, M157) masalında “zengin ama iyi karakterli bir adamın rüyasında başına bir iş geleceği, gençlikte mi yaşlılıkta mı gelmesini istediğinin sorulması; gençlikte gelmesini tercih etmesi üzerine zenginliğini kaybetmesi, ailesinin parçalanması ancak gittiği şehirde başına konan talih kuşu sayesinde padişah olarak zenginlik ve iktidar sahibi olması, ailesini yeniden bir araya getirmesi” üzerinden gerçek yaşamda felakatlere uğramış kişilere umut aşılandığı söylenebilir. Bu masalda masalın “toplumsal ve kişisel baskılardan kurtularak rahatlama” işlevinden söz etmek mümkündür. Fakirliğin toplum içerisinde yaşayan insanda yarattığı kişisel baskının kahramanın talihinin ters dönmesi, zenginlik ve statü sahibi olmasıyla son bulduğu görülmektedir. Zira kahramanın padişah olup ailesini bir araya toplamasının ardından tüm ailenin mutlu bir hayat sürdüğü belirtilmektedir.

Uşak masallarından *Padişahla Arap Kölesi* (M142) masalında “çöpçatan ihtiyarın padişaha kızının evdeki Arap köleyle evleneceğini söylemesi üzerine padişahın kehanetin yerine gelmemesi için kölesi Ahmet’e bir mektup verip güneşe götürmesini istemesi, ancak kölenin su üstüne akseden güneşi görüp daldığı sudan beyazlaşarak ve zengin olarak çıkması ve ardından padişahın kızıyla evlenmesi” üzerinden gerçek hayatta ezilmiş ve haksızlığa uğramış insanlara bulunduğu durum içerisinde bir süreliğine sıyrılmaya fırsatı veren masallarla “toplumsal ve kişisel baskılardan kurtularak rahatlama” işlevini yerine getirdiği söylenebilir.

William Bascom’un sınıflaması dışında masalın anlatıcı ve dinleyicilerin farkında olmadığı işlevlerinden de söz etmek gerekir. Çalışmamızda anlattığı çok sayıda masala yer verdiğimiz anlatıcımız Sultan İçöz (KK51) bildiği çok sayıda masalı ona babaannesinin anlattığını, babaannesinin bildiği masalları ise kendi babasından öğrendiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda masalın “aktarıcılık” işlevinden söz etmek gerekir.

Çalışmamızda yer alan masalların işlevleri William Bascom’un sınıflaması dâhilinde incelemekle birlikte araştırmacılar tarafından “masalların işlevi” konusuna

kazandırılan yeni bakış açılarıyla değerlendirmelere varılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak Uşak masalları üzerinde masalların yüklendiği işlevler incelendiğinde Uşak masallarında hoşça vakit geçirme, toplumsal kurumlara ve törelere destek verme, ahlak eğitimi, kültürel aktarım, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma, sosyal eleştiri gibi işlevlerin yer aldığı söylenebilir. Ancak genel anlamda Uşak masallarında masalların “eğitimsel işlev” inin yoğunlaştığı görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

UŞAK MASALLARI METİNLERİ

1. ZÜMRÜDÜANKA KUŞU

Eveli varımış bi yoğumuş bi adamın üç oğlu varımış. Eviñ önüne elma ağacı dikmişlê . Elma ağacı böyümüş, meyve vēmeye başlamış. Bi sene gelmiş bi dev kapmış gitmiş, bilememişlê. İkinci sene gelmiş, elma ağacı meyve vemiş. Gine dev kapmış gitmiş, yakalayamamışlâ. Üçüncü sene küçük oğlan elma ağacının dibine yatmış, tüfeğini hazırlamış. Gece yarısı dev gelmiş elmaları toplamaya. Oğlan bi vuruyo devi. Dev ganını akıdarak gidiyo, bi guyuya éniyo. Oğlan devin arkasından gidiyo devi öldürmeye. Guyudan buhar çıkarmış vére, guyunun içi sıcakmış. Oğlan güç keramet guyudan aşağı éniyo. Dev yaralı yatmış ôle üyürmüş. Oğlan öte yanna geçiyo. Üç gız oturmuşla, vére tentene örerlermiş. O gızlâ da o devin emrindeymiş. Oğlan onlānan gonusuyo:

“Ben sizi gurtarcen burdan.”

“Sen bizi nası gurtarcen? Dev seni öldürür. Gaybol burdan, görünme!”

“Yok ben onu yaraladım gece. Öldürmeye geldim. Ben sizi gurtācen burdan.”

Oğlan kapıyı açıyo, hazırlıyo gurşunu. Bi veriyo devin alnı gabağına. Dev: “Yiğidisen bi dā vur.” déyo.

“Bi dā vurman. Ben anamdan bi defa doğdum, bi defa vurarın.” déyo.

Oğlan devi evinde öldürüyo, ordan gızlān yanna varıyo. Gızları alıp geliyo guyunun dibine. Gardeşları da guyunun başında beklerimiş. Gardeşları urganı atıyo. Oğlan gızların gollāna bağılıyo ipi:

“Bu güccük ābeyimiñ.” déye yazıyo pusulaya.

“Çekin bakām.” déyo, çekiyolā. Oğlan ikinci gızı da bağılıyo gollarından:

“Bu ortancılı ābeyimiñ.” déye yazıyo pusulaya, çekiyolā. Sıra üçüncü gıza geliyo. Gız déyo ki oğlana:

“Evela sen kendiň çık. Beni kendiň çek. Şimdi gardeşleriň hıyanetlik yapā bana, beni alagorlā, seni bırakır giderlē. Sen galısq.”

“Yok ben gardeşlēmden öyle hıyanetlik öyle cavırlık ummam.” déyo. Gız guyuda oğlana iki saç teli veriyo:

“Bunları birbirine sürtēsen bi ak goç gelir bi de gara goç gelir. Gara goça minēsen yeriň yedi gat dibine inēsiň. Bi dā çıkamazsıň. Ak goça minēsen benim yanıma, dünya yüzüne çıkāsq.” déyo.

Oğlan gardeşlerine güveniyo, gızı dinlemēyo. Evelā gızı yolleyo. Abeyleri son çıkan gıza bakıyo:

“Hem bizden kel olsun hem bizden çikin olsun. Bi de gızıň éyisini o alsıň. Biz en éyisi bunu goyām, gidēm.” déyolā.

Çekiyolā boş ipi, kızları alıp gidiyolā. Yalnız gız olmadık şartlar goşuyo oğlanlara. Güçcük oğlanıň kuyudan çıkmasını beklēyo. Güçcük oğlan guyuda gızıň verdiği kılları birbirine sürtüyo. Bi ak goç bi gara goç geliyo:

“Emret ağam, emret ağam...” déyolā. Oğlan da:

“Ben dünya yüzüne çıkken.” déyo.

Oğlan ak goça mincēkene gara goça miniyo, yeriň yedi kat altına éniyo. Vara vara vara vāsa bi éhtiyar ebeniň evine müsafir oluyo gece yarısı. Ebe oğlana ekmek goyuyo. Oğlan:

“Su getirive ebe, su içēn.” déyo.

Ebe de bi su getirivēyo. Iscak, sarı işcek bi yanı yoğumuş suyuň. Oğlan içē gibi içmez gibi:

“Ebe néye böyle bu su?” déyo.

Orda da bi dev varımış. Her sene o köyden bi gız almısq, çeşmeleriň suyunu ôle goyverimiş. O gün sabalā da pādişahıň gızını alcēmiş de öyle öyle goyvecēmiş suları. Ebeyle oğlan gece yarısı evde ne gap vāsa yükleniyolā, tangır tangır tangır çeşmeniň yannā gidiyolā. Pādişahıň gızını da ayrı goyuyolā çeşmeniň arkasına. Dev bizim Kepez’den doğru gelecek, gızı alcek, çeşmeleri salıvecek. Oğlan hemen varıyo, gızıň yanına doğru duruyo:

“Sen nişleyoň?” déyolā. Oğlan da:

“Nişleyen, beni de alsın madem dev.” déyo.

Oğlan tüfeğini denk denk hazırlıyo. Dev gelikene gurşunu bi veriyo devin alınna, devi öldürüyo. Devi öldürünce gâda çeşmelē başlıyo harıl harıl akmaya.

Gız oğlanın éyiliğine garşılık devin ganına iki elini sürüyo, oğlanın sırtına bellengeç goyuyo. Oğlan orda çeşmeniñ dibinde bi ağaç varımış, onuñ altına yatıyo. O ağaçda da bi guş varımış. O guş on altı senedir yavrulāmış, bi yılan gelir guşuñ yavrulānı alır gidēmiş. Yılan gine gelmiş guşuñ yavrularını yemeye. Oğlanın belinde gama varımış, yılanın orta yerine bi vermiş. Yılanı öldürmüş. Tekrar yatmış ağacın dibine. Öte yandan guşların anası geliyor:

“Tamam, yakaladım düşmanımı. Öldürcen şunu gāli.” déyo.

Öte yandan guş yavruları başlıyo çığırışmaya:

“Bizi bu oğlan gurtādı. Elleme ona!” déyolā.

O guş hemen çadır gibi ganatlarını açiveriyo. Yatıyo guş da oğlanın yanına. Oğlan bi zaman sonra uyansa baksa ki gasgara bi gölge vā üsdünde. Oğlan:

“Bu ney ki?” déyo.

“Korkma korkma yat. Sen benim yavrılāmı gurtarmışsın. Dile benden ne dilesen.”

“Yeryüzüne çıkmayı isdiyon!”

“Bana kırk yük et, kırk yük su getirisen seni yeryüzüne çıkarın.” déyo.

Oğlan kakıyo, varıyo köye. Oğlanın gurtardığı gız pādişahın gızıymış. Kendini devin elinden gurtaran oğlanı areyyomuş. Pādişah:

“Köyde ne insan varsa yediden yetmişe meydanda toplansın.” déyo.

Gızını devin elinden gurtaranı bulmak isdeyo. Gız nasıl bilcek kendini gurtaran oğlanı? Pādişah gızının eline bi top veriyo.

“Bu topu seni gurtaran oğlana vurceñ, kime vurusañ onu ödüllendircez.” déyo.

Gız bakāken bakāken oğlanın sırtındaki bellekden oğlanı tanıyo. Topu oğlana bi vuruyo.

“Aha bu pādişahın gızını gurtaran.” déyolā.

Çıkarıyolâ oğlanı pādişahın evine. Pādişah:

“Dile benden ne dilēseñ.”

“Pādişahım ben senden ne dileyen? Sen pādişahsım, ben bi garip kulum.”
déyo.

“Yoo benim sağlığımdan saña fayda yok. Dile benden ne dilēseñ!” déyo.
Pādişah:

“Gızımı veren sana.”

“Ben dünya yüzüne çıkmayı dileyon. Felan yerde bi dev guş vā. Ona
yüklencek kırk yük etle kırk dağarcık su dileyon.” déyo. Pādişah:

“Tamam!” déyo.

Oğlanın isdediklerini hazırlatıyo. Oğlan o dev guşa varıyo. Sırtına kırk yük et,
kırk dağarcık suyu yükleyo. Guşun sırtına da miniyo. Guş oğlana:

“Gözlēni yum!” déyo.

Guş carık dedikce oğlan et veriyo, curık dedikce su veriyo. Bōle bōle dünya
yüzüne çıkıyolā. Yeryüzüne çıkmaya az gala etleri bitiyo. Oğlan hemen bıçağı
çıkardıyo, baldırının etli yerinden kesip veriyo guşa. Yalnız guş insan eti olduğunu
biliyo. Yēmiyo eti, dilinin altına sürüveriyo. Dünya yüzüne çıkıyolā:

“Yörü bakām!” déyo guş oğlana.

“Yav ben giderin gāli, sen bana bakma.”

“Yoo yürü yürü bi!” déyo.

Yörüse de ne gāda olsa acıyo, oğlan topalleyo. Guş hemen dilinin altından
çıkardıyo oğlanın baldırının etini. Bacağına yapısdırıveyo o parçayı:

“Bi de şimdi yürü!” déyo.

Oğlan yürüyo, biyol topallameyo. Guş bi uçuyo, beş dakkada yavrılarının
yanını buluyo. Oğlan yerin üsdüne çıkınca varıyo birinin yanına hizmetkār duruyo.
Gız da oğlanın gardeşlarını olmadık goşullara goşarımış. Gardeşları da onun
dediklerini yapamazmış. Gız oğlanlardan héç makas değmedik, ceviz gabığının
içinde elbise isdeyo. Oğlan hizmetkārlık yapıyo ya, sığır güdēken:

“Felan yerde héç makas deĝmedik, ceviz gabıĝınının içinde elbise dikene mükâfat vâmiş.” déyolâ.

Bi dellal ünne niyo:

“Elbise ustaları felan yere gelsinlê.” déyolâ.

Oĝlanın ustası da gara gara düşünürmüş:

“Héç makas deĝmedik, ceviz gabıĝınının içinde elbise nasıl yapılır?” déye.

Oĝlan:

“Ben yaparın o işi. Yalnız bana kırk gün müsaade vê. Bi araba da fıstık alceñ, gelceñ bana.” déyo. Terzi ağası:

“Tamam o goley.” déyo.

Varıyo, goca bi araba fısdık getiriyo oĝlana. Oĝlanın yanına otuz dokuz gün vâmeyo terzi ağası. Kırkıncı gün oĝlan kılları birbirine bi sürtüyo. Kıllâ tılsımlı gâli. Hemen bi goca Arap geliyo:

“Emret ağam!” déyo. Oĝlan:

“Emiri memiri yok. Bana héç makas deĝmedik, ceviz gabıĝınının içinde elbise yapceñ.” déyo.

Arap oĝlanın isdediĝini yapıyo. O sırada bi de cirit oynanıyomuş bizim anneç harmanda. Terzi ağası:

“Felan yerde cirit oynanıyomuş. Gel gidem, bakâm.” déyo. Oĝlan:

“Benim bi kel başım vâ. Ya deĝnek gelir ya daş gelir. Benim ne işim vâ ciritde?” déyo.

Terzi ağası gidiyo. O gitdikden sonra dışarı çıkıyo, kılları birbirine bi sürtüyo:

“Emret!” déye çıkıyo Arap. Oĝlan da:

“Emiri memiri yok. Bana gözelinden bi at, bi gat elbise, körüklü cizme, foter getir.” déyo.

Arap hemen getiriyo. Oĝlan elbiseleri çekiyo, çizmeyi keyiyo, foteri dakıyo, beyaz ata da miniyo. Anneç harmana geliyo. O sırada cirit oynanıyomuş gardeşları gâli. Gız tabi oĝlanın âbeylerini o yanna bu yanna goşarımış, oĝlan ortaya çıksın

déye. Oğlan at tepesinde geliyor. O yanna bu yanna edēken gardeşinin birine değneği bi vuruyo.

“Dutuŋ yakalaŋ!” déyolā.

Dutulu mu oğlan? Tılsımlı tabi. Oğlan gaçıp dolaşıp yerine giriyo. Yatiyo fıstıklarnı arasına, başlıyo tekirar fıstık yemeye. Terzi ağası geliyor:

“Len Keloğlan sen bi kel başım vā. Ya değnek gelir ya daş gelir dediŋ. Felan ağalar cirit oyneyodu, bi babayiğit geldi de değneği vuruvadi. Kimse dutamadı yiğidi.” déyo.

Ođlan gızın isdediği elbiseyi terzi ağasına teslim ediyo. Gız elbisenin yapıldığını duyuyo, oğlanın dūnya yūzūne çıkdığını anleyo. Ođlan ordan çıkıyo, bi bakırcı dūkkanına hizmetkār duruyo gāli. Gız oğlanın ortaya çıkmasını beklēken bi řart daha goşuyo oğlanın ābeylerine.

Bakırcı ađası geliyo. Ha dūřun ha dūřun ha dūřun... Ođlan:

“Yav sen ne dūřūnyoŋ ađa?”

“Altın bi tepsinin içinde gūmūřden bi davřan, dōrt barmak ardında bi tazı olcek. Govalecek govalecek gatiyen tazı davřanı dutamecek. Bunu kim yapāsa mūkāfatı verilcek. Yapamayanın elinden zanaatı alıncek.” déyo.

Bakırcı ađası da vére dūřūnūrūmūř:

“Benim elimden zanaatımı alırlāsa ben çoluğuma çocuğuma ne yedirin ne içirin?” demiş. Oğlan:

“Ben yaparın onu, sen dūřūnme ađa. Yalınız sen goca bi araba fındık alıp gelceŋ, bi göz eviŋ içine doldurceŋ. Beni de içine atceŋ, kırk gūn mūsade vēceŋ bana. Ben onu kırk gūnde yaparın.” déyo.

Ađa fındıkları getirip bi göz eve dōküveriyor. Ođlanı da o odaya guyuyolā. Otuz dokuz gūn geçiyo. Kırkncı gūn:

“Hadi bakām yapabilmiş mi?” déyo bakırcı ağası.

O sıra gine cirit oynarımış anneç harmanda gardeşları. Őnceki cirit oyununda gardeşı yaralanmış ya ōlmemiř. Derkene bakırcı ağası:

“Bōyūn bizim anneç harmanda cirit oynaceklē. Gidēm, seyredēm.” déyo. Ođlan:

“Benim kel bi başım vā.Ya deġnek gelir, ya daş gelir.” déyo.

Ağa gidiyo seyretmeye. Öte yandan oġlan dışarı çıkıyo, kılları birbirine sürtüyo. Arap ıkıyo:

“Emret aġa, emret aġa...” déyo. Oġlan:

“Emiri memiri yok. Bana bi altın tepsi içinde gümüşden davşan, gümüş davşanın arkasında dört barmak araynan bi tazı olcek. Tazı davşanı govalecek govalecek, gatiyyen dutamecek. Bunu yapceņ.” déyo. Aġa:

“Tamam aġa yaparız.” déyo.

O sırada oġlan kılları birbirine bi sürtüyo. Bi at, körüklü cizme, bi gat urba getiriyo Arap. Oġlan onları keyiyo, ata miniyo. Cirit oyneyen gardeşların arasına garişiyo. İleri oynākana geri oynākana gardeşına vurcek ya gıyameyo. Maksadı, gamecek gāri. Bu oġlanı yaka paa dutuyolā, getiriyolā. Gız oġlanı görünce gāda biliyo. Oġlanla gız evleniyo, kırk gün kırk gece dġn ediyolā.

K.K.69

2. ZÜMRÜDÜ ANKA KUŞU (1. VARYANT)

Eskiden dev varımış. Bi adamın da elmalıġı varımış. Her sene o dev o elmalıkdaki elmaları toplar gtrrmş. Adamın  de oġlu varımış. Byk oġlan:

“Ben beklecn bu sene, o devi vurcen!” demiş.

Devin bi dudaġı gövde, bi dudaġı yerde öteden bi iniltiyen gelmiş. Byk oġlan korkmuş, hiç söylenmemiş. Dev aġadan elmayı götürmüş. Neyse teki sene olmuş. Ortancılı oġlan:

“Bu sene de ben bekleyn!” demiş.

Bi de o beklemiş. Dev inileyerek gelmiş. Oġlan korkmuş. Dev elmayı toplayıp gitmiş.

Sıra gck gardeşe gelmiş. Bi de o beklemiş. Dev gelince gck oġlan arkasından ok atıyo. Devi yareleyo. Dev gidiyo o arkasından gidiyo, dev gidiyo o arkasından gidiyo... Dev bi gıyuya niyo. Gck oġlan ābeylerine:

“Beni bura indirin, urganları belime baġlayın. Ben korkmuyon o devden. Devi temelli öldürün, geln!” demiş.

Oğlan gardeşları ođlanıñ beline urganı bağlıyo, oğlanı ařřa salleyo. Kuyununı altı böyle bi dünya gibiymiş. Oğlan oraya éniyo, varıyo devin evini buluyo. Dev yoğumuş, avlanmaya gitmişimiş. Devin anası varımış, ekmek ediyomuş.

Dev garısı göğsünün birini bi yanna atmış, birini bi yanna atmış. Beride birisi oğlana:

“Sen nereye gidiyon? Oraya giden zāten ölür, öldürülē. Bu gadına dev garısı derlē. Devin evine gelen insanları da yéyo. Yalnız sen hemen var. Bu dev garısınını memesini em. O zaman o seni evlat edindir. Erkek deve yedirmez!” demiş.

Oğlan gitmiş, dev garısınını memesini başlamış emmeye. Dev garısı:

“Len insanoğlu! Sen nerden geldiñ? Benim oğlum şimdi gelirse seni yér!” demiş. Oğlan:

“Ben seniñ evlādin olēn. Sen beni ođluña yedirme!” demiş. Dev garısı:

“Tamam!” demiş.

Oğlanı saklamış. Dev öteden gelmiş:

“Burda bi insanoğlu kokuyo. Nerde o?” déyo. Anası:

“Bi dişini gurcaleyive, ağzından geliyodur insan eti kokusu.” demiş.

Dev dişini bi gurcaleyivemiş insan ayağı çıkmış, bi gurcaleyivemiş çocuk golu çıkmış. Öyle olunca gadın oğlanı saklamış. O dev yeni gatdan dışarı çıkiyo. Devin evinde de gızlā gergef dokurmuş. Dev, anasını o gızlara bekci gorumuş. Devin bi aynası, bi darağı, bi de süpürgesi varımış. Devin aynası dünyanın her yanını gösderiyomuş. Devin süpürgesi varımış. Süpürgein her teli kırk türlü şarkı söyleyomuş. Gergef dokuyan gızlar:

“Burda iki çeşme vardır. Birinden gan akar, birinden irin akar. Ganlı çeşmeden abdest al. İriñli çeşmeden üç yudum iç. Dev uyurkana devin darağını, aynasını, süpürgesini al da git!” demiřlē.

Oğlan ganlı çeşmeden abdestini almış, iriñli çeşmeden üç yudum içmiş. Dev uyurkana darağını, aynasını, süpürgesini almış. Oğlan okunu, yayını da alıyo; yola çıkiyo.

Yolda uykusu gelince bi dalıñ dibinde uyuyo. Ağecin dibinde yatarkana ağeçdaki kuş yavruları bağırışmaya durmuşlar. Bi böyük yılan dırmanmış ağaca.

Dala çıkıp varıyomuş. O yılan da her sene o guş yavrularını yermiş. Oğlan okunan o yılanı vuruyo. Yılan dala asılıp galıyo. Guşların anası büyük guşumuş. Guş nası öteden geliyo, oğlanı görünce üsdüne saldırıyo öldürēn déye. Yavruları ordan:

“Bizi o gurtardı, bak düşmanımızı o vurdu.” déyolar.

Anaları o zaman bakıyo, dalda gocaman yılan asılı. Oğlan dalın dibinde yatıyo, guş bekliyo başını. Guş:

“Sen benim yavrularımı gurtarmışın, ne istiyon benden? Ne istiyosañ yapēn!” déyo. Oğlan da:

“Ne isdeyēn ben senden, hiçbir şey isdemeyon!” déyo. Guş da:

“Olmaz, ne isdiyosañ isde!” déyo. Oğlan da:

“Dünya yüzüne çıkarıve beni, ben başka bişey istemōn!” déyo. Guş:

“Tamam o zaman. Kırk tuluk et hazırla, kırk tuluk da su hazırla. Benim sırtıma bin, tulukları da ganatlarımın üsdüne go. Ben cark dedikce et verisiñ, curk dedikce su verisiñ!” déyo.

Guşla oğlan yola çıkıyo. Yolda et tükeniyo. Yakın da galıyo. Oğlan hemen baldırından kesiyō, guşun ağızına veriyo. Guş da onun insan eti olduğunu biliyo. Eti dilinin altına goyuyo. Yokarı çıkıyolar gāli. Guş oğlana:

“Var mı benden başka istediğın? Yörü bakām şöyle.” déyo.

Oğlan oturuyo. Guşa:

“Tamam, git gāli sen.” déyo.

Guş gitmiyo. Guş:

“Hadi yörü!” déyo.

Oğlan tabi yürüyemeyō. Guş ağızından, dilinin altından eti çıkarıyo. Oğlanın baldırına yapışdırıyo. Dilinnen sıvazlayō. Oğlanın baldırını éyileşiyō. Yürüyüp gidiyo. Guş da geri dönüyo.

K.K.47

3. GÜLÜNCE GÜLLER AÇILAN KIZ

Eveli bi varımış bi yoğumuş. Padişahın üç gızı varımış. Padişah kızları hiç dünya yüzüne çıkāmıyomuş. Evinin üstü de yolumuş. Bi oğlan geçekene oğlana demiş ki:

“Heey bey oğlu! Beni alırsañ sana alnı yıldızlı oğlan, sırma saçlı kız doğuruvecen.” demiş.

Ondan sonra ortancılı kız yoldan geçen oğlana:

“Heey bey oğlu! Beni al da yerken barmağını goparcek yemek bişircen.” demiş.

Geçen oğlan da aynı oğlanımış. Tekrar biri daha geçmiş. Küçük kız:

“Heey bey oğlu! Beni al da sana ayağını altı galemlı halı dokuyuvecen.” demiş.

Öyle olduğundan dünürlüğe gelmişlê. Beyoğlu:

“Amca seniñ üç kızından en büyüğüne talibin.” demiş. Padişah büyük gızı vermiş:

“Madem kendiñ istediñ veren.” demiş.

Aynı oğlan için ortancılı gıza gelmişler. Padişah:

“Ortancılı gızı veririm amma gardeşine istersen veririm.” demiş.

Padişah ortancılı gızı da oğlanın küçük gardeşine vermiş. Üçüncü gızı da en küçük oğlana vermiş. Üç gızı üç oğlanla evlendirmiş padişah. Üç oğlanın biri kasabımış, biri çok zenginimış, fırıncıymış, öbürü de terziymiş. Bu oğlanların terzi gardeşleri garibanmış. Oğlanın gardeşleri evlerinin gıyısına ekmek gırığı dökerimiş, kemik gırığı dökerimiş. Gariban oğlan bunlarla idare ederimiş. Gariban oğlanın adı da Mehmet’miş. Mehmet’in garısı dua etmiş:

“Allah’ım ben gocama alnı yıldızlı kız dünyaya getiricen, sırma saçlı kız dünyaya getiricen diye söz verdim. Sözümü yerine getir.” demiş.

Allah padişah gızının duasını gabul etmiş. Mehmet’ le padişahın gızının gızı olcekmış. Mehmet garısını hamama götürmüş. Doğcek çocuğu sarmak için de hasır almış yanına. Gardeşlerini da yanına çağırmiş. Çocuk doğunca biri çıkmış demiş ki:

“Bu gız güldükce güller açılcek, ağladıkca yağmırlar dökülcek, banyo yapıdığı su da altın olcek. Banyo yapıdığı suyu dökmeñ.” demiş.

Hadî gitmişlê. Orda gardeşları yıkadıkları suyu boduçlara doldurmuşlâ, çocuğu yümüşlê, yıkamışlâ, getirmişlê. Gardeşine deyvemiyolâmiş gâli. Gelmiş bi gün olmuş, iki gün olmuş çocuğun anası:

“Eh demiş bu çocuğu datlılığa vêdile, yıkayıvemeye de gelmeyolâ. Ben bi yıkayên çocuğu.” demiş.

Hasırın içinde çocuğu yıkamış, ileğende. Yıkadığinan:

“Çocuğum üşür, eveli bi çocuğu sarên sarmaleyên.” demiş.

Suyu da hasırın gareltisine gomuş. Gâli yümüş, yıkamış, çocuğu yatırmış. Şu suyu döken diye vâmişimış bi ileğen altın. Gadının evde üç de boducu varımış. Ben bunları neye goyen déyo hemen boducun ikisini gırıyo, dolduruyo. Bi de tãrete götüdüğü şapşe varımış. Galanı da ona dolduruyo, hasırın gareltisine saklıyo. Gocası geliyor:

“Adam gãvede ne gördün geçirdiñ ya?” déyo. Adam:

“Ne gören geçiren, bize göre bişey mi vâ hanım?” demiş.

Mēmet malım yok déye kederlenîmiş. Garısı:

“Sen onlãdan geri bişeymiñ?” demiş. Mēmet de:

“Geriyin ya!” demiş.

Gadın gocasına bi daha yıkadığinan gayboluveri altınlar déye anmıyomuş.

“Aç mendiliñi!” déyo.

Boducun birini döküveriyo, mendilden daşıyo. Adam:

“İyi iyi... Mendili bereña bağlayãm da seniñ yazmaya da bağlayãm...” déyo.

Garısı:

“Aaa ayıbolur o zaman!” déyo.

Gadın yastığın içini silkiveyo, yastığa dolduruyo, veriyo eline. Adam varıyo abeylêniñ yanına oturuyo. Eveli geride oturuyomuş biyol yannanã oturmuş. Ābeyleri Mēmede:

“Altña bi at al, üstüñe de bi kürk al, eviñe çekil vâ!” demiş.

Gali Mēmet gidiyo, eveli altına at alıyo, üstüne de kürk alıyo, varıyo eve.
Garısı:

“Hah Mēmedim, hasırdan evli Mēmet demecekler biyol sana.” déyo. Garısı:

“Evimizi de döşeyēm.” demiş.

İkisi garı goca gidiyolā, çocuğu da alıyolā, evi döşeyolā. Memēt déyo ki:

“Benim bi ahdım varıdı. Bi gızım olursa Mağrup’dan değil Meşrub’a gelse, düñürlüğe ona veriñ.” Garısı da:

“Sen bilisiñ adam, ben bişey diyemen.” demiş.

Bi gara kedi gelî gelî çocuğuñ gundānıñ yanına yatarmış. Anası:

“Bu kedi de gabak dadı vēdi, heryerleri kitlēcen, guymecen bu kediyi.”
demiş.

Kapıyı kapatırmış, şıkırt kapıyı açā gelî, çocuğuñ gundānıñ yan başına çönegormuş kedi. Ôle ôle ôle böyümüş gız, deliganlı olmuş. Deliganlı olduğan o Mağrup’dan dediği oğlan Meşrub’a düñür yollamış. Anası:

“Oğlum ora bulunur mu?” demiş. Oğlan:

“Ben sizi bi saatde vardırım ora.” demiş.

Oğlan o gundağıñ başındaki kediymiş. Kedi de ermişlēdenmiş. Anası:

“Nasıl vardırceñ oğlum?” demiş. Oğlan:

“Siz evran gıyısına varıñ, orda oturagon!” demiş.

Ôdan çayıñ gıyısına vāmişlā, oturuyolāmış. Oğlan:

“Ben siziñ yanııza bi éllik yolların emme, hiç korkmayıñ, kendiñizden iyi gorur o sizi.” demiş.

Vāmiş kēndi çayıñ bi ucuna dalmış. Üç yüz metre boy olmuş. Bi goltuğuna anasını almış, bi goltuğuna babasını almış, çayıñ öte yanna gomuş gelmiş. Göp geldiğinen:

“Önünüzē bi kedi düşüvēcek, o kediyen barabar hanki ev ev gidēse, siz de o eve gidin, sakın kediyi sadalamañ.” demiş.

Oğlan kendi biyol da kedi oluyo, önlêne düřüvëyo, bıtdiri bıtdiri bıtdiri gidiyolâ eve. Eve varıyolâ, kapıyı vuruyolâ. Kapıyı vurduğunan:

“Kim o?” dëyo. Onlâ da:

“Biziz, kapıyı açâ, bize müsaade edë misiğ?” dëyo. Adam:

“Hay hay, etmemin ne için?” dëyo.

“Hayırlı bi iş için...” dëyo, giriyolâ.

Kedi onlâ gonuşulâkana içeri tüpleyo. Gızın bubası:

“şu kediniğ elinden bezdim canıma iliğime. Bu kedi daha gundağıkan bekledi gızımın başını, şimdi ôle, her gün burda.” dëyo.

Ôle ôle gızı istiyolâ.

“Ben verin gızı size ya, siz nasıl götürebilceğiz benim gızı?” demiş gızın bubası.

“Allah emrettikden sonra biz onu götürüz.” demiřlë.

Veriyolâ, dovasını ediyolâ. Etdikten sonra geri memlikatlâna geri gidiyolâ. Gızın anası:

“Deyzeleri gidë gızın başında.” dëyo.

Onlân da bi gara gızı varımış, hiç bi dene olsun düňür çıkan olmuyomuş. Onu da almışlâ yannarına. Altı ayda gitceklëmiř oğlanın memlikatına. Oraya gelëkene gız:

“Deyze bi ciğerim yanıvedi bi ciğerim yanıvedi, közler oluyo ciğerim.” demiş.

Deyzeleri gızı önden güldürmüşlë güldürmüşlë, gülleri doldurmuşlâ her yere. Yürüdüğünen de bi adımda bi altın dökerimiş. Ôle ôle Ortaköy gibi yere gelmişlë, duzlu suyu vermişlë. Temelli ciğeri yanmış. Gız demiş ki:

“Vëdiđiniz su temelli ciğerimi yakdı deyzem.” Biyol gıza:

“Gözlëni veriseğ sana su veriz.” dëyo.

Gız da veriyo gözlëni. Gidiyolâ gidiyolâ bi çeşmenin başına varıyolâ. Gızı çeřmeniň arkasına oturduveyolâ. Oturduvëdinen kendi gızlânı süsleyolâ, püsleyolâ, alıp geliyolâ. Ođlan bakıyo:

“Benim alcēm gız bu değıldi, ne etcen ben?” déyo.

Ardından düşünüyö düşünüyö:

“Bu da takdiri ilahı işidir.” déyo.

Evleniyö. Evlendiğinen çocuk yapmeyö oğlan gara gızdan. Öteki gız da gözlēni aldıklarından çeşmenin arkasında beklēkene sığrtmacıñ biri vére “hoo hoo” déyerek gelmiş.

Gız, dedeye:

“Dede āşam olumuyö?” demiş. Dede:

“Oldu bilen aa yavrım, ben de aha sığırları topleyon.” demiş. Gız:

“Beni de götü!” demiş. Dede:

“Aa gızım seniñ gibi bi ebe vā benim, ona sorēn de göñlü olusa götürēn.” demiş.

Dede eve gelmiş. Garısına:

“Aa goca garı, bi çeşmenin arkasına bi gız çocuğı oturtmuşlā, gız bana beni de götü diye yalvādı. Onu da yollayan Allah’dır. Getirēn mi?” demiş. Kadın da:

“Hadi geti de goca kapınıñ gareltisine bi kepenek atıverēm de onun üstünde otusun.” demiş.

Otusun dediğinen dede sığıra gitmiş. Ebe evdemiş. Gız iki durarımış, bi durarımış:

“Ebe bana bi su getirive.” derimiş.

Getiriverince gadā diline tesbih etmiş. Ebe demiş ki:

“Neye guyuveren gidēn, işcēm sahana mı guyuveren giden?” demiş.

Cıvci sahanı varımış, ona guymuş da götürüvemiş. O da içmemiş suyu, ellēni yıkamış da yan başına goymuş. Gız:

“Ebē tasını götü.” déye bağırırımış.

Ebe gızıñ yanına gidip bakmışımış, tas altın dolu. Altın olduğunan ebe çıkıveyö yokarı, yatmadığı döşşeğı ediyö, keymediğı urbalādan çıkarıyö. Gızı

keydiriyo, alıp gidiyo döşeğe yatırıyo. Dede goca gapının orda gızı görmeyince hemen geliyor garısına:

“Benim gız nere gitdi?” déyo. Ebe de:

“Gel sen bi bak gızıña, güllere beledim gızıñı.” déyo. Gız dedeye déyo ki:

“Beni güldürün güldürün, gülleri çuvala doldurun. Felan köydeki merdimanñ gıyısından geçekene bi çuval gül bi göze de.” déyo.

Gözünü deyzesigiliñ çıkadıgını biliyo gâli. Dede déyo ki:

“Ebe seni hazırlayagosun ôleyse.”

Ebe güldürüyo gülleri topluyo, ebe güldürüyo gülleri topluyo... Toplaya toplaya bi çuval gül ediyo. Dede erkenden yola çıkıyo. Dedeniñ gütdüğü sığırlarñ sahipleri geliyo:

“Ebe, dede nêde? Sığırlā galdı.”

“Bôyün de siz gidiveriñ, dede toktura gitdi.” déyo.

Dede gızıñ dediği köye variyo, merdimanñ gıyısından geçekene:

“Bi çuval gül bi göze.” déyo.

Hemen gara gız bitdiri bitdiri bitdiri éniyo. Gâli gülü veriyo, gözleri alıyo. Dede eve gelince gız déyo ki:

“Sen oku, biz de ebeminen amin déyem. Benim gözü yerine dak. Yalñlış dakma yalñız.” déyo.

Dede gözleri yerine dakıyo. Gız:

“Dünya varımış dedecēzim, bi kere değıl bin kere Allah razı olsun ikinizden de...” déyo. Ebe dedeye:

“Yarın sığıra mı gitceñ gâli?” déyo. Gız da dedeye déyo ki:

“Hastayın de, yorganı döşeğı ser, yat. Sığıra gitme!”

Gız ebeyle dedeyi sığırcılıktan gurtarıyo. Gurtardıgıman gâli bôyün bôle yarın bôle, bôyün bôle yarın bôle gızıñ sağı olduğunu duyuyolā. Gız doğıakana:

“Bu gızıñ canı anasınıñ eviniñ önündeki ulu gara ağaçda.” demişlē.

Deyzesi bunu bildiğinden gara ağacı kesiyo. Ağacı kesdikleri gün gara gız çocuk doğuruyo. Çocuğu ağlatmayām déye gezdirikene gezdirikene bi fırtına geliyo. Fırtına çocuğu alıp da gidiyo. Dağın başında bi eve goyuyo. Çocuğun canı da boynundaki gök boncukmuş. Kör gızı da tolaz götürmüş, dağın başındaki o eve goymuş. Çocuk kör gızın başında ileri oynakāna geri oynakāna gök boncuk kör gızın boğazına gaçıyo. Kör gız canlanıyo. Oğlan avcılık yapākana dağın başındaki evi görüyo.

“Bu evi héç ömrü hayatımda görmediydim ya bunu da bana gösderen Allah.” déyo.

Oğlan içeri girince kör gızı kefinin içinde görüyo.

“Birbirimize gavişamadık ya Hak Teala gavişdırdı, ben seni gelin getiren oğlanın.” demiş.

Oğlan geri geliyo evine. O gara gıza déyo ki:

“En gıymatlı gelinlik elbiseni çıkā, bohçala.” déyo.

Keydiriyo, guşatıyo. O keydirip guşatasıya gadā çocuk gayboluyo ordan. Oğlan kör gızı atın dizginine alıp eve getiriyo. Gara gıza déyo ki:

“Kırk gatır mı isdēsin, kırk satır mı isdēsin?”

Gara gız kırk gatır isdēyo. Oğlan bi kimçık vuruyo gatıra, gara gızı gönderiyo.

Kör gız bôyün duruyo, yarın duruyo hamile oluyo. Hamile olduğunan deyzeleri gızın yanına gezmeye geliyo. Gız deyzelerine kin gütmeyo ya, deyzeleri dutuyolā da kakkırıveriyolā bunu göle.

Gölde de bi balık gadını garnına guyuyo, balık gıynaşmıyo gāli. Bôyün bôle yarın bôle dēkene balığın garnında çocuk dünyaya getiriyo gadın.

Gece oldu mu gadın oğlanın üryasında dermiş ki:

“Hey bey oğlu bey oğlu, beni aldın kör etdin, bi de göle atdın balığın garnına goyduñ. Ben balığın garnında alını yıldızlı oğlan, güzel gız dünyaya getirdim.” dermiş. Oğlan her gün yatdı mı üryasını görürmüş.

Oğlan bi gece bi gündüz gölün başında beklemiş. Balığın biri ırlanmış ırlanmış yerinden gıynaşamazmış. Oğlan:

“Sen neden gıynaşamıyon yerinden?” demiş balığa.

Balığın garnından ses gelmiş:

“Alın yıldızlı oğlan gucağımda, sırma saçlı kız gucağımda, ben bi balık garnındayın.” demiş.

Oğlan hanımının sesini tanımış. Balığa demiş ki:

“Ne etcēsen et, çıkar garnından benim hanımla çocukları.” demiş. Balık:

“Bu suyu gerēsen o zaman kusuverin.” demiş.

Oğlan tekrar gidiyo, suyu geriyo. Balık boğazını uzatmış da puf deyivemiş çocukları düşmüş. Bi daha puf demiş gāsı düşmüş. Ödan çocuklānı getiriyo. Bōyün bōyüdüyo, yarın bōyüdüyo... Sonra deyzeleri gine haber alıyo çocukların doğduğunu. Yanına geliyolā doğduma. Biz bunlara kötülük yapamayız gāli dēyolā. Kötülük yapmakdan vazgeçiyolā. Yaşayıp durularımış.

K.K.1

4. SABIR TAŞI

Eveli bi varımış bi yokmuş. Bi kızla anası varımış. Üryasında gıza dēyolar ki:

“Sen kırk gün kırk gece cenaze başı beklemeyince mıradıña nail olmecen. Mıradıña nail olmayan dilber, mıradıña nail olmayan dilber, mıradıña nail olmayan dilber...”

Gız anasına üryasını anlatıyo.

“Biz burdan gaçām gidem.” dēyolar.

Vapıra biniyolā. DenizİN üsdünde bi kuleniñ önüne éndiriyo bunları. Gız önden giriyo kuleye. O girince anası dışarıda galıyo. Kapı şark gapanıyo. Gız vāsa bakseykı kırk kapılı kulede ilk odada bi cenaze yatıpduru. Gız:

“Allah bana bunu gösdēdi.” dēyo.

Kırk gün bekleyo o cenazenİN başını. Kırkıncı gün o deniziñ ortasındaki kuleniñ önüne bi vapır gelip yanaşıyo. Ordan bi hizmetci alıyo gız. Hizmetci aldığı gıza:

“Sen bu cenazenin başında bekle, ben şu kapıları açen açen baken bi. Hiç bakmadım kırk gündür.” déyo.

Açıp bakakā açıp bakakā oğlan o ilk odada diriliyo. Oğlan hizmetçi gıza déyo ki:

“Sen midin kırk gündür başımda bekleyen? Senmişin benim nasibim. Ben senlen evlenirin.” déyo.

Kırk gün başını bekleyen başka, evlendiği kız başka... Gız kırkıncı odayı açıp bakdıktan sonra gelse baksa ki kırk gün başını beklediği oğlan dirilmiş orda.

Dirilince başını bekleyen gıza bişey düşmeyo, hizmetçiyen evleniyo. Bi gün oğlan:

“Ben bazara gidiyon. Bi işmarişiniz var mı?” déyo. Hizmetçi olan altın kemer isdeyo, altın bilezik isdeyo. O kırk gün bekleyen de:

“Sen bana bi sabır daşı al.” déyo.

Oğlan miniyo vapıra, gidiyo. Masrafını görüyo görüyo görüyo vapıra geliyo. Gatiyen vapır yürümeyo. Vapırcı:

“İçinizde birinin unuttuğu bişey vā.” déyo.

Vapırın önüne gara duman yürüyo. Oğlan:

“Benim evdeki hizmetçi bana sabır daşı ısmarladıydı.” déyo.

Aşşā geziveyo dükkanları, yokarı geziveyo dükkanın birinde sabır daşını buluyo. Sabır daşını aldıktan sonra vapır yürüyo.

Oğlan denizin ortasındaki kuleye geliyo. Eniyo oğlan. Ötekine altın kemeri veriyo, altın bileziği veriyo. Hizmetçi gıza sabır daşını veriyo.

“Bu gız benden sabır daşı isdedi. Acaba ne eder ki sabır daşını?” déyo.

Garısınna dinleyolā sabır daşı ısmarlayan gızı. Öteki gız da önüne ilegene bi su dolduruyo, içine sabır daşını goyuyo:

“Eeee sabır daşı, ben kırk gün kırk gece bekledim. Bana üryamda kırk gün kırk gece bekleceğ dediler. Bekledim, bi gün bi vapır geldi. O vapırdan bi hizmetçi aldım. Ben o kırk kapıları açmaya, bakmaya gitdim. Başını beklediğim oğlan,

hızmatcı aldığım kızlan evlendi. Ben meydanda galdım. Buna sabır edebili misin, etmez misin?” déyo.

Sabır daşı şişiyoy şişiyoy şişiyoy... Oğlan bunları gapıdan duyunca:

“Ben yanlış yapmışım.” déye kapıyı gırıyo.

Biyol “Senimişin benim başımı bekleyen.” déyo.

Bu sefer öteki gızı bırakıp bunu alıyo. Kırk gün kırk gece düğün ediyolā deniziñ ortasında. Ben de ordaydım. Misafiridim.

K.K.23

5. KEŞKEK

Eveli analı gızlı yaşālarımış. Yaşālākana anası keşgek bişirmiş. Dışa gitmiş. Anası gidince gızıñ arkadaşları gelmiş. Anasının etdiği keşgeği oturup yemişlē. Anası dönünce sormuş gızına:

“Gızım keşgek nēde?” déye. Gızı da:

“Ana yédim yédirdim.” derimiş. Anası bi dā sorarmış:

“Gızım keşgek nēde?” déye. Gızı da:

“Ana yédim yédirdim.” derimiş tekirar.

Gız osanmış keşgek lafından. Gız da bey oğluna nişanlıymış. Bey oğluna nişanlı olunca oğlan her gün gelir, gızıñ dizinde bi saat yatarmış. Gızıñ anası ölmüş. Demişlē ki:

“Bi tane anamız vā, şuraya eviñ bahçesine gömēm de uzağa gitmesin.”

Ordan da bi ağaç bitmiş. O gız bey oğlunu dizinde yatırıkana ağaç eğilmiş gelmiş “Gızım keşgek nēde?” demiş gine. Gızı da:

“Dünyada osandıdım. Biyol da sen gine mi yetdin anne?” déye gözünden yaşlā dökülmüş.

Gızıñ gözünün yaşı bey oğlunun yüzüne dökülünce oğlan:

“Ne oldu da seniñ gözünden yaş döküldü?” déyo. Gız da:

“Anamın sesini duydum.” déyemiyo. Déyoku:

“Bizim bi eski evimiz varıdı. Seniñ saçların o evimiziñ tovaletiniñ süpürgesine benziyo. Aklıma geldi de ondan ağladım.” déyo. Oğlan da:

“Öyleyse oraya gidēm.” déyo.

Yola çıkıyolā, gidıyolā. Dēken yolda bi yaşlı dede denk geliyo. Yaşlı dede déyoku:

“Gızım seni bu güzelliğinen yolda ırrahat bırakmazlā. Ben saña okuyan üfleyen de sen de oraya varasıya gāda bi yaşlı dede gibi görün.” demiş.

Bunlā yolda yorulmuşlā, oturmuşlā. Dā oraya vāmadan yolda bi ezdārā, yılanı govaleyo. Yılanı govaleyınca yılan yaşlı dede sıfatındaki gızıñ yanına geliyo:

“Beni sakla!” déyo.

Gız darı saplarının üsdüne doğru oturmuşumuş. Yılan, o darı saplarının altına doğru saklanmış. Ezdārā gidince gadā yılan:

“Benden ne isdēsen isde!” déyo. O da:

“Bişey isdemem.” déyo.

Yılan gıza bi iplik yumağı veriyo. Gız yumağı bi atıyo. Yumağın ucu gide gide gide bi yere varıyo. Orda gızı garşılayolā.

“Vay gızımız hoşgeldin, sefa geldin!” déyola.

Oğlan bakmışımış o eviñ süpürgesi onuñ saçına benziyomuş. Gız o eve varasıya gadā yaşlı dede halindeymiş. Oraya gadā hiç zarar gelmeden gidıyo. O iplik yumağı da orda dükeniyo. Beyoğlu:

“Mādem seniñ bu eviñ bu gadā güzeldi buraya bi ev yapıdārām.” déyo.

Ordaki eski evi yıkdırıyolā, yerine bey oğlu bi ev yapıdıyo. Orda bey oğluyula mutlu mutlu yaşeyyolā. Gızıñ anasınıñ mezarı öbür tarafda galıyo. Gız anasınıñ sesinden öylelikce gurtuluyo.

K.K.51

6. SULTAN SÜLEYMANLA ANKA KUŞU

Eveli Sultan Süleyman varımış. Bi gız çocuğu bahçada, beşikde yatıyomuş. O gız çocuğu beşikde yatākana Sultan Süleyman angā guşuna:

“Bu gız çocuğu felan yerdeki bey oğluna nasip.” demiş. Angā guşu da:

“Ben onu nasip etmen bozarın.” demiş. Sultan Süleyman:

“Sen Allah’ın emrini bozamazsın.” demiş.

Angā guşu o kız çocuğunu beşikden alıp gidiyo, bi nehiriñ kenarındaki ağacıñ tepesine yuva yapıyo. Bu kız orda guşlarla büyüyo, insan dili öğrenmiyo guş dili öğreniyo. Guş getiriyo yéceğini. Günlē geçiyo böyle böyle. Kız böyüyüp gidiyo.

O ağacıñ dibinde de çeşme varımış. Bi gün o çeşmeniñ ahırına bey oğlu at sulamaya gelmiş. At sulamaya gelince o kız ağacıñ tepesinden bey oğlunu görmüş, havaslanmış. Kız angā guşuna:

“Bu ağacıñ tepesinde benim canım sıkılıyo. Beni sabahleyin ağaçdan éndir, akşama ağaca çıkā!” demiş.

O çeşmeye gelen bey oğlu da gıza Sultan Süleyman’ın nasip dediği oğlanımış. O çeşmeniñ yanına nehir bi dombey derisi getirmiş. Dombeyiñ derisiniñ içi ev gibiymiş. O kızla bey oğlu çeşmeniñ yanında biribirini görmüş, sevmiş. O dombey derisiniñ içine girmişlē, garı goca olmuşlē. Orda da bi oğlan çocukları dünyaya gelmiş.

Sultan Süleyman’ın mahkemesi gelmiş. Angā guşunu çağırmişlē. Sultan Süleyman:

“Hadi bakām. Bozduñ mu nasip olanı?” demiş. Angā guşu:

“Bozdum. Gızı ağacıñ tepesinde böyütdüm.” déyo.

Bey oğluyla o kız geliyo yannarında çocuklarına. Sultan Süleyman:

“Bak bu kız felancı yerdeki bey oğluna nasip dediydim. Sen Allah’ın emrini bozamadın.” déyo. Guşlarıñ hepsi:

“Sultanım sen haklısın, Sultanım sen haklısın!” déye çığırışiyolā.

K.K.51

7. KABAK GÜZELİ

Bi adamla gadınıñ çocukları olmeyomuş. Fırında ekmek edēken bu adamın anasına biri:

“Sen şu bükmeysi bi hocaya okut da geliniñe yedir.” demiş.

“Bunu yéyince çocuğu olur.” demiş gayınnaya.

Gadın da ordan bükme yi almış gitmiş. Kime okutduysa okutmuş. Okutduğu bükme yi geline yédirên diye getirip eve gomuş. Biyol oğlu gelinden evel gelmiş. İsecik bükme yi görünce oturmuş, yemiş. Öyle olunca gāda gelini değil, oğlu hamile galmış. Gün gün garnı büyümüş adamın. Ellēden utanmaya başlamış. Oğlan:

“Ben gidēn ormana da çocuk doğunca gāda ormandan eve gelmeyen.” demiş.

Oğlan gitmiş, çocuk doğunca gāda ormanda durmuş. Adam çocuğu çamın dibinde doğurmuş. Çamın dibine de gomuş çocuğu. Oğlandan doğan da gabakmış. Neyse gabak doğuran adam çıkmış yola giderimiş:

“Babaa babaa... Gitme, beni goma...” derimiş.

Gabak yuvarlandığıınan gelirmiş adamın arkasından. Adam gabağı dutarmış, bi çamın dibini dā oyup oraya gormuş, basdırırmış. Adam gine yürüdü mü gabak arkasından yuvarlanırmış. Adam:

“Ya Rabbim, bunda da vādır bi hikmet.” demiş. Gabağı almış, gelmiş eve. Gelin başlamış gülmeye. Adam:

“Ne gülüyon, aha bu benden doğan. Bôle bôle oldu, arkamı bırakmadı bu.” demiş. Gelin de:

“Eee go öyleyse bakām.” demiş.

Gomuşlā evin içine. Herkes dağılmış. Kimi ava gitmiş, kimi işe gitmiş. Onlā gidince gabağın için dünyalā güzeli bi kız varmış, o çıkarılmış. Evin içini sile süpürümüş. Yemek yaparımış. Onların gelcē zaman gabağın içine girerimiş. Bi tene yakalayamazlarımış gızı. Gabak bi gün:

“Bana ip alın, ben örgü örcen.” demiş.

Gız gine onla gitdi mi gabakdan çıkā, örerimiş, yığarımış ördüklerini. Gızın ördüklerini de bazarda satālarımış. Biyol böyle idare etmeye başlamışlā.

O işleri satmaya gidince pādīşah oğlu gezēken o işlemeleri görmüş. İşlemelere yanmış.

“Bu işlemeyi işleyen gızına ben dñürün.” demiş gadına. Kadın:

“Len oğlum, etme, dutma. Benim gızım filen yok.” demiş. Pādīşah oğlu ille:

“Bunu kim işleyosa ben alcen bunu.” demiş.

İleri etmiş, geri etmiş. Kadın pādişahın oğlundan gurtulamamış. Gāli pādişah oğluna “Gel!” demiş kadın.

“Aha bu işleyo o işleri.” demiş.

Pādişahın oğlu “Tamam bu da gabul.” demiş.

Düğün etmişlê. Gabağı gelin etmişlê, almış gitmişlê. Vāmişlā eve, gabağı içinden hiç çıkmazımış gız. Oğlan gitdi mi çıkarımış, evi işini yaparımış. Āşam oldu mu gabağı içine geri girerimış. Oğlanın arkadaşları:

“Hanımınlan benim düğüne gel.” derlerimış.

Oğlan çıkarımış, gidēken onun arkasından gabak yuvarlanırmış:

“Beni de götür.” déye.

Oğlan utanırmış, gabağı gormuş içeri, kapıyı kitle giderimış. Gız o gitdi mi gabağı içinden çıkarımış. Gözel elbiselēni keyer, giderimış. Oğlan vāmadan düğün evine varımış. O gāda da güzelimış ki herkesin dikkatini çekerimış. Oğlan:

“Ben bu gabağınan ömrümü geçircēme şu gızı alēn.” demiş.

O gıza yanmış. Oğlan gızı gayıbetmeyen déye sigarasıyan gızın eteğinin ucunu yakmış. Gız ondan evel eve eve gelirmiş, gabağı içine girerimış.

Bi gün bôle iki gün bôle... Bi gün oğlan gızın arkasına düşmüş. Eve girēkene atınnan yakalamış gızı. Ondan sonra kırk gün kırk gece düğün etmişlê tekirar. Çok mutlulāmış.

K.K.70

8. MÜŞKÜL ALI

Gızın biri kendi gönlüne göre oğlan yapmış. Hasbāçede gezdirikene dev gāsı gelmiş, almış da kaçmış oğlanı. Dev gāsı derlê cadı gāsına. Alıp kaçınca gız ağlaya ağlaya buvasına:

“Bana bi demirden çark bi de demirden āsa getiri misin?” déyo.

Gız yola çıkıyo. Gidēken gidēken devlere denk geliyo. Dev garısı memelerinin birini sağ omzuna atmış, birini sol omzuna atmış çıkrık çekiyomuş. Gız hemen emmiş dev garısının memesinden. Dev garısı:

“Eyvah sen beni emmiyeydin bi lokma gelmezdin.” demiş.

Dev gāsınñ iki dene üç dene oğlanları varımış.“Et kokuyo, et kokuyo... “
déye bağırı gelirlēmiş. Dev gāsı:

“Oğlum bi gız geldi. Beni emdi. Siziñ de gardeşınız oldu. Ellemicēseniz
çıkācen, ellecēseniz çıkāmēcen.” demiş. Oğlanlā da:

“Ellemēcez.” déyolā.

“Biyol bizden gurtulduñ ya yedi devlē vardır. Onlādan necap gurtulceñ?”
déyolā.

Dev gāsı gıza altından iğ vēmiş. Gız tekirar çıkıyo yola. Gidēkene bi dev gāsı
daha memelēniñ birini sağ omzuna, birini sol omzuna atmış. Ekmek ediyomuş. Gız
arkasından yanaşıyo. O dev gāsını da emiyo. Dev gāsı bi tabak alıyo da gapayveriyo
gızı şöyle. Ordan bu devin oğlanları da bağırıp geliyor.

“Et kokuyo, et kokuyo...” déye. Dev gāsı:

“Siz dağda bulmazsınız da ben evde nēde bulen?” déyo.

Arkasından “Gızınñ biri mememden emdi, gardeşınız oldu. Amma gine de
ellemēceseniz çıkarıverēn.” déyo.

Onlā da “Ellemēcez, o bizim gardeşımız olmuş.” déyolā.

Bu dev gāsı da gıza altından topla kirman vēmiş. Gız gidiyo variyo oğlanı
alıp gaçan cadı gāsınñ evine. Ora da pādişahınñ eviymiş gāli.

“Beni de müsafir alıñ, ben de bibileriñizi güdēn.” déyo.

Gız orda bibi güdēkene yūnlēden topleyo. Gız yūnleri éğirikene görüyolā.

“Gız bībici gahbe. Öñkü altından kirman saña mı layık? Bize mi layık?
Ablamıza layık. Ona vē.” déyolā.

Gız altın kirmanı veriyo. Ertesi gün gız gine bibiye gidiyo. Gine yūn topleyo.
Biyol altın iğ’le éğiriyo. Gine bağırıyolā:

“Gız bībici gahbe. Öñkü altından iğ saña mı layık? Bize mi layık? Ablamıza
layık. Ona vē.” déyolā.

Gız altın iği de veriyo. Öteki gün de altından topu isdiyolā. Onu da veriyo.
Emme gız da damda yatıyo. Damda da beygirlere bakan bi dutmaları varımış. Cazı
gāsı gezmeye gidince o dutma oğlana:

“Seni yapan gız geldi. Sana ırakı veriyolā, içiriyolā. Gız sabācık sana yas ediyo. Sen böyün ırakıyı içme de dök.” demiş.

Ordan giriyolā dama. Gız yas etmeye başlāyo:

“Altından iğimi vérdim

Altından topumu vérdim

Yoluñu devlere sordum

Uyan Müşköl Ali’ m uyan

Uyan ganmaz uykulara boyan

Demirden āsayı esgirdim

Demirden çarkıñ esgirdim

Yoluñu devlere sordum

Uyan Müşköl Ali’ m uyan

Uyan ganmaz uykulara boyan”

Müşköl Ali uyanıyo. Miniyołā atlara, gaçıyołā ordan. Onlar ermiş muradına. Biz de erēm.

K.K.71

9. TEMBEL DELİ AMAT

Pādişahıñ iki dene gızı varımış. Böyük gızı evlenmiş. Durmadan bobasına:

“Şunum yok, bunum yok...” déye gelirmiş. Güçcük gız da:

“Boba yuvayı dişi guş yapā.” déyomuş.

Pādişah güçcük gızına gızımış: “Ben seni nēde dünyanıñ en tembeli vāsa onnan evlendiren de görüsün o zaman sen böyle söylemesini.” demiş. Güçcük gız da:

“Peki boba.” déyo. Pādişah dellallā bağırdıyo:

“Dünyada ne gadā en tembel vāsa onu bulun bana!” déyo.

O Tembel Deli Āmat da böyle yatarımış. “Biri gelsin de tepeden ciğarasını yaksın!” déye beklerimiş. Bu gadā tembelimiş yani.

Gelen tembelleri bi gün iki gün dēken imtihan ediyo pādişah. İçlerinden Tembel Deli Āmadı seçiyo. Gızınnan evlendiriyō. Pādişahın gızı da:

“Ben burda yaşamayām. Falancı memlikata gidēm.” déyo.

Garı goca gidiyolar. Pādişahın gızı Āmada:

“Bak elimde sopa vā, soraya goyuyon. Bugün bi tane kibrit getirceñ.” déyo.
İkinci gün:

“Bugün iki tane kibrit getirceñ.” déye tembih ediyo. Öteden gelirken Āmat:

“Hanım evde mi? Sopa elinde mi?” déye déye korka korka geliyomuş.

Pādişahın gızı üçüncü gün üç tane kibrit istemiş. Dördüncü gün dört tane kibrit istemiş. Pādişahın gızı arada sopayı gösderiyō... Bôle bôle bôle bi sürü kibrit oluyo.

Pādişahın gızı o kibritleri satıyo. Tembel Deli Āmada bi eşsek alıyo.

“Git dağdan odun sar gel bu eşşeğe!” déyo.

Āmat da o gadā tembelimiş ki eşşeğe odun sararkan bi tarafına odun sarıyo, bi tarafına daş sarıyo denkleşin déye. O gadā tembel ki akşama gadā eşşeğin semerinin bi tarafını zor topluyo.

Allah yörü ya gulum décek ya... O daşlā da çok gıymetli daşlāmiş, cevāhirmiş. Gız da pādişah gızı ya o daşların gıymetliydiğini anlēyo. Pādişahın gızı o daşları satıyo. Bi eşsek dā alıyo. Eşsek iki tane oluyo biyol da. Pādişahın gızı:

“Hep bu daşlardan sar gel!” déyo.

Tembel Deli Āmat öyle daşları sarıp gele, sarıp gele, sarıp gele zengin oluyo. Tembel Deli Āmat biyol da Āmet Bey oluyo. Bu Tembel Deli Āmat’la pādişah gızının üç tane oğlan çocuğu olmuş bu arada. Pādişah gızı bobasına habar yolluyo:

“Sünnedimiz vā. Buyur gel!” déye.

Bobası da asgerinnen, hediyesinnen gidiyo, boş gitmiyo... Onların pādişahın getirdiklerine gereği galmamış amma ne bilsin. Memlikatları uzakmış tabi... Pādişahın gözünün önünde değillerimiş. Pādişahın gızı māsız gitmiş başka memlikata. Varıyo bobası. Gızı deyoku:

“Boba bak yuvayı dişi guş yapıyo mu yapmıyo mu? Şu oturan damadıñ Ahmet Bey, şunlā da torunlarıñ. Adları da Neydim, Ne oldum, Ne olacağım” déyo.

K.K.51

10. ÜÇ KARDEŞLER

Üç gardeşlē varımış. Bunlarıñ anneleri rahmetli olmuş da bi bobaları galmış. O üç gardeşin ikisi zenginimiş. En güçcük olan olan fakirmiştir. İş bulursa çalışırımıştir. Bulamazsa Allah ne vēdiyse onnan geçinirmiştir.

Böyük iki gardeş zengin olunca bobalarıñ halini hatırını sormazımıştir. Emme güçcük gardeşleri bobasına bakarmış. Bobasını incitmez, halini hatırını sorar onnan ilgilenirmiştir. Ötekinnē ne bobasınnan ilgilenirmiştir, ne de gardeşim fakir ona yardım eden derlerimiştir.

Bi gün bobaları ölmüş. Güçcük oğlan Allah’ın emrinden bobasını yerine yerleşdirmiştir. Güçcük oğlan fakir olunca çocukları:

“Amcalarımıñ çocukları balık yēyo, püryan yēyo. Biz nēye yemiyoz.” déye hıngıldāmış.

O gün bobası güçcük oğlanın rüyasına girmiştir:

“Oğlum ben dolabın yarığına bi on guruş para geçirdim.” demiştir.

İkinci gün bobası gine girmiştir oğlanın rüyasına:

“Dolabın yarığına bi on guruş para geçirdim. Bıçağın ucuna çıkā da çocuklara balık alıvē.” demiştir.

Oğlan bakmışımıştir dolabın yarığına, essahdan da orda para varımıştir. O parayı çıkarıyo. Hanımı déyoku:

“Biz ilikmene guycēmiz yağa balık gızardām. Ayın şavkinnan yatsı namazını gılā yatıveriz. Yalnız çocuklarıñ göğnü olsun.” déyo.

O gadā fakirlerimiştir ki ilikmene guyceklerinden başka yağları yoğumuştir. Oğlan gitmiş, çocuklara iki tane balık almış gelmiş. Garısı balığı gızartmadan, daha yıkākana balığın içinden iki tane zıpak bişey çıkıyo. O çıkanları bi tabağa guyuyolā. O iki daş, evi parıl parıl aydınlatıyo. O çıkan daşlarıñ biri zümrüdümüştir, biri cevahirimiştir, gariplē ne bilsin. Gece o daşlā parıl parıl ışılayınca:

“Biz bunnarı zarrafa götürēm.” déyolā.

İki dene yan yana zarraf varımış. Daşların bi tanesini götürmüyolā, birini torbaya g uyuyolā götürüyolā. O iki dene zarraf:

“Bizim gücümüz yetmez bunu almaya. Sen bunu devletiñ hazinesine götür!” déyolar.

O da devletiñ hazinesine götürüyo. Soñra adama bi torba altın para g uyuyolā. Adam gidēkene geri çağırıyolā. Adama:

“Bu cevahir Allahıñ yanında çok gıymatlı, sabırlı insanlāda çıkar. Bunun biri dā vardır. Altını üsdünü gazıyıvedin mi ıñıl ıñıl ıñılda. O daha gıymatlıdır. Onu da getir.” déyolar.

Adam onu da getiriyo. Ona daha çok para veriyolā. Adamıñ bıçok parası oluyo. Ondan sonra bu adam fakirhanelē yapıdıyo. O memlikatıñ fakirlēne aş bişiriyo, dağıdıyo. Biyol da gardeşleri fakir oluyo sonradan. Bobasınıñ duasını almadıklarından. Goltuklarına bi çuval kısırtıyolā:

“Bizim oğlan bize yécek g uyuve.” déye geliyolā. Oğlan da:

“Siz benim bobama bakmadıñız, yapmadıñız.” démeyo.

“Siz benim bobam yerine sayılırsınız. Geliñ ayakgabı burda, üst baş burda, aşlā gayneyo. Şu köşeye oturun.” déyo.

Onları başköşeye oturduyo. El üstünde dutuyo.

K.K.51

11. İĞCİ BABA

Eveli bi İğci Baba varımış. Geçimini iğ satıp öyle sağlarıymış. Bi de yanında éhtiyar ebesi varımış. Çıkmış vāmiş köyüñ birine:

“İğci gidiyo, iğci gidiyo...” déye bağırımış.

Gızıñ biri çıkıp gelmiş:

“Dede iğleriñ éyi mi? Birini vē bana!” demiş. İğci Baba da:

“Gızım eve gidēm. İğleriñ éyisi evde. Evdekilerden verēn.” demiş.

İğci Baba gızı almış gelmiş evine. İhtiyar ebe de yemek gomuş ortaya. Gomuş ya gız:

“Yémicen.” demiş. İğci Baba:

“Barmağımı kesivesem yér misin?” demiş gıza. Gız da:

“Yérin.” demiş.

Barmağını kesivemiş İğci Baba. Gız barmağı atıvemiş kapı arasına. İğci Baba:

“Barmağım nēdesin?” demiş. Barmağı da:

“Kapı arkasındayım.” déye ses vemiş. İğci Baba:

“Ben barmağımı kesdim de sen yémediñ öyle mi?” demiş gıza.

İğci Baba gızı asmış, kesmiş, gaybetmiş. İğci Baba başka bi memlikatta çıkmış gine köy içine.

“İğci gidiyo, iğci gidiyo...” déye başlamış bağırmaya. Gızın biri de gelmiş:

“Dede iğlerin éyiyse birini vē bana.” demiş. İğci Baba gine:

“İğlerin éyileri evde.” demiş.

O gız da cebine bi kedi eniği guymuş, İğci Baba'nın evine gelmişlê. O éhtiyar ebe ortaya yemek gomuş. Gız yemeği yémeyince İğci Baba:

“Barmağımı kesivesem yermisin?” demiş. Gız:

“Yerin!” demiş.

İğci Baba barmağını kesiveyo gine. Gız cebine atıveyo. Kedi eniği kıtır kıtır kıtır barmağı yéyo. Biraz sonra İğci Baba:

“Barmağım nēdesin?” déyo. O da ses veriyo:

“Iscacık garındayım.” déyo.

İğci Baba gıza:

“Hah ben seni evlat edincen gāli. Sen benim barmağımı yediñ. Seni öldürmécen, kesmecen, evlat edincen.” déyo.

İğci Baba gıza bi anahtar veriyo:

“Otuz dokuz kapıyı aç, kırkınıcı kapıyı gatiyyen açma!” déyo. Gız da: “Tamam!” déyo.

İğci Baba biyol gine yabana gidiyo:

“İğci gidiyo, iğci gidiyo...” bağıriyo.

Gız İğci Baba'nın evindeki odaları açmaya başlıyo. Bakıyo bi gözü altın, bi gözü gümüş, bi gözü cevâhir, bi gözü gıymetli eşyalâlan dolu... Gız otuz dokuz kapıyı açıyo, kırkınıcı kapıyı merak ediyo.

“Bi de şunu açēn, bakēn.” déyo.

Açıyo, bakıyo. Baksa ki İğci Baba odaya bi oğlanı perçeminden baş aşağı asmış. Oğlan da:

“Can gurtâcek yok mu, can gurtâcek yok mu?” déye bağırıyomuş. Gız:

“Ben seni gurtarın ya bi şartım vâ.” demiş.

“Benimle evlenceksen seni gurtarın. Öyle olmazsa dokunman.” demiş.

Gız kapıyı örtceği zaman “Tamam!” déyo oğlan.

Gız kesiveyo oğlanın perçemini. Oğlan gurtuluyo. İğci Baba öte yandan geliyo:

“Gızım nişlediñ?” déyo. Gız da:

“Ben otuz dokuz kapıyı açdım. Merāk etdim kırkınıcı kapıyı da açdım.” déyo.

İğci Baba:

“Oğlan nēde?” déyo.

“Oğlan burda.” déyo gız.

İğci Baba ikisini birbirinnen evlendiriyō. İğci Baba iğ satmaya devam ediyo. Oğlanla gız da İğci Baba'yla yaşayıpdurularmış.

K.K.69

12. KIZIM HANGİSİ

Adamın biriniñ bi gızı varımış. Gıza dññür gelmişlē:

“Verēn.” demiş.

Bi dññür dā gelmiş, oña da “Verēn.” demiş.

Üçüncü dññüre de “Veren.” demiş. Hanımı demiş ki:

“Ya adam seniñ bi gızıñ var. Üç dene dññür geldi. Üçüne de verēn dedin. Gızı bu dññürlerin hangisine vēceñ?” demiş. Adam da:

“Allah böyükdür hanım.” demiş. Allah'a yalvarmış:

“Yarabbim yüzümü gara çıkāma.” demiş.

Sabalā kakmışlar. Üç dene gız. Köpek de gız olmuş, kedi de gız olmuş. Bi de kendi gızları olunca üç dene aynı suretde gız olmuş. Üç gızı da gelen dünürlere vemişlē, gelin edivemişlē. Bi gün adam:

“Gızların gıyına bi gezmeye gidēn.” demiş, gitmiş. Varmış birinin yanına:

“Nasıl dāmat, gızdan memnun musun?” demiş. Damat:

“Baba çok güzel, çok iyi, çok temiz huyu vā. Yalnız kedi gibi insanın yüzüne atlıyo bazı.” demiş. Adam:

“Haa bu benim kedinin olduğu gız.” demiş. Ötekini gıyına vāmış:

“Nasılsınız? Geçiminiz nasıl benim gızla?” demiş. İkinci dāmat:

“Baba çok iyi geçimimiz vā. Gızın çok iyi yalnız biraz tırlı.” demiş. Adam:

“Bu da köpeğin olduğu gız.” demiş. Üçüncüye vāmış, sormuş:

“Gızımnan geçiminiz nasıl?” demiş damada. Dāmat:

“Baba çok iyi çok güzel geçimimiz vā. Allah ne güzel yaratmış gızını.” demiş. Adam da:

“Hah bu benim kendi gızım!” demiş.

K.K.52

13. ADAMLA ECİNNİ

Bi adamın bi garısı varmış. Kadın gocasınna hiç geçinmezmiş. Vara da garışırmiş, yoğa da garışırmiş, gelene de söylenirmiş, geçene de söylenirmiş...

Herif kadının elinden bıkmış osanmış. Adam garısını götürmüş bi gıyuya atmış. Guyunun ağzına bi gayrak daşı gapamış:

“Sen burda öl.” demiş. Üç beş gün sonra:

“Ölmüşdür gāli bakēn gelēn bi.” demiş.

Vāmış guyunun gapağını galdırırince gāda bi ecinni bōrklemiş çıkmış:

“Dile benden ne dilēseñ!” demiş. Adam:

“Nēye dileyēñ?” demiş. Ecinni:

“Len buraya bi gadın geldi. Çeşesinden duramadım gatiyyen. Bundan beni gurtādıđıñ için dile benden ne dilēsen!” demiş.

“Ben ne dileyen senden?” demiş.

“Seni everiveren. Pādişahıñ bi gızı var. Onu sana dutdurun. Pādişah gızını dokdora götürü, imam getiri... Kim gızımı éyi edēse gızımı ona vēcen der. Ben gızı gatiyen goyvemen. Sen geldiñ mi goyverin. Sen de pādişahıñ gızını alırsıñ.” demiş.
Adam:

“Olur!” demiş.

Neysel ecinni gitmiş. Pādişahıñ gızını sara dutdurmuş. Pādişah tellal çıkarmış:

“Her kim gızımı éyi edēse oña gızımı vēcen.” demiş.

Herkeslē denemiş. Ecinni gızı goyvememiş tabi. Adam vāmış. Ecinni:

“Geldiñ mi?” demiş. Adam:

“Geldim.” demiş. Ecinni:

“Ben de gidiyon öyleyse. Ben Mısır’a gitcen. Oranıñ da pādişahıñ gızını sara dutdurcen. Yalnız oraya gelme. Eğer gelisen bođazıñı goparın seniñ.” demiş.
Adam da:

“Tamam tamam!” demiş.

Beriki gız iyi olmuş. Adam pādişahıñ gızıyla evlenmiş. Tabi duyulmuş bu:

“Felan yerin pādişahıñ gızını sara dutmuş. Adamın biri gızı éyi etmiş. Eyi edince pādişah da gızını o adama vēmiş.” déye her yakaya habarı gitmiş.

Mısır pādişahıñ gızını da sara dutunca oranıñ pādişahı da gelmiş bu adamın gayınpederine:

“Pādişahım durum bôle bôle. Seniñ dāmat seniñ gızı éyi etmiş. Benim gızı da éyi edivesiñ.” demiş. Pādişah damadını çağırılmış:

“Oğlum git Mısır pādişahıñ gızını éyi et gel.” demiş.

Adam pek söylenmemiş. Ecinni:

“Gelisen bođazıñı goparın.” dedi tabi...

Adam kendi kafasından plan gürmüş. Gitmiş vāmış Mısır’a. Ecinni:

“Ne geldin? Ben sana gelme demedim mi?” demiş. Adam:

“Ben bu kız için gelmedim. Senin işine garişman.” demiş. Ecinni:

“Néye geldin?” demiş. Adam:

“O gari guyudan çıkmış. Boyna seni areyo. Onu deyvemeye geldim.” demiş.
Ecinni:

“Burdan da gidiyon öyleyse.” demiş.

Öylelikle ecinni Mısır pâdişahının gızını da goyvemiş.

K.K.52

14. TAN TAN GABACIK

Çok eski zamanlarda develer tellal iken, pireler berber iken ben ananın beşiğini tıngır mıngır sallar iken Ayşe diye bi gız varımış. Ayşeciğin anası ölmüş, babası kendine hanım getirmiş. Bu gadın Ayşeciği hiç sevmemiş. Ayşenin babasına:

“Git bu gızı aldat, dağa goy gel.” demiş.

Bi gün bôle yarın bôle derken gadın adamın gücünü gurutmuş. Babası bi gün eşeği çıkarmış:

“Hadi gızım seninle ormana oduna gidem.” demiş. O da:

“Tamam” demiş.

Yiceklerini almışlar, ormana gitmişler. Ormandan odunu etmişler. Akşam olmadan, gün dağların başındeykana adam odunu eşşeğe sarmış. Yol kenarında bi ağaç varımış. Ayşe’yi o ağacın dibine oturtmuş. Ağacın dalına da bi gabak asıvemiş. Babası gızına:

“Bu gabak rüzgâr esdikce tın dedi mi ben evden çıkarın gızım, sen burda beklিয়েgo!” demiş.

“Biyo daha tınladı mı yarı yola gelirin. Üçüncü tınlayıda gelirse buraya gelirim. Gelmezsem gelmicemdir.” demiş. Ayşe de:

“Tamam baba!” demiş.

Adam binmiş eşşeğe, gitmiş evine. Akşam yaklaşmış, rüzgâr esmeye başlamış. Gabak biyo tın demiş, Ayşecik babam evden çıkdı diye düşünmüş. Bidaha

tın demiş, babam yarı yola geldi demiş. Sonra açık durdu mu bi daha tınlamış, üçüncü tınlayışda babası gelmemiş. Akşam garanlığı başlamış, Ayşe:

“Tın tın diyen gabacığım, beni aldadan babacığım.” diye yas etmeye başlamış.

Ayşe böyle yas edēken sakallı bi dede çıkıp gelmiş yanına.

“Niye ağlıyon gızım sen?” demiş. Ayşe:

“Babam beni buraya bıraktı gitdi, gabak tın dedimi gelirin dedi gelmedi. Ona ağlıyon.” demiş. O da:

“Héç ağlama gızım sen, babañ gelmicek. Bak şu yola düş, biraz yürü. Yol ikiye ayrılır. Solundan gitme, sağından git. Biraz daha gidince orda iki göl vardır. Biriniñ suyu mavidir, biriniñ suyu sarıdır. Evela mavi suya dal çık. Sonra sarı suya dal da çıkıve, o zaman babañla üvey anneñ seni çok sever eve guyar.” demiş.

Adam gayboluvemiş. Ordan gız çıkmış yola, gitmiş gitmiş. İki yol ayırımına gelince dedeniñ dediği gibi sağdaki yola gitmiş. Gide gide iki göl kenarına gelmiş. Önce mavi suya dalmış. Sonra sarı suya dalmış da çıkıvemişmiş her tarafı langır langır altın olmuş.

Sonra gız evlerinin yoluna düşmüş, sabaha garşı evlerine yaklaşmış. Bunların evlerinde bi horaz varmış. Horaz sokağın başında Ayşe’yi görünce:

“Gıygı gıygııı Ayşe abam altınlı abam geliyo!” diye vére öterimiş. Ayşeniñ övey anası da:

“Git cavırın horazı, ben o gızdan gücüle gurtuldum, nereye gelecek o!” déyomuş.

Açık durdu mu horaz bidaha öterimiş:

“Gıygı gıygııı Ayşe abam altınlı abam geliyo!”

Gadın horazı govalıcan déye kapıyı açıvemiş gız da yavaş yavaş gün doğarak gelmiş eviñ hayatına girmiş. Gızın her tarafı langır langır altın olunca kadın:

“Gızım sen gelimivediñ, hoşgeldiñ!” demiş, hemen içeri almış.

Ondan sonra kadın Ayşe’yi çok sevmiş. Kadının bi de kendi gızı varmış. Onuñ da adı Fatma’yımış. Adama ille git benim gızımı da götür onuñ da heryeri altın olup gelsiñ demiş.

Adam Fatma'yı da oduna götürmüş. Onu da ağacın dibine goymuş. Ağacın dalına gabağı asmış. Gabak bi çalmış, iki çalmış, üç çalmış. Gelen giden olmamış. Onun yanına da aksakallı dede gelmiş:

“Burdan yürü yürü git, karşına iki yol çıkā. Sen soldaki yoldan git. Karşına iki göl çıkcek. Sen önce sarı göle dal çık, sonra mavi suya dal çık git, annen seni o zaman çok sevē.” demiş.

Fatma aksakallı dedenin dediklerini yapmış iki gölün başına gelmiş. Önce sarı suya dalmış, sonra mavi suya dalmış. Çıkınca her tarafı irin olmuş, mavi mavi yara olmuş. Ta gütcük barmağında bi tane altın olmuş. Evlerine varmış sabaha garşı. Horaz başlamış ötmeye:

“Gıygi gıygi, Fatma abam, yaralı abam geliyo.” déye. Anası da:

“Git cavırın horazı, ben onu altın olsun diye yolladım. Yara olsun diye yollamadım.” demiş.

Açıvemişmiş kapıyı, gızın her tarafı yara. Allah gadının galbine göre vemiş.

K.K.83

15. TAN TAN GABACIK (1. VARYANT)

Eveli bi adamın garısı ölmüş, geride üç çocuğu galmış. Adam evlencek olmuş, kendine bi hanım almış. Kadın da adamın çocuklarını isdememiş. Kadın:

“Bu çocukları sav gel!” demiş.

Bubası çocukları bi gün götürmüş savamamış, bi gün daha götürmüş savamamış. Savameyince üçüncü gün:

“Çocuklā ben odun etmeye gitcen. Ben orda odun edēn. Siz de çam gozalağı atlan.” demiş.

Çocuklā çam gozalağı atleyolā, āşam oluyo. Adam yolda gidēkene bi dene tosbāyı öldürmüş, gabağunun içine daş gomuş ağacın dalına asmış. Çocuklā da tosbā gabağunun sesini duydukca babaları odun kesiyō sanarmış. Hiç durmadan çam gozağı atlarımış. Āşam bi bakmışlarımış bubaları yok. Dala bakmışlarımış tosbā gabağuymuş tak tak eden. Çocuklā:

“Tak tak eden gabecığım, bizi aldadan babecığım.” demişlē.

Yurduñ yerine gelmişlerimiş övey anaları ocağın közüne kömme gömmüşümüñ gelince acıkır bu çocuklā déye. Onu yéyola. Yola düşüyolā ha gide ha gide ha gide bi ışık görüyolā. O ışığıñ yerine gide gide varıyolā. O da bi dev garısı eviymiş. Dev garısının da bi tane gızı varımıñ.

O gız anası yokken çocukları eve almış. Dev garısı çocuk yéyomuñ. Çocuğın birisi ufağımıñ, ikisi açık böyüğüümüñ. Dev garısı eve gelmiş:

“Gızım burda taze et kokuyo.” demiñ.

Gız çocukları saklamış. O da sabāleyin kakmışlarımıñ, bakmışlā dev garısı güçcük çocuğu bulmuş yémiş. Dev garısının gızı öteki iki gardeşi sabāleyin kaçırımıñ. Çocukların ellerine bi darak vemiş, bi bıçak vemiş, bi de desdi vemiş. Demiñ ki:

“Anam acık yakleşirse bu darağı atıñ. Yerlē darak gibi olur. Anamın ayağına batar. Ağır gider.” demiñ.

“Acık daha yakleşirse bu bıçağı atıñ, yerlē bıçak gibi olsun. Anamın ayağını dilsin. Size yaklaşamasın.” demiñ.

“Daha da yaklaşırsa dereden geçerkene bu desdiyi yere çarpıñ, bi āfet olur, sel gelir, anamı alır gider.” demiñ.

Dev garısı, çocukların arkalarından gitmiş:

“Duruñ ağır gidin!” demiñ.

Darağı atmışlā. Açık dā yaklaşıncı bıçağı atmışlā. Daha yaklaşıncı da çaydan geçerkene desdiyi atmışlā. Çocuklā gurtulmuş devden. Mutlu mesut yaşamışlā.

K.K.18

16. TAN TAN GABACIK (2.VARYANT)

Eskiden bi adamın hanımı ölmüş, başga bi kadınla evlenmiş. İki de çocuğu varmış kadının. O iki çocuk geride galmış. Yeni hanımı çocukları isdememiş. Gocasına:

“Neden ben bu çocukları, isdemeyon ben bunları, götür ne yapcēsen yap.” déyomuñ. Adam:

“Ya ben nereye götürēn çocuklarımı!” déyomuñ.

En son buşalmış. Adam:

“Götüren ben bunları dağa, odun kesme mānasınnan savēn gelen.” demiş.

Adam çocukları dağa götürüyo. Çocuklara:

“Ben şu dağda odun kescen. Siz de bu galbıra filen çeşmeden su doldurun geliņ.” demiş.

Çocukları çeşmeye yollamış. Onu da çocuklar doldururlarmış doldururlarmış doldururlarmış, galbır dolar mı? Üstten akar, alttan geçer. Çocuklar bi bakmıřlā akşam oluyo.

Bi varsalar baksalar ki ne babası var ne bişey. Adam nacağı dala asıvemiş. O da taņ taņ taņ ederimiş. Varmış çocuklar beriden. Baba yok, gitmiş. Çocuklar:

“Taņ taņ gabecık, bizi aldadan babecık, nerdeyseņ çık!” derlermiş.

Öte bakmışlar beri bakmışlar baba yok. Garanlık çökünce iki çocuk dala çıkmış, dalda ikisi de uyumuşlar.

Sabāle iki üç kişi geçiyomuş. Çocuklar bunların önüne geçmiş. Adamlādan biri çocukların birini arkasına atmış, birini önüne atmış, almış da gitmiş. Çocuklar hem giderlerimiş hem:

“Tan tan gabecık bizi aldadan babecık nerdeyseņ çık!” derlerimiş.

Adam çocukları götürmüş, beslemiş böyütmüş. Evermiş barkarmış. Ben onların yanından geldim. Mutlu mesut yaşayıp giderler.

K.K.36

17. TAN TAN GABACIK (3. VARYANT)

Bi adam varımış. Onuņ da hanımı ölmüş. Bi kadınla evlenmiş. Kadın çocukları isdememiş. Gocasına:

“Bunları at gē!” demiş. Gocası:

“Nereye atıp gelcen?” demiş.

Goyunlardan çıkan gara bi yünü çocuklara vemişler.

“Bunu alıņ, felan çeşmede yıkayıņ, ağartıp geliņ!” demişler.

Siyah yün ağarır mı? Onlā da gitmişlē, yümüşlē yümüşlē ağardamadan eve gelmişlē. Akşam olmuş. Babaları:

“Ben sizi bi yere götürcen.” demiş.

Çocuklā suyu guymuşlā, ekmeği almışlā. Adam hanımdan korkusuna çocukları bi ormanlığa götürmüş. Çocukları savcek.

“Bu gabak tangırdadı mı ben gelirin!” demiş.

Akşam olmuş gelen yok, giden yok.

“Tan tan diyen gabecığım, bizi bırakıp giden babecığım nēdesiñ?” déye çocuklā ağleşıyolāmış. Bi avcı gelmiş:

“Çocuklā siz burda nāpıyonuz?” demiş. Onlā da:

“Babamız bizi goyup gitdi, gelcen dedi, gelmedi.” demişlē. Avcı:

“Geliñ ben sizi götürēn.” demiş.

Evine almış gitmiş, böyütmüş. Adamıñ oğlu varımış. Gızı oğlana almış. Kendi kızını da öbür oğlana vemiş.

K.K.41

18. TAN TAN GABACIK (4. VARYANT)

Bi adamıñ garısı ölüyo. Üç çocuğu geri galıyo. Adam bi daha evleniyo. Çocuklar övey anne elinde galıyo. Bunlar ormanlık yerde duruyolar.

Yoksullukdan, açlıktan çocukları ormanda bırakıp geri gelmek istiyolar. Küçük çocuk bunu yatmadan önce duyuyo. Ceplerine çakıl daşı dolduruyo. Ormana giderken iki adımda bi daşı yere atıyo çocuk.

Çocuklarıñ annesiyle babası biz evden yemek getirelim diyerekden çocukları orda bırakıyolā. Çocuklā o çakıl daşları yoluyla eve dönüyo.

Ertesi gün annesiyle babası çocukları gine ormana götürmek istiyo. Bu sefer üvey anneniñ gözü açık, çocuğa daş toplatmıyo. Çocuk da evden ekmeği alıyo, yola ekmeği gırığı atıp gidiyo yolunu bulēm diye. Onu da guşlā gurtlā yéyo. Öyle olunca çocuklar ormanda gayboluyo.

Çocuklā akşam olmadan bi yere vāram diye gidiyolā gidiyolā bi köye varıyolā. Bi yerde köpek ürüyo, bi yerde de ışık vā.

“Köpek üren yere gitmeyem, köpeklê bizi parçalâ. Işık olan yere gidem.”
diyolâ.

Işık yanan eve gidiyolâ. Ora da devin evi oluyo. Bunlâ üç gardeş devin kapısını çalıyolâ. Dev bunları müsafir ediyö. Bu üç gardeşden de en güccüğü en akıllısıymış. Bu oğlan:

“Felan yerde altın vâ.” déye dev aldadiyo.

Çocuklâ devle birlikde evden çıkıyo. Bi zaman sonra içlerinden en güccüğü eve geri dönüyo. Devin garısını aldadıp altınları mendilin içine sardırıyolâ. Çocuklâ ordan gaçıyo.

Dev eve geliyo. Garısına:

“Çocukları bişirebildin mi?” diye soruyo. Kadın:

“Bana bôle bôle dedilê, evdeki altınları vëdim gitdilê.” déyo.

Biyol ertesi gün oluyo. Çocuklâ birbirine:

“Bugün nere gidem?” déyolâ.

“Köpek üren eve gidem.”

Köpek üren eve bi gidiyolâ. Kapıyı övey anneleri açıyo. Çocukların elinin golunuş altın olduğunu görünce övey anneleri çocukları içeri alıyo. Böylelikle bunlâ zengin oluyolâ. Yaşayıp giderlerimiş.

K.K.43

19. TAN TAN GABACIK (5. VARYANT)

Eveli bi varımış bi yoğumuş. Üç öşsüz çocuk varımış. Anaları ölmüş, buvaları galmiş. Onu da buvaları evlenmiş. Buvaları evlenişin yeni hanım:

“Bu çocukları at gel!” demiş. Buvaları:

“Hadiñ çocuklar, dağa oduna gidemin, odun kesem gelem!” demiş. Adam çocukları bi gayanın yanına bırakmış.

“Ben odunu kesen, size habar verin.” demiş.

Gitmiş su gabağının içine süleymancık gatmış. Çocuklar çam dalının dibinde uyurmuş uyanırmış. Su gabağının içinde süleymancık da tarp tarp tarp ederimiş. Çocuklar:

“ Tak tak eden gabecık, bizi aldadan buvecık.” demişler.

Āşam olmuş, buvaları yok. Çocukları savmış, kaçmış. Çocuklar beklemişler beklemişler, ağlaşmışlar. Çıkılmışlar köyün yakınlarına, tümsülere... Bi ocak dumanlanan yer görmüşler, bi köpek üren yer görmüşler.

“Ocak dumanlanan yere mi gidēm? Köpek üren yere mi gidēm?” demişler. İçlerinden biri:

“Ocak dumanlanan yere gidēm. Köpek üren yere gidersek köpek bizi dutar.” demiş.

Gitmiş varmışlar. Ocak dumanlanan yerde evde bi dev garısı varmış.

“Siz nerden geldiniz? Eyi köpekler yemedi.” demiş dev garısının gelini. Çocuklar da:

“Bizi buvamız aldatdı. Godu, kaçdı. Biz de burā geldik.” demiş.

Gelin çocukları yedirmiş, içirmiş, yatırmış. Erkenden çocukları kaldırmış, geçirivemiş dev garısı yemesin diye. Dev de durmadan:

“ Burası insan eti kokuyo, burası insan eti kokuyo...” dermiş.

K.K.49

20. TAN TAN GABACIK (6. VARYANT)

Bi adam varmış. Bu adamın bi oğlan bi kız iki çocuğu varmış. Çocukların anneleri ölmüş. Adam çocuklara üvey anne getirmiş. Üvey anne adama:

“Götür bu çocukları, dağa at gel!” demiş.

Adam odun etme manasına çocukları dağa götürmüş. Çamın birinin dalına da bi gabak bağlamış. Gabak rüzgâr vurdukça taak tak ederimış. Akşam garantlik olmuş, çocuklar oyuna dalmış. Babaları gelmemiş. Gitseler dalın dibine baksalar ki gabak. Ağlamışlar:

“Tak tak eden gabacık, bizi aldatan babacık!” déye.

İki gardeş akşam olunca:

“Nereye gidēm? Köpek üren yere mi gidēm? Duman tüten yere mi gidēm?” demişler. En son:

“Duman tüten yere gidēm!” demişler.

Çocuklar üşümüş, duman tüten yere varmışlar. Kapıyı vurmuşlar. İçerden bi éhtiyar:

“Kim o?” demiş.

Çocuklar içeri girmişler. Ebe de çocuk yérmiş. Gız çocuğu farkına varmış bunun.

“Gardeşim biz nāpcez?” demiş. Oğlan da:

“Nāpalım, tuvaletimiz geldi diyelim, gurtulām!” demiş.

Çocuklar tuvalet manasına dışarı çıkmış. Ebe:

“Ben sizi beklicen!” demiş. Gız da:

“Sen bizim belimize ip bağla, biz gideriz!” demiş.

Oğlanla gız biraz yol gitmiş. İpi dişlerinnen çözmüşler, kaçmışlar. Ebe ipi bi asılmış, çocuklar yok. Çocuklar kaçmışlar, bi çayın kenarına varmışlar. Tabi çaydan geçmenin mümkünü yok. Gavağa seslenmişler:

“Eğil gavak eğil, arkamızdan düşman geliyor!” demişler.

Gavak eğilmiş, çocukları çayın öteki tarafına geçirmiş. Çocuklar da kaçıp gurtulmuşlar.

K.K.62

21. TAN TAN GABACIK (7. VARYANT)

Eveli bi varmış bi yokmuş. Bi adam varmış. Adamın garısı ölmüş. Geride bi oğlu bi gızı galmış. Övey gadın bakmamış çocuklara. Adam çocukları savmak için dağa oduna gitmiş. Adam eline bi gabak gurusu almış, ağaca bağlamış. Çocuklara:

“Siz oturagoñ. Ben odun ediyin, geliyin. Siz de burda oynayın.” demiş.

Gabak da ağaca vururmuş, taak tak taak tak ederilmiş. Çocuklar da:

“Tak tak sesi geliyo, babamız odun ediyö.” déye orda oynarlarımış.

Āşam olmuş, çocukların babaları gelmemiş. Bi dev garısı gelmiş, garantlikda çocukları yemiş. Dev garısı da susamış, yanmış... Getmiş, bi çeşmenin yanına varmış. Orda çeşmeden su içmiş, garnı şişmiş... Dev garısı orda uyumuş. Çocukların babaları biyol pişman olmuş. Gelmiş, çocuklarını yéyen devin garnını yarmış. Çocuklarını ordan çıkarmış. Çocuklar demiş ki:

“Tak tak eden gabacık, bizi goyup giden babacık...”

Adam dev garısının garnını yarıncı içine daş doldurmuş. Dev garısı uyanmış: “Çeşmeden su içēn.” demiş.

Çeşmeden su içince garnındaki daşlar lık lık boğazına gelmiş. Dev garısı da çocuklar garnında déye sevinirmiş. Su içdikce daşlar boğazına dizilmiş, dev garısı da ölmüş.

K.K.73

22. BIZIDIK

Bir varmış bir yokmuş. Çok eski zamanlāda bi Bızıdık varılmış. Bızıdık’ın babası ölmüş, anasıyla bunlā bi köyde yaşıyolarımız. Emme fakirlērimiş. Bi gün gomşulā bütün eşeklerini hazırlamışlā, oduna gidiyolarımız. Demiş ki Bızıdığın anası:

“Benim oğlanı, Bızıdığı da götürün gidin oduna.”

Bızıdığın tārasını, paltasını eşşegine artmış annesi. Ormana gitmişlē, gomşulā odun kesēlerimiz. Bızıdığa:

“Bızıdık odununu kessen, bize yardım etsen ya!” derlerimiz. Bızıdık da:

“Anam beni size amanet etti, kendiiz yapın odununuz!” demiş.

Sonra bunlar odunu yapmışlar, eşşeklere yüklemişler, yola düşmüşler. Yolun yarısına varmışlā bi köye rastlamışlā. Āşam oluverince köyde galmışlā. Köyde iki evde ışık yanıyomuş. Biri devin eviymiş. Bunlā da bilmezleyi devin evine varmışlā. Eşşekleri durdurmuşlā cüüüş demişle. Yüklerini éndirmişlē eşşekden, evin kapısını çalmışlē. Kapıdan bi dev çıkmış. Müsafir gabul edermin demişlē. Dev:

“Gabul etmemin ederin tabi!” demiş.

Benim üç günlük yeceğim geldi déye sevinmiş dev. Bızıdık’la yanındakileri yécemiş.

Onları çıkāmış evine, müsafir odasına yerleşdirmiş. Gaba yatakları etmiş. Önlerine bi çorba gomuş. Aşşaya énmış fırını gızdırmış. Kapıyı yavaşca açarımız. Öteki arkadaşları uyurumuş Bızıdık uyumazımız. Dev:

”Bızıdık uyusan ya!” derimiz. Bızıdık:

“Anam beni size amanet etdi. Annem bana bi guzu gızardıveridi de öyle uyurdum.” demiş.

Dev āşağı énmiş, damdan bi guzu kesmiş. Fırında bi güzel gızartmış, getirmiş gelmiz Bızıdık’a yédirmiş. Dev:

“Hadi uyu gari!” demiş.

Āşağı inmiş, fırını yeniden gızdırmış, yenilemiş. Ondan sonra bunları yécem diye dişlerini bilemiş. Varıp bakmış yine kapıyı yavaşca açmış, Bızıdık gine uyanık.

“Hadi Bızıdık uyusañ ya!” demiş. Bızıdık da:

“Anam beni sana amanet etdi. Anam bana bi gaz gızardıveridi de öyle uyurdum.” demiş.

Dev gitmiş gazı da kesmiş, onu da gızartmış onu da yémişlē.

Ondan sonra gine Bızıdık uyumamış. Sabaha garşı dev vāmiş bakmış Bızıdık uyumuş mu déye. Dev:

“Bızıdık niye uyumuyoñ sen?” demiş. Bızıdık:

“Anam bana gölden galbırıla su getiridi, içerdim de öyle uyurudum.” demiş. Öyle olunca eline galbırı almış dev, göle gitmiş. Göle galbırı daldırıyomu, galbırda su duru mu? Bi türlü suyu dolduramamış. Bızıdık dev evden çıkdıktan sonra arkadaşlarını uyandırmış. Arkadaşlarına:

“Kakıñ kakıñ, dev bizi yécek, göle suya göndēdim. O gelmeden kakıp gidelim.” demiş.

Yüklerini eşşeklere sarmışlē gitmişlē. Dev gölde eğleniyomuş su doldurcen déye. Sabah olunca dev:

“Gaç bi gidēn de, bu zamana gadar Bızıdık uyumuşdur.” déye eve dönmüş.

Bu arada da Bızıdıkla arkadaşları yolu yarılamlışlē. Bızıdık arkadaşlarına demiş ki:

“Siz gidin, anama selam söyleyin. Benim düdüğüm devin elinde galmış. Varen giden onu alēn de gelēn.”

Eşşegi onlara vermiş, devin evine gelmiş. Ceviz ambarına giregomuş. Bu arada dev de gölün başından eve dönmüş. Bakmış ne evde yatak vār, ne damda eşşek var. Dev evin hayatına direğin dibine oturmuş.

“Vay guzum da gitdi, gazım da gitdi. Hindi ben nere yaraden. Vay Bızıdık beni aldattı!” déye yas ediyomuş.

Bızıdık da ceviz ambarının içinde gımlıdadıkca tıklar tıklar tıklar ses gelirmiş. Dev:

“Git fare, şimdi kakarsam sinirimden seni yerin!” demiş.

Bızıdık gine arada tıklar tıklar tıklar ederimş. Dev gızınca ambarın kapısını bi açmış, Bızıdık orda oturupduru. Dev:

“Hindi elime geçdin, bunda gurtulamassın!” demiş.

Bi çuval getirmiş, Bızıdık’ı içine gomuş, ağzını bağlamış evin direğine asmış. Kendi aşşağı énmış, yécen diye fırını gızdırmış.

O aşşağı éince Bızıdık bıçağını çıkarmış, çuvalı yarıvemiş boydan boya. Devin danası varımış gütcükce, bi de kedisi varımış onları gomuş. Bağlamış da asıvemiş direğe.

Evin önünde bi gavak varımış kendi de onun tepesine çıkmış da oturagomuş. Dev direğin altına gelmiş, eline goca bi palta sapı almış. Bi vurumuş çuvala, danaya denk gelirmiş. Dev:

“Haa benim ala dana gibi böğürüsün böyle.” derimş.

Bi daha vurumuş kediyeye denk gelirmiş. Bu sefer:

“Benim gara kedi gibi miyavlāsın!” derimş.

Vura vura bunları öldürmüş. Dev sonra açmış bakmış çuvalı, danasıyla kedisi...

“Vay Bızıdık sen beni gine aldatdın. Guzum da gitdi, gazım da gitdi, danam da gitdi, kedim de gitdi!” déye yasa oturmuş.

Bızıdık gavağın tepesinden gülmeye başlamış. Dev bi bakmış, Bızıdık’ı dalın tepesinde görünce:

“Vay Bızıdık sen öngüre nasıl çıktın?” demiş. Bızıdık da yokardan:

“Bi gazan suyu gaynatdım. Şişi de fırında gızdırdım, altıma dayadım da zıplayıvēdidim buraya çıkdım.” demiş.

Dev de zavallı akli yok, gazanı gaynatmış, şişi de gızdırmış, gazanın içine dikmiş. Zıplayıvemişmiş congadak gazanın içine düşmüş. Orda fokur fokur gaynamış, bişmiş.

Bızıdık ağaçdan énmiş, meydan ona galmış artık. Sonra devin evine girmiş teneke teneke peynirler, çuval çuval yicekler, bi kasa parayla altın... Anasına haber göndermiş. Anasıyla Bızıdık devin evinde yaşamışlā. Teneke teneke peynirlē, yiceklē... Bize de verdileridi ya ben getirmedim.

K.K.76

23. HARAM LOKMA

Gebe gadının biri annesinin evine gidēken aşermiş. Orda da nar varımış, ondan canı çekmiş.

“Bundan alsam yesem mi ki, yemesem mi ki?” dēye düşünmüş.

“Annem babam görmüyo ya suyundan acık soruveren.” demiş.

Nardan acıcık sormuş, çocuk olmuş. Beyinin de bi yağcı arkadaşı varmış. O köye gelmiş. Eveli yağ dağarcıklāda olurumuş. Satmaya merkeplēnen gelirlerimiş. Neyse aşşā gomuşlā dağarcıkları, merkepleri bağlamışlā. Çocuk yedi sekiz yaşında olmuş biyol. Aşşāda yağ dağarcıklarını görmüş, canı çekmiş.

“Yağdan isdēsem babam gızar.” dēye düşünmüş.

Çocuk innenin ucunnan delmiş dağarcığı, yağdan sormuş. Yağcı dağarcığın inneyle delindiğini anlamış, adam çocuğu dövmesin dēye bişey dememiş. İnneyle delinen dağarcıkdaki yağ oraya akmış. Yağcı kakmış gitmiş.

Günlēden gün olmuş, iki arkadeş tekrā garşılaşmış. Oğlanın babası:

“Arkadeş bi sefē geldiñ müsafirim olduñ, bi dā gelmediñ. Göresim geliyo seni.” demiş. Yağcı:

“Len arkadeş ben sana bişey söylicen ya siñirlenmiceñ, şikayet etdiğimi dövmeceñ, öyle söylicen.” demiş.

“Ben o gün bildim, sana söylemedim çocuğu dövēsin dēye. Senin çocuk dağarcığı delmiş. Ōdan aka aka benim yağlā bitmiş.” demiş.

Eve gelmiş tekrā adam. Hanımına:

“Bizim çocuk bôle bôle yapmış. Benim arkadeş de héç bana sôlemedi. Adamıñ yağı akmış gitmiş. Bi dā garşılaşdık bôle bôle söyledi.” demiş. Hanımına:

“Biz bi haram iş işledik mi ikimiz de?” demiş.

“Ben aklım erdi ereli ne harama bakdım ne haramdan yédim. Bi de sen düşün bakalım.” demiş. Kadın düşünmüş taşınmış:

“Yok adam, olmadı.” demiş. Adam:

“Len bi dā düşün!” demiş. Kadın düşünmüş düşünmüş:

“Ben bôle bôle yaptım. Annemgile gidēken aşerdim. Çocuğa aşerēkene, nardan canım çekdi. Narı inneynen deldim, suyunu sordum canımıñ isdeği gitsiñ déye.” demiş. Adam da:

“Hee tamam hata bizde.” demiş. Ondan sonā gadına demiş ki:

“Git annenle, babañla helallaş. Bu çocuk her gördüğüne böyle yapcek olursa biz mahcup duruma düşcez.” Kadın vāmış annesine:

“Anne, ben oğlana aşerēkene bôle bôle etdim. Havgıñızı helal ediñ!” demiş. Anası:

“Ben havgımı helal etdim ya, bi de babaña sor.” demiş. Babasına gitmiş anlatmış:

“Havgıñı helal edē misiñ baba?” demiş. Babası da:

“Gızım ben havgımı helal etdim ya bi de oğlan gardeşine sor.” demiş. Kadın oğlan gardeşine de varmış:

“Gardeşim bôle bôle oldu. Sen de havgıñı helal et. Helallik isdiyön sizden.” demiş. Oğlan gardeşi:

“Tamam ben etdim ama öbürkü ablam etcek mi bakām?” demiş. Gitmiş ablasına da:

“Abla ben bôle bôle bi hata etdim. Havgıñızı helal ediñ!” demiş.

Ondan da helallığı almış, evine gelmiş. O yağcı adam bi daha müsafir gelmiş oraya. Onda çocuk ne dağarcığı delmiş ne de yağ boşuna gitmiş gāli.

24. ÇOCUKSUZ GELİN

Gadının birinin çocuğu olmeeyomuş. Dağ köylenden de gatıran satmaya gelilerimiş. Gadının çocuğu olmeyince gatıran satan amcaya:

“Amca benim çocuğum olmeyo da herkes beni horsunuyo.” demiş. Gatıranı adam:

“Bizim köyde bi hoca vā. Hoca toprağı okur biz de sana getiriz. Onuñ tarif etdiklerini yapāsın.” demiş.

Adam ôle deyince gadın heybesine bekmezlē doldurmuş, guru üzümlē doldurmuş gadın gāli. Gatırancılā gelmişlē kendi köylēne.

Tekrar bi daha o yanna satışa gitceklēmiş. Gatıranları yüklemişlē merkeplere. Köyden yola çıkmışlā, yarı yola vāmişlā. Akıllarına o çocuksuz gelin gelmiş. Gatırancınınñ biri ötekine:

“Arkadeş biz o geline söz vēdik, napcez şimdi?” demiş.

“O bize sorcek varınca, gadın bize o gadā herşeyleri doldurdu. Ne yapām acaba?” demiş. Arkadeşi de:

“Len arkadeş, toprak toprakdır. Aaa şurdan açcık guyām heybemize, alām, gidēm!” demiş. Toprağı alıp gidiyolā. Gadına:

“Getdik toprağı, bunu suda eritceñ, toprak altına çöküveri. Onu işceñ, ondan sonra çocuğun olcek.” demişlē.

İnanmış gadın gāli, o toprağı içmiş. Günlēden bi gün olmuş, aradan yedi sene geçmiş. Yedi sene sonra vāmişlā tekrar, o evi tanıdıklāndan gine misafir olmuşlā eve. Gadın bunları göre kapa olmuş gāli. Gadın:

“Aman amcacığım sağ olun, el gatarlarına gatdınız siz beni!” déye sevinirmiş gadın. Gadının çocuğu olmuş, yedi yaşına girmiş. Oğlan çocuğuymuş olan. Adamlara:

“Aha bak tosun gibi oğlum oldu.” demiş.

Gadının inancı iyiymiş. Onlara inanmış. O toprağı içdim, ondan oldu çocuğum sanmış. Gatırancılara:

“Bunun düğününde, sünnetinde gelin, müsafirimiz olun.” demiş.

Amcalāda memnun olarak gitmişlē gāli.

K.K.3

25. TUZ KADAR SEVGİ

Eveli bi pātīşah varımış. Pātīşahın da üç oğlu varımış.

“Bakām şu üç oğlumu bir araya toplayen hangisi çok seviyo beni?” demiş.

Üç oğlunu oturduyo. Soruyo oğullarına:

“Sen ne gāda seviyon, o ne gāda seviyo?” Biri demiş:

“Buwacığım yağla, ballā gadā seviyon seni.” Öteki demiş:

“Dünyalā gadā seviyon seni.” En güççük oğlan demiş ki:

“Buwacığım ben seni duz gāda seviyon.”

Pātīşah gızıyo, “Çık git garşımdan.” déyo.

Pātīşah oğlunu öldürtcek oluyo, cellat dutuyo. Cellatlara da:

“Oğlumun ganlı gömleğini getirin bana.” déyo.

Cellat oğlana gıyameyo. Oğlana:

“Oğlum sen gömleğini çıkā, bana vē.” déyo.

Bi gurban kesiyο, gömleği gurbanın ganına buleyo. Pātīşaha götürüyo:

“Aha oğlunun ganlı gömleği.” déyo.

Pātīşah oğlunun ganlı gömleğini tanıyo. Bu arada cellat oğlana:

“Sen başka memlikatlara git, sakın burlāda durma.” déyo.

Pātīşah cellada dünyalā gadā para veriyo. Pātīşahın oğlu Allah tarafından gide gide bi köye varıyo. Vāmış emme, o köyün de pātīşahı yoğumuş. O gün de guş uçurceklēmiş. Guş kimin başına gonarsa onu pātīşah seçceklēmiş. Ōdan guşu uçuruyolā. Guş vāmış vāmış üç kereye gadā oğlanın üstüne gonmuş. İlk gonuşda:

“Olmaz, burda o gāda akıllı ellik vā, bu memlikat memlikat gezen adam mı bize pātīşah olcek.” déyolā.

İkinci uçuşda da gabul etmiyolā. En sonunda gine o çocuğa gonuyo. Mecbur onu pātīşah ediyolā. Aylā yıllā geçiyο. Oğlan:

“Bi giden bakām babamıñ memlikatına.” déyo.

Varıyo buvasını ziyaret ediyö. Buvası oğlunu tanımeyo gāli, oğlunu öldü biliyo ya... İkişi de pātişah ya ilēden geriden gonuşuyolā. Aşçı yemek goyuyo. Yemekleriñ duzu yoğumuş. Buvası:

“Yemekleriñ duzu az.” déyo.

Oğlu da yemeğini üstüne duz ekerimiş. Sonra oğlu déyo ki:

“Buvacığım bi zamanlā ben sana duz gāda seviyon dedim déye cellatlā dutduñ, beni öldürtmeye kalktıñ. Seniñ oğluñ benin.” déyo.

Bi sarmeş doleş oluyolā buvalı oğullu. Mutlu oluyolā. Yeni yanlāndan geldim gāli, bal gibi mutlu olmuşlā.

K.K.8

26. BALIK BİLMEZSE HALİK BİLİR

Patışahıñ biri öyle bi hasta olmuş, hekime gitmiş. Hekim demiş ki:

“Denizdeki alabalığıñ etini yérse babañız gurtulcek.” demiş.

Onu da gitmişlē, alabalığı yakalamışlā. Patışahıñ oğlu bakmış:

“Şu balığıñ güzelliğine bak, bu alabalığı yéyip de babam kaç gün yaşēcek, babamıñ yaşı yerine geldi.” demiş. Etrafindakilere de:

“Bırakıñ yakalayamadık diyēm.” demiş. Patışahıñ oğlı salıvemiş gölün içine alabalığı. Geri dönünce yakalayamadık demişlē. Balık dutmaya gidenleriñ biri demiş ki:

“Biz aslında alabalığı yakaladık, seniñ oğlan bize alabalığı getirtmedi. Bôle bôle Babam daha kaç gün yaşēcek.” dedi.

Oğlundan ötüre böyle denilince patışah:

“Madem benim oğlum yaşamamı istemedi, öldürün!” demiş.

Biyol da götüren arkadaşları oğlanı öldürememişlē. Bi gargayı öldürmüşlē, ganını oğlanıñ gömleğine buleşdirmişlē. Patışaha getirmişlē:

“Aha oğluñu öldürdük, bu da ganlı gömleği.” demişlē. Oğlana da:

“Sen babañ ölesiye buralara gelme!” demişlē.

Patışahın oğlu o memlikat o memlikat gitmeye başlamış. Bi dede denk gelmiş oğlana. Dede:

“Evlat nereye gidiyon?” demiş. Oğlan da:

“Bôle bôle geziyon.” demiş. Dede:

“Benlen arkadeş olur musun?” demiş. Oğlan da:

“Tamam olām!” demiş. Dede de:

“Ne alısak ne bulūsak ortak ama.” demiř.

Ođlan da gabul etmiř. Ođlanla dede gezēkene bi kōye varmıřlā. Kōyde bi dūđūn varımıř, o dūđūnū seyretmiřlē. Dede:

“Seni burdan everēm.” demiş.

O gūn dūđūnū olan gızın da evlendiđi ođlanla, dūđūn sabahına ölü ıkıyomuř evden. Kaç dene damat ölmüş öle... Dede:

“Bu gızla evlendirēm seni.” demiř. Ođlan da dūřūnmüş dūřūnmüş:

“Bu gızla evlenenlē ölü ıkıyomuş evden.” demiş. Dede de:

“Bişey olmaz oğlum, Allah’ın dediği olur.” demiş.

Dūđūnū yapmıřlā. Gece olunca dede:

“Ben de gircen geliniğ yanına!” demiş. Oğlan:

“Girilē mi dede, ayıbolū!” dediyse de dede gabul etmemiř.

“Evlat gavilimiz ne, ne olursa ortak demedik mi?” demiş.

Öyle olunca oğlan gabul etmiş. Gelinle damat uyumuş galmış. Dışarda da patışahın damadı ölcək déye suları hazırlamıřlā cenazesini yıkecez déye. Damatla gelin uyuyunca dede uyumamış. Patışahın gızınığ garnında yılan varımış. Gız uyudu mu o yılan ağzından çıkıp damadı sokuyomuş uyku arasında, geri giriyomuş. Dede o ilan, ezderha gızın ağzından çıkıp oğlanı öldürmek üzereyken yakalayıp öldürüyo. Dede ilanı öldürmüş, atmış amma kimseye göstēmemiř. Sabah kalkmıřlā gelin sağ, damat sağ... Ondan sonra oğlan sormuş:

“Nasıl oldu bu?” déye. Dede:

“Sen nasıl olduğuna bakma!” demiş. Ondan sonra oğlan:

“Biz gitcez gari, babam da ölmüşdür. Memlikatımıza dönēm.” demiş.

Dede, oğlan, gelin gelmişlē oğlanıñ memlikatınıñ yakınına. Dede durmuş.
Demiş ki:

“Evlādım burda yolumuz ayrılıyo. Sen hanımıñla hür yaşa, mutlu ol.” demiş.

Oğlan:

“Peki sen kimsin? Beni everdin, bi sürü éyilik etdin.” demiş. Dede de:

“Hani beni yakaladılā da sen ellerinden aldın gölete saldıydın ya, işte ben o alabalığın.” demiş. Oğlan:

“Peki hep damatlā ölüyomuş, benim ölmememiñ sebebi ne?” demiş. Dede:

“Siz uyudanak gızıñ garnında ilan vardı. O ilan çıkdı. Seni sokmak üzereyken ilanı ben öldürdüm. Kimse görmeden atdım.” demiş. Onlara da:

“Hadi başa gadā mutlu olun!” demiş.

K.K.10

27. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ

Bi horoz varımış. Küllüklēde eşiniyomuş. Eşinirken eşinirken ayağına tiken batmış. İhtiyar bi gadın da fırında ekmek ediyomuş. Horoz gelmiş:

“Ebe benim tikenimi ayağımdan çıkarıvē!” demiş. Ebe de:

“Al ge çıkarıveren yavrım!” demiş.

İhtiyar gadın dutmuş çıkarıvemiş, fırına atmış tikenı. O tiken orda yanmış.
Horoz biraz gezinmiş gelmiş:

“Ebe tikenimi vē!” demiş. Gadın da:

“Yavrım yandı ya!” demiş.

“Oğlum git başımdan dediyse de horoz “hayır” demiş. “İllā tikenimi istiyon.”
demiş. Horoz:

“Ya bi bide vē, ya tikenimi vē!” demiş.

Ebe horozu başından savamamış. Dutmuş bi dene bide vēmiş. Horoz bideyi almış gidiyomuş gidiyomuş gidiyomuş, dağda bi çoban goyun güdüyomuş. Horoz:

“Sādıç!” demiş. Çoban da:

“Eeeey!” demiş. Horoz çobana:

“Hadi seniñ goyunlādan sūt sağam da benim bideyi içine doğrayām, ikimiz yéyem!” demiş.

Çoban kabul etmiş. Ondan sonra neyse sağmışlā, bişirmişlē, bideyi içine doğramışlā, yemişlē. Horoz yine bi gezinmiş gelmiş:

“Sādıç, bidemi vē!” demiş. Çoban da:

“Yedik ya ikimiz, olmaz sādıç.” demiş.

Horoz çobanıñ üstünden ayrılmazmış.

“Ya bidemi vē, ya goyununu vē.” demiş.

Savamamış çoban, dutmuş bi dene goyun vēmiş. Horoz goyunu almış gidiyomuş gidiyomuş, köyün birinde düğün oluyomuş. Horoz düğün sahiplerine:

“Sādıç, hadi benim goyunu kesēm de yiyēm.” demiş.

Düğün sahipleri sevinmişlē. Goyunu kesmişlē, yemişlē. Horoz gine bi gezmiş gelmiş:

“Goyunumu veriñ!” demiş. Düğün sahipleri:

“Sādıç yedik ya!” demişlē.

Horoza etme dutma dedilerse de:

“Ya goyunumu veriñ ya gelini veriñ!” demiş. Onlā da:

“Hadi gelini verem!” demişlē.

Horoz gelini almış gidiyomuş gidiyomuş gidiyomuş bi davulcuynan zurnacı varımış, davul zurna çalıyolāmış. Horoz davulcuynan zurnacıya:

“Sādıç hadi bu gelini size verēn de şu davulla zurnayı bana veriñ!” demiş.

Onlā da sevinmişlē, gelini almışlā. Horoz gelini vēmiş, davulnan zurnayı almış, bi ağacıñ tepesine çıkmış başlamış.

“Bi tikene bi bide, bi bideye bi goyun, bi goyuna bi gelin, bi geline bi davıl...” dom dom çalmış.

K.K.12

28. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (1. VARYANT)

Bi varımış, bi yoğumuş. Bi horaz varmış gısgırmızı. Sokakda eşinirkene eşinirkene ayağına diken gitmiş. Ev sâbına:

“Ayağımdaki dikenini çıkarıvê!” demiş.

Onlâ da fırın yakmışlâmış. Kadın:

“Hadi gızım şunun dikenini çıkarıvê de, fırına atıvê de diken fırında yansı!” demiş.

Gızı gitmiş dikenini çıkâmış, fırına atmış. Fırına atınca horaz gelmiş:

“Dikenimi vê!” demiş.

“Dikenini ocakda yaktık!” demişlê .

Onların da bi ambâ altınları vâmış, horaz da demiş ki:

“Madem dikenimi vemiyoñ, altınlarınızı alırım.” demiş, bi ambâ altını g...e sokmuş. Horaz bi de:

“Dur şu fırını söndürên.” demiş.

Bi desdi su guymuş altınların yanına, fırının yanına gitmiş g...ndeki suyu goyvemiş, fırın da sönmüş. Horaz hem altınları almış hem fırını söndürmüş. Kadın da:

“Hadi şu horazı kesem de yiyem bâli!” demiş.

Horazı kesmişlê, altınlâ tıpır tıpır tıpır dökülmüş. Gomşunun gızı da demiş ki:

“Ana biz de horazı kesem de gomşumuzuñ horazınından vére altın çıkıyo, bizim horazdan da çıkar.” demiş.

Onlâ da kesmişlê horazı, ondan da b.k çıkmış.

K.K.78

29. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (2. VARYANT)

Bi horaz varımış. Çöplükde eşinirkene eşinirkene ayağına çöğür batırmış. Nineniñ biri de yuka ediyomuş. Horaz nineniñ yanına vâmiş:

“Ayağımdaki çöğürü çıkarıvê.” demiş.

Nine çöğürü çıkarıvemiş, ateşe atmış. Horaz gomuş gitmiş, tekrar dönmüş gelmiş:

“Nine benim çöğürümü vē.” demiş. Nine de:

“Giit! Ben seniñ dikenini yakdım.” demiş horaza. Horaz da:

“Ya şibit vē, ya dikenimi!” demiş.

Şibidini almış, gaçmış. Horaz gidēken gidēken bi çobana rastlamış dağda. Çoban da süt sağmış da yéyomuş. Horaz:

“Al sen benim şibidi ye.” demiş.

Horaz gine gomuş gitmiş. Tekrar dönmüş gelmiş çobana:

“Benim şibinimi vē!” demiş. Çoban da:

“Ben yedim seniñ şibidiñi.” demiş. Horaz çobana:

“Ya şibidimi vēceñ, ya goyun vēceñ!” demiş.

Çobanıñ goyunundan birini almış da gitmiş. Gidēken gidēken bi köye rastlamış. O köyde de düğün olcekmiş, goyunları olmayınca eşşek kesiyolāmış. Horaz köydekilere goyunu vēmiş:

“Onu kesmeñ de bunu kesmeñ.” demiş.

Köylülē goyunu kesmiş yemişlē. Horaz bi zaman sonra gine gelmiş. Goyunu isdemiş. Köylülē:

“Biz onu kesdik yedik.” demişlē. Horaz da:

“Ya goyunum ya gelin!” demiş.

Horaz biyol da gelini almış gitmiş. Gidēkene gidēkene bi davılcıya denk gelmiş. Davılcıya:

“O davılı ver, gelini al!” demiş.

Gelini veriyo davılcıya. Horaz davılı çalar çalar gidermiş:

“Dütdürü dütdürü bi diken vēdim gelin aldım, şibidi vēdim goyun aldım, goyunu vēdim gelin aldım, gelini vēdim davıl zurna aldım!” demiş.

K.K.4

30. AYAĞINA DİKEN BATAN HORAZ (3. VARYANT)

Bi varmış bi yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berberiken bir horaz varmış. Bir de ebesi varmış.

Horaz terslikde deşiniyomuş. Ayağına diken gitmiş. Ebesi de ocakda şibid ederimiş. Horaz ayağına diken gidince hopleye hopleya hopleya gelmiş ebesine:

“Ebe dikenimi çıkarıvē!” demiş.

Gadın horazın ayağının altından dikenini çıkarmış. Sacın altına atıvemiş. Horaz gitmiş deşinmiş, deşinmiş geri gelmiş:

“Ebe dikenimi vē!” demiş. Ebe de:

“Ben atıvedim dikenini.” demiş. Horaz ille:

“Dikenimi vē!” demiş. Ebe:

“Ben nēden bulēm dikenini?” demiş. Horaz:

“Ya dikenimi vēceñ, ya şibidiñ birini götürün!” demiş. Ebe de:

“Al git enki şibidiñ birini!” demiş.

Horaz şibidiñ birini yüklenmiş sırtına. Çıkmış yola giderimiş. Gide gide gide iki çobana denk gelmiş. Çobanların da ekmeği yoğumuş. Goyunnādan süt sağmışlā. Ekmek bulamayınca gılı boku gatmışlā içine. Horaz.

“Len sādıçlā enki gılı boku yeni mi? Ben size ekmek verēn de onu yeñ!” demiş. Çobanlā da:

“Eyi mādem sādıç, getir yiyēm!” demişlē.

Doğramışlā sütün içine ekmeği, yemişlē. Horaz durmuş durmuş geri gelmiş.

“Eee veriñ gāli benim şibidimi!” demiş. Çobanlā:

“Len sādıç biz şibidi yedik biz ya. Nēden bulām sana şibidi?” demişlē. Horaz ille:

“Ya şibidimi vēceñiz ya kısırñ birini götürün!” demiş. Çobanlā:

“Yapcek bişey yok. Biz yédik gāli seniñ şibidi. Götür!” demişlē.

Horaz goyunu dutmuş, bağlamış arkasına. Bi köye vāmış. Köyde de düğün ediliyomuş. Onlā da düğünde eşşek kesiyomuş. Horaz:

“Len sādīclā bu eşşek yenir mi? Benim goyunu kesin de yeñ!” demiş. Getimişlē, kesmişlē goyunu. Aşını vurmuşlā, yemişlē. Gelini getirmişlē. Horaz bi dolanmış gelmiş.

“Veriñ gāri benim goyunumu, ben gidēn yoluma!” demiş.

“Biz kesdik, yédik goyunu.” dedilerse de horaz anlamamış.

İlle “Veriñ goyunumu.” demiş. Horaz:

“Ya goyunu verisiñiz ya gelini götürün!” demiş. Öyle olunca:

“Mādem gelini götür!” demişlē.

Horaz gelini almış, çıkmış yola giderimiş:

“Bi dikene bi şibid, bi şibide bi goyun, bi goyuna bi gelin...” déye öterek giderimiş.

Bi gayanıñ tepesine çıkmış. Gelini de gayanıñ tepesine diñeltmiş. Öyle öterimiş. Gelin de depivēmiş horaza. Horaz ölmüş. Gelin köyüne geri gelmiş. Horazın elinden böylelikçe gurtulmuşlā.

K.K.74

31. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (4. VARYANT)

Bir ebeniñ bi horozu varımış. Horoz bāçede eşinirken ayağına diken batmış. Ebe de şibit ediyomuş. Horoz gelmiş:

“Ebe benim dikenini çıkarıvē!” demiş.

Ebe dikenini çıkarmış, ocağıñ altına atıvemiş. Diken yanmış tabi. Acık sonra horoz gelmiş:

“Dikenimi vē!” demiş goca gariya. Ebe de:

“Dikenini ben nēde bulēn, ocağa atdım yandı gitti!” demiş. Horoz da:

“Ya dikenimi vē ya şibidiñi vē!” demiş.

Eee diken yandı gitdi, şibidi almış ebeden. Horoz yola çıkmış gidiyomuş dağda çobanları görmüş. Çobanlā da süt içiyomuş:

“Enki süte benim şibidi doğrayıñ, öyle yiyiñ!” demiş.

Çobanlā şibidi yemiş. Acık durmuşlā, horoz:

“Şibidi veriñ!” demiş. Çobanlā:

“Şibidi yédik biz!” demişlē. Horoz da:

“Ya gara goçu vēceñiz ya şibiti vēceñiz!” demiş.

Onlā da netsiñlē, şibidi garnından mı çıkācek. Horoz gara goçu almış onlādan. Horoz yörüyo biyol da bi köye varıyo. O köyde de bi düğün ediyolāmış. Düğünde de tavık kesiyolāmış. Horoz da:

“Enki taviğı kescēñize benim gara goçu kesin!” déyo.

Düğün sahipleri de gara goçu kesiyolā. Tabi gara goç düğünde yeniliyo, içiliyo. Horoz gine dolanıyo geliyo:

“Eee benim gara goçu veriñ bakām!” déyo. Onlā da:

“Gara goç yendi, nasıl verēm?” déyolā. Horoz:

“Ya gelini veriñ, ya gara goçu veriñ!” déyo.

Horoz biyol da gelini alıyo. Aldıktan sonra kırk gün kırk gece düğün ediyō. Gelinle horoz yola çıkıyolā. Āşıklar da saz çalıyomuş şorda. Horoz āşıkların yanına gidiyo:

“Enki sazı bana veriñ āşıklar. Ben de gelini size verēn!” déyo.

Sazı āşıklardan alıyo, gelini de veriyo. Horoz dağın tepesinde oturuyo, bacağı da çeliyo:

“Bi dikene bi şibit, bi şibide bi gara goç, bi gara goça bi gelin, bi geline bi dım dım!” déye sazı çalıyo.

K.K.63

32. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (5.VARYANT)

Bi tane guş varımış. O guş da çöplükde eşinirkene ayağına diken gitmiş. Ebeñin biri de ekmek ediyomuş. Guş gelmiş:

“Ebe dikenimi çıkarıve!” demiş.

Ebe de guşun ayağındaki dikenini çıkarmış da ateşe atıvemiş. Guş dolanmış gelmiş:

“Ebe dikenimi vē! Şibidiñi alır gaçarın.” demiş. Ebe de:

“Götür şibidi! Diken yandı.” demiş.

Guş şibidi ebeden almış, gitmiş. Galgıya galgıya bi çobanın yanına varmış. Çoban goyunların başında ekmek yéyomuş. Guş çobana:

“Bende şibit vā. Sen süt içiyon. Süte bana bana ekmeği yiyēm.” demiş. Çoban da:

“Tamam!” demiş.

Şibidi süte doğramışlā, yemişlē. Gezmiş gelmiş guş. Çobana:

“Şibidimi vē! Goyunun birini alır kaçarın!” demiş. Çoban da:

“İkimiz bir yédik, sen de yedin benimle bir.” demiş.

Guş çobanı dinlememiş, goyunu almış kaçmış. Guş ordan vāmış bi köye. Köyde de düğün ediyolāmış. Eşşek kesceklēmiş. Guş:

“Eşşegi kesmen, ben de yéyen. Benim goyunu kesin. Düğünü edēm.” demiş.

Düğün sahipleri goyunu kesmişlē, çok güzel düğün etmişlē. Gelini éndirmişlē. Her şey olmuş bitmiş. Guşun aklına gelmiş:

“Eee bakām. Goyunumu verin. Geliniñizi alır kaçarın.” demiş.

Guş gelini almış kaçmış. Gide gide gide derenin gıyısında büyük bi gavak bulmuş. Gelini o gavağın tepesine çıkarmış. Herkes dereye su içmeye gelirmiş.

Geliniñ kölgesi hayvanlara su içirmezmiş. Guş da gelini bi türlü éndirmezmiş. Guş gavağın tepesinde:

“Bi dikene bi şibit, bi şibide bi goyun, bi goyuna bi gelin!” déye türkü yakmış. Bülbül gibi söylermiş.

Derenin gıyısına birisi gelmiş. Guşu sapannan vurmuş, gelini götürmüş. Sābısına teslim etmiş. Gelin gocasınan geçinmiş gitmiş. Bi de nur topu gibi çocukları olmuş.

K.K.59

33. AYAĞINA DİKEN BATAN HOROZ (6.VARYANT)

Ebenin biri ekmek ediyomuş. Çocuğun birinin ayağına diken batmış. Dikeni çıkāmış almış gelmiş:

“Ebe benim dikenimi dutago.” demiş.

Çocuk gidince ebe dikenini ocağa atıvemiş. Çocuk dönmüş gelmiş oynamadan;

“Ebe benim dikenimi vē!” demiş. Ebe de:

“Ben dikenini ocağa attım, yandı.” déyo.

Ebe o zamana gadā ekmek ediyomuş. Oğlan da:

“Madem dikenimi yaktıñ, o zaman bana bi şibit vē!” déyo.

Şibidi alıyo, çıkıyo dışarı:

“Bi dikene bi şibit!” déyo.

Gidēkene gidēkene bi çobanla garşılaşıyo. Çobanın da garnı acımış, oğlan çobana deyo ki:

“Goyunlarıñdan bi dene verirseñ sana bu şibidi veririm.” déyo.

Çobandan goyunu alıp yoluna gidiyo. Oğlan gidēken bi köye daha varıyo. O köyde bi adamın bi sürü gızı varımış. Adamın da goyuna ihtiyacı varımış. Adam oğlana bağıriyo:

“Benim bi sürü gızım var, goyunu bana verirseñ gızımıñ birini sana veririn.” déyo.

Oğlan gızı ordan gelin alıyo, sokağa çıkıyo bağıriyo:

“Bi dikene bi şibit, bi şibide bi goyun, bi goyuna bi gelin, bi geline bi horoz.” déyo.

Oğlan yoldan geçen adamın birine:

“Bana bi horoz veriseñ sana bu gelini verin.” déyo.

Adam bakıyo “Horoz basit!” déyo.

Oğlan gelini veriyo, horoz alıyo. Sonra çocuk ebesine geliyo. Ebesi:

“Oğlum ne yaptın şibidi?” deyo. Oğlan:

“Dikeni Şibide deniŐtim, Şibidi goyuna deniŐtim, goyunu geline deniŐtim, gelini horoza deniŐtim.” deyo.

“Horozu da bana dariya deniŐirmiŐ? Ben sana horozu verēn, sen bana bi kısım darı vē!” dēyo oŐlan. Ebe de:

“Olur!” dēyo.

OŐlan horozu ebesine verip bi kısım dariyı alıyo. Dēken ebe horozun hakından gelemıyo, horoz ebenin elinden boşanıyo, oŐlanın elindeki dariyı yiyo.

OŐlan tekrar başlıyo söylemeye:

“Bi dikene bi Şibit, bi Őibite bi goyun, bi goyuna bi gelin, bi geline bi horoz, bi horoza bi kısım darı aldım.” deyo.

Derken darı da kendine nasip olmuyo. Bōyle bōyle akşam oluyo.

K.K.53

34. NOHUTTAN OŐLAN

Eveli bi gadınıŐ ocuŐu olmuyomuş. Şibit edēken ocaŐıŐ gıyısına nohut ıslatmıŐ. Nohut etcēmiŐ.

“Allah’ım Şu nohutlā gadā ocuŐum olsa...” dēye dua etmiş.

Nohutlā da hepsi sapır sapır ocuk olmuş mu... Gadın Şibit etmeye başlamış. Sadan indirdiŐi Şibidi yiyolāmiŐ, indirdiŐi Şibidi yiyolāmiŐ. Hiç Şibidi birikmemiŐ. Birikmeyince:

“Allah’ım bu gadā ben bunları neyneyen.” demiş.

SūpūrūvemiŐ ocuklarıŐ hepsini sacıŐ altına, yanmıŐlā. Gadın:

“Vaa keşke birini alagoyaydım. Bubalarına ekmek yollarıdım!” demiş. Nohut oŐlan babıcıŐ içine saklanmıŐmıŐ. Ordan:

“Anaa ben burdayın!” demiş. Anası da:

“OrdamıŐ oŐlum, ge babaŐa ekmek gōtūrūve!” demiŐ.

Bubası da çift sūrūyomuŐ tarlada. Anası Őibit sarıvemiŐ, ıkıya goymuŐ, oŐlan gōtūrūvemiŐ. GitmiŐ bubasıŐın yanına:

“Bubaa sana ekmek getidim.” demiş.

Bubası yéyomuş. Hemen nohut oğlan öküzüň gulağına galgımış girmiş.

“Ben çift süregoyen buba, sen şibidi ye!” demiş. Öküze:

“Höst duah!” déye déye çift sürerimiş. Geriden çobanlā bakıyomuş:

“Allah Allah sahipsiz öküzlē nasıl böyle çift sürüyolā?” diyorlāmış.

Nohutdan oğlan sürmüş sürmüş çifti yetirmiş. Ondan sonra gatmış öküzleri önüne getirmiş. Çeşmeden suleyyomuş öküzleri. Sulākana öküzüň gulağından ahıra düşüvemiş nohut oğlan. Gonşunuň ineği de onu içmiş, garnına gitmiş. Ondan sonra inek eve gitmiş. Sahibi bağlamış. Sahibi:

“Höst gızım!” dermiş. O da garnından:

“Höst gızım!” dermiş. Sahibi:

“Çüşe gızım!” déyomuş. O da garnından:

“Çüşe gızım!” déyomuş. Sahibi:

“Amanıñ bizim ineđiñ garnında bişey vā, insan gibi gonuşuyo! Bunu kesēm de atām gelēm.” demiş.

Ineđi kesmişlē sürüvemişlē dağa. Sürünce gurt ineđiñ etini yēkene nohuttan oğlanı da yemiş. Nohutdan oğlan biyol da canavarıñ garnına gitmiş. Canāva eti yemiş gidekene nohutdan oğlan:

“Çobanlā gurt geliyo, goyunlarıñızı saklayıñ!” déyomuş canavarıñ garnından.

Çobanlara haber veriyomuş. Gurt gitmiş gitmiş bi tepeniñ başına, bi ossurmuş. Nohut oğlan çıkmış gitmiş.

35. NOHUTTAN OĞLAN (1. VARYANT)

Bir gadınıñ çocuğu olmuyomuş. Gomşularınıñ da çocuğu çokmuş. Gomşularına demiş:

“Bu gadar çocuk nasıl oluyo?” Onlar da demiş ki:

“Aşamdan nohodu ıslatceñ, sabāleyin bir sürü çocuğun olur.”

Gadın sabāleyin kalkmış bi bakmış bir sürü nohuttan oğlan. Gadın sacı vurmuş başlamız bazlama, bükme yapmaya. Pişiriyomuş yédiriyomuş, pişiriyomuş yédiriyomuş emme çocuklara yetiştiremiyomuş.

Bu sefer almış süpürgeyi eline, ne gadar nohuttan oğlan varsa süpürmüş ocağı içine.

“Ben bunların hiçbirleriyle baş edemicem!” demiş.

Süpürürken bi tanesi süpürgeyi arasında kalmış. Hayli bi zaman sonra nohuttan oğlan:

“Anne ben burda galdım!” demiş. Gadın da demiş ki:

“Tamam oğlum, madem sen bi tanesini gel babaña bazlamalādan götür.”

Oğlan bazlamaları almış tarlaya gitmiş. Tarlanın kenarından bağırırımış:

“Baba tarlanın gıyısından mı geliyim, ortasından mı geliyim?” Babası da:

“Ortası çamır, gıyısından gel oğlum.” diyomuş.

Nohuttan oğlan ekmeğini gıyısını yiyomuş. Bi daha soruyomuş:

“Baba tarlanın neresinden geleyim?” diye. Babası bu sefer de:

“Oğlum şu sürdüğüm yer iyidir, ordan gel.” diyomuş.

Biraz daha kenardan gel dedikçe biraz daha yiyomuş. Babasının yanına varana gadar sora sora ekmeği bitirmiş. Babası:

“Oğlum niye geldin?” demiş. Oğlan:

“Ben ekmeğ getirmişdim sana emme ben o ekmeği sana sorarken yédim, bitirdim.” demiş.

Babası da bi üvendire vuruyo, nohuttan oğlan esneyen öküzün garnına gaçıyo. Sonra öküz yıllar sonra kesiliyo, sahibi öküzün garnını yıkamaya gidiyo. Yıkarken bi ses geliyo:

“Garı garını bırak bıçakla beni kesceñ, garı garını bırak bıçakla beni kesceñ!” diye.

Gadın da bırakmış garını gaçmış, garnı içinde insan var diye.

Variyolā, garını deşip bakıyolā bi tane nohuttan oğlan. Sonra nohuttan oğlan başından geçenleri ordakilere anlatıyo.

K.K.80

36. NOHUTTAN OĞLAN (2. VARYANT)

Bi dene nohutdan ocuk varımış. Nohutdan ocuğun beş dene de gardeşi varımış.

Anası bazlama edēkene bazlamayı kapan gaarımış, bazlamayı kapan gaarımış... Kadın gızınca ona vurmuş bişirgeci, buna vurmuş bişirgeci... O o yanna, bu bu yanna dağılmış. En gcuk nohutdan oğlan galmış.

Çocukların babası da ifte gitmişimiş. Anası son galan ocuğa:

“Oğlum bobaņa ekmek gtrverirmiņ?” demiş. ocuk da:

“Gtrverēn ana!” demiş. Anası da:

“Nası gitceņ, nası gtrceņ?” demiş. Nohutdan ocuk gāli ya;

“Sen beni eřeđiņ gulağına mindirive, guyuve... Ben de buwama ekmeği verēn de gelēn.” demiş.

ocuk tālaya ekmeği gtmş. Babasına ēleřdirmiř, yēdirmiř.

K.K.2

37. NOHUTTAN OĞLAN (3. VARYANT)

Gadınıņ biriniņ çocuğu olmuyomuş. Kadın sa başında ekmek yaparken ocađıņ kenarına da nohut ıslatmış. Nohutlar gabarsıņ da onları da arkasından goyen yavaş yavaş biřiņ dēye. Kadın kendi kendine:

“Aaa yarabbim bi çocuğum olsa şu yufkaları sarardım, gocama gönderirdim. Yarabbim bi ocuk vēmediņ!” dēyo, dua ediyo.

Bi de baksa ki o ıslatdığı nohutların hepsi ocuk olmuş. Ondan sonra kadın pişiriyo Çocuklā yiyo, kadın pişiriyo Çocuklā yiyo...

“Benim gocama bi tane ekmek bile galmadı. Ben bişiriyom bunlar yiyo.” diyo.

Osaniyo bu sefer de çocuklā çok fazla olunca. Süpürgeyi aliveriyo eline, bunların hepsini ateşin içine süpürüyo. Süpürdükden sonra bikaç ekmek dā bişiriyo. Gocası da tarlada çift sürüyümüş. Kadın demiş ki:

“Çocuklādan birini alagosaydım gocama ekmek gönderidim.”

Süpürgeñin gıyısında bi denesi galmış. Nohutdan oğlan süpürgeñin gıyısından çıkmış:

“Anne ben buradayım!” déyo.

Nohutdan oğlan tarlaya gidiyo. Bobasına gıyidan bağıyor:

“Baba ortadan mı geleyim? Gıyidan mı geleyim?” déye. Bobası:

“Gıyidan gel oğlum!” déyince ekmeğın gıyısını yéyo. Bi dā bağıyor:

“Baba ortadan mı geleyim? Gıyidan mı geleyim?” déye. Bobası biyol:

“Ortadan gel oğlum.” déyo.

Öyle déyince gāda nohutdan oğlan ekmeği yéyo, bitiriyo. Tam bobasına doğru gidēken ineğın biri otlarınan bir nohutdan oğlanı yéyo.

Nohutdan oğlan ineğın garnında da doğru durmuyo. İneğın garnından gonusup gonusup milleti korkuduyo. Sonra ineğın pisliğınen bir garnından çıkıyo. O pislikle bir çamır garıp kerpiç yapıyolā. O kerpiçleri fırınlayolā. Yaptıkları kerpiçden duvar örüyolā. Nohutdan oğlan biyol duvarın içinde galıyo. Duvarın içinden ağlama sesi gelince:

“Sen ne ağlıyon?” déyolā. Duvarın içinden nohutdan oğlan:

“İneğın garnında galdım, çamırın içinde galdım. Bahçalara atıldım. Yandım da yandım. Ben ağlemeyen de kimler ağlasın.” déyo.

K.K.50

38. YILANLA İNSANOĞLU

Eveli fakir bi oduncu varımış. Adamın bi nacağı varımış, bununla odunculuk yapmaya başlamış. Dağa gider odun kesermiş. Arkasında bi ip, odunu sırtına sararmış. Eşşē bile yoğumuş. Odunculukla çoluk çocuğu idare edermiş.

Sırtında odun gidip gelikene garısı da süt gatarımış. Adam sütü bi kenara gormuş, çalışıp gelip onu içermiş. Adam bi gün sütü goduğu yere gelmiş, süt gaybolmuş.

“Bu sütü ben içmedim, kim içdi?” demiş.

Bi gün böyle iki gün böyle gözletmiş. Süt goduğu yerde yılan yuvası varımış. Yılan ordan çıkarımış, o sütü içermiş. Geri deliğine girerimış. İçdikten sonra bi altın bırakırmış yalnız. Tabi buna oduncu memnun oluyo. Hiç kimseye anmamış bunu. Bôle bôle bôle zengin olmuş oduncu. Bi gün oğluna:

“Oğlum ben hacıya gitcen. Felan yerde bi yılan var. Her gün o yılanı birer tabak süt vēceksın. Yalnız bunu da kimseye anma!” demiş.

Gidiyo çocuk bi gün varıkene iki gün varıkene yılanı görüyo. Çocuk olunca korkuyo yilandan tabi. Dutuyo guyruguña bi nacak vuruyo. Goparıyo yılanı guyrugunu. Tabi guyrugu acıyınca yılan çocuğu ıssırıyo, çocuk orda ölüyo. Babası hacıdan dönüyo, oğlunu soruyo. Diyolar ki:

“Sizlere ömür.” Adam:

“Ne oldu ya benim oğlumu?” déyo.

“Bilmiyoz ne oldu. Dağa oduna gidiyodu. Bi gün dağda ölüsünü bulduk.” diyolar.

Köylüler oğlanın babasına oğlunun öldüğü yeri gösderiyolā. Adam anlıyo yılanın yapığını. Babası da kin bağılıyo yılanı...

Diyo ki:

“Benim oğlanı öldürdün. Ben de sene süt vēmicen!” diyo kendi kendine.

Süt vēmiceñ de altın geliri gitdi! Bi gün gine süt goyuyo:

“Heey yılan gardeş, çık hadi yuvadan barışalım. Ben seni affediyon, sen de beni affet!” diyo. Yılan:

“Çıkmam!” diyo.

Oduncu ısrar edince yılan açık çıkariyo kafasını yuvasından:

“Sende evlat acısı varkene, bende de bu guyruk acısı varkene biz dost galamayız.” diyo.

39. YILANLA İNSANOĞLU (1. VARYANT)

İleşberin biri bi çift öküzü sürmüş. Saman torbalarını merkebe atmış, çift sürmeye gidiyomuş. Yolda bakmış ki bi azat yanıyo, azatın tepesinde de bi yılan varmış. İleşber şöyle bi bakmış, öküz torbasını almış, çubuğun ucuna dakmış, yokarı galdırmış. Yılan öküz torbasının içine girmiş, adam yılanı yere éndirmiş.

Yılanı éndirince gadā yılan adama:

“Seni sokup öldürcen.” demiş. Adam:

“Benim suçum ne? Ben seni gurtādım ordan!” demiş. Sonra adam demiş ki yılan:

“Üç yere soralım, ondan sonra ne yapceksen yap!” demiş.

Gitmişlê bi çeşme akıp durmuş. Adam çeşmeye sormuş:

“Ben bu yılanı falanca azadın tepesinden yangından gurtādım amma beni sokcen déyo!” demiş. Çeşme yılan:

“Sok bu adamı! Bu insanoğlu benim başıma geliyo, elini yüzünü yıkayo, bi de yüzüme tükürüp gidiyo.” déyo.

Neyse ordan gitmişlê bi dağın başına, goca öküzle garşılaşmışlê. Adam goca öküze de olup biteni anlatmış. Goca öküz de yılan:

“Sok bu adamı, insanoğlu kötüdür! Ben iyiyken çok güzel aslanım, tosunum dediler şimdi ihtiyarlayınca gır domuz déyolâ, dürtüyolâ!” demiş.

Ordan da gitmişlê, dağın birinde tilkiyle garşılaşmışlê. Adam olan biteni tilkiye anlatmış. Tilki de yılan demiş ki:

“İnsanoğlu çok kötüdür amma bize her şeyi yetiştiren bunlê.” demiş.

“Sen bu adamı sokma ben de sana iki dene tavuk vëcen.” demiş.

Tilki ordan çıkmış eve gelmiş. Evdeki zağarı torbanın içine goymuş, ağzını bağlamış dağa yılanla insanı goyduğu yere gelmiş. Yılan al bu tavukları ye deyip torbanın ağzını açmış. Torbayı açınca gadā yılan zağardan kaçıp gitmiş.

40. YILANLA İNSANOĞLU (2.VARYANT)

Evvel zaman içinde galbır saman içinde bir insanoğlunna yılan varımış. İkişi arkadeş olmuşlā. Çok iyi bi arkadeşlikleri varımış. İnsanoğlu her gün gelip geyununu gıyına sūt döküveriyomuş yılanı. O da sūtü içip her gün insanoğluna bi altın veriyomuş.

Bi gün insanoğlununu çocuğu orlāda oynākana bi daş atmış, yılanın geyruğu kısmış daşın altına kopmuş. Yılan da can havlinlen vāmiş çocuğu sokmuş, öldürmüş. Tabii insanoğlununu çocuğu ölünce çok canı yanmış. Yılanın da geyruğu acırımış. Gel olmuş git olmuş, insanoğlu üzölmüş ama altınsız da olamamış gāli. Altın olsa açcık daha iyi olcek. Yılannan dostluğu bozulunca altın kesilmiş tabi. Yılan geyuda yaşeyyo ya, insanoğlu yine geyununu yanına vāmiş çağırmış yılanı:

“Gel biz yine eski dostluđumuzu sürdürēm. Sen bana altın geti, ben de sana sūt verēm.” demiş. Yılan da:

“Olmaz insanoğlu, olmaz gāli. Bende bu geyruk acısı varıkan sende de evlat acısı varıkan biz seniñle dost olamayız. Yollarımızı ayıram gāli.” demiş.

K.K.16

41. YILANLA İNSANOĞLU (3. VARYANT)

Adamın birinin bi oğlu varımış. Adam dağda giderkene geyununu yanına varmış. Geyununu yanında bi yılan denk gelmiş. Yılan su içmeye çalışmış, bi türlü içemezmiş.

Adam bakmış yılan su içemeyo, ayakgabisını doldurmuş yılanı su goyvemiş. Yılan o zamana gadar bi altın vermiş. Adam her gün gelirmiş, yılanı su goyvermiş. O da her gün bi altın vermiş. Bi gün adam bi yere gitcek olmuş. Oğluna:

“Fılan yere git de su doldur, goyve!” demiş. Amma:

“Yılanı goyve!” dememiş.

Onu da varıyo çocuk, geyununu başında yılan var. Yılanı bi daş goyuyo, geyruğunu koparıyo. Yılan da can havliynen oğlanı sokup öldürüyo.

Adam ertesi gün varıyo, o zamana gadar yılanla sādıc ya, suyu dolduruveyo goyuyuo geyununu başına. Yılan biyol yan bakmaya başlamış. Adam:

“Neden yan bakdın sādıc?” demiş. Yılan da:

“Yan bakmécék gibi değil insanoğlu. Ben seniğ oğluğu sokcen öldürcen, biz de sādıc olmaya devam etcez... Bende bu guyrük acısı vāken, sende evlat acısı vāken biz arkadaş olamayız.” demiş.

K.K.32

42. KORKUYU ARAYAN OğLAN

Eveli bi gadınığ bi oğlu varımış. Bu gadın oğluna:

“Oğlum korkuyon ben, oğlum korkuyon ben!” demiş. Oğlu da:

“Korkuyu aramaya gitcen, bulcen ben!” demiş.

“Hadi bul ge bakām. Mezerde helvā gar ge.” demişlē.

Adam mezere gitmiş, helvayı garmış. Mezerdekinnē:

“O bene guyve bi gaşık, o bene guyve bi gaşık.” demiş. Oğlan da:

“Diri datmadan ölü datmaz, diri datmadan ölü datmaz!” demiş.

Ellerine bi kepçe vuru vuruvemiş. Oğlan helvayı garişdirmiş, eve dönmüş.

“Bulduğ mu korkuyu?” demişlē. O da:

“Mezerde helvayı bana gat bana gat bana gat dedilē. Ben de diri datmadan ölü datmaz, diri datmadan ölü datmaz, diri datmadan ölü datmaz!” dedim. Ellerine vuru vuruvetim.” demiş. Oğlana:

“Bundan fazla korku mu olur?” demişlē. Oğlan da:

“Ben bi dā aramaya gitcen bu korkuyu.” demiş.

Oğlan ordan çıkıyo ava gidiyo. Atını yaşlı bi gadınığ ahırına bağleyo. Gadına emanat ediyo. Ava gitdiği yerde keklikleri vuruyo vuruyo vuruyo. Āşam olup garanlık çökünce keklikleri bişircen déye bi ateş yakıyo.

Bi dev geliyo oğlanı yemeye. Keklikleri yēyomuş oğlan ateşin annecında. Oğlan keklikleriğ birini atıyo deve, dev yüzüp yéyveriyo. Birini dā atıyo, dev onu da yüzüp yéyveriyo. Oğlan:

“Bu dev beni de yécek!” déye sırtına tüfeğini alıp dala çıkıyo.

Yokarı çıkākana tüfeği düşürüyo, tüfek asılıp galıyo dalda. Dev bi çığırıyo, dev garısı da geliyo. İkişi çamıñ kökünü yolāmış boyuna. Onlā çamıñ kökünü yolākana oğlan usulca éniyo, tüfeğini alıyo. Devi orda öldürüyo. Oğlan:

“Bundan fazla korku olmaz.” gāli derken gaçıyo gaçıyo bi çadıra geliyo.

Fisfise giriyo çadırdaki insanlā. Onlā da hep insan eti yéyolāmış.

“Amanıñ ne güzel geldiñ, ne éyi geldiñ, bize bi pay geldi.” déye sevinişiyō çadırdakınlā. Oğlan:

“Bunlā neye seviniyo déye çuluñ altını bi galdırıyo. İnsan bāmakları çıkıyo çullarınıñ altlarından.” Oğlan:

“Benim tuvaletim geldi.” déyo. Onlā da:

“Biz şöyle geriliverēm de sen şuraya tuvaletiñi yap.” déyolar. Oğlan:

“Ben şöyle varēn gelen.” déyo.

Az ileri variyo bi gaçıyo onlādan. Arkasından oluyolā, çıra yakıp areyyolā.

“Len öyle bi yağlı eti varıdı bunun. Biz nası gaçırdık bunu? Öyle bi etli insanıdı.” déye çıra yakıyolā geceniñ altında.

Oğlan gür varımış, gürün içine atıyo kendini. Öyle olunca oğlanı bulamēyolar. Gaya tengerleyolā gine çıkmeyō oğlan. Oğlan atını bağladığı gadınıñ evine dönüp geliyo. Kadın ođlanıñ atını vēmeyō. Oğlana:

“Sen benim evime atını bağlayan oğlan değilsin ki!” déyo. Oğlan:

“Ben bi atıma söylenen, seslenen. Eğer bana ses vēmesse, kişnemesse sen bana vēme atımı.” déyo.

Oğlan dama giriyo, söyleniyo. Atı ses veriyo. Atını ordan alıyo geliyo anasınıñ yanna. Üç gün yaşeyyo evinde. Korku aramaya giden oğlan, korkuyu orda buluyo. Korkusundan ölüyo oğlan.

K.K.23

43. ALİ CENGİZ'İN OYUNU

Eveli bi Ali Cengiz varımış. Onuñ da bi gızı varımış. Yalnız Ali Cengiz'iñ oyununuñ neydiğini bilen yoğumuş. Dul gadınıñ biriniñ de bi oğlu varımış. Oğlan evlencēmiş. Anasına:

“Bana felançının gızına dünür gidive.” déyomuş. Anası:

“Oğlum biz onun ayarı değiliz.” dediye de oğlan dinlememiş. Anasına:

“Hayır gitceñ!” demiş.

Gadın varıyo gızı isdemeye. Gızın babası:

“Verēn goca anne ya, oğluñ Ali Cengiz’in oyununu örgensiñ yanıma gelsiñ!”
déyo. Oğlan:

“Nēde bulcez biz onu?” déyo.

“Eğrilceovada çadırdı bulursuñ.” déyo.

Anasıyla oğlu gidiyolā gidiyolā adamın birine denk geliyolā. O da onları bekliyomuş, diñelip dururmuş. Adam:

“Nere gidiyoñuz, nerden geliyoñuz?” déyo. Oğlanın anası:

“Oğlana Ali Cengizin oyununu örgetmeye götürüyon.” déyo. Adam da:

“Tamam benim Ali Cengiz.” déyo.

“Aha burda saña oğluñu teslim eden bir hafta soñra.” déyo.

Ali Cengiz bi gün örgediyo iki gün örgediyo. Gız da sevmiş oğlanı. Demiş ki:

“Bak örgendiñ Ali Cengizin oyununu. Bubam keser dēse sen çapa de, odun dēse sen nacak de. Onuñ dediğini deme!” demiş.

Bir hafta geçmiş. Ali Cengiz oğlanı anasına teslim etcēmiş. Varıyo sözleşdikleri yere:

“Örgenmedi seniñ oğluñ benim oyunu.” déyo. Oğlan eve geliyo. Anasına:

“Ben bi at olcen, beni bazara çekceñ, gatiyen yularımı vēme!” demiş.

Oğlan at olunca anası bazara götürüyo. Ali Cengiz değil de başka biri atı alıyo. Sulākana eline ot almış, gurnaya dutarımış. Öyle olunca adam delirdi déye gonusuyo insanlā arasında. Ali Cengiz duyuyo bunu:

“Bōle bōle bi at satılmış, sahibi atı sulākana gurnaya ot dutarımış.” déye gonusulurmuş. Ali Cengiz:

“Hıh déyo. Oğlan benim oyunu örgendi. Bu at o oğlandır.” déyo.

Biyol bi goç çekiliyo bazara. Hemen habarını alıyo Ali Cengiz, seyirdiyo. Goca garıyı önden gördü ya hemen biliyo o goçuñ o oğlan olduğunu. Goca garı goçu veriyo ya, gatiyen çilbiri vēmeyo. Ali Cengiz goca garıyı gandırıyo, çilbiri alıyo. Eve geldine kescēmiş gāli goçu. Gızına:

“Şunu bi dut!” demiş. Buvası bıçak bilemeye gitdiğine goça:

“Eliñe ipini verivesem kaçabilî misiñ?” demiş. Goç da:

“Kaçarın ya!” demiş.

O gaçıyo Ali Cengiz gelene gadā. Ali Cengiz gelince gızı:

“Buva kaçdı seniñ goç!” déyolar.

O da arkasından bi canavar oluyo, seyirdiyo. O seyirdiyo o seyirdiyo... Oğlan bi gövercin oluyo. O gövercin olduğuna o da arkasından bi atmaca oluyo. Arka arkaya bunlā geliyolā oğlanın alceği gızın camının önüne. Gövercin gızın camına nası çarpdıysa gız camı açıyo. Gövercin hemen bi gül olup gızın gucağına düşüyo. Gız da hemen ôdan gülü alıyo, goynuna sokuyo. Ali Cengiz dilenci gılığında gızın evinin kapısını çalıyo. Anasının babasına:

“Benim gülüm vā siziñ gızınızıñ gucānda.” déyo. Gız:

“O gül benim.” déyo.

Gız isdemeye isdemeye gülü vēmek zorunda galıyo. Tam dilenci gadının eline veren dēkene güller bi cin darı olmuş da dağılıvemiş.

Hemen Ali Cengiz de on iki yavrılı bi tavık oluvemiş. O da arkasından bôle toplarımış o cin darıyı. Cin darının tılsımlı denesi varımış. O da babıçın içine girmiş. Ali Cengiz onu görmemiş. O tılsımlı dene de bi tilki oluvemiş. İlk evel taviği gapmış. Arkasından yavrıları toplamış. Ondan sonra oğlan Ali Cengizin oyununu örgendi ya gāli, gızı almış.

K.K.24

44. PADİŞAHLA ARAP KÖLESİ

Vakdiyle padişahın bi gızı varımış. Oğlu olmamış. Gızını da evlendirmek isdiyomuş ama kimselere layık görmüyomuş. Bi deniz kenarında gezerkene bi ehtiyar görmüş. Ehtiyar çöp çatā denize atarımış. Padişah:

“Ne yapıyon?” déye ehtiyara soruyo. İhtiyar:

“Padişahın gızına nasip areyon.” déyo.

İhtiyar gāli erişmişlēdenimiş. Padişahı tanımamazlıktan gelmiş. Padişah:

“Padişahın gızının çöpünü kime çatıyon?” déyo. O da:

“Evindeki Arap’a çatıyon.” déyo.

Padişahın Arap da bi kölesi varımış. Tabi padişahın gızını o Arap’a vême niyeti yokmuş. Gün gelmiş padişah Arap’ı başından savmak için bi ferman yazmış. Arap’a:

“Git bunu güne vē!” demiş.

Güneş bulunur mu? Arap az gidiyo uz gidiyo uz gidiyo ormanda bi eve denk geliyo. Ōda da bi ehtiyar varımış. O Arap’ı misafir olarak gabul ediyo. Ehtiyar o sırlara vākıfımış. Arap’ın ne maksatla geldiğini biliyomuş. Gine de sormuş ne maksatla geldiğini. Arap’a:

“Ver o fermānı seň baňa.” déyo. Padişah’a bi cevap yazıyo:

“Takdirde yazılan tekbirde bozulmaz!” déye.

Arap yaşlı adamın müsafir odasında yatākan aklına dakılıyo. Ehtiyarın evinde bi havız varımış. Havızın başında guşlā, bülbüllē varımış. Siyah guş o havıza daldı mı beyaz olurmuş. Arap düşünmüş:

“Acaba ben de dalsam böyle beyaz olurmun?” déye.

Hakketen o havıza dalıp çıkıyo. Arap beyazlaşıyo, Araplık galmeyo. Sabah olmuş ehtiyar:

“Git bu fermanı padişaha ver!” déyo.

Ehtiyar tabi ilaveli bişeyler yazıyo. Padişah Arap’ı savdım déye sevinirmiş kendi kendine. Padişah gızını evermeye karar vermiş.

“Padişah’ın gızı sarayda yokardan gül atcek, atdığı gül kimiň kafasına düşerse padişah gızını ona vēcek.” déye ferman çıkardıyo, tellal çağırđıyo. Herkes grup grup geçıyo gāli sarayın önünden.

“Acaba benim başıma atā mı, acaba benim başıma atā mı?” déye.

Arap’ın da bişeyden haberi yok gāli. Acala gayrat saraya, padişaha ferman yetiştircek. Girēken gül onun başına düşüyo. Bi alkış gidiyo...

“Gazandı gazandı tamam!” déye.

O zaman gāli kırk gün kırk gece düğün olurmuş. Padişah o Arap’a kızını vemiş. Tabi onun Arap olduğunu bilmeyo gāli. Aradan günlē geçmiş. Padişah damadını yanına çağırmiş:

“Oğlum sen de bizim evlādımızsın amma biz seniñ aslıñı nesliñi öğrenmeden bak gızı vēdik. Sen kimiñ nesisin?” déyo.

O zaman Arap çıkarıyo fermānı veriyo. Padişah fermanı eline alınca damadının Arap olduğunu öğreniyo. Şimdi yanlarından geldim. Geçinip durula gāli.

K.K.26

45. NĀMERT İLE CŌMERT

Eveli varmış yoğumuş. İki arkadeş:

“Çalışmaya gidēm!” demişlē.

Bu arkadadeşlerin adları da Nāmertle Cōmertmiş. Olandan o almış guymuş, öteki almış guymuş yolda yiyēm diye. Bunlā az gidiyolā uz gidiyolā dere tepe düz gidiyolā altı ay bi güz gidiyolā. Bi Mecene dağa varıyolā.

“Bi soğuk suyun başında soluklanām.” deyolā.

“Burda yemek yeyem mi?” déyo Namert.

“Yeyēm” déyo Cōmert.

Orda Cōmerdin yanına guyduğu yemeği yeyolā. Namerdinki galıyo. Neyse tekrar yola çıkıyolā. Gidiyolā gidiyolā biyol gine garınları acığıyo. Cōmerdin ekmeğini yedilē ya, sıra Nāmerdikine geliyo. Cōmert:

“Garnımız acıkdı bi yemek yeyem.” déyo. Nāmert:

“Gözünün birini oycāsam sana bi dilim ekmek veriñ.” déyo.

Cōmert o zamana gadā kendince düşünüyö. Garnı acığıyo gāli ya... Öyle olunca Cōmert:

“Hadi gidēm. Şu çınar ağacının oraya varām. O ağacın yanında sen benim gözümü oy. Bi dilim ekmeğimi de vē.” déyo.

Neyse çınar ağacının dibine varıyolā. Cōmert düşünüyö:

“Hey Allah’ım ben ne yaparın gözüm olmeyınca.” déyo.

Nāmert orda Cōmert’iñ gözünü oyuyo. Ōdan bi dilim ekmek veriyoy. Gāli Nāmert gidiyo, Cōmert kör olunca galıyo.

“Ne yapēn ben burda? Beni mahluketlā yer!” déyo.

Çınar ağacınñ tepesine çıkıyo. Āşam oluyo davulna zurnayna:

“Dambıdı dumbudu dambıdı dumbudu...” ecinnilē geliyo gāli. Yalnız Cōmert de ağacınñ tepesinden gözedirimiş. Ecinnilē helvalā basarlarımış çınar ağacınñ dibinde, yémeklē yaparlarımış. Cōmert ağacınñ tepesinde çıtırtıyı da kesmiş gāli. Ecinnilerinñ biri:

“Bak şu köy susuzlukdan gırılıyo. Gıble tarafında felan yere bi çapa vuruveceklē su bünleyip çıkcek. Felan yerinde de yedi gulplu da altın vā.” demiş.

O da dinlerimiş çınarınñ tepesinde. Biyol:

“İnsanoğlu kör oluyo. Bu çınarınñ yaprağından alsa da şöyle avcınñ ortasında ovcalasa ovcalasa da gözlerine şöyle çalıvasa gözleri ayna gibi olur.” demiş.

Onu da duyuyo Cōmert. Neyse sabah ezeni “Allahu Ekber” déyo, ecinnilē gidiyo. Cōmert hemen tepeden bi yaprak buluyo. Ecinnininñ dediği gibi avcında ovcaleyo ovcaleyo gözüne çalıyo. Ayna gibi oluyo gözü.

Hemen ordan éniyo gāli Cōmert, ecinnilerinñ tarif etdiği yere yere gidiyo. Yalnız öğlen gareriymiş gāli. Abdas alcēmiş. Bi yoklanıyo orda su yok. Su olmayınca gāda köydekilere:

“Arkadeşlē hadi gidēmiñ!” déyo.

Birē çapa birē kürek alıyolā. Ōdan varıyolā bunlar. Cōmert ecinnilerinñ tarif etdiği yere bi çapa vuruyo, ora yaşarıyo.

“Bi dā vuruñ!” déyo.

Bi dā vuruyolā. Su bünleyip çıkıyo ordan. Haykırıyo su. Déyolā ki:

“Hızır bu yakalañ, dutuñ!”

Seviniyolā gāli suyu çıkarıvadı ya...

“Dile bizden ne dilēseñ!” déyolā. Cōmerde:

“Buña bi ev yapıvacaz buraya, bu Hızır.” déyolā. Birbirlerine:

“Nere yapcez evi?” déyolā. Cōmert de:

“Ben ev yapceğiniz yeri çizēn. Oraya yapıverin siz benim evi.” déyo.

Oraya evi de yapıveriyolā buna. Ev de gonak gibi diñeliyo gāli. Altınlā evin ortasında galiyo. Oñdan sonra Cōmert camide oturukana Nāmert giriyo geliyo. Cōmert:

“Sen bu köyün élliğine benzemiyon, sen bi yabancıya benziyon. Nēden gelip nereye gidiyon?” déyo.

Halbuys bilipdurumuş onun Nāmert olduğunu. Gonuşuyolā gonuşuyolā biyol Nāmert Cōmerde:

“Señ kimsin, bu mertebeye nasıl erdin?” déyo. Cōmert de:

“Biz iki arkadeş çalışmaya gidiyoduk. Birimizin yémeğini yédik, birimizinki galdı. Benim de garnım eyice acıkdı.” Orda garnım açığınca:

“Ya bana nōlusun bi dilim ekmek vē, burda yiyēm!” dedim.

“Çınarın dibine vārām, orda veren sana bi dilim ekmek.” dedi.

“Ben de gözümü oyduurdum, o çınarın tepesine çıkdım.” déyo. Nāmert:

“Sen bu mertebeye nasıl erdin?” déyo. Cōmert:

“Ben aha o çınarın tepesinde erdim bu mertebeye.” déyo.

Nāmert hemen yola çıkıyo. Bi de o gidiyo, çınarın tepesine biyol Nāmert çıkıyo. Āşam oluyo, gece oluyo... Sabah garşı “Dambıdı dam dambıdı dam” davılla zurnayla ecinnilē geliyo. Ecinnilē gonuşmaya başlıyo. İçlerinden biri:

“Bak dün āşam burda biz ne dedik? İnsanoğlunun gözü kör oluyo. Bu çınarın yaprāndan alsa da gözüne çalıvasa gözü açılır dedik. Onun gözü açıldı. Şu garşıdaki köy susuz gırılıyo dedik, neyse o su da çıkdı. Felan yerde yedi gulplu altın vā dedik, onu da buldulā. Demek ki burlāda bizi bi diñleyen vā.” déyo ecinnilē.

Hemen dırmanıveyolā bunlā tepeye. Adam korkusuna netcēni sapıtmış. Adamı üst yandan dutuyolā da kömür çuvalı gibi alt yanna kakdırıveyolā. Nāmert cansız gidiyo. Neyse Cōmert:

“Bak demek ki Nāmert gitdi bu çınarın oraya.” déyo.

Camide bekleyo namaza gelir mi ki déye. Gelen yok giden yok.

“Gaç bi gidēn o çınarıñ yanna, ben o mertebeye çınarıñ tepesinde erdim dedim déye o da mı gitdi oraya?” déyo.

Geliyo oraya bakıyo ki Nāmert çınarıñ dibinde uzanıpduru. Cōmert:

“Vaygidi vay vay... Keşke deyvemez gomaz olaydım burayı buna. Bak burda canından olmuş.” déyo.

Neysel ordan galdırıyolā, yüyolā yıkıyolā bunu. Defnediyolā gāli.

K.K.27

46. İKİ HIRSIZ

Adamıñ birisi iki dereniñ arasında çift sürüyomuş. İki hırsız gece sabaha gadā gezmişlē tozmuşlē bi ev soyamamışlē. O köyden kendi köylēne gidiyolāmış. Çiftçiniñ biri de iki öküznen çift sürüyomuş. Demişler ki:

“Şu çiftçiniñ öküzlēni çalām.” Biri:

“Göz göre göre bu çiftçiniñ öküzünü nası çalcez? Gece bi iş yapamadık. Gündüz nası çalcez?” demiş. Öteki:

“Yaparız yaparız, dur sen!” demiş.

Hırsızlardan biri daha akıllıymış. Akıllı olan demiş ki:

“Sen şu tepeye dikilceñ, ben bu tepeye dikilcem. Sen o tepeden bağırcen ‘Şaşdıım şaşdıım ben bu işe şaşdıım!’ déye. Böyle bağırcen durceñ, adam seniñ yanına gelecek. Seniñ yanına geldi mi ben öküzün birini alıp gitceñ.” demiş.

Akıllı hırsız öküzü çalcek, ormanıñ kenarında ya... El çabıklığı yapıp alcek. Bu sefer sen bağırcen:

“Şaşdıım şaşdıım şaşdıım!” déceñ.

Çiftçi akıllı hırsızın yanına geliyo plan gurdukları gibi. Öküzü alıp gaçıyo. Adam geliyo:

“Néye şaşdıñ yavrum sen, néye şaşdıñ?” déye soruyo.

“Başında ne hâl var?” déyo. O da:

“Tek öküzün çift sürdüğüne şaşdıım.” déyo.

Çiftci dönüp bakmışmış, boyundurukda öküzün biri vā biri yok. Seyirtmiş gelmiş gaybolan öküzünü areyyomuş. Bi yandan da düşünüyomuş:

“Acaba boşandı da gitdi mi?” déye.

Onu arākan galan öküzü de öteki hırsız almış. Bu sefer çiftci başlamış:

“Şaşdıım şaşdıım şaşdım! Bi saat evel bi çift öküzünen çift sürüyodum. Öküzün biri gaybetdim, birine galdım. Onu aramaya gitdim. Ötekini de gaybetdim. Ben de şaşdım bu işe.” déye bağırmağa.

Berikisi beklēyo ya, öteki önüne gatmış iki öküzü. Çiftci arkalarından yetişir déye.

“Ne o amca yā, seniñ başında ne hal vā da şaşdım déye bağırıp durusuñ sen? Hayrola?” demiş.

Laf atıyo gāli, öteki uzaklaşcek. Çiftçi de:

Len oğlum şorda tepede birisi bağırıyodu habire “Şaşdıım şaşdıım şaşdıım!” déye.

Bu adamın başında ne hâl var déye oraya gitdim. Adam:

“Seniñ tek öküzle çift sürdüğüne şaşdım.” dedi.

Döndüm bakdım arkama öküzün biri vā biri yok boyundurukda. Geldim ötekini arāken arāken geri geldim. “Acaba geri geldi mi ki?” dedim. Öteki öküz de yok.

“Ben şaşmayēn de kim şaşsın bu işe?” demiş.

Böyle bi plan gurup öteki sürüp gidiyo öküzleri, beriki oyaleyo arkamızdan yetişmesin déye. İki hırsız böylelikle çiftciniñ öküzlerini çalıyolā.

K.K.29

47. İKİ HIRSIZ (1.VARYANT)

Büyük hırsız küçük hırsıza oyun ve hırsızlık öğretmek istemiş. Büyük hırsız:

“Şu tarlada çift süren adamın öküzünün ikisini bir çalcez.” demiş. Küçük hırsız:

“Len adam başında çift sürüpduru. Biz o adamın öküzlerini nasıl çalcez?” demiş. Büyük hırsız:

“Gel sen buraya! Sen Őo tarlanıń alt yandakı dereye gir, oraya saklan!” demiŐ.

Büyük hırsızın kendi de tarlanın üst yanna oturmuş:

“Anlayamadım ben bu dünyanın fendini, anlayamadım ben bu dünyanın fendini!” derimiş.

Döner döner aynı Şeyi gonuŐurumuŐ. Öküzle çift süren çiftci anlayamıyor:

“Bu adam deli mi hulu mu? Oraya oturmuş dağ başına, durmadan bağırıyor!” demiş.

Çiftci tarlayı bi mikdar sürdükden sonra öküzlere “Ohaaa!” déyip adamın yanına gelmiş:

“Ya sen deminden beri burda ‘Anlayamadım ben bu dünyanın fendini!’ déyip duruyosuń.” demiŐ.

Ki garip çiftci büyük hırsızın yanına gelirken küçük hırsız öküzün bi tanesini almış, dolandırmıŐ dolandırmıŐ dere aşarı kaçırımıŐ. Büyük hırsız:

“Ya amca nasıl anlıyan ben dünyanın fendini? Elâlem iki öküzünen zor çift sürüyo, sen bi öküzünen çift sürüyo!” demiş. Çiftçi:

“Len gonuŐma, benimle dalga geçme!” dēken bi bakıyo öküzün bi tanesi yok.

Çiftci dere aşarı dere yokarı öküz ararkene büyük hırsız da öteki öküzü götürüyo. Çiftci biyol oturuyo oraya:

“Ben de anlıyamadım bu dünyanın fendiniii, ben de anlıyamadım bu dünyanın fendiniii!” déyo.

K.K.38

48. GÜMÜŞ PINARIYLA ALTIN PINARI

Eveli varımış bi yokmuş. Bi adamın garısı ölmüş, bi gızınnan bi kendi galmış. Adam bi zaman sonra üvey ana getirmiş gıza. Üvey ananın da bi gızı varımış. Evde iki gız olmuşlar.

Evde bi inek varımış, o inek de güdülcemiş. Kadın inek gütmeye kendi kızını yollamazımış, adamın kızını yollamış. Bôyün bôle yarın bôle derken kız tarlalâda güneşden kömür gibi gararmış. Kadının kendi gızı da oldumundan garaymış. Kadın:

“Benim kızım gararcek, dünürlē gelmecek.” dēye adamın kızını yollarımış.

Bi de eline kirman verirmiş, kız kirman eğirmiş. Gız inek güdēkene, kirman eğirirkene bi tolaz gelmiş. O tolaz kirmanı goparışın yuvarlaya yuvarlaya bi gayanın dibine götürmüş. Gız arkasından gitmiş, kirman önden gitmiş; gız arkasından gitmiş, kirman önden gitmiş... Gız alēn dēkene gayanın ardından bi kadın gızı eline yapışmış. Gız:

“Deyze bana kirmanımı vē, anam bana çekişir.” demiş.

“Gız yavrım ben seni kirmanını nēneyen? Bi başıma bakivē.” demiş. Kadın o gızı deneyyomuş oysam. Gız da:

“Bakiverēn ya kirmanımı vē. Üvey anam bana āşamleyin çekişir.” demiş. Gız gadına:

“Yat dizime!” demiş.

Gadın yatmış. Kadının başında ilanlā, çıyanlā, bitlē varımış. Biceğiz tiksınmeden o çocuk gırmış o kadının başındakıları. Kadın da:

“Şura gümüş puşarı, şura da altın puşarı. Gümüş puşarında ellēni yıka. Altın puşarına da bandır, yüzüne sür.” demiş.

Gız amanın gümüş puşarında ellēni yıkamış, altın puşarına da bandırmış da yüzüne sürmüşümüş temelli nurlā akmış gızdan. Neyse o kadın gızı kirmanını eline vēmiş. “Hadi gāli git!” demiş o gayanın altındaki kadın.

Āşam olmuş gız değneğini almış, ineğini önüne gatmış, eve gitmiş. Gitmiş ama evin kapısına vāmadan gız parıl parıl ışıldarmış. Altın suyuna bandı ya gāli... Üvey anası:

“Vaa! Sen ne parleyon? Hiç kölgeden, azadın dibinden çıkmadın mı?” demiş. Üvey anası gızı güzelliğini görünce kendi gızına:

“Gızım ben yarın da seni yollayan ineğe.” demiş.

Eskiden gızı gararır dēye inek gütmeye yollamıyomuşmuş. Sabah olunca üvey anası:

“Sen gitmiceñ ineğe, benim gız gitcek.” demiş gıza.

Anası onun eline de vemiş kirmanı. İneği önüne gatmış. Gız gitmiş gitmiş gitmiş, kirman eğirirken bi tolaz gelmiş. Gızın kirmanını yuvarlaya yuvarlaya gayanın altına sokmuş. Gız gayanın arkasındaki gadına:

“Kirmanımı vē!” demiş.

“Ge yavrım, başıma bakıvē de kirmanını verēn.” demiş.

“Yat!” demiş. Gadının başına bakmışımış ilanlā, çıyanlā, bitlē dolu.

“Ben seniñ başına bakman! Ölsem gırman ben seniñ bitlerini, ben tiksindirir.” demiş. Kadın biyol:

“Ge şura bekmez puñarı, şura da gatıran puñarı... Bekmez puñarında ellēñi yıka, gatıran puñarına da ellēñi bandır da yüzüne sürüve.” demiş.

Gız kendini görmeyo tabi. Gızın bi gözleriniñ ağı ıılayomuş. Kadın gıza:

“Al kirmanını al!” demiş.

Åşam olmuş, gız ineği önüne gatmış, eve gidiyomuş gāli. Gızın kendi anası da bekliyomuş “Benim gız da öyle parlecek gelecek.” déye. Anası kapının önüne çıkmış. Kadın bakmışımış, gızı kömür çuvalı gibi gararmış.

“Vaa gız yavrım sen hiç kölgelere oturmadiñ mı? Neden böyle olduñ?” demiş. Gız da anlatmış:

“Ben yün eğirirken bi tolaz geldi. Kirmanımı yuvarlaya yuvarlaya bi gayanın altına sokdu. Ordan bi kadın çıktı. Kirmanımı vē dedim. Kadın da başıma bakıve de öyle veren dedi. Kadının başına bakıydım ilanlā, çıyanlā, bitlē dolu. Ben tiksindirir, ölsem gırman seniñ bitlerini dedim. Kadın da şura bekmez puñarı, şura da gatıran puñarı... Bekmez puñarında ellēñi yıka, gatıran puñarına da ellēñi bandır da yüzüne sürüve dedi.” Anası da:

“Sen de gırıvereydiñ, seniñ yüzün de parlacēdi.” demiş.

Ondan sonra o güzel gıza dñür gelmişlē, kadının kendi gızına dñürcü gelmeyomuş. Gözel gızı vemişlē.

Gelin olukana o gara gızı keydirmiş, yüzüne alı örtmüşlē. Gızın yüzü görülmüyo tabii. O güzel gız da orda galmış, vére ağılarmış.

O gara gızı ata mindirmiş götürmüşlē. Oğlan eve varınca bi bakmışımış
“Benim alcēm gız dēli bu!” demiş. O gara gızı yollayıvemiŝlē gāli.

K.K.44

49. ALTIN GÖLÜ, GÜMÜŞ GÖLÜ

Bir varmış bir yokmuş. Çok fakir bi adam varımış. Zengin bi gızıñ gocası
ölmüş, fakir adamıñ da garısı ölmüş. Bu adamla gadın evlenmişlē.

Fakir adamıñ garısından bi gızı galmışımıŝ. Gız da çok güzelimiş. Gadın
adamıñ gızına bişey vemezmiş. O gızı her gün goyun gütmeye gönderimiŝ. Gız
goyundan geldiği vakit inekleri çıkarımış önüne. Eline biraz ekmek verimiŝ, öyle
gönderimiŝ. Ötekinnē evde bal gaymak yerimiş. Biyol övey anası gıza kirman vemiş:

“Orda otur, kirman eğir. Çul dokūcaz...” demiŝ. Gız:

“Tamam!” demiş.

Başlamış kirman eğirmeye. Biyol da bi tolaz gelmiş. Gızıñ elindeki kirmanı
almış götürmüş gayanıñ altına. Gız kirmanı gayanıñ altından alcen derken nur yüzlü
bi ebe almış kirmanı ordan. Gız:

“Ebeciğim benim kirmanımı vē, benim övey anam vā. Beni eve varınca
döver.” demiş. Ebe de:

“Tamam gızım, şu başımıñ bitlerini ayıklayıve, ben sana kirmanıñı verēn!”
demiş.

Ebe kirmanı vemiş.

“Tamam kirmanıñı vēdim. Gel arka arkaya düşēm, gidēm!” demiş.

Bi yerde gümüş gölüyle altın gölü varımış. Ebe gıza:

“Ŗurda gümüş gölünde abdest al!” demiş.

Altın gölüne de götürünce kaktırıvemiŝ gızı. Düşün de her yanı altın olsun
déye. Ebe gızı elinden dutmuş, sudan çıkarmış:

“Eve varınca anneñ seni dövün.” demiş.

Eve varınca anası gızıñ neresine vurduysa altın dökülmüş. Övey anası demiş
ki:

“Bugün de benim gızım gitcek inek gütmeye. Sen evde iş yapceñ.”

Gıza güzel bi sofrayı hazırlamış. Gız:

“Siz her gün bunnarı mı yéyosunuz? Ben her gün guru ekmek yéyom ya!” demiş.

Gadın gızı yédirmiş, içirmiş. Kendi gızı da elinde kirman eğirirken gine bi tolaz gelmiş. O tolaz gızı kirmanını götürmüş. Ebe dutmuş kirmanı. Gız:

“Ebe kirmanımı vē. Annem eve varınca gızar!” demiş. Ebe de:

“Benim bitlerimi ayıklayıve verēn!” demiş.

Gız ebeniñ bitlerini ayıklamamış. Bi gatıran gölü varımış, bi de balçık gölü varımış. Ebe gıza gatıran gölünde ellerini yıkatmış. Balçık gölüne de kakkırvēmiş. Elini uzatmış da ordan çıkarıvēmiş.

“Hadi git eviñe, eve varınca anañ sana vursuñ!” demiş.

Gız eve varmış. Anası gıza vurdukça gızıñ üstünden gurbağa, geme, solucan dökülürümüş. Anası:

“Ne oldu gızım?” demiş. O da:

“Gatıran gölünde elimi yüzümü yıkadım, balçık gölüne de düşdüm.” demiş.

Öyle olunca kadın ondan sonra öteki gızı dutmuş, kendi gızını dutmamış.

K.K.59

50. DEV KARISI

Bi gız varımış, bi de dev garısı varımış. Bunlar gomsuymuş. O gız devin evine müsafir olmuş. Dev āşam oldu mu homur homur homur gelirmiş. Gız korkarmış. Dev:

“Sen burda oturuyoñ aylak aylak... Benim başıma bi baksañ.” demiş. Gız:

“Ben bilemōn ki!” demiş.

“Bak!“ deyince gız yatırmış devi gucağına. Bütün bitmiş devin kafası. Gız:

“Ay ebe ne güzel saçın vā, ne güzel bitlerin vā seniñ!” demiş.

Gız bitleri öldürüvemiş gāli. En son:

“Yeter gāli yoruludum.” demiş. Dev garısı da:

“Tamam gızım.” demiş. Bi gız dā varımış:

“Ben de geldim, ben de bakēn başıña.” demiş.

Bi de o bakmış devin başına. Biyol:

“Ben bakamam, sade bit seniñ başıñ.” demiş. Dev garısı:

“Bakamazmıñ?” demiş.

“Bakamam!” demiş. Dev garısı:

“Ben yatıyon. Bi gara çay geçer, bi de sarı çay geçer. Çay geçdiği zaman beni uyandırırñ.” demiş.

Dev yatıyomuş yatıyomuş. O sarı çay geçmiş. Gızlā dev garısını uyandırmışlā. Dev garısı bitine ilk bakan gızı almış, çayın başına varmış. Bi bi yanrı bandırmış, bi bi yanrı bandırmış o gızın.

Gız “Korkuyon morkuyon!” dediyse de; “Sus!” demiş dev garısı. En son dev garısı gıza:

“Hadi git gāri. Eve vardın mı anañ sana değneynen vursuñ!” demiş. Gız gidiyo eve:

“Ana değneynen burlarıma vur benim.” déyo. Anası:

“Ne déye vurēn gızım?” deyince, gız “Evine müsafir olduğum dev garısı öyle dedi bana.” demiş.

Anası alıvemiş çıbığı, vurdukca altın yığılmış galmış yere. Anası:

“Bu ne gızım?” demiş. Gızı:

“Ana dev garısı beni çaya yatırdı.” demiş. Gız altınları dakınmış, köye gidiyo:

“Ne bu altın? Nerden bulduñ?” déyolar. Gız:

“Felan yerde bi dev garısı vā. Onuñ başına bakıvediydim. Beni bi suya yatırdı. Bōle altın oldu her yakam.” demiş.

Sıra öteki bakıverene gelmiş. O gız, “Seniñ başlarıñ bitli demiş ya...” Beğenmemiş devi. Dev:

“Burdan gara çay geçer, gara çay geçēken beni galdır.” demiş.

Dev, uykuya yatarımış zaten. Gara çay geçince gız:

“Ebeee kak kak gara çay geçiyo!” demiş.

Dev garısı gızı bi bi yanna yatırmış, bi bi yanna yatırmış.

“Eviñize var bi silkin. Anañ değneynen vursuñ sene.” demiş.

Gız eve gitmiş. Ana:

“Değneynen buralarıma vurcēmişin. Dev garısı öyle dedi.” demiş.

Anası vuruvemişmiş, gızıñ üstünden ayıp bişey dökülmüş. Her yakaya saçılmış galmış. Gız:

“Allāh ne bu böyle? Öteki gıza altın vēmişin. Bu ne böyle?” demiş dev garısına gidip de. Dev garısı da:

“Sen beni beğenmediyseñ ben de seni böyle suya yatırın!” demiş.

K.K.35

51. KÜÇÜK AZRAİL

Üç gız gardeş varırmış. Bunlā her gün işe giderlēmış. İşden gelince de hocaya giderlēmış. Genciñ biri de bu gızlara dakılırmış:

“Ayşeee sepetiñde ne vā?” derimiş. Ayşe:

“Saña ne!” derimiş. Biyol:

“Fatmaaa sepetiñde ne vā?” derimiş. Fatma da:

“Saña ne!” derimiş. Üçüncü gıza da:

“Haticeeee sepetiñde ne vā?” derimiş. Hatice de:

“Saña ne!” derimiş.

Oğlan her gün derimiş, her gün derimiş... Derkene bôle bôle günle geçmiş. Gızlā osanmış oğlandan. Oğlan da en güçcük gıza sevmiş bu arada. Gızlā:

“Biz bu oğlana bi ders verēm.” demişlē.

Mumdan bi gız mummyası yapırmışlā. Mumya insan suretindeymiş. Gızıñ göğsünün oraya da bi şurup şişesi gomuşlā. Gızlādan biri oğlanı hocanıñ oraya çağırıyo. Oğlan gapıyı tırkazlamış açamamış. En son içeri girmiş. İçerisi de garanlıkmış.

Oğlan o gız mummyasına bi sarılmış. Oğlan sarıldığı mummyayı gızıñ kendi sanırmış. Gızlādan biri gıyıdan bağırmış:

“Hocaaam öpdü! Hocaaam sarıldı!” déye. Oğlan:

“Bu gız bana söylenméyo, şuna bi dā sarılıverēn.” déyo.

Sıkıca sarılınca gāda mummyanın kafası düşüveyo. Gızıñ başı düşüverince gāda göğsünün ordan şurup akıyo. Mummyadan şurup akınca oğlan anlıyo:

“Bunun mummyası bu gadā datlıysa kim bilir kendi ne gadā datlıdır.” déyo.

Gızlar tabi gülerək çıkıyolā.

“Sen bizi her gün sıkışdırıyoduñ. Biz sana ondan ötüre oyun oynadık.” déyolā.

Gızlā ders veriyolā ya oğlan uslanmıyo. Gızlara gine her gün laf atıyo. Bu üç gız düşünüyo düşünüyo:

“Biz buna bi oyun dā oynayām.” déyolā.

Üçü bi yemek hazırlıyo. Oğlanı hamama yemeğe çağırıyolā. Gızlā güle oynaya adamı yediriyo, ağırlıyo. Adamın garnı şişdikce şişıyo, şişdikce şişıyo... Biyol gızlā hamamı yakdırıyo. Hamam yandıkca adam kötü oluyo. Garnı şiş tabi. Gızlā da adamı korkuduyo:

“Ezrail geldi, ha geliyo. Şimdi canını alcek.” déyolar.

Adam éyice korkuyo. Bi yandan adam öyle bi sıkışıyo öyle bi sıkışıyo. En son pıııır déye boşalıyo, rahatlıyo. Ondan sonra adam dersini alıyo. Bi daha da gızlarla uğraşmıyo.

K.K.50

52. GÜLLÜ NAZİK

Evel zamanda bi hākim varımış. Hākimin de goñşusu varımış. Goñşusu çok gözelimiş amma fakirimiş gadın. Hākim her gün gidēkene “Hişt pişt!” derimiş. Gadın gocasına demiş ki:

“Şu goñşunun gocası her gün geçēkene bana şişt pişt edıyo.”

Gadınla gocası lafi birleyolā.

“Şu hākime bi oyun dönēm mi?” déyolā, anlaşıyolā.

Hākim sabāle gine “Şişt pişt” dēkene gadın, “Hākim bey bi fakir gāvesi içer misin?” déyo.

Hâkim seviniyo. “Peki peki!” déyo, geliyo. Kadın:

“Sen çal ben oynayan, ben çalen sen oyna!” déyo.

“Benim adım Güllü de Nâzik, tüh efendim seniñ şanıña yazık. Benim adım Güllü de Nâzik, tüh efendim seniñ şanıña yazık...” déye déye oynadıyo hâkimi.

“Samur da kürkleri keyersiñ, herkese fetvâ verirsiñ, tüh efendim seniñ şanıña, yazık tüh tüh tüh...” déyo.

Gadın aynı bunları tekirarlıyo. Hâkim saatlerce oyneyo. Hâkim tabi cekedini mekedini çıkarıyo, asıyo duvara. Altın ağızlığı filan varımış, onu da goyuyo kenara. Hâkim oynâkana oynâkana çısçılbağ galıyo. Kadın gocasıyla anlaşdı ya, adam kapıyı çalıyo. Kadın:

“Gocam uzağa gitdiydi, gelmēcedi.” filan déyo.

Hâkim de korkuyo tabi. Kadın hâkimi, gocaman bi çamaşır keleterine saklıyo. Üsdüne çamaşıruları guyuyo. Hâkim keleterin içinde tavık gibi düneyyo sabaha gadâ. Fakir kadınla gocası bi güzel yatıyo.

Ertesi gün garı goca bi hamal dutuyolâ. Keleterin içinde hâkimi hambalın sırtına veriyolâ. Yolda hambal gidēkene arada bir de şişlerimiş hâkimi.

“Hareç mezet, açılmadan satılılık. Hareç mezet, açılmadan satılılık...” déye bağırıyo hambal. Hâkim de:

“Aman hamal beey. Gütdüğüm gadınıñ eviniñ önüne götür beni. Buralarda alan olmaz.” déyo.

Hâkim geliyo eve, hambala parasını veriyo. Hakimiñ hanımı da hindi bişiriyomuş. “Ne oldu sana Hâkim Bey?” déyo. Hâkim de:

“Hâramilē soydu beni yolda, sorma hanım!” déyo. Hâkimiñ hanımı:

“Şu bişirdiğim hindiyi başıñdan çevirēm de şu fakirlere verēm.” déyo.

Hâkimiñ hem elbisesi hem altın ağızlığı hem de basdonu galıyo fakirlēde. Hem de bişen hindiyi yolleyolâ. Fakir garı goca bişmiş hindiyi de yéyo.

Ertesi gün o fakir adam hâkimiñ basdonu elinde, gözlükleri gözünde, ağızlığı elinde çıkıyo dışarı. Hâkimiñ elbiselēni de keymiş tabi. Hanımı:

“Hâkim bey seniñ elbiselere, seniñ basdona benziyo şo fakir adamıñkılâ.”
déyo. Hâkim de:

“Onlâda da vâdır. Onlâda da vâdır.” déyo hanmına. Dersini alıyo.

K.K.50

53. GENÇLİKDE Mİ GOCALIKDA MI?

Bi adamıñ éyi bi ailesi varımış. İki dene de oğlu varımış. Bi gün rüyasında demişlê:

“Başımıza bi iş gelecek. Gençliğinde mi gelsin, éhtiyarlığında mı gelsin?”

Adam o gün söylenmemiş. İkinci gün rüyasına gine girmişlê:

“Başımıza bi iş gelecek. Gençliğinde mi gelsin, éhtiyarlığında mı gelsin?”

Adam gine söylenmemiş. Sormuş eşine dostuna. Eşi dostu da:

“Ehtiyarlığında gelmesin, gençliğinde gelsin ne gelise de!” demişlê. Üçüncü gün adamıñ rüyasına girmişlê, gine aynısını demişlê:

“Başımıza bi iş gelecek. Gençliğinde mi gelsin, éhtiyarlığında mı gelsin?”

Biyol adam:

“Ne gelcêse gençliğimde gelsin!” demiş.

Sabâla kakmışlar. Bi haber gelmiş “Eviñ yandı!” déye. Bi haber dâ gelmiş “Tarlañ yandı!” déye.

Adamıñ evde hanımı varımış. Ordan da kervancılâ gelir geçerimiş. Kervancılâ susamış:

“Şu evden bi su isdeyelim.” demişlê, kapıyı çalıp su isdemişlê.

Adamıñ hanımı da gayet güzel bişeyimiş. Gadın kapıya çıkınca gadar kervancılar gadını beğenmiş. Kervanbaşına:

“Len şurda bi hanım var, şöyle güzel böyle güzel...” demişlê. Kervanbaşı: “Alıñ gelin o gadını!” demiş.

Kervancılâ gitmiş, gadını dutmuşlâ. Guymuşlâ bi çuvala. Alıp gitmişlê. Adam eve gelmiş. İki çocuk vâ, başka bişey yok. Adam:

“Ne yapēn ben şimdi? Ben burdan gidēn!” demiş.

İki çocuğunu almış, yola düşmüş. Gidēken gidēken bi çaya gelmiş. Çocukların ikisini bir çaydan geçirecek. Birini çayın bi yakasında bırakmış. Ötekini gucaklamış, çayın öte yakasına geçirmiş. Tekrar geri dönmüş, bu yakadakını gucaklamış. Çayın orta yerine gelince gāda bi ayı gelmiş, o gıyıdaki çocuğu gucaklamış ormana gitmiş. Çocuğumu ayı gaçırdı déye öte çırpınıkan beri çırpınıkan öteki oğlan da çayın içine düşmüş. Onu da su götürmüş. Adam dikelmiş galmış.

Gide gide gide bi şehere varmış. O memlikatın pādişahının gıyına hizmetçi durmuş. Başka türlü geçincek yer bulamamış. Ayı götürdüğü çocuğu almış vāmiş, ine guymuş. Orda inde beslerimiş. Beriki suyun aldığı çocuk da sürüklene sürüklene bi değirmene vāmiş. Değirmencilerin de çocuğu yoğumuş. Onlā o çocuğu orda böyütmüşlē, bayıtmışlā, okutmuşlā... Çocuk on sekiz yirmi yaşına gidince gadar anasını buvasını sormuş. Değirmenci:

“Böyle oldu böyle oldu...” déye anlatmış. Öyle olunca çocuğun ağırına gitmiş.

“Ben anamı buvamı bulcen!” demiş, yola çıkmış.

Öteki çocuğu gaçıran ayıyı da avcılā vurmuş. Çocuğu ordan çıkarmışlā. O da:

“Anamı buvamı bulcen!” déye yola çıkmış.

İki gardeş yolda birleşmişlē. Biri demiş:

“Nereye gidiyon sādıç?” O da:

“Anamla buvamı bulcen!” demiş. O sormuş ötekine biyol:

“Sen nereye gidiyon sādıç?” O da:

“Ben de anamla buvamı bulcen.” demiş.

İki gardeş birbirini bulmuşlā gāri. Vara vara varmışlar bi pehlivan güreşine. O da buvalarının hizmetçi olduğu o şehirdeymiş. Onu güreşdiriken onu güreşdiriken:

“Burda iki yabancı var, çıkarām!” demişler.

Oğlanları meydana çıkarmışlar. Hepiciğini yıkmış bu iki oğlan. Pādişah demiş ki:

“Bunlar benim aslanım olsun!”

Oğlanlar pādiřahıñ gıyına girmişler. Gelelim anasına. Ođlanlarıñ anasını pādiřah kervancılardan almış. Pādiřah gadınıñ gıyına vācak olurmuş, bi dene aslan apışırımış. Pādiřaha doğru ağzını açar kükrerimiş. Pādiřah aslanıñ korkusundan gağarımış. Hanımıñ gıyına gelememiş.

Durukan durukan pādiřah ölmüş. Ölünce gadar tellal çağırımışlar “Kim pādiřah olmak istiyosa gelsiñ.” déye. Herkes toplanımış meydana. Bi guş salālarımıř. Guş kimiñ kafasına gonāsa pādiřah o olcek. Pādiřahıñ hizmetcisi da çıkmış o meydana. Guş öte dönmüş beri dönmüş gelmiş pādiřahıñ yardımcısıñın kafasına gonmuş.

“Olmaz bunu, saylamayız.” demiřlē.

Goyvemiřlē guşu gine. Guş öte gitmiş beri gitmiş. Gelmiş gine adamıñ kafasına gonmuş.

“Bu gāri pādiřah!” demiřlē.

Pādiřah olmuş o hizmetkār. Eee tabi pādiřah bekār...

“Everēm seni pādiřahım!” demiřlē. O da:

“Everiñ!” demiş.

“Burda bi hanım vā. Eski pādiřah gıyısına varınca bi aslan çıkiyomuş apışıp da. Eski pādiřah bunu alamamış. Bi de sen var yanına.” demiş.

Pādiřah varmış hanımıñ gıyına. O gocası olduğunu bilmiş, o da garısı olduğunu bilmiş. Tekirar evlenmişler.

“Bizim çocuklar nolduyku?” demiş hanımı pādiřaha.

“Len bu şherde iki yabancı gardeş vā!” demiřlē.

Pādiřahla hanımı bakmış onlā da çocukları. Hepsi aşağı yokarı yirmi sene sonra birleşmiş. Barabar olmuřlā gine. Eski durumlarına gelmiřlē.

K.K.52

54. GENÇLİKDE Mİ GOCALIKDA MI? (1. VARYANT)

Eveli bi Hacı Mēmed Ağa varımış. Adam ileri gelenlerdenimiş. Rüyasında:

“Hacı Mēmet Dayı bařıña bi iş gelcek. Gençliđiñde mi gelsiñ, gocalıđıñda mı gelsiñ?” demiřlē. Mēmed Ağa da:

“Hanımına sorēn bi!” demiş.

Sabah olunca Mēmed Ağa hanımına sormuş:

“Gece rüyamda baņa sordulā. Başıña bi iş gelecek, gençliğinde mi gelsiņ, gocalığında mı gelsiņ dedilē. Bi dā gelirlēse rüyama. Ne déyen?” demiş. Kadın da:

“Ne gelcēse gençlikde gelsiņ. Gocalıkda zor olur.” demiş.

Ertesi gece gene rüyasında:

“Hacı Mēmet Dayı başıña bi iş gelecek. Gençliğinde mi gelsiņ, gocalığında mı gelsiņ?” demişlē. O da:

“Gençliğimde gelsiņ. Gocalığımda napaşın? Ne gelcēse gençliğimde gelsiņ!” demiş.

Allah tarafından hemen adamıñ evine ateş düşmüş. Yalnız bunlarıñ iki de oğlu varımış. İki oğlanlarını almışlā, evden kaçmış varmışlā.

“Nere gidēm? Nere gidēm?” derkene bi köye varmışlā.

Mēmed Ağa o köyde sığır çobanı olmuş. Hanımı da çamaşır yıkar öyle para kazanırımış. Bu köyde yaşarka bi de at üstünde gezen bey varımış. Bu bey gadına çamaşırılarını getiririmiş. Kadın beyiñ çamaşırılarını yıkarkan yıkarkan bey Memed Ađanıñ hanımına vurulmuş.

Bu bey bi gün Mēmed Ađanıñ hanımını almış da gitmiş. Geride iki güçcük oğlu galmış. Mēmed Ağa:

“Ben gari buralāda duraman. En iyisi ben de başka bi yere gidēn.” demiş.

Mēmed Ağa bi çayıñ kenarına vāmış. İki dene çocuğu çayıñ öteki yakasına nasıl geçirecek. Çocuđuñ birini bi yanna gomuş. Birini çayıñ öteki yakasına gomuş gelmiş. Bu yakasına geçince gāda çocuđuñ birini gurt götürmüş. Öteki çocuk da değirmen oluğuna inēkene arka kaçmış.

Deđirmeniñ nōbetçisi gezinirkene bi bakmışımış, suyuñ yüzünde bi oğlan çocuğu geliyo. Nōbetçi çocuğu almış gelmiş değirmene. Mēmed Ağa çocuklarıñ ikisini de gaybedince eli boş galmış. Ođlanlarıñ birini gurt götürmüş, biri suya düşmüş. İnsanođlunuñ başına herşey gelir ya... Gitmiş gitmiş bi köye vāmış. Bi goca gariya:

“Böyük Ana beni misafir alır mısınız? Hanım bôle oldu, çocuklā bôle oldu déye anlatmış.” Gadın da:

“Alēn yavırım. Tanrı misafiri alınma mı?” demiş.

Adamı içeri almış. O gün de o memliketiñ pādişahı seçilcēmiş. Gadın:

“Oğlum tellallā dolaşıyo. Evlēde kimse galmicēmiş. Sen de git meydana.” demiş.

Mēmed Ağa meydana gitmiş. Şöyle bi yere çönmüş. Gövercin uçurceklēmiş. Gövercin kimiñ başına gonarsa onu pādişah seçceklēmiş.

Gövercini bi uçurmuşlā, pır pır pır pır doğru Mēmed Ağanıñ üsdüne gonmuş.

“Bu köylü parçası mı pādişah olcek?” demişlē.

Gövercini bi daha uçurmuşlā. Gine pır pır pır pır Mēmed Ağanıñ üsdüne gonmuş. Üçüncüye uçurup da gine Mēmed Ağanıñ üsdüne gonunca “Getiriñ, enki olsun pādişah!” demişlē.

Mēmed Ağa’yı pādişah seçmişlē. Keydirmişlē, guşatmışlā pādişah etmişlē. Mēmed Ağanıñ oğlanları götürenlē böyütmüşlē, onlā da asker olmuş. Babalarının pādişah olduğunu, onuñ askeri olduklarını bilmiyolāmış.

Mēmed Ağanıñ hanımını gaçıran bey gurbete gitcēmiş. Pādişah’a gitmiş, hanımını beklesin déye iki asker istemiş. Pādişah da iki askeri bu beyiñ hanımınıñ çadırınıñ etrafına nöbetçi etmiş. O askerlē de aralarında gonuşurlarımış. Biri:

“Benim buvam varımış. Beni suyuñ üstünden geçirikene beni gurt götürmüş. Gurdu avcılā vurunca beni bi avcı böyütmüş. Anamı da beyiñ biri gaçırmış.” demiş. Öteki de:

“Beni buvam su arığına düşürmüş. Beni de değirmenci böyütmüş. Anamı da bi bey gaçırmış.” demiş.

Gadın da çadırıñ içinde dinlēmiş oğlanları. Gadın, askerleriñ kendi çocukları olduğunu anlayınca çağırmış içeri:

“Oğlum siz benim evlādımsınız.” demiş.

Oğlanlā seyirtmiş, gadın oğlanlarını gucağına basmış. Sarılmışlā, uyumuş galmışlā üçü bir. Bey bi gelmişimiş hanımınıñ bi golunda bi asker, öteki golunda bi asker yatıpduru. Gitmiş pādişaha:

“Seniñ askerlê benim hanımın goynunda yatıpduru!” demiş.

Pâdişahla bey çadıra gitmiş. Kadınla oğlanları da uyanmışlâ. Kadın pâdişaha:

“Bunlâ benim evlatlarım. Benim başıma bunlâ bunlâ geldi.” demiş. Pâdişah da beye:

“Kırk gatır mı isdēsiñ? Kırk satır mı isdēsiñ?” demiş. Bey de:

“Kırk gatır isderin!” demiş.

Pâdişah beyi, kırk gatırın guyruguna bağlatmış, gatırların da gıçına bi çımkı vurmuşlâ. Ondan sonra pâdişah hanımını, oğlanlarını almış. Yaşamış gitmişlê...

K.K.67

55. PARMAK ÇOCUK

Eveli zaman içinde kalbur saman içinde bi barmak çocuk varımış. Adı da barmak çocuğumuş. Çok akıllıymış bu çocuk. Herkes istemeye gelmiş bunu. Ailesi de fakirimiş barmak çocuğun. Zenginiñ biri:

“Saña şu gadâ para veren, bu barmak çocuğu bize vê.” demiş. Babası:

“Satmayız!” demiş ya barmak çocuk fısıldamış:

“Baba vê beni. Ben sizi bulurun. Giden de bizim birez paramız olsun.”

Babası da satmış çocuğu öyle olunca. Ödan almışlâ çocuğu gitmişlê gitmişlê barmak çocuk:

“Benim canım çok sıkıldı. Sen beni fesin tepesine goy, ben orda etrafi seyredēn gidēn!” demiş.

Gidiyolarımış gidiyolarımış barmak çocuk o fesin tepesinden atlamış, otun arasına saklanmış. Öte arayıvemişlê beri arayıvemişlê, gece sabaha gadak aramışlâ, bulamamışlâ... Gündüz āşama gadak aramışla, bulamamışla... Geri vāmışlâ:

“Biz çocuğu gaybetdik, parayı veriñ!” demişlê. Barmak çocuğun babası da:

“Ne parası? Siz benden çocuğu aldınız, gitdiñiz. Gaybetmeyeydiñiz!” demiş.

Barmak çocuğun saklandığı otların oraya birisi inek gütmeye geliyo. İnek yayılırka yayılırka o barmak çocuğu yiyo. İneğin garnına gidiyo barmak çocuk.

Ödan ineğin ğarnına gidince ineğin sahibi dönüp geliyo, ineği dama bağleyo. Adamın hanımı ineğe yeygi dökmeye gidiyo, birez saman veriyo. Barmak çocuk ineğin ğarnından:

“Yeter gariiii saman veme... Yeter gariiii saman veme...” déyo.

Ğadıñ iki yanna bakıyo, kimse yok. Korkuyo, çığırıp da gidiyo. Ğadıñ:

“Adam adam bizim inek söyleniyo.” déyo gocasına. Gocası:

“Len ğarı delirdiñ mi? İnek söylenir mi?” déyo. Adam geliyo dama:

“Aaa benim sarı gızım, maya gızım!” déyo, ğarnını okşuyo ineğin.

“Acık az okşa bakām.” déyo barmak çocuk ineğin ğarnından.

Adam gine iki ğıyına bakıyo, ineğin ağzına bakıyo. Ne olduğunu anlayamayo.

“Bizim inek delirdi.” déyolā, ineği kesiyolā. Etlerini yokarı çıkarıyolā. Camı da açıyolā et kokmasıñ déye. Ordan barmak çocuk camdan ğacıyo. Tüngülüyo, anasını babasını buluyo. Yaşayıp durular.

K.K.56

56. DEVLE KÜÇÜK KIZ

Eveli zaman içinde kalbır saman içinde bi adamın hanımı ölmüş. Adam da evlenmiş. Evlendiği hanımın da bi gız çocuğu varımış. Ğadıñ o adamın gızını gatiyen istemeyo. Kendi gızını çok seviyo. Adamın gızını irezil ediyo. Böyün bôle yarın bôle gız baya yedi yaşına falan gidiyo. Ğadıñ adama deyoku:

“Dağın başında bi gulube varımış. Seniñ gızı oraya goyām gelēm.” Adam:

“Ya hanım olur mu?” déyo. Ğadıñ da:

“Olur. Öda birine tembih ediveriz. O bi çanak çorba getiriveri. Seniñ gız orda büyür gidē.” déyo.

Adam gidiyo, gızını gulubeye goyup geliyo. Ödan ğaranlık ğavışıyo, gız çocuğu baya korkuyo. Gulubeye bi adam geliyo. Gıza bi tas çorba getiriyo. Gız çorbayı içerkene bi fare geliyor:

“Bi ğaşık vē!” deyince gız çorbasından veriyo fareye.

Derken bi dev çıkıp geliyo gulubeye:

“Hadi senle körebe oynayām!” déyo. Gız da:

“Oynayām!” déyo. Dev:

“Eveli ben seni yakalayen.” déyo. Gızın eline zil veriyö. Gız çocuğu gaşcak dev govalacak ya hemen o fare çıkıp geliyo.

“Sen git kapının arkasına saklan, zili bana vē.” diyo.

Dev öte gidiyo, beri gidiyo gatiyen gız çocuğunu yakalayameyo. Fare yakalanı mı? Dev fareyi gız sanıyo, sabaha gadā govalayo. Dev şaşırıyo...

“Ben gözümü gerdim, şimdi sen gözünü ger!” déyo gün doğarkana gız çocuğuna.

Dev o gız çocuğunun gözünü geriyo.

“Aç eteğini” déyo.

Gız bôle eteğini açıveyo. Dev bi silkiniyo, gız çocuğunun bi etek altını oluyo. Gız goşa goşa evlerine geliyo.

“Anne ben geldim, anne ben geldim. Eteđimde altın getirdim.” déyo. Kadın bakıyo gıza:

“Hah benim gızım senden daha çok altın getiri.” déyo. Ertesi gün kadın kendi gızını oraya, gulubeye goyup geliyo. Gıza bi tas çorba geliyo. Fare çıkıp geliyor:

“Bi gaşık vē!” déyo.

Bu gız fareniñ alnının ortasına bi gaşık çıkarıveyo:

“Zikkım ye! Anca çorbam kendime yetcek.” déyo.

Fare de gidiyo. Kadının gızı çorbayı siliyo sıkıyo, bi güzel yiyo. Ödan dev geliyo:

“Hadi senle kör ebe oynayām!” déyo. Gız “tamam” déyo.

Dev kendi gözünü geriyo. İki adım atmadan gızı yakalayo. Ödan sabaha gadā duruyolā. Sabah olukana dev:

“Aç eteğini, yum gözünü!” déyo. Bi silkiniyo dev gızın eteğine. Gızın eteği hep daş oluyo. Gız Ödan gidiyo. Daşları da dökmeyo. Gide gide altın olcek sanıyo. Geliyo:

“Anne ben geldim.” déyo. Anası:

“Amanıñ vay yavrım geldi. Bir etek altın getirdi.” déyo.

Gelse bakseyki etek daşla dolu. Ondan sonra adamıñ gızınıñ gıymatını biliyo. O gadā irezil etmeyo. Yaşayıp durulā.

K.K.56

57. DOKUZ OKKA

Eveli bi varmış bi yoğumuş. Bi dokuz okga varımış. Dokuz okganıñ memlikatına bi dev garıkmış. Devlē insan yerimiş. Her gün o memlikatda bi çeşmeniñ başına bi çocuk bırakırlarımış o dev için. Dokuz Okga:

“Ben beklicen bugün nöbeti.” demiş, gitmiş.

“Ooo Dokuz Okga sen mi geldin böyün bize nasip?” demiş dev. Dokuz Okga:

“Ben geldim ben geldim... Seniñ başına ne gelecek gösderiveren.” demiş dev’e.

Dokuz Okga eline bi topak norcuk almış. Bi de bi çoban ossurdan almış. Dokuz Okga dev’e:

“Sen madem guvvatlısın şu ak daşdan bi su çıkar bakām da görēm.” demiş.

Dokuz Okga bi sıkdırıyo elindeki norcuğu, şapır şapır su damleyo. Elinden atıyo bi kenara norcuğu. Dev sıkdırivemiş daşları, ovalayıverimiş, un edermiş. Amma su çıkmazmış. Dokuz Okga:

“Peki bunda yenildin. Gara daşdan duman çıkar.” demiş.

Dokuz Okga bi sıkdırıyo çoban ossurdanı, duman çıkıyo. Hemen onu da atıyo öte yanna. Dev öte uğraşıveriyo beri uğraşıveriyo olmeyo. Gara daşdan duman çıkmıyo. Dev soruyo:

“Sen bizim memlikete gidemiñ Dokuz Okga?” Dokuz Okga da:

“Giderin, sizden korkum mu vā?” déyo.

Dokuz Okga devin sırtına biniyo, gidiyolā. Devler diyarına varıyolā. Öteki devler:

“Len sen bunu ne getirdin?” déyo. Dev de:

“Aman sizin bildiğiniz gibi değil bu Dokuz Okga!” déyo.

Dokuz Okga bi zaman devlerle ekmek elden su gölden yaşeyo. Devlê düşünüyö:

“Bunu nasıl öldürēm, nasıl öldürēm?” déye... Devlê gazez etmişler tabi.

Demişler ki:

“Gece gaynar su gaynadırız. Eviniñ içine bi dökeriz. Buñalır gene geberir bu.”

Dokuz Okga da dinlemiş bunları. Hemen suyuñ gelmeyeceği yüksek bi yere çıkmış. Sābale gelmişler. Bunun evine girmişler.

“Acaba bizim Dokuz Okga öldü mü?” demişler.

Dokuz Okga çıkmış dışarı. “Ne oluyo?” demiş. Devler:

“Biz seniñ haliniñ hatırını sorām diye geldik.” demişler. Dokuz Okga:

“Ne hali hatırı olcek? Dün benden bi ter boşanmış, eviñ içi dolmuş.” demiş.

Devler:

“Bizim bu gadar gaynatdığımız su ter yerine geçiyo demek ki...” déye gonuşmuş aralarında. Devler Dokuz Okga’yı getiren dev’e:

“Nēden bulduñ geldiñ sen bunu?” demişler.

Bi zaman geçmiş. Gine başlamışlar düşünmeye:

“Nasıl öldürēm, nasıl öldürēm?” diye. Demişler ki:

“Gece vakti verēm gılcı sırtına, öldürēm.”

Dokuz Okga yatağını kendi yatıyo gibi düzeltmiş. Devlê gece geliyo. Veriyolā gılcı, veriyolā gılcı...

“Bu öldü ya, bu gadā tahammül mü olur?” diyo, gidiyo. Sabāle gine geliyo. Dokuz Okga:

“Tıkır tıkır kim o gelen?” déye bağıriyo, çığıriyo.

“Biz seniñ haliniñ hatırını sorcēdik.” déyolar. Dokuz Okga da:

“Sizin ne gadā çok pireniz varmış. Böyün pirlēden uyuyamadım.” demiş.

Devler:

“Bizim gılıç adama pire ıssırığı yerine geçiyo. Nasıl oldu bu?” demişlê.
Devler en son:

“Sen memlikatına gidemiñ?” demişlê. Dokuz Okga:

“Ben néye gitcen? Siz çalışçeniz ben yécen.” demiş. Devler:

“Saña bi sandık altın vēsek gidemiñ?” demişler. Dokuz Okga da:

“Giderin, gitmemin bi sandık altın veriseniz.” demiş.

Dokuz Okga sandığı nasıl kaldırcak tabi? Dokuz Okga’yı getiren devin sırtına sandığı sarıyolâ. O da sandığın üstüne biniyo. Ha bakām yola düşüyolâ. Dokuz Okga geliyo evine. Çocuklara:

“Aman oğlum korkak olduğunuzu belli etmeñ, bunlâ bizim kökümüzü kesêlê.” demiş Dokuz Okga.

Neyse avlıdan girince dev soluk alınca gadâ çocuklâ havaya kakmış. Dokuz okganın çocuğunun biri düşmeyen diye tavana kırıslere yapışmış. Dev demiş ki:

“Bu napıyo?” Dokuz Okga da:

“Ne yapcek mertek kökleyo, seniñ kafaña vurcek.” déyo. Dev kan revan içinde gaçıyo. Yolda bi tilkiye denk geliyo. Tilki dev’e:

“Ne oldu len?” déyo. Dev:

“Bôle bôle oldu.” déye anlatıyo. Tilki:

“Len ben onu hem döverin, hem siziñ altınları alıverin.” demiş. Tilki:

“Korkuyosañ guyruğuma yapış, ben seni götürüveren oraya.” demiş. Dev tilkinin guyruğuna yapışmış. Dokuz Okga bakmış tilki geliyo, peşinde de dev...
Demiş ki:

“Tilki bizim foyamızı ortaya çıkarcek. Ne etsek?”

Dokuz Okga boş gaz yağı tenekelerini yığmış merdimanın gaşına. Boyuna yığarımış. Tilkiyle dev geliken bi dekme vuruyo. Tangır tungur edince gadâ dev gaçıyo. Tilki zaten sinek gadâ şey. Bi bi duvara çarpıyo, bi bi duvara çarpıyo. Parçalanıp galıyo. Dev de demiş ki:

”Hele Dokuz Okga’nın atdığı bomba tilkiye denk gelmiş. Baña denk gelse ölcêdim.” demiş.

Dev ordan ha bakām devleriñ diyarına varıyo:

“Ne oldu?” déyolā.

“Bôle bôle oldu.” déyo. Dev:

“Dokuz Okga’nın üç aslanı varımış. Kimisi mertek kökleyo, kimisi... Onlādan gurtuldum, bi tilkiye gandım. O da bôle bôle oldu. Dokuz okga bi bomba attı. Hele ki tilkiye denk geldi. Yoksa hasret gitcēdik.” demiş.

K.K.57

58. BALBÖYREK

Bi varımış bi yoğumuş. Eski zaman içinde bi hökümdar varımış. Hökümdarın çoluğu çocuğu olmamış. Düşmüş yola. Gidēke gidēke dervişiñ birine denk gelmiş. Çoluk çocuğum olsun déye o dervişe okutēn demiş.

“Benim çoluğum çocuğum olmuyo.” demiş.

Derviş hökümdara bi elma veriyo:

“Elmanın içiniñ yarısını kendiñ yéceñ, yarısını hanımın yécek, gabıklarını da beygiriñe vē.” déyo.

“Seniñ bi oğluñ olcek. Adı Balböyrek olcek. Beygirden de bi tay olcek. Onuñ da adı Beñliboz olcek.” déyo. Hökümdar:

“Tamam!” déyo.

Zaman geliyo hökümdarın çocuğu oluyo. Adını Balböyrek goyuyo. Dervişiñ tenbihi ya... Beygir de tayleyo. Oña da Beñliboz déyo. Hökümdarın hanımı ölüyo. Gel zaman git zaman hökümdar kendine bi eş areyo. Yeni hanım da çocuğu çekeméyo.

“Ben bu oğlanı nası öldürün, nası öldürün?” déye düşünüyo. Cazı garılādan biri örgediyo.

“Sen bu oğlana yemek bişir zehirli, yésiñ. Öyle öldür.” déyo.

Çocuk okuldan geliyo. Okuldan gelikēne, eve girmeden Beñliboz’uñ yanına gelirmiş. Balböyrek bakmış ki Beñliboz’uñ gözünden yaş geliyor:

“Ne oldu Beñliboz’um?” demiş. Beñliboz:

“Şimdi seniñ önüne zehirli yemek goyceklē. Yersen ölceñ.” demiş. Balböyrek:

“Yemezsem?” demiş. Beñliboz:

“Yemezsen olmaz. Yér gibi yap da kediye verive.” demiş. Övey anası:

“Hoşgeldiñ oğlum. Saña şöyle yemeklē yaptım. Böyle yemeklē yaptım.” déye yağ yakıyo Balböyrek’e.

Çocuk etden yer gibi ediyö da kediye veriyö. Kedi sofranıñ kenarında gıvrışıp galıyo. Balböyrek:

“Ana seniñ aş da ne gadar gözelmiş.” déyo.

O gün gurtuluyö Balböyrek. Ertesi gün okuldan gene geliyo. Beñliboz’uñ yanına uğreyö. Bakıyo ki Beñlibozuñ gözünden gine yaş geliyo. Balböyrek:

“Ne oldu Beñliboz’ um?” déyo. Beñliboz:

“Şimdi saña bi elbise yapıdılā. O gadā güzel ki, o gadā güzel... Ama sen onu keydiñ mi hemen ölürsün. Sen öldükden sonra beni de öldürülē.” demiş. Balböyrek:

“Keymezsem?” demiş. Beñliboz:

“Keymemek olmaz. Elbiseyi eliñe almadan bi deyneğini ucuna dut. Neçe ölüm isdeyen éhtiyarlā vardır. Onlara bürüleyivē, onlā ölür.” demiş.

Balböyrek eve gelmiş. Övey anası:

“Aha oğlum sana şöyle elbise yapıdırıvēdim, böyle elbise yapıdırıvēdim.” déyo. Balböyrek de elbiseyi alıyo. Gidēke gidēke gidēke yolun kenarında bi éhtiyar görüyo. Ehtiyar yalvarıyo:

“Yarabbi bana ölüm vē, Yarabbi bana ölüm vē...” déye.

Balböyrek éhtiyarın üsdüne o elbiseyi örtüveriyö, éhtiyar ölüyo. Ertesi gün geliyo Balböyrek okuldan gelirken Beñliboz’uñ yanına gidiyo. Bi gün önce beygiriñ gözünden yaş geliyömuş, biyol gan gelmeye başlamış. Balböyrek Beñliboz’a:

“Noluyö bugün?” demiş. Beñliboz:

“Şimdi beni kesceklē. Övey anañ hastalanmış ölcemiş. Benim böğrekleri yerse iyi olcemiş. Yemezse ölcemiş.” déyo. Balböyrek:

“Kesdirmezsem?” demiş. Beñliboz:

“Kesdirmemek olmaz. Tam beni onlā yatırıp kescekləri zaman Beḡliboz Beḡliboz olalı, Balböyrek Balböyrek olalı binip de şöyle bi gezemedim de. O zaman boban beni goyveri.” demiş.

Beḡliboz’uñ olcekleri Balböyrek’e deyvediğini anlamışlā. Ondan kesceklərimiş. Balböyrek eve gelmiş. Övey anası gari hasta olmuş. Döşsek möşek yatarımış. Tayı getirmişlē, kesceklərimiş. Oğlan:

“Beḡliboz Beḡliboz olalı, Balböyrek Balböyrek olalı binip de şöyle bi gezemedim ona yanarın.” demiş.

Balböyrek’iñ bobası merhametliymiş. “Goyven atı!” demiş.

Atı çözüyolā, Balböyrek Beḡliboz’a biniyo, bi gidiyo. O köye gelmeyo ondan sonra. Oğlan övey anasından gurtulunca gadā bi memlikata varıyo. O memlikatda boyuna ok atālarımış bi gavağı devircez déye. O gavağı deviren pādişahıñ gızını alcekmiş. Balböyrek:

“Len bi yay da bana veriñ de bi de ben atēn.” demiş.

“Len biz deviremeyoz o gavağı, sen nası devirceñ?” demişlē. O da:

“Veriñ birini de görüñ!” demiş.

Balböyrek bi ok atıyo gavağı deviriyo. Balböyrek gızı alıyo, geliyo bobasının evine. Övey anası:

“Ben seni dedeñiñ gılcına gitdi sandıydım. Bu kılçıklı gıza mı gitdiydiñ?” déyo. Balböyrek de:

“Dedeñiñ gılcı nēde?” déyo. Övey anası:

“Felan yēde felan zindanda, alameyoz.” déyo. Balböyrek çıkıyo:

“Balböyrek isdeyen çıksıñ meydana!” déyo.

Otuz dokuz kişi çıkıyo meydana. Bi de kendisi biniyolā atlarına, o zindana varıyolā. Oğlanıñ arkadaşlarını, oğlanı o zindana atıyolā. Balböyrek orda durukan, bi bezirgannan gonusurkan zındancınıñ gızı Balböyreğ’iñ sesini duymuş.

“Balböyrek olan hangıñız? Çıksıñ bakēn.” demiş.

O, “Ben Balböyreğ’in!” O, “Ben Balböyreğ’in!” demiş. Zındancınıñ gızı:

“Ama bi sorum vā. Eğer soruya doğru cevap veriseniz ne alâ, veremezseniz kellenizi alırım!” demiş.

Balböyrek uyuyomuşmuş. Bi dürtükleyolâ uyanıyo. Zındancının gızı soruyo:

“Ben saña varısam evela onu mu öpēsini? Yoksa beni mi öpēsini?” demiş. Balböyrek:

“O benim ilk gözümün ağrısı, evela onu öperin!” demiş.

Balböyrek eğer gıza aldanıp da “seni öperin!” deseymiş gız Balböyreğin kellesini alcemiş. Balböyrek:

“Benim burda askerlê var. Seniñ bobañ neden korkar?” déyo. Zındancının gızı:

“Benim bobam bi tek yangından korkâ. Başka da bişeyden korkmaz.” déyo. Balböyrek:

“Yaban ellerde galdım muttazır

Canımı almaya Gızılırmak hazır

Yetiş Beñlibozum yetiş

Akgavak gızı gidiyo elden” demiş.

Akgavak gızı da beygiri sevméyomuş, beygire éyi bakmamış. Ondan ötürü Beñliboz gıynaşmamış. Balböyrek:

“Yaban ellerde galdım muttazır

Canımı almaya Gızılırmak hazır

Yetiş Beñlibozum yetiş

Yar gidiyo elden”

Balböyrek biyol zındancının gızına demiş ‘yâr’ diye. Beñliboz gine gıynaşmamış. Balböyrek:

“Yaban ellerde galdım muttazır

Canımı almaya Gızılırmak hazır

Yetiş Beñlibozum yetiş

Canımı almaya cellatlā hazır”

déyo. O zaman at doğruluyo, varıyo. Balböyrek hemen ata binen déyo. Benliboz:

“Benim her tarafım yara.” déyo.

Balböyrek Benlibozun üsdüne bi örtü örtüyo. Örtü kirlenceğine parlarımış. Ordan Balböyrek ata biniyo, gaçıyo. Geliyo, köyde ne gāda goyun, geçi, dombey varsa alıyo. Hepsiniñ başına bi ışık dakıyo. Camızlā sudan korkmaz ya onları deñize sürüyo. Geçilē dağdan, goyunlā ovidan, dombeylā sudan geliyo. Balböyrek pādişaha gidiyo:

“Burda benim dedemiñ gılcı varımış. Onu vēceñ.” déyo.

Pādişah düşünüyo, vezirine soruyo:

“Ne yapām?” déyo. Veziri:

“Pādişahım seniñ gılca ihtiyacıñ mı vā? Ver de gitsiñ mādem.” déyo. Balböyreğini askerleri de esir tabi. Zındanda otuz dokuz kişi olunca pādişah:

“Adamıñ biri nēde?” demiş.

Balböyreğini dombeyleri, goyunnarı, geçileri garanlıkda yangın gibi görünürmüş. Pādişah da yangından korkuyo tabi. Balböyrek:

“Ya o otuz dokuz yiğidiñ yanına gızıñı vēceñ. Ya da sen de yanceñ, ben de yancen. Garişmam!” déyo. Pādişah gine soruyo vezirine:

“Ne yapām?” déye. Vezir de:

“Sen nasıl olsa gızıñı bi yere vēmiceñ mi? Bundan iyisine mi vēceñ? Vē gitsiñ!” déyo.

Balböyrek gızı alıyo, esirlerini alıyo. Geri geliyo memlikata. Sabāle kaksalā bi baksalā ovidaki goyun, dağdaki geçi, deñizdeki dombey... Garanlıkda pādişah o hayvanların tepelerindeki ışıkları yangın geliyo sanmış.

“Vay biz nası vēdik gızı?” déye dövünmüş.

K.K.57

59. MELİKŞAH

Bi varımış bi yoğumuş. Bi hökümdar varımış. Onuñ da çocuğu olmuyomuş. Erişmişlēden birine gitmiş. O da buña elma veriyo.

“Elmayı kendiñ yéceñ. Gabıgını atıña yedirceñ. Oğlanıñ adı da Melikşah olcek.” déyo.

Zaman geliyo, hökümdarıñ aynı dediği gibi oğlu oluyo. Adını Melikşah goyuyo. Hökümdarıñ atı da bi tay doğuruyo. Melikşah böyüyüp yetişme çağına geliyo, babası ölüyo. Anası başka birini seviyomuş. Sevdiği adam da:

“İlle bu oğlanı öldürēm.” demiş. Anası:

“Ben bunu öldüremen.” demiş.

Anası düşünüyo düşünüyo oğlanı yabana yolleyo. Deyoku:

“Felan yerde bahçede ağlayan narınan gülen ayva varımış. Sen kız gardeşiñe ondan al gel!” déyo. Oğlan:

“Peki!” déyo.

Atına biniyo, hadi bakām gidiyo. Yolda bi çift aslana denk geliyo. Aslanlā eveli buña bi saldırēn diyolā. Oğlan aslanların sırtını okşeyo. Öyle olunca aslanlā oğlanı yemekden vazgeçeyo. Yalnız aslanlā oğlanı takip ediyoy.

Oğlan gidiyo, o bahçeye giriyo. Oğlan biyol da ağlayan narla gülen ayvayı almada uyuyuvemiş orda ağacıñ dibinde. Onu da goca hökümdarıñ bekçilerinin biri görüyo. Hemen seyirdiyoy saldırıma. Aslanlā gelen bekçileri parçalayıveriyoy. Aslanlā bōle bōle kırk dene asker öldürüyolā. Oğlan bi kakıyo, hemen ağlayan narınan gülen ayvayı aldıgıman geçiyoy. Bu arada hökümdarıñ gızı Çeşminaz’ı hökümdarıñ düşmanları geçirmeye gelmişimiş. Melikşah gızı hökümdarıñ düşmanının kırk askerinden gurtarıyo. Eve geliyo. Anası şaşırıyo oğlanıñ geldiğine. Oğlan:

“Ana sen beni ne déye yolladıñ oraya?” déyo. Anası:

“Oğlum ben seni bakalım benim sözümi dinleceñ mi déye denemeye etdiydim.” déyo. Oğlan:

“Ana insan, oğlunu öyle tehlikeli yere yollā mı?” déyo.

Melikşah o gadar guvvetliymiş ki gollarını zencirlēle bağlasaŋ oğlan zencirleri gırarımış. Anası:

“Oğlum bu guvveti sen nēden buluyoŋ?” demiş. Melikşah:

“Ana üç gulfuallah oku da şu gılcı deŋize atıve. O zaman ben ölürün.” déyo.

Gadıñ hemen yapıyo. Üç gulfuallah okuyo. Gılcı deŋize atıyo. Oğlan ölcek ya... Gadıñ bakıyo, Melikşah ölmeyo.

“Oğlum sen bennen eđlenimiyoyŋ?” déyo. Oğlan:

“Ana benim başımda üç beyaz tüy vā ya, bu tüyleri kopardıŋ mı benim ne guvvetim galır, ne bişeyim galır.” déyo.

Gadıñ durmuyo, gece o üç tüyü goparıyo. Oğlanı öldürcek ya guvveti gitmiş mi onu denemek istiyo. Oğluna bi urgan götürüyo.

“şunu goparıve.” déyo.

Oğlan urganı goparamayınca adama:

“Al bunuy kellesini!” déyo. Adam da:

“Ben böyle bi yiđidiŋ kellesini alamam!” demiş.

Öyle olunca anası ođlanıŋ gözlerini oymuş. Hadi bakām, oğlanı atına bindiriyolā. Bi kör kuyu varımış, o kör kuyuya oğlanı atıyolā. O aslanlā da kuyunun başına gitmiş, bağrışmaya durmuş. Oralāda bi Deli Āmat’la Deli Mēmet varımış.

“Bu seslē nēden geliyo, bu aslanlā neden bağrışıyo? Biz bunu öğreniriz.” déyolā.

Gidiyolā oğlanı kuyudan ıkartıyolā. Deli Āmat’la Deli Mēmet Melikşah’ı eřminazıŋ babasına teslim ediyoy. Melikşah bilmeyoy gonyuğuyunun hōkūmdar olduğunu.

“Siziŋ hōkūmdar da ne beceriksiz. Bi dene gızını kırk dene adamdan gurtaramadı.” déyo. Hōkūmdar:

“Sen mi gurtādıŋ benim gızımı?” déyo. Melikşah da:

“Bōle bōle oldu felan zamanda.” déyo.

Hōkūmdar ođlana rekābet yapıyo. Hōkūmdar:

“Seniñ aslanlarıñ garişmecek, benim de askerlerim garişmecek. Sen bennen dövüşür müsün?” demiş. Melikşah da:

“Dövüşürün!” demiş.

Melikşah hökümdarı yeniyo, bahçede ağacın dibinde oturukana bi çift guş gelmiş. Dalın tepesinde:

“Dünyada kör durmak zordur. Halbuki insanoğlu bilse şu benim dutduğum daldan iki dene yaprak kopāsa da gözüne sürse gözü açılır.” demiş.

Oğlan da guş dilinden anlarımış. Melikşah, Çeşminaz’a:

“Şu guşun ötdüğü dalı éyi belle. Ordan bana iki yaprak kopā gel!” demiş.

Gız yaprakları koparıp getiriyo, oğlan gözüne sürüyo. Hakgeten de gözü açılıyo. Hemen:

“Benim atımı hazırlayıven!” déyo.

Onlara veda ediyo. Geri geliyo. Anasınnan o adamı aslanlara parçalatdırıyo.

K.K.57

60. CİRTLANLA BİRTLAN

Bir varmış bir yokmuş. Evel zaman içinde galbır saman içinde bi Cırtlan’lan Bırtlan varımış. İki gardeş ikisi dağa oduna gitmişlê. Odunu etmişlê, sırtlarına sarınmışlâ, köye gelceklê... Garanlık çökünce yolu bulamamışlâ. Eveli böyle ışık mı varıdı? Cırtlan demiş ki Bırtlan’a:

“Gardeş ne etcez? Nereye gitcez?” O demiş:

“Işık yanan yere gidem.” Öteki demiş:

“Duman tüten yere gidem.”

Varıyolâ bi duman tüten yere, bi dev vére çocuğunu emzirip durmuş. Cırtlan’la Bırtlan’ı görünce:

“Yıkın yavrularım odunlarıñızı, yıkın!” demiş.

Çocuklâ sırtlarıñın odunlarını yıkmışlâ. Devin evine girmişlê. Dev de acımış. Dev garısı çocukları yédirmiş, içirmiş.

“Siz yatın yavrularım.” demiş.

Dev garısı dişini bilemeye gitmiş. Cırtlan'la Bırtlan'ı yatırmış. Onlā da bi dene uyumazmış. Dev geri gelmiş, gine uyanıklā. Ertesi gün olmuş, çocuklā gine uyumamışlā. Dev:

“Anaңыз sizi neyle uyudurdu?” demiş. Çocuklā da:

“Anamız bize yağ getirirdi, süt getirirdi, bal getirirdi. Onnan uyudurdu.” demişlē.

Dev gidivemiş yağı getimiş, balı getimiş, sütü getimiş. Gine uyumamışlā. Héyallamışlā devin yēceğini iki gardeş. Devden ekmek isdemişlē, su isdemişlē. Dev gidince devin emzirdiği çocuğu yatırmışlā kendi yatdıkları yere. İki gardeş ikisi çıkmışla tepeye. Dev gelmiş:

“Aaa yavrım, anaңыз sizi neyden uyudurdu?” dermiş.

Cırtlan'la Bırtlan ses vermezmiş. Dev:

“Hee bunlar uyudu.” déye başlamış bi ucundan yemeye. Yérken yerken kendi yavrısının bacağı çıkıvemiş. Dev:

“Vay benim ala bacaklı yavrım.” déye yas edermiş.

Cırtlan'la Bırtlan da ikisi de hoplayolā tepeden. Işık yanan yerin yolunu dutuyolā. Vara vara varıyolā ki kendi köyleri. Anaları bobaları sarmaş dolaş kırk gün kırk gece davıl çaldırılmışla. Dün geldim yanlāndan, pek iyilerdi.

K.K.64

61. KARTAL YAVRUSU İLE CİVCİVLER

Eveli bi varımış bi yoğumuş. Bi kartalınan bi tavık varımış. Gartal yımırtlamış, yımırtasını gagasına almış. Başka bi yuvaya gidēken tavık düneğinin dibine düşürmüş. O zaman tavık gartalın yımırtasını kendi yımırtalarının arasına goyuyo.

Yımırtasının arasına goyunca yirmi bir gün sonra taviğin civvileri çıkıyo. O gartal yavrısı da çıkıyo içlēnden. Taviğin civvileri eşiniyo. Gartalın yavrısı hem eşinmiyo hem civcilēden iri oluyo hem de gıvrık gagalı oluyo. Civcilē taviğa déyoku:

“Bu yavri hem bizden iri hem vére gökyüzüne bakıyo.” déyolā. Tavık da:

“Bilméyonku yavrım. Aha bu da benim yımırtalarımınan çıktı.” déyo.

Ondan sonra gartal onların bir eşiniyo, onların bir yéyo içiyo. Gartalıñ yavrısı ötekilerin yanında dümbek gibi tabi. Ne uçmayı öğreniyo ne yımirtlamayı öğreniyo. Tavık gibi ölüp gidiyo. Anlecēñ gartal bile olduğu yere uymuş.

K.K.65

62. PADİŞAHLA NASREDDİN HOCA

Bir varmış bir yokmuş. Pādişahın bi gızı varımış. Pādişah da:

“Kim uzun masal söylese ben gızımı ona vēcē.” demiş.

Ne akıllıklar ne müderrisler padişaha masal söylemeye gelmişler. İki gün söylemişlē, üç gün söylemişlē, beş gün söylemişlē amma biti bitivemiş masallar. Gene bitmiş gene bitmiş. Pādişah:

“Gidiñ!” demiş masalı bitenlere. Ondan sonra Nasreddin Hoca:

“Ben gidēñ şu pādişaha.” demiş.

Nasreddin Hoca pādişahın huzuruna çıkmış:

“Dağın tepesine bi çadır gurcēñ. Çadırın her tarafını delcēñ. Çadırın içine de buğdayı doldurcēñ. Ondan sonra seyretcēñ.” demiş.

Guşlā çadıra pır girmiş pır çıkmış, pır girmiş pır çıkmış. Nasreddin Hoca masalı iki gün de söylemiş üç gün de söylemiş. Pādişah:

“Daha bitmiyo mu seniñ masal?” demiş. Nasreddin Hoca da:

“Pādişahım Allahın guşu bite mi?” demiş.

Öyle olunca pādişah gızını Nasreddin Hoca’ya vermiş.

K.K.65

63. KELOĞLANLA PADİŞAH

Bi Keloğlan varımış. Bi de pātişahın gızı varımış. Bu pātişahın gızı da pek güzelimiş. Keloğlan, pātişahın gızını isdecek olmuş. Pātişah:

“Ben Keloğlan’a gız vermem.” derimiş.

Bi günlēden bi gün oluyo, Keloğlan pātişahın gızına dññür geliyor. Pātişah gine:

“Ben Keloğlan’a gız vēmem.” déyo. Evden gızı alamadan dönüyolā. Keloğlan bi gün bazara gitcek oluyo. Anası Keloğlan’ı:

“Pātişahın evinden ayar isde gel!” déye ayar yolluyo.

Keloğlan’a veriyolā ayarı. Keloğlanın bişeyi yok amma geri götürükene ayarın altına dırnak böyüklüğünde bi altın yapışdırıyo. Tekrar getdiği ayarı vēmeye gidiyo. Pātişah bakıyo:

“Ne etdiñiz ayarı?” déyo. Keloğlan da:

“Altın ölçdük.” déyo. Pātişah merak ediyo:

“Bu Keloğlan bu altını nerden buluyo? Bunlar fakiridi.” déyo.

Keloğlan bi daha dünür geliyo pātişahın gızına. Pātişah gine:

“Vēmicen!” déyo.

Biyol Keloğlan köyde kaç çiftçi kaç çoban varsa tembih ediyo.

“Kimiñ tarlasını sürüyon derlēse Keloğlan’ın deñ! Kimiñ ekinini ekiyon derlerse Keloğlan’ın deñ! Kimiñ goyununu güdüyon derlēse Kelođla’ın deñ! “ déyo.

Pātişah çobanları görüyo. Çobanlara:

“Kimiñ goyununu güdüyon?” déyo. Onlā da:

“Keloğlan’ın!” déyolā. Çiftçilere soruyo:

“Kimiñ ekinini ekiyon? Kimiñ tarlasını sürüyon?” déyo.

Gine “Keloğlan’ın.” déyolar.

Pātişah öyle olunca Keloğlan’ın evine gitmiyo gāli. Kaç çoban geldiyse, kaç çiftçi geldiyse hepsi de:

“Keloğlan’ın işini işliyo.” déyo.

“Bunun evine bakmaya hācet yok!” déyo.

Veriyo gızını. Düğün etcek gāli. Keloğlan’ın da evi yoğumuş. Bi evde bi goca garıynan gız duruyomuş. Bi de evleri varımış ki saray gibi. Pātişahın gızı gelirkene Keloğlan:

“Ebe şu tozudup da gelenleri görüyonuz mu? Aha onlar sizi öldürmeye geliyo.” demiş.

“Ben sizi sakleyen, onlā sizi öldürmesin.” demiş. Ebe de:

“Len oğlum nereye sakleceņ?” demiş.

Guru ayırık varımış. Keloğlan guru ayrığı avlıya yığmış. Altına saklamış ebeynen gızı. Altından bi kibrit değirivemiş. Ebeynen gız yanmış. O ev de Keloğlan’a galmış.

Biyol da Keloğlan dāmad olcek. Hiç keyilivecek urbası yoğumuş. Keloğlan gelini alıp da geri geliken bi dellal ünleyo:

“Pātişah gızını gelin getiriken anarşistler soydu. Duyduk duymadık demen, buna yardımcı gidin.” dēye.

Kimi dāmatlık urbasını alıyo, kimi eşya alıyo. Bi ünneymeynen Keloğlan’a yardım ediyolā. Keloğlan gelini alıp geliyor, o güzel eve de gelini éndiriyo. Mutlu yaşayıpdurulāmış.

K.K.68

64. MASAL: MASAL NO 41

Eveli bi oğlan varımış. Anası buvası ölmüş. Ebesinin yanında galmış. Oğlan böyümüş gelişmiş, evlenme çağına gelmiş. Ebede bişey yoğumuş oğlanı evercek.

“Gız oğlum sen çalışmıyon, bi işe gitsen!” dēyomuş.

Oğlan haylazımış, bi gün ebeynen gavga etmiş. Çıkmış, gomuş gitmiş. Goyup gidince bi dereye varıyo. Derenin kenarına da bi eşşek çakmışlā, yayılıpduru. Acık dā ileri varıyo. Eşşen gıyında bi ölü varımış.

Oğlan o ölüyü eşşen urganınnan aynı diri şekliynen bağlanmış. Almış gelmiş harmanda çecin gıyısına yanaşdırıvēmış. Orda eşşek güldür güldür vēre yérmiş deneyi. Üsdünde de ölü bağlı tabi. Oğlan kendi de siñlenmiş. Buğdayın sābı camdan görmüş eşşegin buydeyi yediğini. Camdan bağırımış:

“Heey sādıç sen bu eşşegini çevirseņe. Çeçden yéyo.” dēye.

Buğdayın sahibi elinde değneynen bi geliyo. Siñirleniyo eşşegin üsdündeki adama, vuruyo. Adam zaten ölü ya kendi öldürdü sanıyo buğdeyin sābı. Siperden oğlan çıkıyo geliyor:

“Sen benim arkadeşi öldürdün, ben seni şikayet ederin.” dēyo. Buğdeyin sahibi de:

“Aman Allah’ın aşkına bu buğdeyi verēn, bi torba altın verēn. Sen benden şikâyetçi olma. Sulh olām.” demiş.

Ölüyü eşşeğe sarmış. Bi gatrır arabası dutup gelmiş. Buğdeyi almış, altını almış. Varmış ebenin yanına:

“Ebe ben çalışdım, bu gāda buğdey gazandım, bu gāda altın gazandım.” derimiş.

Biyol da her yaka ebenin olurmuş. Oğlan ölüyü gine bağleyo. Bi köye dā gidiyo. Ordan bi yolun gıyından geçēkene eşşekden ölüyü éndiriyö. Tovaletin iç kapısına ölüyü diñelcek şekilde bağleyo. Kendi gine bi sipere siñleniyö. Tovaletin sâbı énip geliyo. Kapıyı şöyle bi kakkırıyo, açılmıyo. Bi dā kakkırıyo, açılmıyo. Bi dā kakkırıyo ölü tuvaletin içine düşüyo. Öte yandan oğlan siperden çıkıp geliyo:

“Yav sâdiç benim bi arkadeş buraya tovalete girdi. Ben vére onu çıkcek déye beklıyon amma çıkmadı.” demiş. Adam da anlatıyo:

“Ben tovaletin kapısını açamadım. Bi kakkırdım olmadı. Bi dā kakkırdım. Arkadeşin tovalete düşdü, öldü. Ne isdēsen veren, sen benden şikâyetçi olma.” déyo.

Bi heybe altın veriyö, bi de para veriyö. O adamla da sulh oluyolā. Oğlan altını alıyo, parayı alıyo. Ölüyü de sarıyo eşşeğe, alıp geliyo ebenin yanına:

“Ebe kapıları aç!” déyo. Ebe de:

“Nişledin oğlum?” déyo. Oğlan:

“Ebe ben şu gāda para gazandım.” déyo.

Biyol da ebe guycek yer bulamazımış. Oğlan derede bulunan bi ölüyle altınlā, paralā kazanmış. Ebe de bi gız bulmuş. Kırk gece kırk gündüz düğün edivēmiş. Oğlannan gız yaşeyyomuş.

K.K.68

65. ASKERE GİDEN KIZ

Bi adamın üç gızı varımış. Oğlu olmamış. Köyden askerlē davılınan zurnaynan gidēke gızlā da çok özenirmiş asker geçirmeye. Annelēne, babalarına söylemişle.

“Biz askere çok özeniyöz, askere gitcez.” demişlē. Babaları:

“Gızım gız kısmı askere gitmez. Allah bize oğlan evlādı vēmemiş, olmaz.” demiş. En büyük gız:

“Ben gitcen.” demiş.

Oğlan saçı gibi saçını düzeltirmiş. Oğlan urbası keymiş. Eveli atınan gidirmiş askere. Ata minmiş, bi de panisi varmış, yan başına da panisini almış. Gız dağa doğru varıyo. Garanlık gavışınca korkuyo, geri geliyo. Gız:

“Buva ben gidemedim.” demiş. Babası:

“Ben sana yola çıkma demedim mi?” demiş. Biyol ortancılı gız:

“Ablam gidemedi ya ben giderin.” demiş.

O da aynı öyle bi dağa varıyo, āşam olunca korkmuş. O da geri dönüp gelmiş. En ufak gız:

“Ben giderin askere.” demiş.

Gız paniyi alıyo yanına, atına miniyo. Oğlan urbasını keyiyo, varıyo asker ocağına. O gız da öyle bi gözelmış. Āşam olurmuş, askerlē hep ona bakarımış.

“Ya bu askerin bakışı gız bakışı. Oğlan durumu yok. Yalnız bakışı bizi yakıyo.” derlerimış.

Bi gün olmuş. Askerlē:

“Çarşıya gidēm.” demişlē gıza.

Pani de askerlē ne konuşursa gıza anladırımış.

“Çarşıya gitdin mi sakın incik boncuk alma!” demiş. Askerlē:

“Acık nişanlılarımıza incik boncuk alām.” derlerimış.

Bu gız da çakmak, boncuk, tesbik alırmış. Askerler demiş ki:

“Hiç boncuğa da havas etmedi. Gız kısmı boncuğa havas edē. Demek ki bu gız değil, oğlan.”

Günlerden bir gün olmuş, “Ali bugün gül bahçesine gidēm.” demişlē. Pani:

“Gız kısmı açılmış gülü toplarmış. Sakın açılmış güllēden alma! Domurcuk güllēden al.” demiş.

Gızıñ gülü açarmış, oğlanın gülü açmazmış. Askerlê başuçlarına bardağa ıslamış gülleri. Gızıñ gülü tabak gibi açılmış. Sabāle tabur uyanmadan kendi gülünü almış, öteki askerin başucuna gomuş. Onuñ gülünü almış kendi başucuna gomuş. Sabāle bakmışlā Ali’niñ gülü açılmamış. Gine anlayamamışlā bunun gız olduğunu. Bi günlēden bi gün olmuş:

“Ali böyün bi güreşe çıkām.” demişlē.

“Gızıñ gücü guvvatı olmaz, yeniliveri. Bi deneyēm.“ demişlē. Pani gızı tembihlemiş:

“Sakın yeñilme!” demiş.

Gız yağlanmış, hazırlanmış. Bi tabur askerin hepsini yıkmış. Ordan da anlayamamışlā. Bi günlēden bi gün olmuş. Gızıñ günü de bitiyomuş.

“Hamama gidēm.” demişlē.

Ali hamama varıyo. Onlā öte yanda keyinip guşanasıya gadā yünmüş, keyinmiş. Tezkeresi de gelmişimiş. Arkadeşlerine gözükmeden hamamın kapısına:

“Gız geldim gız giderin, düz geldim düz giderin.” déye yazı yazmış.

Tezkeresini almış, panisini yan başına almış, atına minmiş, evine dönmüş. Bi günlēden bi gün olmuş. O askerlēden biri gızıñ memlikatına gitmiş.

“Gül satmaya gidēm.” demiş.

Maksadı gızı bulmakmış. Oğlan sepete gülleri doldurmuş:

“Bi gülüverene bi gül vēcen.” déye bağırırımış.

O askerlik yapan gız da camı açmış da bi gülmüş. Gızıñ ön dişinde altın diş varımış. Gülünce gadā gül satan oğlan gızı bilmiş.

“Dolaşır gelimiñ?” demiş.

Gız dolaşıp varıyo gül satanın yanna. Oğlan gıza:

“Sen felan yerde askerlik yaptın mı?” demiş. Gız da:

“Yapdım.” demiş. Oğlan:

“Sen bana söz verimiñ? Seni alām mı?” demiş.

Gız da oğlana söz vermiş. Kırk gece kırk gündüz düğün etmişlê.
Yaşayıpduruyolâmış öyle...

K.K.68

66. ADAMLA HİNDİ

Bi adamınan bi garı varımış. Onların da iki gulüsü varımış. Adam namazkârımış. Bi gün öğle namazını gılmış gelmiş:

“Garı benim canım sıkıldı hem gulüleri güden hem de havamı alên gelen.”
 demiş. Garı da:

“Hadi git madem!” demiş.

Adam gulüyü çıkâmış gütmeye gidêkene bi gomşunun gulüsü dakılmış adamın gulülerinin peşine. Onu govalamış govalamış gitmemiş geri gelmiş bunların gulülerin içine gâli. Adam güdêkene güdêkene iki yanına bakmış kimse yok. İçinden:

“Gaç şu gulüyü kesên de şurda ütöleyên de yéyên!” demiş.

Elin gulüsünü kesmiş, kendi gulüleri galmış. Hemen dikenleri toplamış oraya, bi ateş yakmış, gulüyü de üstüne gomuş. Goca goca tüyler ütülenir mi? Ütülenmemiş... Adam gulünün kimi yerini yemiş kimi yerini atmış.

Adam namazkârımış emme garnına haram lokma girmiş. Āşam olmuş gâli adamın her yeri gidişmeye başlamış. Adamın ellerinde yüzünde gulünün tüyleri çıkmış. Āşam olmuş kendi gulüleri eve gitmiş, garısı dama guymuş adam gelmemiş. Garı yola bakmış adam nêde galdı ki başına bişey mi geldi ki déye, bakmış bakmış gelmemiş.

“Adamı biri lafa dutdu yalım, gelir!” demiş.

Āşam ezanı okunmuş adam utancından köye girememiş. Eve varınca garısına:

“Garı et döşşegi, üstüme de ört!” demiş.

Garı etmiş döşşegi, üstüne de yorganı örtmüş. Sabah olmuş garı çeşmeye suya gitmiş. Orda da hoca görmüş garıyı:

“Felan ağa namaza pek geliyodu, gelmiyo gâli! Hasta mı yoğsa?” demiş.

Adam evden çıkmadan garıya tembih etmişmiş:

“Sakin bana soran olursa hasta da dışarı çıkamıyo de!” demiş.

Neyse garı anmamış gene. Adam namazkârımış ya hoca:

“Gaç şuna bakmaya gidēn, helalleşen ölür felan.” demiş.

Hoca garının ardından adamın evine gidiyo gâli. Adamın garısına:

“Hani hastañ nerde?” diyo.

Adam yorganın altına saklanıyo, açmıyo yüzünü. Hoca yorganı alıyo da bi fırladıyo, adam açıkda galıyo.

Hoca cebinden guran kağıdı çıkāmış, onu okuyuvemiş gulü tüyleri acık gayboluvemiş.

“Namaza gel emi?” demiş hoca.

Adamın iki üç gün sonra tüyleri azcık geçmiş abdestini almış camiye gitmiş. Argadaşları hoş geldiñ yüzüne ne oldu felan dese de namazını gılmış. Camiye gitdikce de tüyleri çekilmiş gitmiş.

K.K.78

67. YEDİ DEVLER

Adamın biriniñ beş tane oğlu varımış. Son galdıya bi de gızı olmuş. Gız her gün eve ağzınıñ ganınnan gelirimış. Oğlan gardeşi anasıyla bubasına:

“Kakın gızıñız hortlamış.” demiş. Anası bubası da:

“Sen ne biliyon, yumruk gāda çocuk hortlā mı?” demiş. Gızıñ oğlan gardeşi:

“Böyün beygirleriñ birini yemiş.” demiş. Öyle olunca gocaman oğlan:

“Ben böyün nöbet bekleyen!” demiş.

Gocaman oğlan beklēkene beklēkene üyümüş galmış. Gız beygiriñ birini dā yemiş. Ertesi gün onuñ güccüğü gitmiş. O da üyümüş galmış. Beygiriñ biri daha gitmiş. Sıra en güccüğe gelmiş. En güccük kelem gedim devirmiş. O üyümemiş. Öyle guran okukana sinek “vııız vıııız” gelmiş. Atın burnundan girmiş. Sinek beygiriñ ciğerini yémeden ok atmış. Gızı vurmuş yaralamış. Eve gitmiş.

“Gızıñız hortlamış ana. Hemen gidelim burdan. Bu gız bizi buralāda yaşatmaz.” demiş.

Öyle olunca yola çıkmışlā. Mecene bi dağa varmışlā. O dağda yedi devlē yaşarımış. Dağda vara vara bi eve varmışlā. O ev de devin eviymiş.

Oğlan her gn ava giderimiş. Gitdiği yerde bi gızla anlaşmış. Devnen de anası anlařmıřlā da ođlanıñ tılsımlıydığını bilmiřlē. Dev:

“Sen ođluñuñ tılsımınıñ neresinde olduğunu oğren!” demiş ođlanıñ anasına.

Bi gn avdan gelmiş oğlan. Anası sprgeyi tellemiş, pullamış, boyalamış. Oğlan:

“Sen bu sprgeyi neden tellediñ pulladıñ?” demiş. Anası da:

“Canım sıkılıyo oğlum da ondan. Tılsımını sen bana deyveriseñ onlan oynarñ.” demiş. Oğlan:

“Benim tılsımım sprgede değil ki!” demiş. Anası:

“Eee nēde?” demiş. Oğlan da:

“Kafamda benim uē ty vā beyaz. Tılsımım orda benim.” demiş. Devnen anası:

“Biz bunu nasıl öldrē?” dēye dşnrlerimiş. Anası demiş ki:

“Ben hastayın oğlum. Yedi devleriñ ordaki gurtlu elmadan alısañ, felan yerdeki sudan da alırsañ iyileşcen.” demiş.

Oğlan eveli sevdiği gızın yanına gitmiş. Gıza:

“Anam bōle bōle dedi. Hastalıđınıñ çaresi yedi devleriñ ordakı ağaçdaki gurtlu elmaynan suymuş. Yedi devleriñ ordan gurtlu elmaynan su getircen.” demiş. Gız:

“Oraya giden sağ gelmez.” demiş. Oğlan gitcek olunca:

“Devleriñ ora gidince yōnleri ařřā doğruysa gir. Yōnleri senden yana doğruysa girme!” demiş.

Oğlan gitmiş. Devleriñ yōn ařřādayken gurtlu elmadan almış. İlaçlı sudan guymuş. Biyol gine gızın yanına gelmiş. Gız oğlana gōsdermeden ilaçlı suyu alagomuş, başka su guymuş oğlana. Gurtlu elmayı da almış. Yerine başka elma guymuş. Oğlanı anasının yanına yollamış. Devnen anası bakmıřlā oğlan sağ dōnmř. Dev:

“Bunu öldrmeniñ yolu yok. İyisi mi biz bunu kesē.” demiş.

Devnen oğlanın anası oğlanı kesmiş, üç parçaya bölmüş. Oğlanın kendi atının heybesine guymuşlā. Bi çımkı vurmuşlā.

At doğru gızıñ önüne alıp varmış. Gız üç bölüğü yatırıyo. O ilaçlı suları sürüyo. Gurtlu elmayı sürüyo. Oğlanın saçından kesince oğlan diriliyo. Oğlan biyol:

“Ben kakcen, onları öldürmeye gitcen.” déyo. Gız:

“Hayır sen daha iyi olmadın ki.” déyo.

Oğlan gitcen déye inad edince:

“Seniñle güleşcez. Ne zaman beni yeñersen o zaman gitcen anañla devi öldürmeye.” déyo.

Bi güleşiyolā, oğlanı yeñiyö gız. On gün dā yatıyo oğlan. Bi dā güleşiyolā, biyol oğlan gızı yeñiyö. Oğlan:

“Gaç gidēm bakām, bizim memlikatda kimlē galdı.” déyo.

Gız oğlana saçından üç tel koparıp veriyo;

“Başın sıkışırsa bu telleri birbirine sürt.” déyo.

Gız da ermişlēdenimiş. Oğlan gidiyo gidiyo gidiyo. Eski evine varıyo. Gız gardeşi:

“Gel bakalım bizim oğlan, senle hesabımız olcek.” déyo.

Gız gardeşi bi çıkıyo. Güdük sıçan oğlana:

“Sen dā oturago. Siziñ gız aşşāda seniñ atı yēdi. Sen de şo dala çık da bari gurtul!” déyo.

Oğlan dala çıkıyo. Gız gardeşi dalın altına geliyo. Gız dalı yıkken déye salleyo salleyo. Oğlanın aklına sevgilisiniñ verdiği saç telleri geliyo. Saç tellerini birbirine sürtüverince gāda öteden iki atlı çıkıp geliyo annecına. Tozu tumana gatarak geliyolā.

Atlilā hortlağı parçaleyveriyolā. Oğlanın atı da olmayınca yayan yapıldak galiyo. Oğlan ha bakām ediyo gızıñ yanına dönüyo. Kırk gün kırk gece düğün ediyolā.

K.K.22

68. KELOĞLANLA ÜVEY ANASI

Keloğlan néne yandaymış. Kadın “Evden git!” derimiş. Gatiyyen gitmezmiş Keloğlan. Bi gün nénesi Keloğlan’a:

“Ge ben seni bi uzaklara oduna götürēn.” demiş.

Nénesi Keloğlan’ı bırakıp gelcēmiş gāli.

“Aha sen şurda topla, aha ben burda topleyēn.” derken Keloğlan toplayen de gidēn déye baya acele de edermiş.

Nénesi onu dağa gomuş, geri dönmüş. Garanlık gavışmış gāli. Keloğlan bi ışık yanan yere vāmış. Orası da devleriñ eviymiş. Hemen onların ceviz ambarına girmiş. Orda çat çat çat ceviz yerimiş. Devlē:

“Len seni dutāsak bak yeriz.” derlēmiş.

Onuñ Keloğlan olduğunu bilmezlerimiş. “Böyün biri çıkā gelirse...” eve déye devlē fırını yakmışlā.

“Böyün düve, dana, insan da olsa yiyēm.” demişlē.

Ambarıñ içinde çat çat çat sesler devam edince kapıyı açıvemişlerimiş, Keloğlan ceviz yiyipduru. Keloğlanı dutmuşlā, çuvala da gözölce gomuşlā.

“Fırın azcık dā köz oluvesiñ de Keloğlan’ı öyle bişirēm.” demişlē.

Keloğlan nasıl olduysa çuvalıñ ağızını boşandırmış. Şöyle ileri geri bakmış. Damda bi ala dana varımış. Almış, gelmiş onu guymuş çuvalıñ içine. Kendisi de gerisin geri ceviz ambarınıñ içine girmiş. Takırdadımış cevizleri gine. Devlē çuvala fırına danayı atmışlā. Çuvalı dürtükce dana böğürürmüş, dürtükce böğürürmüş.

“Haa bizim ala dana gibi böğürürsüñ!” demişlē.

“Dur dedik durmadıñ.” derlerimiş. Garişdikca:

“Ha böğürürsüñ!” derlerimiş.

Halbuysam kendi danalarıymışmış. Devlē garınnarını doyurmuşlā, hadi bi de mallara bakām da yatām demişlē. Bakmışlā ya ala danaları yok. Keloğlan gine fırlamış gaçmış ordan.

K.K.70

69. TILKI İLE YILAN

Tilki ile yılan sâdıç olmuşlâ. Gezmeye çıkmışlâ, denizden geçmek icap etmiş. Denizden geçerken yılan tilkiye:

“Sâdıç beni sırtında götür geçir.” derkene yılan tilkiyi gandırmış.

Yılan tilkiniñ boynuna sarılmış denizden geçermiş. Tam denizin ortasına varınca yılan demiş ki tilkiye:

“Şimdi ben seni sokup öldürcem.” Tilki:

“Lan sâdıç bu gadar arkadaşlığımız var.” dediyse de ne gadar dil dökdüyse ikna edememiş yılanı.

Tilki de tabi gurnaz olur, yılanı:

“Bu gadar yıl arkadaşlığımız var şu galem gibi boynunu uzat bi öpiyim ondan sonra sok beni.” demiş.

O da boynunu uzatmış, tiki de kafasını ezmiş öldürmüş yılanı. Denizden garşıya geçmiş dosdoğru uzatmış yılanı.

“Arkadaş ben öyle eğrim büğrüm arkadaş istemem, aha böyle dosdoğru arkadaş isterim.” demiş.

K.K.79

70. DEREDE BULUNAN ELMA

Adamın birisi çayın gıyında abdest alırmış. Su adamın gıyına bi elma getirmiş. Elmayı getirince adam dutmuş elmadan bi dene ısırmış. Gıyındaki adam da demiş ki:

“Sâdıç enki elmanın sahibi sana helal edecek mi hakkını!” demiş.

“Elmanın sahibi nerdeyse onu bul helallik al!” demiş.

Adam dere yokarı dere yokarı gelmiş. Neyse yolun kenarında elmanın sahibini görmüş:

“Dayı elmandan yédiydim, hakkını helâl et.” demiş. O da:

“Bi şartla helâl ederin.” demiş.

“Yedi sene goyunumu güdersen hakkımı helal ederin, gızımı da sana veririn.” demiş. O da:

“Güdēn!” demiş.

Neyse oğlan goyunları gütmeye başlamış. Bi yandan goyunları güder bi yandan gaval çalarımış. Oğlanın gavalla ne dediğini gız örgenmiş. Oğlan goyunları güderken dağda eşkıyalar gelmiş. Goyunu öteberi govalarlarımış gece götürcez diye. Gara köpeği de öldürmüşlê. Goyun da sahibini bırakıp da gatiyen gitmezimış. O da sabaha garşı demiş ki ben gavalı çalan, önüm arkam sıra gelsin demiş. Oğlan gavalla dermiş ki:

“Ak sürü yol bastı, gara köpek gan kustu, gütcük köprüyü geçdik, goca köprüyü bağladı.” dermiş.

Gız gavalı duyunca baba baba bizim çobanın başında bi iş var demiş. Babası:

“Ne biliyî?” demiş. Gız:

“Ben gavaldan anliyin.” demiş. Oğlan yine çalmış:

“Ak sürü yol bastı, gara köpek gan kustu, gütcük köprüyü geçdik, goca köprüyü bağladı.” demiş.

Öyle olunca varmışlâ, hırsızların önüne geçmişlê, bir ikisini vurmuşlâ. Vurduktan sonra adam geliyi:

“Oğlum sana gızımı bi şartla vericen.” diyi.

“Goyunu kırk gün duzla, sonra Gediz çayına sür, goyun su içmeden geri dönerse gızımı sana vercen.” diyi. Oğlan gavalı almış eline:

“Ak sürüm sakın ola sudan içmeñ, ben bu gıza aşık oldum, içerseniz benim ömrümden olursunuz.” demiş.

Koyun suya varırmış “Meee... Meee...” der geri dönermiş. Gızın babası razı olmuş demiş ki:

“Sana verceğim gızıñ gözü kör, gulağı sağır, dilsizdir. Alırsañ öyle vercen.” demiş. Oğlan da düşünmüş, hakkını helâl etdirmek için:

“Alām bari!” demiş.

Neyse gelin oluyi, oğlan gveye gircek, bi bakıyi gızın gözü açık. Oğlan hemen seğirtmiş, amca demiş bunun gözü açık ya, konuşuyi bu. Adam demiş:

“Oğlum gızın gözü açık dediysem eliñ haramına bakmaz, dili yok dediysem kötü söz söylemez, gulağı sağır dediysem hibi kimseniñ dedigodusunu dinlemez, duymaz.” demiş.

Ondan sonra adamın gızıynan evlenmiş.

K.K.81

71.GURBETE GİDEN BABA

Adamın birinin  oğlu varmiş. Bir gün oğlanlarına:

“Geliñ bakam gıyıma.” demiş.

“Ben uzun bi yola gitcen, gitmeden evvel sizi ayırıvecen.” demiş. Oğlunun birine:

“Sen ne istiyon?” demiş. Oğlan:

“Buba bana iki yüz goyun alıve.” demiş.

“Tamam oğlum.” demiş büyük oğlana, iki yüz goyun alıvemiş o gitmiş. Gtcğe:

“Sen ne istiyon oğlum?” demiş.

“Buba bana da iki yüz  yüz dönüm tarla v!” demiş. Adam ona da:

“Tamam.” demiş, iki yüz  yüz dönüm tarla vmiş, o da gitmiş. En gütcük oğlana:

“Oğlum sen ne istiyon?” demiş. O da:

“Buba ben hall süt emmiş bi hanım istiyon!” demiş. Adam oğlum demiş:

“Bu köyde bi dene halal süt emmiş hanım varıdı, onun da byn kınası yandı, gelin oldu.” demiş.

Öyle olunca oğlanların bobası varmiş o halal süt emmiş gızın bobasına:

“Selamun aleyküm!” demiş. Gızın bobası:

“Aleyküm selam, niye geldiñ sen?” demiş. Adam:

“Ben gızınğa dünürcü geldim!” demiş. Adam:

“Ben gızı satdım, bak böyün kına yaptılā gitdilē.” demiş. Oğlanların bobası:

“Olmaz!” demiş anlatmış durumu.

Mevsimlerden gışımış. Gızın bobası:

“Şu sepeti al, bi sepet üstü yeşil yapraklı üzüm getirisen sana gızımı verin.”
demiş.

“Olur!” demiş adam.

Düşmüş yola gidiyomuş, gidēken bi yerde ateş görmüş. Ateşin başına varmış,
on iki kişi varımış.

“Ne o amca?” demişlē.

Adam böle oldu şöle oldu diye anlatmış derdini. Adamın eline bi asā
vermişlē:

“Toprağa vur bakām!” demişlē.

Asāyı vurmuş, mart ayının zamanı gelmiş.

“Bi çıbık dik!” demişlē.

Adam çıbığı dikmiş.

“Bi daha vur!” demişlē.

Bi dā vurunca gadā nisan ayı gelmiş asma filiz vemiş.

“Bi dā vur!” demişlē.

Vurunca haziranın zamanı gelmiş.

“Bi dā vur!” demişlē.

Ağustos olmuş. Asmada üzüm olmuş, bi sepet üzümü kesmişlē, üstüne yeşil
yaprağı gomuşlē, eline vemişlē.

Adam sepeti aldığıyla gidiyo. Gızın bobasının yanına varıyo.

“Selamun Aleyküm sādıç, isdediğın üzümü getirdim.” deyo.

Gızın bobası şöle bakıyo:

“Söz verdim gari.” déyo.

“Yıka gızım kafanı!” déyo.

Gızı oğlana veriyo. Oğlanların bobası:

“Hadiñ bana Allah’ a ısmarladık.” deyo, gidiyo.

Otuz sene gelmeyo memliketine. Otuz sene sonra sakallā uzamış, perişan, üstü başı dökünük bi halde geliyo. Kimseniñ adamı tanicēk durumu yok. Böyük oğlanın yanına geliyo:

“Oğlum beni müsafir alımın garnım çok aç.” deyo.

“Hem şu guzunun birini kesivē de yéyen, çokdan beri et yüzü gömeyon.” deyo. Oğlan:

“Boba onun gara gara gözleri vā, baksana kesilir de sana yidirilir mi?” deyo.

Adam ordan çıkıyo, ortanca oğlanın yanına varıyo.

“Oğlum bana biraz harçlık vē, garnım aç bi garnımı doyuren.” deyo. Oğlan:

“Boba imkanı yok, biz tarladan para gazancez diye dirnağımızlan çalışıyo.” deyo.

Ondan sonra gütcük oğlanın yanına varıyo. Gelinini görünce:

“Gızım benim garnım aç, bana açcık ekmek hazırla.” deyo. Gelini:

“Boba hazırlayen, yalnız senin vaziyetin iyi değil.” deyo.

Dirnaklarını kırkıyo, bi berber getiriyo tıraş etdiriyo. Bi gat elbise alıyo, adamı evelā suya guyuyo, gözölce keydiriyo. Yemek hazırlıyo, yediriyo derken oturyola sedire.

Ağşam olunca gonşula geliyo. Oğlan da geliyo evine. Gonşulādan biri oğlanların bobası emsal, şöle bakıyo adama. Gonuşuken filen kim olduğunu seziyo.

“Olsa olsa oğlanların bobasıdır bu.” deyo. Derken oğlanların bobası:

“Fılan yerdeki goca ceviz duruyo mu oğlum?” deyo. Onu da deyince gonşuları:

“Oğlum bobanız bu sizin!” deyo.

Oğlanla bobası sarılıyolā, hasret gideriyolā.

K.K.52

72. KÖSE DAYI

Eveli bi varımış bi yoğumuş Köse Dayı diye ufak tefek bi adam varımış. Çok akıllıymış emme çelimsiz bi adammış. Eski zamanlâda devlê varımış. Köse dayı bu devlerinen iş birliği yapāmış. Köylüler sorāmış:

“Köse dayı bugün nereye gidiyon?” diye. Köse dayı:

“Bugün oduna gidiyon.” derimiş.

Ondan sonra dağa giderimiş. Köse dayı bi gün dağa gitmiş. Etrafa bakınmış iki çamı urganla birbirine bağlamış. Dev Köse dayının yanına gelmiş Köse dayıya:

“Sen napıyon böyle?” demiş. Köse dayı da demiş ki:

“Ben bu çamları sökçen.”

Dev bi kendine bakmış, bi çamları sökçen diyen Köse dayıya bakmış. Emme Köse dayı kendi çelimsiz olsa da aklı büyük bi adammış. Dev demiş ki:

”Sen bu ağaçları nasıl sökçen?” Köse dayı:

“Ben onu bi ıh dedim mi yerinden sökerin.” demiş. Ardından dönmüş dev’e:

“Bi bakām sen ıhla da görēm bi.” demiş.

Dev urganla çam ağaçlarını dutduğu gibi yerinden sökmüş. Köse dayı dev’e:

“Sen bi de bunları benim köye éndirive.” demiş.

Ondan sonra çamları devin sırtına sarmış, kendisi de binmiş üstüne köye gadā gelmişler. Dev Köse dayıya demiş ki:

“Köse dayı sen hiç ağır değilsin.” Köse dayı da:

“Benim ağırlığımı yukardan melaikeler çeker.” demiş.

Köse dayının elinde sivri uçlu bi nodul varımış. Dev Köse dayıya:

“Şu melaikelere ağırlığını éndir de bakām.” déyo.

Köse dayı ağırlını éndir deyince nodulu devin sırtına basdırmış. Dev acıyı hissedince:

“Aman aman aman Köse dayı, çek ağırlığını!” demiş.

Köse dayı böyle edip odunları evine indirtmiş.

73. AYI İLE EVLENEN KIZ

Eveli bi gız varımış. Gadınlā dağlara, derelere çamaşır yākamaya giderimiş. Bu gız dereniñ kenarına çamaşır yākamaya gitmiş. Bi gitmiş iki gitmiş dereniñ kenarına ayı énmiş. Ayı gıza:

“Ben seni götürceñ!” demiş. Gız:

“Dur bakām, çamaşırımı bitiren goyēn ondan sonra götür.” demiş.

Gız çamaşırını yıkamış gomuş, ayı gızı sırtlanmış çamlıđıñ içindeki inine götürmüş. Orda oturukan gız ayıyla evlenmiş. Evlenince üç tane çocukları olmuş. Biriniñ adına Yumur Yumak demiş, biriniñ adına Dumur Dumak demiş, üçüncüniñ adına da Kılılı Barak demiş.

Gızın anası babası yokmuş, bi tane abisi varımış. Gızın oğlan gardeşi bi gün ava gidiyo. Gezēken bi ses duyuyo. Oğlanın gız gardeşi öğlen olunca:

“Yumur Yumak, Dumur Dumak, Kılılı Barak gelin öğlen yemeđiniñi yéceñiz.” déye ünnerimiş.

Oğlan acık daha gidiyo, acık daha gidiyo ayıcıkları görüyo. Oğlan usul yollu yaklaşıyo baksa ki gız gardeşi orda. Gıza:

“Gardeşim sen ne areyon burda?” déyo. Gız da déyo ki:

“Beni felan zaman ayı getdi buraya, salmadı bideya.” Gızın abisi:

“Ben seni götceñ.” déyo.

Gız oğlan gardeşiyle gitmek istemiyo. Gız:

“Beni ayı arā bulur, seni öldürür.” déyo. Oğlan:

“Ne yapcez?” déyo.

Derken gız oğlan gardeşine déyo ki:

“Sen ayıyı vurceñ, o zaman beni götürebilirsiñ. Birezden ayı garnını doyuyur, buraya gelir, çamın dibinde anlanırken vurursuñ.” déyo.

Oğlan çamın tepesine çıkıyo, birezden homur homur homur ayı geliyo. Çamın dibinde yéyo içiyo, anlanırken uyuyo. Oğlan silahınnan ayıyı vuruyo, öldürüyo. Oğlan:

“Hadi bakām götceñ seni!” déyo. Gız da:

“Ben çocuklarımı bırakıp gitmen, onları da götçen.” déyo. Oğlan gardeşi:

“Dumur Dumağınan Kıllı Barağı vurām da Yumur Yumağı götürēm.” déyo.

Oğlan onları vuruyo orda, gız gardeşiylen o biteciği getiriyo. Akşam oluyo, yiyolā içiyolā yatıyolā. Gız rüyasında:

“Dumur Dumağım, Kıllı Barağım analā size nası dayansıñ!” déye ağlarımış.

Abisi de diñlerimiş. Bi gün bôle iki gün bôle dēken dayanamamış... Sonra déyo ki:

“O biteciği de vurēn de bi ağlasıñ iki ağlasıñ, başımı dopdoğru bağlasıñ!”

Onu da vuruyo gali iyi oluyolā, huzura gavuşuyolā. Gız köylüsünlen birinnen evlenmiştir heralde, hayatını öyle sürdürmüş gitmiştir.

K.K.83

74. AYIYLA EVLENEN KIZ (1. VARYANT)

Eveli bi varımış bi yokmuş. Üç gadın beraber dağa odun etmeye gitmişlē. Dağda odun ederkene bi ayı uzakdan gadınları gözletiyō. Gözletdiği gadınlādan biri hoşuna gidiyo. Amma arkadaşlarından alıgoyameyo.

Gadınlā odunu getiriyo, eve geliyo. Ayı hoşuna giden gadını takip ediyo. Ayı āşamdan küllüğe gelegomuş. Orda anlanmış ayıcık. Beğendiği gadın kül dōkmeye çıkınca ayı gadını omzuna atıveriyo; evine, gayanıñ altına götürüyo.

Gocası kakıveriyo, gadını areyveriyo areyveriyo yok. Arākan arākan arākan bi gün dağa ava gidiyolā. Ava gidince bakıyolar gayanıñ deliğinden duman çıkıyo. Avcılādan biri:

“Burdan duman çıkıyo bakām ne var?” demiş.

Biri çıkmış yokarı, kayanıñ deliğinden işemiş. Gadın da sacıñ üsdüne ekmek atmışmış:

“Yağmır mı yağıyo, ekmek mi ıslanıyo? Çık bakām yokarı!” demiş ayıya.

Ayı çıkıyo bakıyo, iki kişi diñlipduru. Ayı gaçen demiş amma adamlā hemen orda bi sıkı çıkarıyo, ayıyı vuruyo. Enip varyolar. Garı içerde ekmek edipduru. Ordan adam gariyi alıyo. Geri gelikene acık gitmişlē gadın:

“Dur ben bişey unuttum.” demiş. Dönüveriyolar ordan geri. Kadın gitmiş ayıcığın d...nı kesmiş. Onları cebine guymuş, gocasınan geri eve gelmiş.

K.K.31

75. AYIYLA EVLENEN KIZ (2.VARYANT)

Eveli bi gız gırmızı elbise keymiş. Gırmızı keyene de ayı bet vurulumuş derler. Gız küllüğe kül dökmeye gitmiş. Ayı küllükde gızı görünce gıza vurulumuş.

Ayı gelmiş, gızı sırtına atmış. Alıp varmış, bi ine sokmuş. Gızın orda iki çocuğu oluyo ayıdan. Ayı gidiyomuş bal bulup geliyomuş, öteberi bulup geliyomuş, yédiriyomuş garısınna çocuklarına. Böyle böyle yaşarkana gız bi zaman sonra sıkılıyo. Gız ayıya:

“Sen bugün evde durago, ben de çocuklarınan çamaşır yıkamaya gidēn.” demiş. Ayı:

“Beni aldadırsın sen!” demiş. Gız:

“Hayır aldatman. Ben çocukları banyo etdirēn, çamaşırlarımızı yıkayēn de gelen. Şu saat gelince ben çamaşırı yıkarın. Sen urganı asıl ben gelirin!” déyo.

Ayı, gızın beline urganı bağleyo. Gız dereniñ başına gidiyo, dereniñ kenarına bi gazan guruyo. Yavrılarına:

“Geliñ yavrım ben size biyol banyo etdirēn.” déyo. Ayıcıklā korkuyo:

“Ana sen bizi yakceñ mi?” déyolar. Gız da:

“Hāyır çocuğum ben sizi yakarım? Siz benim can ciğer evlādımsınız.” déyo.

Ayınñ çocukları olunca çocuklā da insan azması gibiymiş. Gız çocuklarını bi daşa oturtmuş. Alıyo geliyo ıscak suyu, bi döküyo. Ayıcıklar orda oturup galıyo, ölüyolā.

Gız çocukları öldürdükden sonra, belindeki urganı çözüyo. Urganın ucunu bi sürütmeye bağlayo. Ayı aşam olunca urganı asıla asıla asıla bi gelse ki urganın ucunda bi sürütme... Gız ayıdan gurtulmuş.

Ayıdan saklancen déye bi saman ganlısına girmiş. Ordan çıkmış giderkene giderkene ayı gine düşmüş peşine. Bi yol kenarında ekmek ediyolarımış. Gız bakmış ayı geliyor:

“Beni gurtarın!” demiş. Ekmek edenler de:

“Dur biz onun kolayını biliriz.” demişlê.

Gız saman gañlısından çıkmış, bi hamır teknesine gatmışlâ ekmek edenler gızı. Üsdünü örtmüşlê. Ayı:

“Ne bu böyle?” demiş.

“Biz fırına ekmek etmeye gidiyoz.” demişlê.

Gız ayıyı orda da atlatmış gâli. Öyle geçêken geçêken gız iki oğlan gardeşiyle babasının yanna varıyo. Oraya varıncaya gadak gız sararmaya başlamış. Gız evinde hayal görür dururmuş, gün gün gururmuş. Babasınnan oğlan gardeşleri:

“Sen néye guruyon böyle?” déyolar.

Ayı, gızıñ hayaline bazı aslan şeklinde geliyo, bazı ayı şeklinde geliyo. Gız babasına:

“Bana bi aslannan kaplan alıven!” déyo. Babasınnan ağabeyleri:

“Ne yapceñ onu?” déyolar. Gız:

“Ayı her gün geliyo, bana ırağat dirlik vermiyo. Aslanla kaplana ayıyı dutdurup yedirtcen.” déyo. Gardeşi:

“Gız gardeşim sen néye böyle guruyon?” déyo. Gız da:

“Gardeşim Cenabı Allah beni böyle ayıya yazdı. Bi insan guluna yazsaydı kölgesine siñerdim.” déyo.

Gız dirliksiz oluyo gâli. Öyle olunca babasıyla ağabeyleri gıza aslannan kaplan alıyolar. Aslan, kaplan alınca gadak:

“Dut aslan, dut kaplan!” derkene gız açcık gurtuluyo. O sarılık beñzinden geçiyo. Bu azapdan gurtuluyo.

K.K.39

76. AYIYLA EVLENEN KIZ (3. VARYANT)

Bi gız varımış. Bi de gelinleri varımış. Bu gızla gelinleri dağa çırpı toplamaya gidermiş. Ayı òdan gelmiş, gızı almış gitmiş. İnine gatmış. Ballar, yağlar, herşeyleri getirirmiş. Gızı orda durdururmuş.

Gızı ararlarmış, bulamazlarmış. Bi gün gelinleri gene çırpıya gitmiş. Çırpıları sırtına sarınırmış. Ora gidince gelin gızı görmüş. Gız iniñ içinden dışa çıkmış gāri. Gızın ayıdan oğlu da varımış, gızı da varımış. Gelin eve gelince:

“Ablam filan yerde ayınıñ ininden çıkdı.” demiş.

Ayı da arı govanlarına filan hırsızlığa giderimiş. Giderken iniñ ağzına goca bi daş dayarımış, gız kaçmasın déye. Oğlan gardaşları ordan gidiyiler gāri. Bekliyiler o iniñ ağzını. Bi de gar yağıyomuş böyle. Orda oğlan gardaşları bekliyi. Beklerkene gız:

“Allah gar yağıyi!” diyi.

Kapıyı o gün de örtmemişmiş ayı. Gız:

“Gar yağıyo git Maşa bak gel!” diyi.

Gardaşları Maşa’yı furuyolar, öldürüyolar. Bi zaman geçiyi. Gız biyol:

“Maşa gelmedi Isgıran, git bak gel!” diyi.

Gardaşları Isgıran’ı da öldürüyolar. Gız, çocukları gelmeyince bi de kendi çıkıp bakıyi. Gardaşları gızı alıp götürmüşlē. Götürüp evlerine életince gadar:

“Ben bişey unuttum!” demiş gız. Gardaşları:

“Ne unuttuñ sen?” demişler. Gız:

“Saçınıñ darağı galdı, onu alēn gelēn ben!” demiş.

Gız gāli geri gidiyi. Darak değıl de ayınıñ şeyini alıp geliyi. Gardaşları:

“Hani getirdiñ mi darağı?” diyi. Gız da:

“Haa bu!” diyip gösteriyo.

Öyle olunca oğlanlar gardaşlarını öldürmüşler. Ayınıñ şeyini alıp geldiğinden ötürü gız canından oluyo.

K.K.40

77. TILKIYLE ÇİFTÇİ

Eveli bi çiftçi varımış. Biz şurda Gırañ deriz, oraya çift sürmeye giderimış. Çiftçi korkak bişeymiş. Bi gün sürmüş, iki gün sürmüş tilki gelmiş adamın yanına.

“Ben seni yécen!” demiş. Çiftçi:

“Etme gardeş benim çoluğum çocuğum var!“ dediyse de tilki vazgeçmemiş. Çiftçi demiş ki:

“Āşamleyin çiftimi süren, öküzleri eve sürüveren onlā gitsin eve. Sen beni ôle ye!” demiş.

Āşam olunca çiftci öküzleri sürüvemiş. Tilki:

“Yat şura!” demiş.

Adam akşama gadar çift süre süre acıkmış. Öyle olunca acından da garnı guruldarmış. Tilki başlamış ordan burdan yoklamaya. Garnını yécek olmuş. Tilki çiftçiye:

“Çiftçi sādıc seniñ garnıñdan bi ses geliyo.” demiş. Öyle déyince çiftçi:

“Bilyon kıtlık var, ben acıkınca tazı eniği yutduydum. Seniñ kokuñu duyunca çıkcen diye uğraşıyo.” demiş. Tilki:

“Etme çiftçi sādıc, sık büzüğü!” demiş. Çiftçi:

“Ha varıyo tilki sādıc!”

“Sık büzüğü çiftçi sādıc!”

“Ha varıyo tilki sādıc!“ derken çiftçi gurtulmuş tilkinin elinden.

Yoğsa tilki adamı yécemiş.

K.K.83

78. KELOĞLAN’LA ABLASI

Eveli bi Keloğlan varımış. Keloğlan çalışmazımış, durmadan haylazlık düşünürümüş. Anası “Oğlum git çalış!” dermiş emme Keloğlan dinlemezmiş.

Bi gün anası kızıp Keloğlan'ı govmuş, o da ablasının evine gitmiş. Ablasının da gocasından başka sevdiği varmış. Gocasından saklı sevdiğine bişeyle hazırlanmış. Āşam oldu mu eniştesi geldi mi:

“Hadi hanım sofrayı gur, yiyēm içēm.” derimiş. Ablası da:

“Sen bişircek bişey mi aldın da biřirēn?” derimiş.

Keloğlan ablasından saklı eniştesine dermiş ki:

“Felan dolapta gaz kızartması var, bi git bak gel.” derimiş.

Eniştesi inanmazımış. Keloğlan da:

“Dur ben bulēn gelēn!” der, getirirmiş gaz kızartmasını.

Eniştesiyle oturur yerlerimiş. Sevgiliye bişey galmazımış orda.

Ertesi gün gene öyle bişeyler hazırlamış ablası. Adam eve gelmiş, kadın ona acı yavan guru sovan gomuş. Keloğlan eniştesine dermiş ki:

“Felan dolapta bōrek var.”

Bu sefer eniştesi gider bakarımış, orda da bi tepsi bōrek var. Alır gelirmiş, Keloğlan'la yerlerimiş. Keloğlan'ın ablası kızarmış, Keloğlan'a:

“Benim yaptığım gizli işleri ortaya dōküyon.” derimiş.

Bi gün öyle iki gün öyle... Eniştesi Keloğlan'a sormuş:

“Bugün ne var dolapta?” demiş. Keloğlan da:

“Yüklükde hasırın arasında bi adam var.” demiş. Eniştesi:

“Deme len Keloğlan!” demiş, inanmamış. Keloğlan da:

“Git bak istersen!” demiş.

Adam bakmışımış, essahdan orda kadının sevgilisi saklanmış. Adam orda durupduru... Keloğlan'ın eniştesi adamı öldürmüş, garısını da öldürmüş. Kendi de dama gitmiş. Keloğlan da:

“Hah şöyle, bunların paraları da bana galdı héç olmazsa.” demiş, sevinmiş.

K.K.83

79. TÜCCARLA HANIMLARI

Eveli bi düccar varımış. Bu düccar evlenmiş. Bi gün bi çuval kına almış gelmiş. Hanımına:

“Şu kınadan bi dene de eline, güzel çıkāsa satalım. Satdığımız yerlêde yüzümüz gara çıkmasıñ.” demiş, gāveye gitmiş.

Gadın iş bilmezimiş. Eline yakcağına hamır teknesine doldurmuş kınayı, yoğurmuş. Girmiş kınayı her tarafına zıvamış yatmış, kapıyı da tırkazlamış. Gocası gāveden gelmiş, gapıya vurarımış. Garısı:

“Kınadayın kınada!” diye bağırırımış.

Adam gezinir gelirimış, bi daha çalarımış gapıyı. Kadın yine:

“Kınadayın kınada!” diye bağırırımış. Adam:

“Yahu ayakların da mı kınada seniñ?” derimış.

Gadın gapıyı gatiyen açmazımış. Adam zorlamış, gapıyı açmış girse baksa ki hanımı tekneniñ içinde yatıpduru. Adam:

“Ben sana eline yak dedim, her vücuduña kınayı zıva mı dedim, bi çuval kınayı mahf mı etdiñ?” demiş.

Gadını dövmüş dövmüş, çıkāmış.

Bideya evlenmiş bu adam. Bi gün hastalanmış, ciğer almış gelmiş. Hanımına:

“Hanım bugün üzgünüñ, şu ciğerden bişir de yiyelim.” demiş.

Hanımı da ciğerin birezini bişirmiş, birezini de adamıñ yastığıñın altına goyagomuş. Ciğer de kokmuş, sineklenmiş. Sinek gonā gelir adamın burnuna gonarımış. Adam ikinci garısına:

“Şu sineği govala, dermanım yok!” demiş. Kadın:

“Elimle kişēlersem tiksindirir, tahraynan kişeleiyiverēn.” demiş. Adam:

“Eline ne oldu seniñ de tahraynan kişeliceñ?” demiş.

Emme garısı tahrayı bi aşşağı sallamış bi yokarı sallamış, adamıñ burnunu cırttırmış. Öyle olunca adam kakıvemiş ver etmiş garıya sopayı, sürmüş çıkāmış.

Acık geçmiş bideya evlenmiş adam. Adamın evine mûsafirler gelmiş. Adam hanımına gavê yapırdên déyo. Mûsafirler de:

“Gitcez gitcez!” déyolar.

Acela olunca adam da:

“Öyleyse şerbetimizi için gidiñ!” déyo.

Hanımından şerbet isdiyo. Hanımı da yükleniveriyo bi çuval şekeri evin önündeki su kuyusuna atıyo. Giden garı gelmez, giden garı gelmez... Kadın kuyuyu sırtınan garışdırmış. Adam sorâmiş:

“Şerbet nerde?” diye. Kadın:

“Dökdüğüm şeker dadıtmadı.” dermiş.

Öyle olunca adam kendi garışdırmış, vermiş şerbetleri. Mûsafir de gidince bu gadımı da éyi bi dövüyo, sürüyo çıkarıyo.

Adam bideya evleniyo. Onlan durukan:

“Ev kirlendi hanım, bi badana yap bakâm.” diyo.

Ondan sonra adam satışa gidiyo. Kadın alıyo geliyo yarım çuval unu gazana deviriyo, ver ediyo hamırı duvarlara sürüyo. Adam aşamleyin garısına:

“Ne ettiñ, yaptıñ mı badanayı?” déyo. Kadın da:

“Yapdım yapdım, çok güzel oldu bak déyo.”

Adam içeri gelse baksa ki her taraf hamır. Adam bu hanıma da gızıyo:

“Ev kireçlen sıvanır, hamırınan ev sıvanır mı?” déyo.

Onu da dövüyo, çıkarıyo. Garılâ gidiyo hecine dağın başında dördü de toplanıyo. Gonuşmaya başlıyolâ.

“Gocañ seni neden dövdü? Seni neden dövdü?” déye konuşuyolâ.

Bu arada düccar da osandım bu garılân elinden déye o dağın başına çıkıyo. Düccar garılân üstüne çıkıp variyo. Kadınla da adamı hep bir olup dövüyolâ, sen bizi çok dövdün déyip öldürüp goyveriyolâ.

K.K.83

80. KEÇİYLE YAVRULARI

Bir varmış bir yokmuş. Bi tane anne geçi varmış. Onuñ da üç tane yavrusı varmış. Her gün bu anne geçi ormana gidēken kapıyı kitlermiş çocuklarının arkasından. Onlara dermiş ki:

“Sakın yavrularım ben gelmeyince kapıyı açmayın!” Anne geçi eve gelince:

“Ot yédim otlandım, su içdim sütlendim, açın yavrularım kapıyı ben geldim!” dermiş.

Açālarımış kapıyı, emişirlerimış oğlakla anneleri. Bi gün böyle iki gün böyle bi gün bunları dilki gözletmiş. Bi gün anneleri gitdiğinen, dilki gelmiş gapıya. Sesini geçi sesi gibi ederek:

“Ot yedim otlandım, su içdim sütlendim. Açın yavrularım gapıyı ben geldim!” demiş.

Birisi açıverēn demiş, öteki kapının yarığından bakmış.

“Bizim anamız simsiyahıdı sen sarısıñ sen bizim anamız değılsin.” demişlē.

Dilki ocağın bağına gitmiş, kendini sürte sürte gasgara galmış. Gapıya gine gelmiş:

“Ot yédim otlandım, su içdim sütlendim, açın yavrularım kapıyı ben geldim!” demiş. Oğlaklardan biri demiş ki:

“Bu anamızın sesi.” Öteki de demiş ki:

“Bunun sesi iri, anamızın sesine benzemiyo.”

En güçükleri aklı ermediğinden açıvemiş gapıyı. Dilki de bi birine saldırmış, bi birine saldırmış... İkisini yutmuş, biri galmış gapının arkasında. Anne geçi āşam olmuş gelmiş. Gapı açık, yavruları yok amma bi tanesi gapının arkasından bakıyomuş. O da demiş ki:

“Dilki geldi anne, gapıyı açıverince dilki gardeşlerimi yutdu.” demiş.

Anne geçi eline bi bıçak almış, bi de ip almış yola çıkmış. Dilkiyi aramaya gitmiş. Gide gide bi dere kenarına varmış. Bakmış bi ağacın dibinde dilki yatıyo. Varmış dilkinin yanına, elindeki bıçağınan yarmış garnını, çıkāmış yavrularını. Yavruların yerine daş doldurmuş, dikivēmiş. O da uykudan uyanmış, kalkmış.

“Oh be! Ne gadar da yemişim!” demiş.

Daş ağır gelmiş gari.

“Bi nehire giden de su içēn!” demiş.

Dikelivemişmiş, langır lungur yuvarlanmış. Dikişlē sökūlmüş, dilki de dereye düşmüş ölmüş. Anne geçi de almış gitmiş yavrularını, birlikte yaşamış gitmişlē.

K.K.83

81. KEÇİYLE YAVRULARI (1.VARYANT)

Bi geçi varımış. Onuñ da iki tane yavrusı varımış. Biriniñ adı Ayşe, biriniñki Fatmaymış. Āşam oldu yayıldı eve geldi mi:

“Ot yedim otlandım, ota gitdim sütlendim. Aç Ayşem, Fatmam gapıyı, ben geldim.” derimiş.

Açarlarımış gapıyı. Anneleri onlarınan ilgilenir, yedirir, içirir, emzirir gine giderimiş ertesi gün.

Tilki bunuñ farkına varıyo. Gāli tilki de geliyo gapıya:

“Ot yedim otlandım, ota gitdim sütlendim. Aç Ayşem, Fatmam gapıyı, ben geldim.” déyo.

Tilki bi gün geliyo Ayşe’yi yiyo, bi gün geliyo Fatma’yı yiyo. Geçi de yavrularını tilkiniñ yediğini farkına varıyo. Eviñ altına ateşi yakıyo. Üstüne bi örtü gapayo. Gızlānıñ elbiselēnden giyiyo, oturuyo.

Tilki gapıdan içeri girēkene öte doğru oturuyo. Tilki gapıdan girēkene öte doğru çekiliveriyo. Tilki de ateşin içine düşüyo, yanıyo. Gāri tilkiniñ garnından Ayşe çıkmış, Fatma çıkmış. Oğlaklē gurtulmuş. Geçi, oğlaklarını tilkiniñ garnından böyle gurtarmış.

K.K.41

82. KEÇİYLE YAVRULARI (2.VARYANT)

Eveli bi Cıkcıkla Mıkmık varımış. Bunlē bi ala geçiniñ oğlaklarıymış. Bi de dev varımış. Ala geçi de yaylıma giderimiş. Oğlaklarına:

“Cıkcığım Mıkmık’ım ağızım dolu otuna, memem dolu südüne, ben geldim aç kapıyı dēsem açın kapıyı. Öyle olmassa açmañ!” derimiş.

Cıkcıkla Mıkmık da “Tamam!” derimiş.

Giderimiş geçi gāli, yayılır gelirmiş. Kapıya gelince:

“Cıkcık’ım Mıkmık’ım ağzım dolu otuna, memem dolu südüne, ben geldim aç kapıyı!” dedi mi oğlaklā açarımış kapıyı.

Bi gün bōle iki gün bōle birinde de dev gelmiş. O da aynı ala geçiniñ dediğini demiş. Biyol da dev oğlakları yemiş. Sonra ala geçi gelmiş.

“Cıkcık’ım Mıkmık’ım ağzım dolu otuna, memem dolu südüne, ben geldim aç kapıyı!” demiş.

Kapıyı açan yok. Sonra bakmış oğlaklā yok. Dev de gitmemişmiş dā.

“Cıkcık’ını şuraya yédim, Mıkmık’ını şuraya yédim. Gel ala geçi seni de şuraya yéyen.” demiş.

Dev biyol da ala geçiye saldırmış da yeyegomuş.

K.K.28

83. KEÇİYLE YAVRULARI (3. VARYANT)

Bi tane gurt varımış. Bi tane de geçi varımış. Bu geçinin altı tane yavrusu olmuş. Gurt da geçiyi her gün gözletmiş. Geçi her gün bi dama gidiyomuş. Damın kapısından da ayaklarını gösderiyomuş. Yavruları da analarının ayaklarını tanıyıp kapıyı açıyomuş.

“Ayaklarını benim ayaklarıma benzetmedikten sonra kimseye kapıyı açmañ!” derimiş yavrularına.

Gurt geçiyi gözledirken bunu duymuş. Bi gün bōle iki gün bōle gurt geçiniñ olmadığı bi vakit yavruların yanına gitmiş. Gurt geçi yavrularına:

“Açın yavrularım kapıyı, ben geldim!” demiş. Geçi yavruları:

“Ayaklarını gösdē!” demişlē.

Gurt ayaklarını gösdermiş.

“Senin ayakların annemiñ ayaklarına benzemiyo!” demişler.

Gurt gide gide gide bi değirmen bulmuş. Değirmenden un almış. Unlan ayaklānı boyamış yavrolā bilmesiñ déye. Gel olmuş, git olmuş. Gurt yine ahıra gitmiş:

“Açıñ yavrularım kapıyı, ben geldim!” demiş.

Ayağını uzadınca yavrula onun gurt olduğunu anlayamamış. Açıvemişlê kapıyı. Gurt dutduğunu yutmuş, dutduğunu yutmuş. Yavruların bi tanesi tavana saklanmış. Gurt garnı da doyunca bırakmış gitmiş. Kapıyı da kapatmış. Geçi gelmiş:

“Açıñ yavrularım kapıyı, ben geldim!” demiş.

O bi tanesi açmış kapıyı. Geçi:

“Noldu yavrum? Öteki gardeşlerin nerde?” demiş. Yavrusu da:

“Anne biz bilemedik, gurduñ ayakları seniñki gibi diye kapıyı açdık.” demiş. Geçi de:

“Ey gızım, gel seniñle arayām gurdu!” demiş.

Geçiyle yavrusu gurdu dereniñ kenarında bulmuş. Gurt da dereniñ kenarında suyu içmiş içmiş, üyümüş. Geçi bi bıçak bulmuş, getirmiş. Gurduñ garnını bi yarmışlā, çocuklā dökülmüş. Gurduñ garnına daş doldurmuşlā, garnını dikivemişlê. Gurt uyanmış, bi dikelmiş. Dikelince gadā dereye yuvarlanmış, ölmüş.

K.K.59

84. MASAL NO 84

Masal masala minmiş de gidēkene buzdan ayağı kıymış. Buzdan ayağı kıydığınan:

“Len buz sen ne govvetlisiñ!” demiş. Buz da:

“Govvetli olsam güneş beni eridir mi?” demiş.

“Len güneş sen ne govvetlisiñ!” demiş. Güneş de:

“Ben govvetli olsam yerde çimen bitirmen.” demiş.

“Len çimen sen ne govvetlisiñ!” demiş. Çimen de:

“Ben govvetli olsam goyunlā beni yer mi?” demiş.

“Len goyunlā sen ne govvetlisiñ!” demiş. Goyunlā da:

“Ben govvetli olsam canavā beni yemezdi. Demek ki ben govvetli değilim de canavā govvetli, yéyo beni.” demiş.

“Canavā sen ne govvetlisiñ!” demiş. Canavā da:

“Ben govvetli olsam köpeklē beni govalā mı?” demiş.

“Len köpeklē sen ne govvetlisiñ!” Köpeklē de:

“Ben govvetli olsam çoban bana ekmek veri mi?” demiş.

“Çoban sen ne govvetlisiñ?” Çoban da:

“Len ben govvetli olsam farelē torbamdan ekmek çekmez.” demiş.

“Len farelē sen ne govvetlisiñ!” demiş. Farelē de:

“Ben govvetli olsam kedilē beni yemez.” demiş.

“Len kedilē sen ne govvetlisiñ!” demiş. Kedi de çıkmış da demiş ki:

“Elbette govvetliyin, samanlık seyrānım, yüklük bayramım!” demiş.

K.K.1

85. TEMBEL KÖYLÜLER

Padişahlık zamanında bi tane köyün hepsi tembelimiş. Padişah:

“Köyde en tembeli seçiñ, ona aylık bağleceñ.” demiş.

Köyün en tembelleri bi evde toplanmışlā padişahın adamları kendilerini seçsiñ de aylık bağlasıñ déye.

Orda odanın başında ateş yakıyolā. İpini koparan kaçmış. Bi denesi galmış odada. O da:

“Ateş acık daha beri gelse de ciğaramı yaksam.” déye düşünürümüş.

En tembel oymuş. Padişah aylığı ona bağlamış.

K.K.5

86. BİR KIZA ÜÇ DÜNÜRCÜ

Adamın biriniñ bi gızı varımış. Bide sıpası, bi de köpeği varımış. Adamın gızına dünürçü gelmişlē. Adamın yüzü yumuşak olunca gızını ilk dünürçüye vemiş. Bi daha dünürçü gelmiş, ona da tamam demiş. Bi daha dünürçü gelmiş, gızını üçüncü dünürçüye de vemiş. Olan da bi gızımış. Adam:

“Allah’ım üç dünürçüye de he dedim, nasıl çıkıcen bu işiñ içinden?” déyo.

Allah tarafından adamın eşşeği de köpeği de gız oluyo. Kendi gızıyla aynı gözellik, aynı biçimde oluyolā. Gatiyen babası dahi bileméyo hangi gız kendi gızı...

Aradan epey bi zaman geçiyo. Gızın babası déyo ki:

“Şunların yanına bi gidēn bakam, nasıl geçimleri?”

Adam gızının onların içinde hangiydığını bilememiş. Vāmiş ilk gıza. Damada sormuş:

“Nasılsın benim gızınan?” Ordan anlecemiş gızının hangiydığını. Damadı:

“İyi geçiniyoz ya, senin gızın benimle eşşek gibi inatlaşıyo.” demiş. Adam öteki gızın yanına vāmiş. Damada sormuş:

“Geçiminiz nasıl oğlum?” demiş. Damat da:

“Senin gızın beni köpek gibi gavraleyoy!” demiş.

Adam üçüncü gızın yanına vāmiş. Damat gıza:

“Bi garpız geti öte yandan.” demiş.

Evde olanı biteni bi garpızımış. Gitmiş ordan, gız almış getmiş gomuş ortaya. Damat:

“Bunu götû de ötekini geti!” demiş.

Gız garpızı götûmüş, tekrar getirmiş. Gine çağırılmış adam:

“Git ötekini geti.” demiş. Gız:

“Olan bi garpız!” dememiş.

Götûmüş, getmiş. Adam damada sormuş:

“Gızımla geçiminiz nasıl?” déye. Damadı:

“Bak buwa, evde olan bi garpız. Bak ben kaç kere yolladım. Aynı garpızı getdi. İşte biz böyle iyi geçiniyoz.” demiş. Gızın babası da:

“Demek ki bu benim gızım.” demiş.

K.K.6

87. PADİŞAHLA KARISI

Padişah varımış, gāsınna binmiş ziyarete gidiyomuş gezmeye. Yolun kenarında düşkün biri giderimiş. Padişah gāsına sormuş:

“Garı bu adam neden böyle?” Gāsi:

“Gāsından ötürü bôle.” demiş.

Az daha gitmişlê. Yoluñ kenarında bi gatıracı giderimiş. Gatıracınınñ da üsdü başı perişanmış. Padişah gāsına sormuş:

“Bu neden bôle?” Gāsı da:

“O da bi garıdan.” demiş.

Padişah gāsını kaktırivemiş arabadan, gomuş gitmiş. Padişahınñ gāsı da gatıracınınñ arkasından seyirtmiş. Gatıracıya demiş ki:

“Ben sana vācen.” Gatıracı da:

“Eyi gel!” demiş.

Almış gitmiş gadını evine. Epey durmuşlā. Adam bi gün dağdan balambirt toplamış, getîmiş. Garısı demiş ki:

“Bunu nēden getîdin?” Adam:

“Bizim dağda bundan çok vā!” demiş. Gāsı:

“Bizim oralāda bu çok para eder.” demiş.

Adam getimiş, garı satmış. Zengin olmuşlā. Gadınınñ ilk gocası da düşmüş, sefil olmuş. Kadın padişahın sarayı gibi saray yaptırmış gatıracıyla kendine. İlk gocasını eve davet etmiş. Gaba gaba döşekleri yığmış, gocasını üsdüne yatırmış. Beraber yemişlê, içmişlê. Gadınınñ ilk gocası üst üste döşeklēde yatan gatıracıyı gösderip gadına sormuş:

“Bu neden böyle?” demiş. Kadın da:

“O da bi garıdan.” demiş.

İlk gocası anlamış gadınınñ ilk gāsı olduğunu. Kadın gatıracıya demiş ki:

“Git bunu bi tıraş etdir. Beğendiği elbiseden bi gat elbise geydir.” demiş. İlk gocası sormuş:

“Bu neden?” Kadın da:

“Bu da bi garıdan.” demiş.

Adam da yapığına pişman olmuş.

88. GÜL İLE SİNAN

Eveli bi varımış bi yoğumuş adamın üç oğlu varımış. Evlêniñ önüne bi elma ağacı dikmişlê. Elma ağacı böyümüş, meyve vēmeye başlamış. Bi sene bakmışlā bakmışlā, dev gece toplamış gitmiş elmaları. Böyük gardeşi:

“Bu sene ben bekleyen bu elmaları!” déyo. Gardeşlar aralarında:

“Kim gelirse vurām, öldürēm, elmaları toplatmayām!” déyolā.

Böyük oğlan yatıyo, üyüyüp galıyo. Dev gece geliyo, o sene de toplayıp gidiyo elmaları. Ertesi sene ortancılı oğlan:

“Bu sene sıra bende, ben beklicen elmaları!” déyo.

Ortancılı oğlan da üyüyüp galıyo. Gine geliyo dev, gece yarısı toplayıp gidiyo elmaları. En son sıra ufak oğlana geliyo. Ufak oğlan da Keloğlan’mış. Keloğlan üyüyo, geceniñ yarısı gözlerini ovarakdan kakıyo. Başlıyo devi beklemeye. Dev öte yandan geliyo. Keloğlan deve bi gürşun çıkariyo, dev kaçıp gidiyo, kuyuya éniyo.

Oğlanların éhtiyar buvaları varımış, buvaları ölmüş. Mezere defnetmişlê, gelmişlê. Keloğlan:

“Madem ben buvamın biceğiz evlādıysam, buvamı üç gün dā beklicen.” déyo.

Keloğlan alıp gidiyo, bi çadır gurduruyo mezeriñ başına, giriyo çadırın içine, yatıyo, üyüyo. Bir, iki, üçüncü gün sigarasının kibridini evde unutuyo. Bi ateş görüyo:

“Ben bu ateşin yanına bi dakgada vāsam, bi dakgada sigaramı yaksam, bi dakgada da dönerin.” déyo.

Keloğlan bi goşuyo ateş uzaklaşıyor.

“Len ben burdan geri mi döncen?” déyo.

Bi dā goşuyo. Şura seniñ bura benim, şura seniñ bura benim derken devler diyarına variyo. Orda da kırk dev varımış gāli. Keloğlan:

“O kırk devin arasından ben nasıl ateş alcen?” déye düşünüyo daşınıyo.

Orda da bi gazan varımış, gazanın kırk dene gulpu varımış. O kırk gulplu gazanı, kırk dev birer gulpundan yapışır öyle galdırırlarımış. Gazanın içinde insan eti gaynarımış.

Oğlan gazanın yanına varıyo, iki gulpundan gazanı dutup yere éndiriyo. Oğlanın gözleri gararıyo, devler oğlanı yaka paça dutuyolā. Devler:

“Sen nēden geldin buraya? Buraya devlē diyarı derlē.” déyolā. Keloğlan da:

“Nēden gelen bōle bōle oldu, geldim.” déyo.

Keloğlan ne yapıyo ediyō devlerin elinden kaçıp gurtuluyo. Devlerin mağarasında bi giz varımış, onu da devlerin arasından gurtarıp getiriyo. Çadırın içine yatıyo.

Keloğlan çadırın içinde üyürkene goca bi ezderā dev gelmiş, Keloğlanın gardeşlerinden mezerde boyna harp edermiş. Dev, çadırı bi ayağınnan yokleyo.

“Git dışardaki harbi durdur. Sana bi sorum var.” déyo.

Keloğlan dışarı çıkıp gardeşlarıyla konuşuyo, gardeşları ateşi kesiyō. Keloğlan geliyo:

“Söyle bakām.” déyo dev’e. Dev de:

“Gül Sinan’ı Sinan Gül’ü neyledi? Gül niçin Sinan çekti siyaset? Nedir bu?” déyo. Keloğlan:

“Ne bilen, hiç duymadım böyle bişeyi.” déyo.

Oğlan gidip gardeşlarına soruyo, köydeki insanlara soruyo bilen çıkmıyo. Oğlan:

“Bana üç gün müsaade vē! Ben bu işi yerinden anlar gelirin.” déyo dev’e. Dev müsaade veriyo:

“Yalnız bu işi örgenceñ. Örgenmezsen sennen harp etcen.” déyo. Keloğlan gızı ordan alcek oluyo. Dev:

“Gız burda durcek. Ben de çadırın kapısında beklicen. Git anla gel!” déyo. Keloğlan yola çıkıyo, bizim çeşme gibi bi çeşmeye varıyo. Çöpçatan dedenin biri de çöpleri çatıp çatıp suya atarımış. Keloğlan o dedeye soruyo “Gül Sinan’ı Sinan Gül’ü neyledi? Gül niçin Sinan çekti siyaset? Nedir bu?” déyo. Çöpçatan dede de:

“Ben üç yüz atmış beş yaşındayın, benim üç yüz atmış altı yaşında bi guzgun gardeşim vardır. Bunu bilirse o bilir. Bilmezse de seni bilenîñ yanna gadā götürü.” déyo.

Çöp çatan dede Keloğlan’a bi pusula veriyo. Keloğlan çıkıyo yola. Gidēkene gidēkene bizim Banaz gibi ileri doğru bi yere varıyo. Orası da guzgun diyarıymış. Keloğlan’ı yaka paça dutuyolā, guzgun paşalarına götürüyolā. Keloğlan, çöpçatan dedeniñ verdiği pusulayı guzgun paşasına veriyo. Keloğlan, sana bi sorum olcek:

“Gül Sinan’ı Sinan Gül’ü neyledi? Gül niçin Sinan çekti siyaset? Nedir bu?” déyo. Paşaları:

“Len gardeşim git işiñe bak. Seni öldürü, asā, kesē, dünya yüzüne salıvemez bu adam. Götürün ben seni adamıñ yanna ya, gençliğıne acıyon seniñ. Neden geldiysen oraya git.” déyo. Keloğlan:

“Yook ben bu işi anlicen.” déyo. Guzgun paşa:

“Anlicen mi?” déyo. Keloğlan:

“Anlicen!” déyo. Guzgun Paşa:

“Min öyleyse sırtıma!” déyo.

Guzgun Paşa Keloğlan’a bi pusula veriyo:

“Bu pusulayı birbirine sürtdün mü ben yokardan gelirin. Ganadıma elini vurabilisen ben seni gurtarın. Eğer vuramazsan bu adam seni öldürü. Sorduğun sorunun cevabını anladıveri ya, sağ selamet çıkamañ.” déyo guş. Keloğlan:

“Tamam yaparın ben!” déyo.

Keloğlan varıyo, padişahıñ köşkünüñ annecına doğru bi çeşmeniñ üstüne oturuyo. Bacaklarını çocuk gibi ha sallarıymış, ha sallarıymış, ha sallarıymış... Keloğlan üç gün padişahıñ köşküne doğru bacaklarını salleyo. Padişah da köşküne gelip gidēkene bakdıka gızmış, ifrit olmuş. Padişah:

“ Bu adamıñ derdi ne yav?” déyo.

Keloğlan’ı vezirlerine çağırđıyo padişah. Keloğlan padişahıñ garşımına çıkınca aynı soruyo:

“Gül Sinan’ı Sinan Gül’ü neyledi? Gül niçin Sinan çekti siyaset? Nedir bu?” déyo. Padişah da:

“Oğlum git Allah’ın aşkına.” deyo.

O da padişahın eğsik işiymiş. Kimseye deyvememiş o güne gelince gadā.

Padişah:

“Git ben seni görmeyen, sen beni görme! Derdin mi yok seni?” demiş.

Keloğlan:

“Yoo anlecen ben bunu senden!” demiş.

Neyse askerinen çeviriyolā evin etrafını, herkes çıkıyo onların yandan.

Padişahla Keloğlan yüz yüze galıyo. Pādişah:

“Oğlum seni asarın, keserin.” deyo. Keloğlan:

“As kes padişāhım. Yalnız bunu deyvecen.” deyo. Pādişah:

“Peki!” deyo, cevabı alıyo Keloğlan’dan.

Arkasından anlatmaya başlıyo pādişah:

“Oğlum benim bundan bilmem kaç yıl evel Gül isminde bi ailem vardı. Bizim birer atımız vardı. Benim atım doruydu, Gül Hanımın atı beyazıdı. Bi de bakıcımız vardı.”

“Bi zaman sonra benim at zayıflamaya başladı, Gül Hanımın atı guvvatlandı. Ben bundan şüphelendim. Bakıcıya iki tokat vurdum. Bakıcı anlatmaya başladı... Gül Hanım benim ata mindiği gibi bilmem nereye giderimiş, orda bi mağaraya girip devlerle gizli iş yaparmış. Ordan çıkarılmış, gelirmiş geri.” Bakıcı:

“Pādişahım siziñ at bilmem kaç saatlik yola gidiyo. Yemini yemiyo, ondan zayıf galıyo.” dedi.

“Bakıcının canı acıyınca gadā deyvedi. Ben gece kendi atımı alagodum. Gül Hanım biyol da kendi atıyla gitti. Atını bağladı, vardı bi mağaraya girdi. Ben de onun atını aldım, kendi atımı mağaranın ağzına bağladım. Gül Hanım’ın atına mindim. Eve geri geldim, yatdım.”

“Ordan devlē Gül Hanım’a bi kamçı vermişlē. Bu kamçıyı pādişaha vurdun mu pādişah, sen ne istersen o olur demişlē. Gül Hanım kamçıyı alıyo. Ata miniyo geliyo.”

“Sabāla ben oturdum pādişah köşküne. Öte yandan Gül Hanım geldi:

“Sen bu işi hak etdiñ. Ol bakām bi goca eşşek.” dedi.

“Ben goca Sinan pādişahı bi goca eşşek oldum. Gül Hanım eşşek olunca beni, paldır küldür paldır küldür dövdü. Ben tabi gan revan içinde galdım. Pādişahlığı Gül Hanım sürdürdü. Goca eşşek olunca, ordan anırıp geçiyodum burdan anırıp geçiyodum...” Gül Hanım:

“Sen eşşeklikden osandıñ herhalda.“ dedi. Kamçıyı bi dā vurdu:

“Ol bakām bi kedi!” dedi.

“Oğlum ben on beş sene eşşek oldum. Biyol da kedi oldum. Benim bi bakıcım varıdı. Bakıcı beni aç bırakmadı. Miyavladım yemeğimi vēdi, miyavladım suyumu vēdi. Bakākana bakıcıynan anlaşdıım ben. Bakıcı kamçıyı usulca getirdi. Biyol sabāla köşke ben oturdum. Sıra bana geldi. Bakıcı kamçıyı bi vurdu goca Sinan Padişahı oldum gine.” Yalnız bakıcı bana:

“Beni alısañ, ikimiz evlenisek bu derden seni gurtarın.” dedi. Ben de bakıcı gıza:

“Tamam seniñle evlencen.” dedim.

Gül Hanım’a kamçıyı bi vurdum:

“Bi de sen ol eşşek!” dedim.

“Gül Hanım’a gine gıyamadım. Bakıcılara şunu usul usul bi yerini incitmeden bi yere götürüñ. Nere gidēse gitsiñ, gözüm görmesiñ dedim. Nereye gitdiğini bilmeyon oğlum. Bakıcıynan kırk gün kırk gece düğün etdik, evlendik. Gül Sinan’ı Sinan Gül’ü neyledi? Gül niçin Sinan çekti siyaset demekle maksat bu.” déyo anlatır. Keloğlan:

“Bitdi mi sözüñ padişahım?” déyo. Pādişah:

“Bitdi ya, seni goyvemek yok.” déyo. Keloğlan:

“Yalnız padişahım şurda çeşmeden abdest alēn. İki rekat namaz gilēn. Ondan sonra isdē as, isdē kes, isdē öldür... Ne yapāsañ yap beni.” déyo.

Keloğlan varıyo çeşmeye. Bi abdest alıyo, bi su içiyo, iki rekat namaz gılıyo. Sağ yanna selam veriyo, sol yanna selam verikene yokardan guş geliyo. Keloğlan barmaklānı guşuñ ganadına bi vuruyo, guş Keloğlan’ı ganadına aldığı gibi götürüyo.

Arkasından Sinan pādişahı goca asker çıkariyo, tabır çıkariyo. Bi türlü ele geçirip yakalatdıramıyo Keloğlan'ı.

Keloğlan, Sinan pādişahından gurtulunca gadā çadıra geliyo. Keloğlan işi halledince gadā orda o dev kız olmuş. Oturmuşlā, iki kız başlamışlā tentene örmeye. Keloğlan:

“Benim evelce getdiğim kız hankısı? Burda kapıda bekleyen dev varıdı, o nēde?” déyo. Orda oturan kız:

“Dev benim.” déyo.

Keloğlan çadırı sökdürüyo kızlara. İki kız bi de Keloğlan yükleyolā çadırı. Geliyolā, yatıyolā. Sabalā kalksalar ki bi tellal ünne niyo:

“Felanca yerde bi gama var. O gamayı kim getirise kızımı ona vēcen.” déyo pādişah. Keloğlan:

“O goley, ben onu çıkarın.” déyo.

Gamayı söküp çıkariyo, guyuyo kınısına, sokuyo beline. Bi kız da böylelikce pādişahdan gurtarıp geliyo. Oluyo üç dene kız.

Üç oğlan gardeş köyde bi oku dağıdıyolā çevrelere, bi düğün dernek guruyolā... Ordan geliyolā beni götürüyolā. Ben de varıyon, kırk gün kırk gece düğün ediyolā. Şimdi geçinip duruyolāmış.

K.K.69

89. YÖRÜĞÜN DUASI

Yörüğün malı çoğumuş. Adam malınñ hakından gelememiş. Köyden adamın birine demiş ki:

“Cenab-ı Allah bana bu malı az verse iyiymiş. Ben malımın hakından gelemeyon!” Adam:

“Ekmeği yolda ye, dökülsün gitsin. O zaman malın azalır.” demiş.

Yörük de yolda ekmek yemiş. Amma boğazına mendil bağlamış ekmeği düşürmecen déye. Biyol Allah ona malı daha çok vēmiş.

K.K.6

90. KİRPİYLE TILKI

Tirpiyinen tilki sâdıç olmuşlar. Biriniñ bağına hırsızlığa giriyolar. Bağı sahibi de kapan gurmuş bağıñ dibine. Tirpi yēden sürünerek gider. Ayakları ufakdır. O da kapanıñ üsdüne denk geliyo, kapan da boşanıyo tirpiyi gapıyo. Kim gurtarcek, gurtarmanıñ imkânı mı var? Kapan sert olur tabi...

Tilki gururlana gururlana iki yanda:

“Bağıñ sahibi geldi mi seni öldürür, seni keser, şöyle eder, böyle eder.” derimiş. Tirpi:

“Len sâdıç sennen çok sâdıçlık yaptık. Al ge enki kınalı elleriñden bi öpēn de öyle ölēn ölürsem.” demiş.

Tilki de gururlana gururlana ayağını tirpiniñ önüne sunuyo. O da bi ıssırıyo, bi büzülyo. Eee tikenli tabi. Goyvemeyişin goyvemeyo. Tilki öte asılıyo, beri asılıyo gurtulameyo.

Bağıñ sahibi geliyo, tilkiyi zopaynan vura vura öldürüyo. Tirpiyi de goyveriyo. Neynesiñ tirpiyi bağıñ sahibi? Böylelikle bağıñ sahibi tirpiyi saliveriyo, tilkiyi öldürüyo.

K.K.37

91. TILKIYLE AYI

Tilkiyle ayı arkadeş olmuşlā. Tilki her gün tavık götürü yermiş. Ayı da:

“Bu tilki her gün etli datlı yēyo. Bu nēden getiriyo bu etliyi datlıyı?” demiş. Arkadeş olduğanun ayı demiş ki:

“Tamam sâdıç, böyün gidēm!” déyo.

Geliyolā bi allı pullu gelin tālada ıldırdarımış. Geliniñ de bi dosdu varımış. Tilki demiş ki geline:

“Sen her gün bene yécek işcek getirmessen seniñ suçlarını beyiñe anlatcen. Her yakaya añcen.”

Ondan gelin her gün oraya yécek götürürümüş. Bi gün ikisi bir çıkmışlā. Eşyaları geliniñ tarlasından alıyolā. Çay akıyomuş bōle. Tilki:

“Ayı gardeş geçēm bakām hadi.” déyo.

Geçeken māsız tilki hopleyo. Tilki:

“Hopla bakām ayı gardeş.” déyo.

Ayı hoplayemeyo. Anneçde çiftçiniñ biri de çift sürüyomuş. Ayı ağır olunca ardılıp galıyo daşın üstüne. Çaydan geçeméyo. Tilki:

“Çiftçi dayıı... Bi ayı burda ardılıp galdı.” déyo. O da:

“Gômedim.” déyo.

Ayı daşın üsdünde don dutup galıyo. Guyruğunu da çaya gapdırıyo. O yanna yekiniñ bu yanna yekiniñ guyruğu gopup galıyo donda. Tilki gāli ayıyı bırakıp gidiyo.

K.K.7

92. GELİNLE KUMASI

Eveli bi geliniñ çocuğu olmamış. Biyol geliniñ üstüne kuma getiriyolā. İlk gelini de boşamak isdiyolā.

Boşamaya kakışın eski gelin yeni geliniñ attan iniveceği yere tarana çorbası vurmuş, garışdırırmış. Yeni gelin tam inen dēkene köpüklenirimiş daşivecek gibi. Kuma atın sırtından énmeden:

“Sağır gelin sığır gelin, aş daşıyo savır gelin!” derimiş. Eski gelin de cevap vermiş:

“Yeñli gelin yeñsiz gelin, atdan en de gonuş teñsiz gelin.”

Günlē geçiyo, bakıyolā ki yeni gelen gelin kimseyle geçinméyo. Gocası yeni geliniñ çenesinden usanınca alıyo, buvasınıñ evine götücek gāli. Memlikat memlikat gidiyolā gocasıyla gelin.

Götürükene keklik varımış. “Gak guburak gak guburak...” vére öterimiş. Adam biyol şu kekliği vurēn déyo. Güm kekliği vuruyo. Gelin biyol kekliğe déyo ki:

“Aaa kekliik a keklik, dil durdu baş kesen, dil durmadı baş kesmeyen.” demiş.

“Ötmesen sen vurulmecēdiñ!” demek isdiyo kekliğe.

Gāli gocası gelini buvasınıñ yanına bırakmış gelmiş.

K.K.8

93. ASLANLA KEDİ

Kediniñ biri gocalmış. Gocalınca bunu dağa terkediyo. Kedi düşünüyö:

“Ne yapēn, ne yēyēn, ne içēn?” déye.

“Bi aslan bulēn, aslan nasıl olsa dağların gralı. Onuñ yedikleriniñ artığında ben de doyēn.” déyo.

Aslanı buluyo dağda. Bulduğuna:

“Ben seniñ dayımın. Sen dayımı biraz gözlet gāli.” déyo. Aslan da:

“Hadi len sen ordan, sen nasıl benim dayım oluyoñ? Güçcücük galmışın, zayıfsın. Sen benim ganadımda geçinmek için bana yalan söylüyoñ!” déyo. Kedi de:

“Ben feleğiniñ çemberinden geçdim, onuñ için böyle yamıldım, güçcıldım.” déyo.

“Sen beni idare edersen bir gün anlarsın.” déyo. Aslan da:

“İyi o zaman dakıl bakām peşime.” déyo.

Kedi aslanın peşine dakılıyo, yēyip içēken biraz canlanıyo. Bi gün aslan kediye déyo ki:

“Ben gidiyon, sen şu gayanın üstünde durago, beni ordan gözlet!”

Aslan bi çiftçiniñ yanına geliyo. Déyo ki:

“Çiftçi öküzleri bırak yēcen.” Çiftçi de:

“Etme aslan gardeş, ben çift sürcen, çoluk çocuk beslicen.” Çiftçi:

“İyi ye madem de ben sana bi çift söz söz söyleyen, onu bi dinlēsen daha iyi olcek.” déyo. Aslan da:

“De bakām!” déyo. Çiftçi:

“Bak ben sana temiz bi guzu getiren köyden. Sen burda durago. Yalnız şartım var.” déyo. Aslan da:

“Şartın ne?” déyo. Çiftçi:

“Ben sana güvenemiyon. Seniñ gücün yerinde. Ben gitdim mi öküzleri yēsiñ!” déyo. Aslan:

“Yemem!” déyo. Çiftçi de:

“Olmaz ben sana güvenmiyon!” déyo. Aslan:

“Ne yapmamı istiyon?” déyo.

“Sen şu azada, palamıda getir ayaklarını. Ben seniñ ayaklarını gülleyen, o zaman ben de giderin guzuyu getirin.” déyo.

Çiftçi aslanın ayaklarını gülleyo, çapayı getiriyo. Déyo ki:

“Sen kime déyoduñ öküzleri yécen déye?”

Aslana veriyo zopayı, veriyo zopayı. Son deme gelince aslanın aklı başına geliyo.

“Vaay dayıcağızım bana, bi gün sen de feleğin çemberinden geçesin.” dediyo.

“Onuñ için yamılmış, güçcölmüş demek ki dayım.” déyo.

K.K.9

94. ASLANLA KEDİ (1. VARYANT)

Kediynen aslan sādıc olmuşlā. Aslan

“Ülen sādıc niye böyle ufak galdın sen?” demiş. Kedi de:

“Len sādıc bi insanoğlu var. İleri gitdim beni burnumdan vurdu. Geri gitdim sırtımdan vurdu. Şaşdım galdım!” demiş. Aslan:

“Ben bi vuruñ, öldürün onu!” demiş. Kedi de:

“Yapāmın len?” demiş.

İnsanlā da ormanda tahta diliyomuş. Kedi göstermiş:

“Aha sādıc benim insanoğlu dediğim bu!” diye. Aslan gitmiş:

“Arkadaşımı néye böyle ufak bıraktıñız? Ben sizi öldürcen!” demiş. İnsanlā da:

“Tamam öldür de, şu odun yarım galmasın, sen ayırive şu tahtaları!” demiş.

Odun dilēken bıçkıyla ortaya bi gazık çakılır. Aslan tahtaların arasına pençelerini sokmuş. Tahtaları dutākana ortadaki gazığı çıkarıvemişlē. Aslanın

ayakları sıkışıp galmış. Sıkışıp galınca adam baltanın sapını çıkarıyo. Bi yükleniyo aslana. Aslan bağırmış kediye:

“Sādııç beni seniñ gadā ufaldır da bırakılā mı, öldürürlē mi?” derimiş. Kedi de:

“Bilmoooon bilmooon!” derimiş.

K.K.16

95. ASLANLA KEDİ (2. VARYANT)

Aslan hayvanların en guvvetlisi. Kedi ufak ya zavallı. Aslan bakıyo şöyle:

“Len kedi sādıç sen bizim sūlaledensiñ ya, çok ufak galmışñ.” déyo. Kedi de déyoku:

“Sen insanoğlunun eline geçsen ben gadā da galmazsñ.” Aslan da meydan okuyo:

“ Len seniñ insanoğlu dediğñ ne? Yörü gidēm, gösderive baña!” déyo. Kedi:

“Gel sen!” déyo.

Yola çıkıyolā. Gidēlēken bi dombey geliyo anneçden. Hemen aslan varıveyo, dombeyi yıkıveyo. Yırtıp atıyo.

“Bu mu seniñ insanoğlu dediğñ?” déyo aslan. Kedi:

“Yok bu değıl. İnsanoğlu bunu gulāndan dutuyo da çifte goşuyo, çift sürüyo bununñlan.” déyo. Aslan:

“Bundan daha mı büyük?” déyo. Kedi:

“Gel sen!” déyo.

Gidēlēken bi deve denk geliyo. Aslan varıveyo deveye. Yırtıp atıyo, éndiriyo.

“Bu mu seniñ insanoğlu dediğñ?” déyo. Kedi:

“Len bu değıl. İnsanoğlu bunu ıhdırıyo yere de, yük daşıdıyo buna.” déyo. Aslan:

“Eee bundan daha mı büyük?” déyo. Kedi gine:

“Gel sen!” déyo.

Bi ormana giriyolā. İnsanoğlu sallama bıçkıyla tahta biçiyō. Aslan varyō insanoğlunūn yanına. Kedi vāmeyō oraya. Aslan insanoğluna:

“Ben seni yēcen!” déyo. İnsanoğlu da:

“Yé yalnız benim dört beş dene çocuğum var. Şu goca domruğu elini sok da ayırive. Ondan sonra beni yé!” déyo.

Aslan oraya ellēni sokunca gāda ortadaki gazıkları çeki çekiveyo insanoğlu. Aslanın elleri domruğun arasına sıkışıyo tabi. Ordan bi odun alıyo insanoğlu. Veriveyo aslana sopayı. Aslan barım barım bağıriyor:

“Kedi sādınıç!” déyo. O da:

“Eeey!” déyo.

“Len ben seniñ gadā da mı galmıceen?” déyo. Kedi de:

“Bilmeeem!” déyo.

K.K.52

96. ASLANLA KEDİ (3. VARYANT)

Aslanla kedi sadic olmuş. Bi ormanda gezerkene aslan:

“Sen bizim sülaleye benziyon ama çok ufaksın, ufak galmışın.” demiş. Kedi de:

“İnsanoğlu déye bişey vardır. Sen onun eline geçsen benden de gütcük galışın.” demiş. Kedi:

“İnsanoğlu şöyle yapar, böyle yapar...” derkene iki tatar bıçkıyan tahta diliyomuş ormanda.

Adamlar ağaçların arasına siğil çakmış. Tatar demiş ki aslana:

“Sen biraz güçlü duruyon. Şu elini şuraya sok. Ben siğili çeken, yenileyen. Biraz daha gergin olsun. Tahtanın dilmesi éyi olsun.” demiş.

Aslan ağaçların arasına ayağını kısıriyo. Biyol tatar çekiveriyo siğile. Aslan bağıırmış kediye:

“Yetiış kedi gardeş, yetiış gidiyon ben.” derimiş. Kedi de:

“Bilmeem, garışmam.” derimiş.

Tatar aslana ellememiş. Durukana durukana aslan kendinden eyice geçmiş.
Ordan kedi tatara:

“Goyver gari, o dersini aldı!” demiş.

Tatar siğili alıvemiş. Aslan gurtulmuş:

“Kedi gardeş sen ne yaptın? Beni insanoğlunun eline düşürdün. Ben seniñ gadar da galmayıvreyazdım!” demiş.

K.K.58

97. EŞEKLE TİLKİ

Bi goca garı varımış. Onuñ da bi horozunnan bi eşşeği varımış. Goca garı eşşeğini her gün sığıra sürermiş.

Eşsek dağda yayılıkana dilki varımış, eşşeğin sırtına binerimiş. Eşsek her gün terlē, yorulū gelirimış. Gadın bakmış eşsek her gün yoruluyo, dutmuş gatıranı eşşeğin sırtına, dilkiniñ bindiği yere sıvamış.

Dilki tekirar galgımış minmiş. Minince yapışmış biyol da inemedden gelmiş eve gadā. Goca garı tilkiye:

“Ben seni çili bili horazımın yanına atıverēn de gör gününü, dıgalasın seni! Eşşeğime eziyet etmesini gör!” demiş.

Dilkiyi dutmuş da horazın yanına atıvēmış. Horazı da dilki yemiş. Sabāle bi açmış, horaz yok. Dilki horazla garnını doyurmuş, goca garı kapıyı açınca dilki fırlamış gitmiş. Goca garı:

“Çili biliydi horazım, ganatları kilim gibiydi horazım.” déye yas etmiş.

Horaz da gitmiş. Masal da böyle bitmiş.

K.K.20

98. PADİŞAHLA KÖLESİ

Eveli patişahın bi kölesi varımış. Patişah sabah geldiği zaman:

“Ne vā ne yok? Köle nasılsın?” déyomuş. Köle de:

“Ne olsun patişahım kem eden kem belasını buluyo.” dermiş.

Ertesi gün geliyomuş, köle gine aynısını déyomuş. Patîşah her gün kölesine bi sarı lira veriyomuş garnını doyursun déye. Patîşah köleniñ her gün aynı lafı etmesinden osanmış. Patîşah osanmış ya eline bi kâğıt yazmış:

“Bunu köyün öte başındaki fırıncıya vë.” demiş. Kağıtda da yazılıymış ki:

“Bu kâğıdı getireni alıñ, dutuñ fırına atıñ!”

Yani patîşah köleden gurtulcemiş. Gidëkene lokantacı köleyi gômüş.

“Nereye gidiyon köle?” demiş. Köle de:

“Şu kâğıdı vëcen gelcen fırına.” demiş. Lokantacı da:

“Getir ben verën, sen yemeğini yé.” demiş.

Lokantacı da köleniñ altınını gazanen déye yoldan döndürmüş köleyi. Lokantacı almış köleniñ elinden kâğıdı, fırıncıya götürmüş. Fırıncı kâğıdı okumuş. Hemen dutmuşlâ lokantacıyı fırına atmışlâ. Köle de garnını doyurmuş, çıkmış gelmiş. Patîşah bakmış köleye:

“Ne oldu köle?” demiş. Köle de:

“Ne olsun Patîşahım kem eden kem belasını buluyo!” demiş. Patîşah:

“Sen fırına kâğıdı götümediñ mi?” demiş. Köle de:

“Götürüyodum, lokantacı bana bôle bôle dedi. Kâğıdı lokantacı götürdü.” demiş. Patîşah da:

“Ayvayı yédi lokantacı!” demiş.

Yani lokantacı fırıncıdan altın kıskanen dëken kendisi ateşe gitmiş.

K.K.10

99. ĀLİMLE ÖĞRENCİLERİ

Bi dedeniñ iki tane talebesi varımış. Talebelerine:

“Oğlanlar ben gezmeye gitcen, benimle gelmek isteyeniniz vā mı?” demiş.

“Yalnız bana geri dönesiye gadā bişey sormeceniz!” demiş.

İleri gitmişlë, geri gitmişlë, doa etmişlë, namaz gılmışlâ. Vardıkları bi yerde bi yeşerti görmüşlë. Yeşertiniñ olduğu yerde de su varımış. Ālim demiş ki:

“Hadi bakām golları sıvayın buraya bi çeşme yapām!”

Çamır getirmişlê, daş getirmişlê, çeşmeyi yapmışlâ. Çeşmenin suyunu akıtmışlâ. İkinci namazı vakti gelmiş. Namaz gılakāna ālim selam verirken gözü kaymış. Çeşmenin harıĝından iki guş su içiyomuş. Namazı gılmışlâ ālim:

“Hadi bakām yıkām çeşmeyi!” demiş.

Yapdıkları çeşmeyi yıkmışlâ. Geziyi bitirmişlê, gelmişlê. Ālim demiş ki:

“Var mı evlatlâ sormak istediĝiniz bişey?” Talebelêden biri:

“Çeşmeyi emek çekdik yaptık, neden bi de yıkdık?” demiş. Hoca da:

“Siz selam verirken farkına varmadınız. Selam verikene gözüm kaydı. Çeşmenin harıĝından iki guş su içiyodu. Biz ordan bi ecir sevap gazandık.” demiş.

“Başka bi yolcu gelip de oraya bi çeşme yapā da suyunu akıdırsa iki guş da ordan su içē. Onun sevabına da yaptıran nail olsun dēye yıkdırdım çeşmeyi.” demiş.

K.K.20

100. DELİ MEMET

Bi dene Deli Mēmet dēye çoban varımış. Gütdüĝü goyunları satıyomuş. Kimisini öldürüyomuş. Köylü de buna gızıyomuş. Deli Mēmet goyun güdekēne köylüler usandık bu adamın elinden dēye gelmişlê. Dövmüşlê dövmüşlê çuvala gomuşlâ, çuvalın aĝzını bağlamışlâ, dalın dibine atmışlâ.

Goyun çobanının biri goyunu güde güde gelmiş. Deli Mēmet de çuvalın içinde:

“Almıcen almıcen!” deyip deyip baĝırırımış. Çoban da:

“Ne diyon sen, neyi almıceñ?” demiş. Deli Mēmet de:

“Padişahın gızını vēcen dēyolâ. Almecen dēyon. Zorunan aldırceklê bana. Dövdülê şuna vāceñ dēye beni.” demiş. Çoban da:

“O zaman sen çık çuvalın içinden de, sen benim goyunları gü, ben alıcen deyen baĝiren de ben alen padişahın gızını.” demiş.

Çoban girmiş çuvala, Deli Mēmet çuvalın aĝzını bağlamış. Çoban baĝırırımış:

“Alceeeen alceeen!” dēye.

Köylülê gelmişlê, Deli Mēmet’e goyunları çalıyo satıyo dēye gızıyolāmış.

“Daha ne galdı da ne alceŋ?” dēye dōvmüŝlē dōvmüŝlē de deŋiziŋ içine atıvemiŝlē çuvalınan.

O da çobanımiŝ. Durukana durukana Deli Mēmet çobanıŋ goyununu çekmiş gelmiş. Köylülē de:

“Sen nēden çıktıŋ, biz seni denize atdık çuvalınan!” demiŝlē. Deli Mēmet de:

“Deŋiziŋ içine atdıŋız da beni kötü mü etdiŋiz? Aha bi sürü sâbı oldum.” demiş.

“Bi sürü goyun sürdüler önüme al git sen bu goyunları.” dēye.

“Deŋizden çıkādım ben bu goyunları.” demiş. Köylülē de:

“Biz de gidēm, goyun sâbı olām.” demiŝlē.

Gadıniŋ biri götümüŝ oğlunu bağlamış deŋize sallarımiŝ. Oğlu ölcek, su boğazını dıkamıŝ. “Kırk kırk” ederimiş boğazı. Kadın da:

“Kırk goyun bobaŋıŋ gumā borcuna yetmez, elli de goyunu.” dēyomuŝ.

Gadıniŋ oğlu ölmüş orda. Deŋizden goyun çıkācen dēye deŋize atan ölmüş, deŋize atan ölmüş. Memlikatta erkek galmamış. Deli Mēmet köyüŋ efesi olmuş. Paçayı böyle gurtarmış gāli.

K.K.10

101. KURTLA KUZULAR

Bi çoban varımış. Çobanıŋ atmış bir goyunu varımış. Çoban sürüdeki guzulara demiş ki:

“Anneŋizden ayrılıŝaŋızya gurt yer ya guş yer. Sürüden uzak yerlere gitmeŋ!”

Guzunuŋ iki denesi kelebek govalaya govalaya gitmiş. Ordan iki üç dene gurt gelmiş. Gurtlā meşe azadıniŋ dibine, kölgeye çökmüŝlē. Gurtlādan biri sürüden ayrılan guzuya:

“Biz sizi yēcez!” demiş. Guzunun biri de:

“Bizi yeseŋiz de doymaŝıŋız, biz otlamadık. Etimiz az. Biz biraz otlayām, etlenēm. Öyle yēŋ. O zaman doyaŝıŋız.” demiş.

Guzulā da doyuşun sonra yatmaya başlamışlā. Gurtlā da énmiş daldan.
Enişin:

“Biz sizi yécez!” demişlē. Guzulā da:

“Siz bizi yēceñiz de biz daha etlenmedik ki. Hoplayām, zıplayām da etlenēm.
Öyle yēñ. O zaman doyāsınız!” demişlē.

Guzulā hopleyomuş, zıpleyomuş. Biriniñ boynunda çan varımış. Hopladıkca
çan öterimiş. Çanıñ sesini duyunca çobanıñ köpekleri seyirtmiş. Gurtları öldürmüşlē.
Guzulā da sürüye gavişmiş.

K.K.11

102. ÇANLI TİLKİ

Tilki guyruğuna bi çañ bağlamış. Gidiyomuş gidiyomuş gidiyomuş orda çışı
gelmiş. Çışı gelince çam ağacınıñ dibine çışimi yapēn demiş. Çam ağacına çanıñı
bağlamış. Onu da çam böyümüş gitmiş.

“Eğil çam çanıñı alēn!” demiş. Alamayınca:

“Ben seni bi ateş dayıma deyiveren de yakdırıverēn, çanıñı alırım o zaman.”
demiş. Gitmiş:

“Ateş dayıñı ateş dayıñı!” demiş. O da:

“Eeey!” demiş. Tilki:

“Benim çanıñı çam vēmeyo. Şunu bana bana bi yakıve alēn çanıñı!” demiş.
Ateş de:

“Neyneyen ordaki yaş çamı, ben burda guru guru çıra yakıyon!” demiş. Tilki
de:

“Ben seni bi su dayıma dēveren de bi söndütdürüverēn ben seni!” demiş.
Vāmış:

“Su dayı su dayı!” demiş. O da:

“Eeey!” demiş. Tilki:

“Şurda bi ateş var, bana söndürüvē!” demiş. Su da:

“Ben neyneyēn ordaki ateşi, ben dopdoğru akıyon yoluma. Söndürmem!”
demiş. Tilki de:

“Ben seni bi goca öküz dayıma deyverēn de bi sōmürdütdürüverēn tükediverēn!” demiş. Tilki gitmiş:

“Goca öküz dayı, goca öküz dayı!” demiş. O da:

“Eey!” demiş.

“Şurda bi su vā, bana bi sōmürüvē!” demiş. O da:

“Ben neyneyēn ordaki pis suyu, burda yayla suyu içiyon ben. İçmem pis suyu.” demiş. Tilki de goca öküz:

“Seni gidi seni, ben seni bi gurt dayıma dēveren de yeditdiriverēn!” demiş. Tilki:

“Gurt dayı gurt dayı!” demiş. O da:

“Eeey!” demiş. Tilki:

“Şurda bi gova öküz vā, bana yéyve!” demiş. Gurt da:

“Ben neyneyēn o goca öküzü, yemen! Burda teze teze davşan eti yéyon, keklik eti yéyon.” demiş. Öyle olunca tilki:

“Hee ben seni bi çoban dayıma dēveren de vurdurtduruverēn!” demiş. Tilki:

“Çoban dayı çoban dayı!” demiş. O da:

“Eeey!” demiş. Tilki:

“Şurda bi gurt vā, onu vuruve bana!” demiş. Çoban da:

“Ben neyneyēn gurdu? Eti yenmez bişeyi yenmez. Ben burda teze teze keklik vuruyon, davşan vuruyon.” demiş.

“Vurman gurdu ben!” demiş. Tilki de:

“Ah seniii! Ben seni fare dayıma dēveren de, çarığınñ altını yeditdiriveren!” demiş. Tilki:

“Fare dayı fare dayı!” demiş. O da:

“Eeey!” demiş.

“Şurda bi çoban var. Onuñ çarığınñ altını yeyve!” demiş. Fare de:

“Neyneyen ordaki pis çarığı, zengin evlerinde buğday yéyon, un yéyon. Yemem pis çarığın altını!” demiş. Tilki de:

“Seni gidi seni! Ben seni bi kedi dayıma dēveren de yeditdiriveren!” demiş.

Tilki:

“Kedi dayı kedi dayı!” demiş. Kedi de:

“Eeey!” demiş. Tilki:

“Şurda fare var. Yeyverimisin?” demiş. Kedi de:

“Nerde len?” demiş.

Fareye varıvemiş. Fare çobanıñ ayakgabisinñ altına varıvemiş, çoban gurda varıvemiş, gurt goca öküze varıvemiş, goca öküz suya varıvemiş, su ateşe varıvemiş, ateş çama varıvemiş. Çam da yanmış, tilki de çanıñı almış, guyruğuna dakmış. Dıngıl dıngıl dıngıl gitmiş gezmiş.

K.K.12

103. ÇANLI TİLKİ (1.VARYANT)

Tilkiyinen ayı sādıç olmuşlar. Tilki gurnazımış. Eski yücüler varımış. Tilki eski yücülerin gıyında dolanırımış. Eski yücüler derede çamaşır yüdükden sonra pul galmış derenin kenarında.

Tilki derede gezerkene guyruğuna dakmış pulu. Guyruğuna dakışın tilki guyruğunda pulla gezermiş. Ayı demiş ki:

“Nerden bulduñ bunu? Kim dakdı?” O da:

“Guyruğumu kuyuya salladım. Ordan bağladılar.” demiş.

Tilki bi oyuk oymuş. İçine bi ocak yakmış. Üsdüne de bi hasır örtmüş.

“Salla bura guyruğunu, seniñ guyruğuna da dakılsın!” demiş ayıya.

Ayı da gelmiş de hırsınnan bi oturmuşumuş. Ocağın içine kaçmış. Ayı:

“Yandı g...m, yandı g...m.” demiş bağırılmış. Orda yanmış. Tilki de cıngıl cıngıl cıngıl guyruğunda pulu gezdirmiş durmuş.

K.K.21

104. KAPLUMBAĞAYLA TİLKİ

Kaplumbağa ile tilki ileşberliğe başlamış. Birlikte buğday ekmişler. Tilki nasıl olsa buğdayın secini ayırdığımızda ben bu tosbayı aldatırım diye düşünür. Ekip

biçiyolar, harman yerine başaklarıyla birlikte buğdayları yığıyolar. Harman sürülecek oluyo. Tilki kenarda bi kayanın dibine yatıyo.

“Tosbā kardeş bu kaya bizim harmanımızın üstüne yıkılacak. Ben bu kayaya yaslanayım, kaya yıkılmasın. Sen harmanı sür!” demiş.

Tosbā harmanı sürmüş. Tilki kenarda yatmış. Seç bitmiş, tosbā yığımış seçleri. Kaplumbağa tilkiye:

“Gel bakalım tilki sādıc bu seci paylaşalım.” demiş. Tilki:

“Öyle yapmayalım seci ben alayım, küllüğü sen al.” demiş. Tosbā:

“Olmaz tilki sādıc. Madem ortak yaptık yarısı senin yarısı benim olacak.” demiş. Tilkiyle tosbā anlaşamayınca tilki:

“Biz şu kayanın başına çıkalım. Ordan sece doğru koşalım. Kim önce gelirse seç onun olsun. Sonradan gelen de küllüğü alsın.” demiş.

Tosbā kabul etmiş. Koşmaya başlamışlar. Tosbā tilkinin kuyruğuna yapışıyo, sece yaklaşıncaya kadar bırakmıyo. Tilki küllüğün yanına gelince, tosbā kuyruğunu bırakıyo. Bir iki adım atarak seci başına varıyo. Seç tosbānı, küllük tilkinin oluyo.

Tilki rüzgâr bekliyo, buğdayı savuruyo az bi buğday çıkıyo. Tilki dağarcığı içine koyuyo taneleri, dağarcığı üfleye üfleye şişiriyo. Yüklenip değirmene gidiyo. Değirmenciye:

“Buğdayımı öğüt!” diyo. Değirmenci:

“Sırada bekleyenler var!” dediye de bekleyenlerin önüne geçiyo. Tilki dağarcığı değirmenciye veriyo:

“Sen bunu bitir, ben gelip alcam.” diyo.

“Ama unuma halâl gelmesin!” diyo.

Değirmenci dağarcığı hepsini buğday sanıyo. Ağzını bi açıyo, dağarcık patlıyo. Masal ya buğday tanesinin birisi gidiyo değirmeni çarkını gırıyo. Tanenin birisi taşları çeviren çakıldağı kırıyo. Değirmen zarar görüyo. Tilki çıkıp geliyor:

“Ver benim unumu!” diyo. Değirmenci:

“Ne unu seni dağarcık patladı, değirmenimi şöyle yaptı böyle yaptı...” diyo.

Tilki:

“Ben anlamam, ben unumu isterim!” diyo.

Tilki değirmenciniğ başından gitmiyo. Değirmenci baş edemeyince bi çuval un dolduruyo:

“Al bu çuvalı da git başımdan!” diyo.

Tilki uvalı sırtlanmış dağ yolundan gidiyo gidiyo gidiyo bi yrk çadırına denk geliyo. Tilki:

“Beni misafir edermisiniz?” diyo.

Yrk bakıyo ufak bi tilkiden ne zarar gelir diye düşünüyo. Tilki yrğe diyo ki:

“Ben burda misafir olurum. Ama dağarcığıma zarar gelmesin. Hayvanlarıñızın boynuzları büyük, dağarcığıma zarar gelirse en iyi hayvanıñızı alırım.” Yrk de:

“Sen adır direğiniğ dibine koy. Dağarcığına bişey olmaz.” diyo.

Tilki yatıyo. Tuvalete kalkma bahanesiyle gece kalkıyo. Alıyo dağarcığı götürüyo. Hayvanların yakınında bi yerde yarıyo, unları dağıtıyo. Geri geliyo yatıyo.

Sabah yrk kalkıyo, tilkiyi ağırıyo. Tilkiye:

“Tilki kardeş seniğ dağarcığa bişey olmuş. Benim hayvanlar yapmaz bunu ama...” diyo. Tilki de:

“Sen boşuna kabahatini örtmeye alışma. Bunu anca seniğ hayvanlar yapmıştır.” diyo.

Sonra bakıyo hayvanlara, en irisini gsteriyo:

“Ben bunu almak istiyorum.” diyo.

Yrk hayvanı tilkiye mecbur veriyo. Tilki hayvanı ordan alıyo, düşüyo yola. Başka bi yrk çadırına rast geliyo. Bakıyo yrk çadırında güzel kızlar var. Tilki o çadıra da misafir oluyo. Yrğe:

“Köpekler benim hayvanı yabancı görür de hayvana zarar gelirse kızlarıñdan birini alırım.” der.

Tilki gider yatar. Gece kalkar, hayvanı köpeklerin önüne bırakır. Köpeklere de iki taş atar. Kendisi çadırın arkasına saklanır. Köpekler hayvana saldırır.

Parçalarlar hayvanı. Tilki gider içeri yatar. Sabah kalkarlar bakarlar ki köpekler hayvanı parçalamış. Yörük:

“Hayvanın yerine hayvan veriyim!” der. Tilki:

“Yok olmaz! Benim hayvanım gibi hayvan mı var senin süründe? Ben senin kızını almak istiyorum.” der.

Yörükden en güzel kızını alır gider. Tilki ya yolda giderken kurnazlık düşünür.

“Ben bu kızı şimdi ne yapıcım. Kızı götüreyim birini daha kandırayım parasını pulunu alayım. Bana en çok para pul lazım.” der.

Giderken yolda bi padişah otağı görür. Otağa misafir olamak ister ama padişahın yaverleri kabul etmek istemez. Tilki:

“Beni şimdi salarsınız, padişah da görür. Bunları niye misafir almadınız derse siz nâpacaksınız?” der.

Yaverleri de ikna olurlar. Onu padişahın huzuruna çıkarırlar. Padişah şöyle bakar:

“Bu küçük tilkiyle kızıdan ne zarar gelebilir ki!” der. Tilki oturur bi köşeye:

“Biz sabaha kadar buradayız. Kız size emanet. Aman ha kıza bi halâl gelmesin.” der. Padişah:

“Şurada bi oda veririz. Kız orda yatar. Sen de bi kenara kıvrılır yatarsın.” der. Tilki gece yatakta:

“Ne yapabilirim, padişahın parasını nasıl alabilirim?” diye düşünür.

Bu defa kız uyumaz. Tilki yatağında kurnazlık düşünürken kız padişahın yakınlarından yemek getiren bi kadına durumu anlatır.

“Benim bi derdim var. Bu tilki benim babamı kandırdı, beni buraya öyle getirdi. Siz bana yardımcı olun, beni kurtarın!” der.

Tilki para peşinde, kız kendini kurtarmanın peşinde... Kızın yardım istediği kadın durumu padişaha söyler. Padişah kızı otağın başka bir köşesine geçirir. Tilki uyanıncaya kadar padişah da kız da bekler. Tilki uyanıp da kızı bulamayınca;

“Kız nerde?” diye aramaya başlar.

“Şurdadır, buradadır...” deyip beraberce aramaya başlarlar. Padişah bir yandan bekçilere:

“Köpeklerin zincirini çözün!” diye emir verir. Tilkiye:

“Kız şu odadadır.” derler.

Köpeklerin kapısını da açarlar.

“Sen misin bu işleri yapan!” diyip tilkiyi köpeklerin önüne sürerler.

Tilki kaçır köpek kovalar, tilki kaçır köpek kovalar. Derken tilki dağları bayırları aşar. Kız böylece kurtulur. Masal da böyle biter.

K.K.15

105. KAPLUMBAĞAYLA TİLKİ (1. VARYANT)

Bağaynan tilki sâdiç olmuşlâ. Ekin ekmeye gidiyolâmış. Tilki:

“Sen sürgüyü sabanı al; ben de gayışı, övendirdeyi alēn.” demiş bağaya. Ekmişlē, gelmişlē. Ekiniñ yolma zamanı gelmiş. Gitmişlē tarlaya, ıscak çökmüş. Tilki duramamış ıscakda. Gitmiş ağacıñ köküne dayanmış. Bağaya da:

“Ha sâdiç dayanmasam üsdüñe vâcek ağaç. Sen çalış!” dermiş.

Bağa da tısıl tısıl boyna çalışmış. Tilki yolmayı bağaya yoldurmuş. Sürmüşlē, savırmışlâ, yığmışlâ teneyi. “ Hadi üleşm!” demişlē. Tilki:

“Bu yandan öte yanna hopleyām, hangimiz öne geçese buydey onuñ olsun.” demiş.

Bağa da tilkiniñ guyruğuna yapışmış. Tilki bi atmış kendini öte yanna, bi bakmış arkasında da bağayı görmüş:

“Sen ne zaman geldin?” demiş. O da:

“Ben senden eveli geldim.” demiş.

Tilki bağayı aldadamamış biyol. Buydeyi üleşmişlē.

K.K.71

106. KAPLUMBAYLA TİLKİ (2.VARYANT)

Bi harman yeri varımış. Harman yerinde öküzünen düven sürerlermiş. Bi de yâr varımış. Yârın yüzünde bi incir dalı varımış. Tilki ordan inciri yerimiş yerimiş o yârın kölgesine yatarımış. Ordan ileşberlere:

“İleşberleer, harman sürenleer! Ben yâra dayanıyon. Burdan çekiliverisem yâr üstünüze düşecek.” déyomuş mağsuz. Tilki tosbāya:

“İkimiz sādıc olalım!” déyo.

İkisi sādıc olmuşlar gāri. Harman sürülmüş, savrılmış. Çelmiği galmış. Çelmik de sürülmüş, savrılmış ora gonmuş. Tilki tosbāya:

“Seniñle yarış yapalım. Hankımız seciñ içine eveli gömülürse o pay onun olacak.” demiş.

Tosbā bi tekerleniyi, varıp seciñ içine giryi. Tilki orda galiyi. Ordan tosbā tilkiye:

“Bi dağarcık bul gel de sene hakkıña bi dağarcık verēn.” diyi.

Dağarcığı alıp geliyi gāri tilki. Tosbā dağarcığı almış, içine daş doldurmuş.

Tilki gide gide bi değirmen damına varmış. Dağarcığıñ içindeki buydeyi üğüdecek, un yapacak onu. Değirmenci dağarcığı boşaldıveriyo değirmeniñ içine, dağarcıkdaki daşlar değirmeni bozuyi.

Tilki un alcen diye geri varıy. Tilki değirmenciye:

“Al gel benim unumu gat!” diyi. Değirmenci de:

“Seniñ dağarcığıñ içindeki buyday deyilimiş, daşımış. Değirmenim bozuldu.” diyi.

Tilki değirmenciye osandıriyi, adamdan unu alıy.

K.K.40

107. KAPLUMBAĞAYLA TİLKİ (3. VARYANT)

Tilki varımış bi dene. İleşberlik yapıyomuş. Tosbāyla tilki sādıc olmuşlā. İkisi beraber ileşberlik yapmaya başlamış. Harmanı galdırmışlar. Seci, buydeyi yığmışlar.

Tabi tilki çok gurnaz olduğı için demiş ki:

“Şo tepeye çıkām. Buydeyin yanına kim eveli gelirse bu buydey onun olsun.”
demiş. Tosbā:

“Tamam!” demiş.

Tosbā tepeye çıkarkana goşmuş. Arkadeşi varmış orda. Arkadeşine demiş ki:

“Ben gidēn. Tilki sādīç gelirkene sen üç beş saymağa dur seci. Buydeyi ölçmeğe dur sen.” demiş.

Tilki çıkıyo, arkasından da tosbā ağır ağır çıkıyo. Kim eveli gelirse harman onun olcek gāli. Tilki gelse ki tosbā ondan eveli gelmiş. Boyna buydeyi ölçüpduru. Tilkinin gurnazlığı biyol para etmemiş.

K.K.47

108. ÜVEY ANA

Üvey ananın bi gızı varıymış. Üvey anası dışa gidēkene:

“Helva bas!” demiş.

Gız helva bascek de nasıl bascek helvayı. Üvey anası:

“Sahanı go, içine yağı go gavır, şöyle et böyle et...” filan dememiş.

Gız anası gelesiyer helva yapcek de nede yapcek. Eskiden ekmek yapākan ağeç tekne de yuğuruluyomuş. Gız ağaç tekneyi ocağa gomuş. İçine yağ dōkmüş, un dōkmüş, şeker dōkmüş. Ocak yanākana yanakāna tekne de yanmaya başlamış. Gız:

“Tekne de yandı oldu, anam da geldi oldu. Halva ol Allah’ım havla ol.” déye dua edermiş. Sonra anası bi dā gidēkene de gıza:

“Su peltesi yap!” demiş.

Kendi annesi olmayınca güzelce öğretir mi onları tabi... Gız da biyol:

“Nasıl yapcen, nasıl olcek, duz gatılıyo muku?” déye düşünürmüş.

Hemen goşmuş gitmiş. Yoluñ üsdündeymiş heral evlē de. Ordan gatırcılā

geçiyomuş. Gatırcılā geçēkene:

“Nasıl sorēn bunlara acaba?” déye düşünmüş.

Ayıp gelmiş sormak.

“Hey gatırcılā gatırcılā, pelteye duz gaticılā!” demiş. Hemen onlā dönmüş:

“Gızım pelteye duz gatılmaz, şeker gatılır.” demişlē.

Hah! Ordan öğrenmiş gelmiş, ondan sonra peltesini yapmış. İşte üvey analā hep böyleymiş.

K.K.16

109. ÜÇ GELİN Bİ GAYINNA

Eveli bi varımış bi yokmuş. Bi gayınnayan üç gelini varımış. Eski gayınnalā yémeyi pek sevmezimiş. Gayınna bi gün dışa gezmeye gitmiş. Gelinlerin de helvā canı isdiyomuşmuş. O gidince helvayı basām yiyēm demişlē.

Helvayı bişirmişlē, yemeye oturmuşlā. Gaynananın da çabuk gelceği dutmuş. Dışardan tıkırtısını duyunca:

“Ne edēm ne edēm?” déye düşünürkene başa çelinen goca üstlüğün içine dökmüşlē, goca gelinin garnına sarmışlā. Başlamışlā tef çalıp oynamaya. Gelinlēden biri:

“Vay yandık vay yandık vay yandık...” déye oyneyomuş. Garnına halva saran goca gelin de:

“İçi dışı yağlı sırsıkı bağı héç korkma!” déyip oyneyomuş. Gayınna:

“Bu nasıl hava, bu nasıl oyun?” déyomuş. Onlā da:

“İşde gayınna biz bunu bugün öğrendik.” dēyolāmış.

Helvayı gāli yéyememişlē.

K.K.16

110. DİLDİRŞİKLER

Eveli dildirşiklē varımış. Onları da dildirşik déye kimse almeyomuş. Üç dene gız gardeşmiş bunlā. Birinin adı “Sana ne”, birinin adı “Bana ne”, birinin adı da “Terbiye” ymiş.

Bu gızlara dünür gelecek olmuş. Anası bunları bakgala bişeylē almeya yollamış. Bakgal:

“Adın ne gızım?” demiş.

“Saņa ne” demiş büyük olan. Bakgal:

“Heral bunuň aklı erméyo.” demiş. Ötekine sormuş:

“Gızım seniň adı ne?” demiş. O da:

“Bana ne” demiş. Bakgal biyol:

“Gızım sizde hiç terbiye yok mu?” demiş. Ortancılı da:

“Vā, Terbiye de evde galdı!” demiş.

Eve geliyolā, anası tembihléyo bunları:

“Düñürlē gelince hiç gonusméceniz!” déyo.

Gadın gızları gonusdurmada satcēmiş gāli. Āşama düñürlē gelmiş. Düñürlē, gızlā, anası oturukana bi gema çıkmış sediriň altından. Gema bi o yanna goşmuş, bi bu yanna goşmuş. Gızlarıň biri:

“Demeye demeyeee...” demiş. Biri de:

“Elli ayaklıı...” demiş. Biri de:

“Dırnaklı barmaklıı...” demiş. Öyle olunca düñürlē kakmış gitmiş. Gızlā da evde galmış gāli.

K.K.16

111. GÜÇCÜK ZEHRA'YNAN GARA CANAVAR

Bi varımuş bi yokmuş. Bi gara canavar, bi Güççük Zehra, bi de onuň anneanesi varımuş. Güççük Zehra'ynan anneanesi yaşākan anneanne dışa gidince gara canavā gelmiş yatağa yatagomuş.

Güççük Zehra da dışdan geliyo, kapıyı çalıyo. Kapıyı hep anneanesi açıveriyomuş biyol:

“İpini asılıvē!” demiş canavar.

Güççük Zehra da ipini aslıvemiş girmiş gelmiş içeri. Gız:

“Nerdesiň, ne yapıyoň, nişliyoň?” anneanne demiş. Canavā:

“Ge yat yanıma gızım!” demiş.

Güççük Zehra girmiş yanına yatmış. Gız:

“Anneanne seniň gözlēn neden gocaman gocaman?” déyomuş. Canavā:

“Seni görmek için.” d yomuŐ. Zehra:

“Anneanne seniŐ elleriŐ neden gocaman gocaman?” d yomuŐ. O da:

“Seni dutmak için.” d yomuŐ. G cc k Zehra:

“İyi de anneanne seniŐ aŐzıŐ neden gocaman?” demiş. Canav  da:

“Seni yutmak için!” demiş.

Canav  gızı yutmuş gitmiş. Bi gelmiş anneanesi ne Zehra galmış ne bişey galmış. Canav  gızı y miŐ gitmiş.

K.K.16

112. CADİ GARIYLA MİDİK

Bi cazı gariynan bi Mıdik varımış. Cadı gari Mıdik’i bulsa y cemiŐ. Mıdik de çok uyanık birisiymiş.

Cadı gariyiŐ evinde ceviz ambarı varımış. Mıdik ceviz ambarına girmiş. Çıt ıt ceviz y yomuŐ. Cadı gari ambarı açınca Mıdik cevizl n içine gaıyomuŐ. Bi d  giriyoŐ, bi d  gaıyomuŐ cevizl n altına Mıdik.   nc de cadı gari:

“Gemeee seni bulus m t r nnen m r nnen yerim!” deyomuş. Gine saklanıveriyomuŐ. Sonra bi bakmış cadı gari, biyol gaamamıŐ Mıdik. Cadı gari:

“OĞlum Mıdik sen buraya nası girdiŐ?” demiş. O da:

“İŞte Ő yle Ő yle girdim!” d ye anlatmış.

Cadı gari Mıdik’i  ld rc miŐ g li ya, yatır n uyut n demiş. “Uyu!” d yomuŐ Mıdik uyum yomuŐ. Cadı gari:

“OĞlum Mıdik sen nası uyursuŐ?” O da:

“Anam bana tavık kes  y dirir. Onu yer  yle  y r n.”

Cadı gari gece kakmış taviğı kesmiş. Mıdik’e yedirmiş. Bakmış gine uyumeyo Mıdik. Tekir  gine gelmiş bakmış:

“OĞlum Mıdik sen nası uyursuŐ?”

Mıdik de ne varısa zor iŐl  hep onları s yleyyomuŐ. Biyol demiş ki:

“Anam bana helva bas  da yerin  y r n.” demiş.

Cadı garı helvayı basmış. Mıdik'e yedirmiş. Mıdik gine üyümemiş. Bi dā demiş:

“Oğlum Mıdik sen nası üyürsün?” Mıdik de:

“Anam bana çaydan gözernen su getiridi. İçēdim de öyle üyürdüm.” demiş.

Cadı garı varmış çaya daldırıyomuş çıkarıyomuş, daldırıyomuş çıkarıyomuş olmeyomuş bi türlü. Gözeriñ altı delik ya gali... O öyle daldırıp çıkarıkan daldırıp çıkarıkan Mıdik gavağın tepesine çıkmış. Vére gülermiş vére gülermiş. Cadı garı da iyice gızdı ya gāli sormuş:

“Oğlum Mıdik sen oraya nası çıkdın?” O da:

“Saçımın telini ağaca bağladım, ayağımı şura godum da bi yekindim. Saçımın teli beni buraya çıkādı.” deyomuş.

Cadı garı da saçını ağecin dalına bağlamış, bi yekinmiş. Saçımın teli de bi kopmuş. Kopunca cadı garı düşmüş ölmüş. Mıdik de gurtulmuş. İşde cadı garı Mıdik'i öldürēken, Mıdik cadı garıyı öldürmüş. Herkes kendi gazdığı guyuya düşē dēler ya, öyle olmuş.

K.K.16

113. KURTLA TILKI

Eveli bi varmış bi yokmuş bi gurtla tilki varmış. Bu gurdunan tilki sādıc olmuşlā. Tilki gurnaz gāli ya, gurda:

“Şu ağadan bi guzu çal ge!” demiş. Gurt:

“Len oğlum vurulā!” demiş.

Gine de gitmiş çalmış. Almış gelmişlē guzuyu. Güzelce yemişlē. Yedikden sonra gurt:

“Kemiğini nāpcez?” demiş. Tilki de:

“Sepet örēm.” demiş. Derken tilki:

“Sādıc keleter nasıl oldu bakām?”

Gadınlā da aşağıda, derede çamaşır yıkāmış. Tilki:

“Sādıc gir bākam keleterin içine!” demiş gurda.

Gurt giriyo keletere, tilki bi yuvarleyo keleteri. Gurt keleterle bir gadınların içine düşüyo. Orda gadınlā tokucunan bi dövüyo bi dövüyo bunu. Dövēken dövēken gurt bağıriyo:

“Tilki sādıç napcez?” déyo. Tilki de ordan:

“Yengelē, ince yandan dutduñuz galın yandan dutup da vuruñ, aha sizin guzuyu yéyen enkiydi!” déyo gadınlara.

Biyol daha guvvetli vuruyolā gadınlā.

K.K.16

114. YILANLA TİLKİ

Yılanla tilki sādıç olmuş, gezerlerimiş. Bi çayıñ başına gelmişler. Yılan:

“Sādıç benim ayaklarım yok, çaydan geçēken çay beni götürür. Boynuna dolanēn de sen beni geçir.” demiş.

Yılan boynuna dolanmış tilkiniñ, başlamış sıkmaya. Tilki:

“Sādıç sen niyeti değıştirdiñ herhalde, beni boğup öldürceñ. O gadā duz ekmeğimiz var. Boynunu uzat da ela gözleriñden bi öpēn!” demiş.

Öyle deyince yılan kafayı uzadıveriyo, tilki ıssırıyo kafadan. Garşıya geçiyo:

“Eğrim büğrüm sādıçlık isdemem, böyle dosdoğru ol!” déyo.

K.K.16

115. YAŞLI AYI VE AYI YAVRULARI

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zamān içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken, ben annemin beşiğini tıngır mıngır salları iken. Zamanın birinde büyük bir orman varmış.

Ormandaki çeşmenin yanına her gün bir petek bal konuyormuş. Ayı yavruları da o balı paylaşıyormuş. Bir gün ayı yavruları merak etmişler çeşmenin yanına balı kimin koyduğunu. Onu bulmak için çeşmenin ardına gizlenip beklemişler. Bi de bakmışlar ki balı boz, yaşlı bi ayı koyuyormuş. Bi gün yine balı almak için gitmişler. Ama bal yokmuş. Ertesi gün gitmişler. Yine bal yokmuş. Demişler ki:

“Her gün buraya bal koyan ayıya bişey oldu. Hadi bakalım onu bulalım.”

Az gitmişler uz gitmişler dere tepe düz gitmişler bir ine varmışlar. Bi de bakmışlar ki zavallı yaşlı ayıcık inin içinde yatıyormuş. Ayakları da yara bere içindeymiş. Toplanmışlar:

“Yaşlı ayı nasıl iyi olur?” diye düşünmüşler. Bir tanesi:

“Bal sürersek iyi olur.” demiş.

“Eee nerden bulcaz balı?” demiş. Bir tanesi de:

“Ben bulurum!” demiş.

“Ya nasıl bulursun? Hepsini yedik kardeşim.” demiş. Derken biri demiş ki:

“Ben balın hepsini yemedim. Bir miktarını artırdım.”

Artan o balı almışlar. Yaralı ayıcığın ayağına sürmüşler. Ayı da iyi olmuş. Demişler ki:

“Bundan sonra bize verilen nimetlerin kıymetini bilelim. Elimize geçen balın bir kısmını artıralım.”

Onlar ermiş muradına, biz çikalım kerevetine.

K.K.72

116. KOCA KARIYLA ANDIK

Bi goca garı varımış. Goca garı evlatlarına eziyet ederimış, durmazmış.

“Hakgımı helâl etmem oğlum, helâl etmem...” der dururmuş.

Oğlan gitmiş bi hocaya danışmış. Hoca da:

“Oğlum anañ evlencekdir. Sor bakām!” demiş. Oğlan da:

“Ana seni evlendirēm mi? Hakgımı helâl etceñ mi?” demiş. Anası da:

“Etcen oğlum evlendiriseñ!” demiş. Oğlan:

“Seni kim alcek? Gözün kör. Bi işiñ hakgından gelemiyon.” demiş. Oğlana etraftan:

“Len onu kim neynesin? Götür de filan yerde andığın ininiñ önüne goyve de gel!” demişlê.

Oğlan mindirmiş anasını. Almış, vāmiş. Andığın ininiñ gıyına goyvemiş. Osanmış anasınıñ elinden. Gāli andık gelmiş. Goca garınıñ elini, yüzünü yalarmış. O da:

“Kürkün de varımış. Sen zengin misin bôle?” déye déye andığı sıvazlarımış.

Goca garınıñ andığı gördüğü yok tabi. Goca garı andığı sıvazlarkan sıvazlarkan, andık garıyı yémiş. Kadın halâ sıvazlicen déye uğraşırımış.

K.K.74

117. AZRAİLLE İNSANOĞLU

Adamın biriyle Azrail sādıc olmuşlā. Adam:

“Bak Azrail sādıc, benim canı almaya gelince habarım olsun ha!” demiş. Azrail de:

“Tamam!” demiş.

Adamın bi gün kafası ağrımaya başlamış, bi gün beli ağrımış, bi gün bacağı ağrımış. Derken Azrail gelmiş:

“Hadi gāli ben geldim!” demiş. Adam da:

“Len sādıc hani sen haber etcēdin bana?” demiş. Azrail de:

“Ben sana haber etdim sādıc!” demiş. Adam:

“Ne zaman len bu?” demiş. Azrail:

“Len seniñ geçēnlēde kafañ ağrımadı mı?” Adam:

“Ağrıdı.” demiş. Azrail:

“Felan zaman belin ağrıdı mı, felan zaman başın ağrıdı mı?” demiş. O da:

“Ağrıdı.” demiş. Azrail:

“İşte bunlā bi bi habardır.” demiş.

Adam Azrail’in yanından kaçmış. Marangoza gitmiş.

“Bana bi sandık yapıve, Azrail’in habarı olmadan ben bi geçēn.” demiş.

Sandığın içine girmiş, başka bi şehre gitmiş. Gitdiği yerde ölüyo adam. Azrail’e:

“Len bôle bôle, felanca sandığı içinde felanca yere gitmiş de ölmüş.” demişlê. Azrail de:

“Len ben onu götüresiye nelê çekdim. Ben onun canını orda alcēdim.” demiş.

K.K.82

118. ÜÇ İMAM

Eveli pātişāhlık zamanında üç tane hoca ramazanda hocalık yapcez déye yola çıkmış. Bunlā köy köy gide gide gide gide pātişāhın köyüne varmışlā.

Gidiyolā köyün odasına, gidince gadā başlamışlā konuşmaya. Hocalādan biri demiş ki:

“Pātişāh bize bi heybe altın vēse de köy köy dolaşmasak, dönüvesek geri.” demiş. Birisi de:

“Pātişāhın kırk tene hanımı vāmiş. Birini bana vēse de ben gezip durmasam, alsak da gidivesek.” demiş. Biri de:

“Len pātişāh ne vēcek, ne verise Allah veri adama.” demiş.

Odanın bekcisi duymuş hocaların konuşmalarını. Pātişāh’a gitmiş:

“Bôle bôle üç hoca var pātişāhım. Sene bôle bôle dedilê.” demiş. Pātişāh da:

“Gidiñ o hocaları alıñ geliñ bura!” demiş.

Hocaların hepsi pātişāhın önüne çıkıyolā sabāleyin. Pātişāh birine:

“Sen ne istediñ?” déyo. O da demiş ki:

“Pātişāhım bi heybe altın vēse de gitsek vāsak dedim.” Öteki de:

“Ben de hanımının birini vēse!” dedim. Üçüncü de:

“Allah vēse dedim. Hiçbişey isdemedim.” demiş.

Pātişāh imamın birine bi hanım veriyo. Birine de bi heybe altın veriyo. O zamana gadā alıyolā gidiyolā. Pātişāh cellatlarını çağırmiş:

“Bu Allah’dan isdeyeni yarı yola varınca kesin, ganlı gömleğini bene getirin.” demiş.

Altın isdeyen adam yarı yola varınca altın ağır gelmiş. Allah’dan isdeyene:

“Sādiç ikimiz götürēm. Ortak olsun bu altın.” demiş.

Altın isdeyen adamı cellatlā geliyo, kesiyo. İmamlardan ikisi galiyo. Gide gide bi çaya vāmişlā. Çay da çoşgunmuş.

Hanım isdeyen hoca demiş ki:

“Ben evela vurēn çaya, eğer çaydan geçebilirim siz de gelin.” demiş.

Biyol adamı çay almış gitmiş. Allahdan isdeyene altın da galmış, hanım da galmış. Onlā gide gide gide bi köye varmışlā. Orda da bōle bi saray varımış. O hanımı da altını da alan Hocanın adı Ali’ymiş. O sarayda da gelen misafir galdı mı o gece öldürölüyomuş. Ecinnilē duruyomuş orda da. Adam okuyyo ediyo, o sarayda hanımıyla galiyo o gece. Sarayda da bi hazine varımış. İmamla hanımı o hazineyi de almış, mutlu mesut yaşamış.

K.K.18

119. ÖKÜZLE KERTENKELE

Adamın biceğiz öküzü varımış. İleşberlik yapılyo ya eveli. O da bakiverēn olmayınca gadā gütdürcek yer arıyomuş.

“Gaç şu öküzü bi adam bulēn de gütdürēn.” demiş.

Biyol bi gara kerte denk gelmiş. Gara kerte de insana bakdı mı kafa salléyo gibi eder. Adam gara kerteye:

“Benim öküzü güdüvecen mi?” demiş. O da kafa sallamış:

“Güdüvecen mi?” demiş.

Gine kafa sallamış. Adam da almış gelmiş, öküzü dala bağlayıvemiş. Kerte de bi gözel yemiş öküzü. Adam zamanın birinde gelmiş bi bakmışımış, öküzün kemiği yığılmış galmış. Adam kerteye:

“Ben seni bulēn de benim öküzü nasıl yédiyseñ ben de seni öldürēn.” demiş.

Adam gayrağın dibini gazıyomuş gazıyomuş, onun dibinde de bi teneke altın varımış. Adam altını almış dönüvemiş. Öküzünü de unutmuş.

K.K.18

120. AKILLI TAVUK

Bi tilki varımış. Köylēde yol aşşağı giden tavıklara dadanmış. Gelirmiş yolların arasından, hemen dutar alır gider garnını doyurmuş. Bōle bōle yaşarımış.

Bi gün de tavıĝın akıllısına denk gelmiş. Tavık da türkü çeke çeke gidiyomuş. Tilki bacak bacak üstüne çelmiş:

“Avım ayaĝıma geliyor!” demiş.

Tilki varıyo, tavık da varıyo garşılaşıyolâ. Tavık:

“Nere gidiyon sâdiç?” déyo. Tilki de:

“Nere gidēn aha şura baĝlara doĝru gidiyon!” demiş. Tilki de:

“Sen nere gidiyon?” déyo. Tavık da:

“Ben de güneşliyon.” déyo.

Tilki tabi saldırıyo tavıĝa, yécek. Tavık:

“Dur bi dakika. Sırtını dön sen bana.” déyo tilkiye. Tilki de:

“Ne yapceñ?” déyo. Tavık:

“Ben bi sihirli yumurta yumurtlecen, o yumurtayı burdan her gün al al git. Daha bi daha acıkmazsın. Bir yumurta seni bi gün idare eder.” déyo. Tavık biyol da:

“Sırtını dön gulaklarını da tıka.” déyo.

Tilki sırtını dönüyo. Gulaklarını da tıkıyo. Tabi tavık ordan sessizce uzaklaşıyo. Evi boyluyo. Tilki bakıyo, bekle bekle bekle tavık yok.

“Akıllı tavıık hani sihirli yumurta? Yumurtlamadıñ mı?” déyo.

Böylelikle tavık tilkiyi gandırıyo, gurtulup evine geliyo.

K.K.19

121. TİLKIYLE AYI

Eveli bi tilki varımış, düşmüş yola gidiyomuş. Bi tane üzüm baĝı görmüş, o baĝa girmiş. Baĝın sahibi tilkiyi dövmüş.

Giderken giderken giderken yolda bi kâĝıt bulmuş. Alnına yapışdırmış. Giderken giderken bi de ayı dakılıyo tilkiye. Ayı:

“Nerden geliyon?” déyo. Tilki de:

“Aha geziyon!” déyo. Ayı:

“Enki alnıñdaki ne?” déyo. Tilki de:

“Bağ aldım şurda da onun tapısı.“ déyince ayının hoşuna gidiyo. Ayı:

“Beni götürümün o bağa?” déyo.

Tilki “tamam” deyince gāda düşüvolā yola. Gidip varyolā bağın dengine. Tilkiyle ayı tilkinin çıktığı delikten, harımdan giriyolā.

Tabi tilki gurnaz, yéyo gibi etmiş. Yere sıyırı sıyırivemiş üzümleri. Ayı da yemiş yemiş şişmiş galmış. Bağın sahibi gelmiş, zopayı görünce tilki değmeden geçmiş o delikten. Ayı bilmiyo ya, tilki bi gün eveli zopayı yemişmiş... Ayı öte anlanıvemiş beri anlanıvemiş girdiği delikten çıkamamış. Güzelce zopayı yemiş bağın sahibinden.

K.K.19

122. AKIL SATIN ALAN ADAM

Bi deliganlı çalışmaya gitmiş. Çalışmaya gitmeden de hanımının gövdesinde çocuk galmış. On sekiz sene gurbetde galmış, üç altın kazanmış.

Ordan gelikene bi adam denk gelmiş.

“Sen nēden geliyon oğlum?” demiş. O da:

“Bôle bôle ben çalışmadan geliyon. On sekiz sene oldu ben gideli.” demiş.

Adam:

“Bi altın verisen bi aklım var. Sana dēveren.” demiş. O da:

“Verēn!” demiş. Adam:

“Sakin üzeriñe düşmeyen şeye garişma!” demiş. Adam ondan sonra:

“Bi dā aklım var. Bi altın daha verisen onu da dēveren sana.” demiş.

Oğlan bi altın dā vēmiş. Adam:

“Sakin dibi görünmedik denize girme!” demiş. Sonra adam:

“Bi altın daha verisen bi aklım daha var.” demiş. O da:

“De bakām!” demiş. Adam:

“Sakin bi işiñ dibini delip sebebini öğrenmeden o işiñ üsdüne çıkıveme!” demiş.

“Tamam!” demiş oğlan.

Üç akıl dēvemiş adam oğlana. Ordan oğlan gelikene bi eve misafir oluyo. Eve girdiğinde kapının dışında boynuna tasma dakılmış bi gadın görüyo. Evin sahibi anasına tasma dakmış. Köpeği varmış, onu da kapının içine bağlamış.

“Sen bu anaña neden tasma dakdın da bura bağladın?” diyenin kellesini koparıyomuş.

Yerdeki tahtanın altına atıyomuş. Oğlan düşünmüş düşünmüş o adam bana:

“Üzerine farz olmadık şeye garişma!” dedi.

“Ben buna bi altın verdim.” demiş.

Garişmamış gāli. Ondan sonra sabah olmuş, misafirlik bitmiş. Ev sahibiyle vedalaşmış oğlan. Ev sahibi:

“Sen bana bu anañı neden buraya bağlayoñ diye sormadan gidiyoñ.” demiş.

Oğlan:

“Ben o akıla bi altın vēdim. Üsdüme farz olmayan şeye garişmam.” demiş.

Ev sahibi de yerdeki tahtayı galdırmış:

“Bak burda kaç kelle var görüyoñ mu? Garişeydiñ seniñ de kelleni kescēdim.” demiş.

Oğlan ordan gurtulmuş gele gele gelmiş. Deñiziñ garşısından bi atlı geliyomuş. Atlı:

“Hadi gir içine!” demiş oğlana. Oğlan da:

“Hayır! Ben dibi görünmedik deñize girmen. Bu akıla bi altın vēdim.” demiş.

Adam atıñ üsdünde gidiyomuş. Atınan dal ediyo. At yüzen dēken adam suya düşüyo. At, sırtındaki heybeynen garşıya geçiyo. Sahibi boğuluyo.

Oğlan atıñ sırtındaki heybeye bi bakıyo ki bi heybe altın... Oğlan heybeyi artmış, ata binmiş. Gele gele evine gelmiş. Oğlan:

“Benim gelceğimi bilen yok. Bi bakēm ev ne durumda.” demiş.

Camdan bi bakıyo, garısının goynunda bi adam yatıpduru. On sekiz sene olmuş gideli tabi. Oğlanıñ doğcek çocukdan haberi de yokmuş. Oğlan:

“Eee ben bu adamı vurām.” demiş.

Yolda kendine akıl veren adamın sözü gelmiş aklına. O adam bana:

“Sakin bi işin dibini delmeden o işin üsdüne çıkıveme dediydi. Ben bu akla da bi altın vēdiydim.” demiş. Oğlan başlamış mani atmaya:

“Akşam olur tandır gelin

Gandiliği yandır gelin

Goynunuda yatan oğlan

Kimdir bana bildir gelin“

Garısı da:

“.....

.....

Goynumda yatan oğlanı

Gül mememden emzirmişim“ demiş.

Ondan sonra oğlan, garısı, deliganlı oğulları yaşamış gitmişlê.

K.K.20

123. TILSIMLI KIZ

Eveli pātişāhın üç oğlu varımış. Oğlanlā dağa ava gidiyomuş. Bi de kız varımış. Oğlanların en güccüğünü seviyomuş.

Oğlanlā dağda davşanı vurulā gelirlerimiş dağ evi gibi bi eve, dakarlarımış davşanı. O kız oraya gelirmiş, davşanı yüzerimiş, yıkarımış, bişiririmiş. Onların gelceği garer yencek şekil sufrayı gurur gayboluverimiş. Gızda bi tılsım varımış. Bôyün bôle, yarın bôle. Bi gün bôyük oğlan galıyo:

“Bunu hazırlayan kimse biz elde edebilcez mi bakām, bekleyēm!” déyo.

Gız onların vurduğu davşanı gine yüzüyo, bişiriyo, sufrayı hazır ediyo. Bôyük oğlan gızı görmeyo. Ertesi gün biyol ortancıl oğlan galıyo.

“Ben galēn bakām. Ben görün belki.” déyo.

O da göremiyo. Güccük oğlan:

“Ağabey bôyük abim galdı, sen galdı, biyol da ben galēn.” déyo.

Gız üçüncü gece sufrayı hazırlayıp da gayıboluverēn dēkene oğlan bunu yakalēyo. Gızla oğlan anlaşıyolā.

“Kimseye biribirimizi aňmayām!” dēyolā.

Onlā gāli her gün buluşuyolā. Gız gelmiş gitmiş onların yemeğini hazırlamış, gelmiş gitmiş onların yemeğini hazırlamış... En sonunda güccük oğlanla gız evleniyo. Öteki gardeşlarınna kırk gece kırk gündüz düğün ediyolā.

Evlendilē, yanlarından düğünlerinden geldik. Çok mutlu geçiniyolā.

K.K.25

124. ÇİFTÇİYLE DİLENCİ

Köyün birinde çiftçi bi ailenin bi çocuğu varımış. O da on sekiz yirmi yaşlānda ansızın ölüyo. Anası bunun gaygısından, acısından aklını seyfediyō.

Köye bi dilenci gelmiş. Kadın akli yok halde olduğundan dilencinin yanna vāmış:

“Nēden geliyoň ođlum?” demiş. Dilenci de:

“Öte dünyadan geliyon ana.” demiş. Kadın:

“Vaay yavrım benim Mēmedimi gördün mü sen orda?” demiş.

Dilenci anlamış vaziyeti tabi:

“Gördüm!” demiş. Kadın:

“Ne yapıyo Mēmedim oralarda?” demiş. Dilenci de:

“Yalın ayak, başı gabak seyirdipduru.” demiş. Kadın:

“Bayramlık elbise, ayakgabı aldıydık yavrım. Bi gün geymedi. Getirivēsem götürüveri misin onları Mēmedime?” demiş. Dilenci de:

“Götürüverin ya, çabık gel yalnız!” demiş. O da:

“Seyirde seyirde gidē getirin.” demiş.

Gitmiş, getirmiş. Dilenci:

“Böyük ana sen bu bayramlıkları yolleyōň ya, harçlık yollameceň mi Mēmede?” dēyo. Kadın da:

“Bubası falançıların tarlayı alcen déye azcık para birikdirdiydi. Götürüverisen onu da getiren.” déyo. O da:

“Çabık gelisen götürün.” déyo.

Gadın seyirderekden onu da getiriyo. Dilenci alıyo hepsini, gayıboluyo. Öğlen adam yorgun argın çiftten geliyo. Gadın sevinerekden gocasına goşuyo. Adam malları boyundurukdan goyvecen déye uğraşıyo. Gadın da:

“Mēmedimizin yanından sādıcı gelmiş. Babıçlarını yolladım, elbisesini yolladım, harçlığını yolladım.” déyo.

Adam dinleyo, bunun gandırıldığını anléyo.

“Mēmediñ sādıcı ne yanna gitdi?” déyo. Gadın da:

“Şu yanna gitdi.” déye gösderiyo.

Adam öküzleri bağleyo. Yokarıya çıkmadan:

“Atı çöz gel hadi!” déyo garısına.

Gadın adamın atını getiriyo. Düşüyo atınan yola, dilencinin gitdiği tarafa doğru tozu dumana gata gata gidiyo. Dilenci yelli yelli gelen o atlıyı görüyo. Dilenci de uyanık, akıllı birisiymiş... Yoluñ kenarında birisi çift sürüyomuş. O çift sürenin yanına vāmiş:

“Selamun aleyküm, goley gelsin.” demiş. Çift süren adam:

“Hoşgeldin!” demiş. Dilenci:

“Bak sana bişey dēcen. Şo yelli yelli tozudup gelen atlıyı görüyon mu?” demiş.

O da “Görüyon!” demiş çiftçi.

“Ben aha o garşı köyden geliyon.” Dilenci:

“O bi zālim bi zālim. Kafası kel olanlāñ kafasının derisini yüzüyo, desdiledümbek guruyo. O da pek bahalıymış. Gözel ötermiş. Bak seniñ kafa da kel. Seniñ kafanın derisini de yüzē. Ben çifte deh déyen. Sen şu ahladıñ tepesine çık, saklan.” demiş.

Yanıbaşında bi ahlad ağacı varmış. Dilenci çiftciyi gandırıyo. Tepeye çıkıyo adam. Garşidan geliyo atlı ya, onun ağaca çıkdığını görüyo. Tahmin ediyo ki:

“Bu dilenci benden korkusuna saklanıyo o ahlad ağacının tepesine.” Çiftçi geliyo ahlad ağacının altına, atını bağlayo:

“İn aşşā len!” déyo. O da:

“İnmeeem!” déyo. Adam:

“İn aşşā! Gonuşcen sennen.” deyince ağaçdaki çiftçi gine “İnmeeem!” déyo. Adam:

“Çıkmayēn yokarıya. Çıkāsam bak seni aşşāğı atarın.” demiş. Daldaki gine:

“İnmeeem!” demiş.

Adam sırtındaki tüfeği ahladın köküne dayeyo. Atı bağleyo. Ötekini daldan endirmeye çıkıyo. Çıkāken daldaki kafasını dallara vurarımış.

“Ne saña yarasın, ne baña yarasın, ne saña yarasın, ne baña yarasın...” derimış.

Kafayı deldircek de dala çıkan adam kafasının derisini yüzmecek. Yüzse de para edēse de az para etsin maksadıyla dallara çarparımış. Neyse kafa ganamış, delinmiş. Öküzlere deh déyen o dilenci varıyo ordan, atı çözüyo. Tüfeği omzuna dakdığı gibi ata biniyo pırrr gidiyo. Çiftçi anleyo:

“Demek ki dilenci bu giden.” déyo.

O ata binip gidince éniyolar ikisi bir. Öküz sahibi de éniyo.

“Sen neye çıkdın buraya?” déyo. Öküz sahibi:

“Sen o köydeki bütün kellēn kafasını yüzmüşün.” Atın sahibi:

“Kim dedi saña onu?” déyo. Çiftçi de:

“Aha o seniñ ata binip giden bana bōle bōle dedi. Ben öyle çıkdım yokarıya. Oña se saña yarasın, ne bana yarasın déye kafamı dallara vurdum. Bak kafamın her yakasını deldim.” déyo.

Adam anleyo olanı biteni, ordan yayan köye geliyo. Garısı bekleyo adam parayı alıp gelecek déye. At da gitmiş, tüfek de gitmiş. Adam geriden geliken seyirdip varıyo yanına. Kadın:

“Ne oldu adam? Bulabildiñ mi Mēmediñ sādıcını?” déyo. Adam da:

“Buldum buldum aa ocağı kör galasıca... Oğlanın elbiselēni yolladın, parasını yolladın. Bak ben çiftten geldim yorgun argın dilenci aramaya gittim. Atınan tüfeği de yollasaydın da beni yormasaydın oralara gadar.” demiş.

K.K.29

125. ASLANLA TİLKİ

Tilki ormanda geziyomuş. Gezēken ağacın birinin tepesinde dakılı bi musluk görmüş. Tilki gelmiş, ağacın altına bakmış.

“Bunda bi iş var amma nasıl bi iş acaba?” demiş.

Geçmiş şöyle garşıya düşünüyomuş.

“Bu buraya niye dakıldı, niye dakıldı? Bunun bi hikmeti bi sırrı olması lazım.” déyomuş.

Bi müddet bekledikten sonra bi aslan kükremiş gelmiş. Aslan tilkiye:

“Ne o len, halin ne böyle senin? Açlıktan kendinden geçmişsin. Şunu düşürüp de néye yemedin?” demiş. Tilki de:

“Orucun ben pādīşahım, orucun...” demiş.

Dağların pādīşahı aslan ya... Tilki aslana:

“Sen ye buyur, afiyet olsun!” demiş.

Aslan ağacın etrafında gezinirken gezinirken şöyle bi ip sallanıyomuş. Aslan ayağına ipi yoklāken ip ayağına doleşıyo. Aslan takgadak düşüyo aşşāya. Meğersem altında kapan varımış. Aslan kapanın içine hapis olmuş. Musluk yere düşmüş tabi.

Tilki gelmiş musluğun yanna, başlamış yemeye. Aslan tilkiye:

“Leeen hani sen orucudun ya?” demiş. Tilki:

“Gürültüyü duymadın mı padişahım? Top patladı. Oruc açıldı.” demiş. Tepeden şarkadak kapan kapanmış ya, onu derimiş tilki...

K.K.29

126. TİLKİ, ASLAN VE KURT

Tilki, aslan, gurt arkadaş olmuşlar. Dağda gezerlêken bi bi davşan yakalamışlâ, bi guzu yakalamışlâ, bi de buzağınñ gabacası dana yakalamışlâ. Yorulmuşlâ yorulmuşlâ, dinlenmişlê.

Aslan demiş ki gurda:

“Taksim et bakām şunları, epeydir geziyoz, acıkdık. Şunları halledēm, yéyēm.” Gurt:

“Taksim edemecek nesi vā?” demiş. Aslan:

“Taksim et nasıl olcēse.” demiş. Gurt:

“Davşanı tilkiye veririz, guzuyu ben alırım, danayı da sen alırsın.” demiş.

Aslan buna bi pençe vurmuş, gurt serilmiş, atılmış gitmiş. Yatıyomuş gurt, akli başına gelmemiş. Korkusuna da kakameyomuş. Aslan tilkiye:

“Sen üleşdir bakām şunları.” demiş. Tilki:

“Pādişahım davşanı sabāleyin yersin, öğleye doğru acığırınñ şu guzuyu da hafifden yersin. Akşamın serinliğinde danayı da yersin. Bôle olur bu.” demiş. Aslan:

“Ooo len ne güzel bi taksim... Nēden öğrendin sen bunu?” demiş. Tilki:

“Aha şu yatandan öğrendim.” demiş.

Aslan vurunca seriyo ya gurdu. Tilki bakmış aslan kendini de sercek yere, akıbeti onunñ gibi olmasınñ déye gurnazlık etmiş.

K.K.29

127. MASAL: MASAL NO 127

Köyün birinde bi ağa varımış. Ağaymış ya iyi bi adammış. Herkese yareyyomuş, herkesin işini gaydını görüyomuş. Köyde yoksul olanlara yardım ediyomuş.

Bi gün Allah tarafından bi deprem oluyo, bi sel geliyo. Bunun malı mülkü elinden gidiyo. Adamınñ bi eşşeği, bi hanımı, iki çocuğu, bi kendi galiyo. Köylüler:

“Ağa biz sana yardım edēm. Şuraya, köyün gıyına ev yapām. Orda dur sen!” déyolar. Ağa:

“Ben bu köyde durman gâli. Gitcen ben.” déyo.

“Etme dutma!” dedilēse de “Gitcen!” déyo.

İki çocuk, bi eşşek, bi hanım yola düşüyolā. Gidiyo gidiyo gidiyo bi köye denk geliyolā. O köyde odanın önünde millet oturuyomuş.

“Selamun aleyküm!”, “Aleyküm selam!” selamlaşmışlā. Köylülē:

“Ağa nedir buraya gelişiniñ sebebi?” déyolar.

“Ben iş areyyon.” déyo ağa. Köylülē:

“Eee bizim sığırlā güdülcek. Güder misini?” déyolar. O da:

“Güderin!” déyo.

Neyse ağaya iki göz oda veriyolā. Ağa köyün sığırlarını başleyo gütmeye. Derken orda bi manifaturacı varımış. Bi gün bu hanımı ayarleyo. Adam sığırdıykan alıp da gidiyo. Çocuklā galyo evde.

Āşam oluyo, adam eve geliyo, çocuklā eviñ içinde yalnızız.

“Ananız nerde?” déyo. Çocuklā:

“Manifaturacıyla gitdi o.” déyolar. Adam:

“Ben bu köyde durmam!” déyo. Köylülē:

“Hakgını al!” déyo. O da:

“Hak mak istemeyon ben.” déyo.

Heybeyi eşşeğe atıyo, iki çocuğunu da alıyo, yola düşüyo. Epey bi gidiyo bi ırmak denk geliyo. Irmaktan geçmek lazım garşıya. Çocuğun birini goyuyo, birini gucağına alıyo. Geçēken su fazla geliyo. Irmağın kenarındaki çocuğu gurt kapıyo. Onu gurtarēn déye dönen derken gucağındaki çocuğu düşürüyo.

Çocukların birini ırmak götürüyo, birini de gurt gapıyo. Adam galyo öyle. Adam eşğini alıyo geçiyo garşıya.

Epey bi gidiyo, bakıyo galebeşlik vā. O zamanlā padişahı güvercin uçurulāmış da kimiñ kafasına gonāsa o padişah olurmuş. Adam o galebeşliğe giriyo perişan bi halde.

Ordan birisi güvercin uçuruyo, güvercin dönüyo dolaşıyo adamın kafasına gonuyo. Diyo: Diyolā:

“Bundan padişah olmaz!”

Tekrar bi dā uçuruyolā, bi dā gonuyo adamın kafasına.

“Bunu atın tuvalete, olmaz!” déyolā.

Güvercini gine goyveriyolā. Tuvaletin camından giriyo gine adamın kafasına gonuyo. Allah tarafından tabi. Biyo: Biyo:

“Tamam bu padişah olcek.” déyola.

Adamı çıkarıyolā ordan, padişah yapıyolā. Bu adam ülkesini dört dörtlük idare ediyo.

Bu adamın ülkesi de bi deniz kenarındaymış. Deniznin ortasında bi ada varmış. Orda birinin vapırı galmış. Vapırın sahibi:

“Gidem şu köye, mallā vā vapırda. Asker isteyen padişahdan.” déyo. Vapırın sahibi:

“Padişahım benim vapırım deniznin ortasında galdı. Benim malları taşımaya asker verimisin?”

O da dört tane asker seçiveriyoyu buna. Vapırın sahibi sabaha gadā ileriden geriden gonuşuyoyu askerle. Aşşāda hanım uyuyomuş. Sabāle padişah şöyle bi geziyo.

“Bakēn bakām şu vapıra.” déyo.

Oraya doğru vapırın sahibi, hanım da çıkıyo, adam da vā. Padişah:

“Memnun musunuz askerlerden?” déyo. Kadın:

“Memnun değiliz.” déyo. Padişah:

“Neden?” déyo. Kadın:

“Sizin iki asker sabaha gadā gonuştu, beni rahatsız etdi.” déyo. Padişah:

“Hangileri?” deyince kadın gösderiyoyu iki askeri. Padişah:

“Gelin bakām buraya. Anlatın sabaha gadā ne gonuştu?” Biri déyo:

“Babam beni ırmağa düşürmüş, balıkçılā bulmuş, büyütmüş, askere yollamış.” Öbürkü déyo:

“Beni avcılā bulmuş, gurdun elinden gurtarmışlā.” Padişah gadına:

“Sen de anlat hayatıñı!” déyo.

Gadın da anlatıyo. Padişah:

“Bu çocuklā benim çocuklā, bu hanım benim hanım.” déyo. Çocuklara:

“Siz saraya gidiñ!” déyo. Hanımına:

“Sen de benim hanımsıñ amma sen saraya gitmecen. Sen devām etcen bu yoluña!” déyo.

K.K.30

128. KOYUN ÜRETME

Eveli bi adamıñ bi oğlu, bi gızı, bi hanımı varımış. Adam kendi niyetine biraz goyun almış, goyunlā ölmüş.

Hanımsıñ niyetine goyun almış, biyol o da ölmüş. Oğlunun niyetine almış onlā da ölmüş. Goyun üretmek için biyol gızınıñ niyetine almış, o da ölmüş.

Adamıñ bi de Garabaş déye köpeği varmış. Biraz goyun da onun nāmına almış. Garbaş’ıñ nāmına alışıñ goyun üremiş, beş yüz tane olmuş.

Bu sefer Garabaş ölmüş. Adam:

“Gadıya gidēn sorēn bakām!” demiş. Gitmiş gadı efendiye:

“Ben goyun üretcēdim. Kendi nāmıma aldım, öldü. Hanımsıñ nāmına aldım, öldü. Oğlumun nāmına aldım, öldü. Gızımın nāmına aldım. Onlā da ölünce Garabaş déye köpeğim vādı. Biyol onun nāmına aldım. Garabaş nāmına alınca goyunnā beş yüz dene oldu. Şimdi Garabaş da öldü. Bu goyunnā kime düşer?” demiş. Gadı:

“Getir bakām gara gaplı defteri.” demiş. Gadı bakmış bakmış:

“O goyunnā gadıya düşer!” demiş. Biyol adam:

“Gadı efendi sen benim Garabaş’ıñ akrābası mı oluyoñ?” demiş.

K.K.33

129. HAYIRSIZ EVLAT

Eveli bi adam varımış. Adamıñ babası ehtiyarlamış. Ehtiyarlayınca bobasından osanmışlar bakmācaz diye.

Adam bobasını öküzün ardına dakmış. Sürüleye sürüleye bi dereye atmış gelmiş. Bi zaman gelmiş, bobasını dereye atan adam da ehtiyarlamış.

O adamın da bi oğlu olmuşmuş. O oğlan da ehtiyar babasından osanınca bobasını keletere gatmış. Sırtına yüklenmiş götürüyomuş. Bobası gülmüş. Oğlu:

“Neye gülüyon boba sen?” demiş. Bobası:

“Len oğlum ben bobamı öküzün arkasına dakdım. Sürüleye sürüleye götürdüm. Sen beni bi dayı köfeye gatdın, sırtında götürüyon ona güldüm.” demiş. Oğlan:

“Yaaa demek eden buluyo!” demiş.

Ordan geri çevirivemiş bobasını, eve almış gelmiş gâli. Oğlan ondan sonra bobasını nerelere goycağını bilememiş. Bakmış gâli bobasına, atmamış dereye filan.

K.K.34

130. AĞAYLA ÇOBANI

Eveli bi ağa varımış. Ağanın da bi çobanı varımış. O çoban ağanın gızına vurgunumuş. Çoban vurgunumuş ya gız da onu severimiş.

Bu çoban gavalı çok güzel çalarmış. Ağanın gızı ağaya:

“Buba ben çobana varcen!” demiş. Ağa:

“Gızım neyine vuruldun sen bu çobanın?” demiş. Gız da:

“Gavalına vuruldum baba.” demiş.

Ağa tabi gızını çobana vemek istemiyo, çobana déyo ki:

“Goyunu duzla duzla çaya éndir. Eğer sen gaval çalākana goyun dereye ayağını değdirmeden geri dönēse gızımı sana verin.” demiş.

Çoban goyunu duzluyo duzluyo duzluyo, çaya éndiriyo. Vuruyo gavalı:

“Garabaş goyunum bana acı, çaya eğilme!” déyo.

Garabaş goyun variyo çaya, tark tark ayağını furuyo. Çaya eğilméyo. Çobanın sürüsünde yüz goyun varsa yüz goyunun biri de çaydan damla içmeden geri çekiliyo gavalın sesinnen. Ağa āşam geliyo. Gızına:

“Gızım alnıñ yazısı bu, çobana vëdim seni!” déyo.

Sonra düğün etmişler. Mutlu olmuşlar gitmişler. Gariplik muriplik ille gönül sevgisi derler.

K.K.59

131. AĞAYLA ÇOBANI (1. VARYANT)

Bi ağa varımış. Ağanın bi gızı varımış, bi de çobanı varımış. Bu çoban ağanın goyunnarını güderimiş. Ağanın çobanı gızına āşik olmuş. Gızına āşik olunca ağa dünyada ikisini ayıramamış. Oğlanı zindana guymuş, geri çıkāmış. Ağa çobana:

“Akşama gadar bu goyunnara duz yédircen. Götürceñ goyunnarı dereden geçircen. İçēlese gızımı sana vēmecen. İçmeden geri dönerlēse gızımı sana vēcen.” demiş.

Oğlan gaval örğenmiş. Goyunnar dereniñ kenarına inince gavalla:

“Ben ağanın gızını seviyon. Ne olur su içmeden dönün! Siz su içēseniz ağa bana gızını vēmecek.” demiş.

Çoban bir ay çalışmış goyunlarla. Sonra çoban gelmiş ağaya:

“Hazırın yédircen goyunnara duzu!” demiş.

Ağa köyün ağalarından, dedelerinden, işbilirlerinden almış. Duzu daşların üsdüne, gayalara dökmüş. Goyunnarın yediğini gözünne görmüş. Dereniñ annecına götürmüş.

Oğlan sürmüş goyunları, gavalı da çalmış. Gaval diliyle goyunnara:

“Dereden su içmeyin!” derimiş.

Goyunların hepsi varmış dereye. Birbirine bakmışlā amma su içmemişlē, geri dönmüşlē. Goyunların içinde de bi dene gara goyun varımış. İçlerindeki gara goyun da suyu içmemiş, ağaya bakıp üç defa ayağını yere vurmuş. Ağa demiş ki:

“Ben bu gızı verin amma gara goyun ayağını niye yere vurdu?” Ordan köyün ileri gelenlerinden biri:

“Gara goyun sana vurdu ayağını. Biz çobana sadığız demek istedi.” demiş.

Ağa gızını oğlana veriyo. Veriyo ya ayrılışlā déye de çok eziyet ediyo. Ağanın gızıyla çobanı çok mesut geçinip gidiyolā. Demin yanından geldim.

K.K.59

132. KURTLA TILKI

Tilkiyinen gurt sādıc olmuş. Gurt goyunu yemiş.

“Göle girelim gurt sādıc.” demiş.

Eti yéyince tilkiyinen gurt yanmışlā gāri. Evela gurt girmiş göle. Gurt suyunu içip dışa çıkmış. Tilkiye:

“Bi de sen atla!” demiş.

Tilki göle atlamış amma atlayınca gāda guyruğu buz dutmuş, yapışmış galmış orda. Tilki o yanna yekinmiş, bu yanna yekinmiş çıkamamış gölden. Gölde ölüp galmış.

Her zaman tilki gurnaz çıkcek değıl ya. Biyol da gurt gurnaz çıkmış.

K.K.79

133. EJDERHA

Bir zamanlar uzak bi yerde bir köy varmış. Köylüler koyunculukla geçinirmiş. Bi çoban koyunları bi dağa götürürmüş. O köy de eski bi köy olduğı için bi ejderha kalmış. Kimse bilmiyomuş bu ejderhayı.

Ejderha her gün çobanın otlattığı koyunların birini yiyomuş. Çoban da kurt yiyo sanmış. Bi gün yine çoban koyunları otlatırken o ejderha gelmiş. Çoban bu sefer ejderhayı görmüş, korkmuş. Korkudan:

“Ejderha var ejderhaaa!” diye bağıra bağıra köye gitmiş.

Kimse inanmamış çobana. Sonra bakmışlar ki koyunlarından her gün biri gidiyo, çobana inanmışlar. Köylüler birleşmiş:

“Nāpabiliriz? Bu ejderhayı nasıl öldürebiliriz?” diye düşünmüşler. Birisi:

“Koyunun birini keselim, postuna kireç dolduralım. Onu da tuzak olarak kullanalım.” demiş.

Dedikleri gibi koyunun birini kesmişler, içine kireç doldurmuşlar. Aynı yere post içinde sönmemiş kireci koymuşlar. Ejderha gelmiş, o postu yutmuş. Karnında kireçler sönmüş. Ejderha zehirlenip ölmüş. Böylece köylüler koyunlarını o ejderhadan kurtarmışlar.

134. YENİ GELİNLE DİLENCİ

Eveli bi varımış bi yoğumuş. Gızın biri yeni gelin olmuş. Gız süzölmüş, oturmuş. Gız işi gücü de sevmiyomuş.

Gocası işe gidince o da ocağa bi tavık vurmuş. Oturukana kapıya bi isdeyici gelmiş. Kapıyı çalmış, gız kapıyı açıvemiş. Gız isdeyiciye:

“Benim ocakda bi tavık vā. Onu bi ateşleyive!” demiş.

İsteyici de kımçığı ateşlemiş. Az zaman geçmiş, gelin:

“Bakıve bakām bizim tavık bişdi mi?” demiş.

İsdeyici tavık bişince guymuş torbasına. Tencerenin içine de çarığı goyuvemiş. Gelin biyol da:

“Hadi bi de oynayive yanımda.” demiş.

Dilenci başlamış oynamaya:

“Benim çarık seniñ çorbada. Seniñ tavık benim torbada. İğil iğil akıyo. Benim çarık seniñ çorbada. Seniñ tavık benim torbada. İğil iğil akıyo.” déye türkü çağırırmiş.

135. TİLKİYLE KURT

Tilkiyinen gurt arkadaş olmuş. Gurt yatıyomuş kölgede. Gurt demiş ki tilkiye:

“Ey sādıç ikimiz de bu doğanın kralıyız, arkadaş olām, barabar avlanām.”

Tilki de:

“Sen hiç kendiñi yorma. Ben avı bulēn, barabar yéyēm.” demiş. Gurt:

“Tamam len avı bul, arkadeş olalım.” demiş.

Çayırda bi dene gatır yayılıyomuş. Tilki onu görmüş:

“Sādıç kak avı buldum.” demiş. Gurt demişkine:

“Benim bi sistemim vādır sādıç. Önüme geçceñ gözüm gızarıyo, arkama geçceñ g..tüm varıp geliyo. O zaman saldırı yıkarın ben avımı.” demiş.

Tilkiniñ garnı acımış, öyle olunca acele etmiş.

“Gözün gızarıyo g..ün varıp geliyo, gözün gızarıyo g..ün varıp geliyo...” demiş.

Bi sunmuş ata. O da bi gomuş dekmeyi gurduñ alınıñ ortasına. Gurt yuvarlanmış gitmiş. At kaçmış köye. Tilki gurduñ başına vâmiş:

“Sādıc demin g..tün varıp gelmiyodu ya şimdi acar varıp geliyo. Hadi eyvallah!” demiş.

K.K.45

136. İKİ ÇİFTÇİ

Eskiden iki çiftçi ortak varmış. Harmanı ortak galdırıyolarımuş. Harman yerine gelirlerimiş. Tınası üleşirkene dirgen dirgene dövüşürlerimiş. Kafa göz yarılırmış. Köyden yaşlınıñ biri:

“Oğlum Mēmet güzel güzel çalışcağıñıza harman yerinde her sene birbiriniñ kafasını delmeñ!” demiş. Çiftçilē:

“Kim bunun ehli?” demiş. Demişlē ki:

“Bu işiñ ehli köyün hocasıdır.”

Hoca ayar tasını almış, oturmuş harmanın ortasına, tınası başına... Demiş ki:

“Şu sana, şu sana, şu bana... Şu sana, şu sana, şu bana... Şu sana, şu sana, şu bana...”

Hoca elli ölçek kendine almış, elli ölçek ona vemiş, elli ölçek ötekine vemiş. Çiftçilē biyol dövüşmemiş.

“Allah razı olsun hoca!” demişlē, gitmişlē.

Ertesi gün olmuş. İki çiftçi garşı garşıya gelmişlē.

“O hoca elli ölçek buydey alcek çift sürmedi, buydey biçmedi. Nerden aldı bu buydeyi?” demişlē.

Vemişlē hocaya zopayı.

K.K.45

137. GARİP MĒMET

Bi Garip MĒmet varımış. Tarlası toprağı azımıŝ.

“Allah’ım benim gara tarlaya buğdey veriseñ vallahi sana gurban kescen.” demıŝ.

O sene de MĒmediñ tarlasında her taraf buydey dolmuş. MĒmet’iñ iki göz evi varımış zaten iki gözü de buydey dolmuş. Garısı:

“MĒmet Allah’a söz vēdiñ, gurban kescēdiñ.” demıŝ. MĒmet:

“Benim sūlalede gurban kesen héç görmedim ben. Sizde vā mı?” demıŝ. Garısı:

“Bizde de yok.” demıŝ. MĒmet:

“Eee nētcez?” demıŝ.

Bi yaşlıya sormuŝlā. O da:

“Sen onu köyün hocasına kesdir!” demıŝ.

Hocaya gitmiŝlē:

“Bizim gurbanı kesiverimiñ?” demıŝlē. Hoca da:

“Tamam keserin.” demıŝ.

Hoca erkeci yatırmış. Garip MĒmede demıŝ ki:

“Ben gurbanı keserin, yalnız ben ne dua edēsem āmin dēceñiz.” Ötekinne cahil zaten.

“Tamam” demıŝlē. Hoca:

“Yarabbi bu gurbanı kesmek için beni görevlendirdilē. İçinnen dışı, başınnan gıçı hocanıñ. Dörtde üçü de hocanıñdır.” demıŝ.

Garip MĒmetle hanımı da “Āmiiin” déyo.

Kırk kilo et geldiyse otuzunu da alıyo.

“Aha şunu da alıñ, biŝiriñ de yēñ!” déyo. Varıyo gidiyo gāli.

K.K.45

138. ZENGİNİN KIZIYLA FAKİRİN OĞLU

Adamın biriniñ bi gızı varımıñ. Adam zenginmiñ. Gız fakiriñ oğlunu sevmiñ, oğlan da gızı sevmiñ tabi. Adam gızı gatiyen o fakiriñ oğluna vemek isemiyomuñ.

Bu zenginiñ eviniñ önünde yirmi senelik guru bi kütük ağaç vamiñ. Ağacı kesmeye kakınca nacağın ucu gırılıyomuñ. O gadā sertimiñ ağaç. Zengin adam fakiriñ oğluna:

“Gel len buraya, şu kütüğü yarāsañ Allah’ın emrinden gızı sana vëdim. Ama yaramazsañ benim bahçede dolaşma, gıçlarını gırarın!” demiñ.

Zavallı oğlan nacağı almıñ eline. Vuruyomuñ nacak çıkmıyomuñ kütükten. Oğlan terlemiñ, nacağı atıp gaçēn dēye düşünürümüñ. Gız da dam gaşını süpürüyomuñ. Damı süpürükene:

“Kişe kişe kişe...” dēye tavuk kişelerimiñ. Bi yandan da bobasına duyurmadan oğlana:

“Budakdan budağa cavırın oğlu.” derimiñ.

Gız duyurmecek ya bobası duymıñ gızı. Oğlan kütüğün budağına vurunca gadā kütük yarılıvemiñ. Yarılınca gızın bobası:

“Bizim tavık ōdan sana akıl dēvedi. Vur davılı!” demiñ.

Gızı fakir oğlana vëmiñ.

K.K.45

139. GURBETE GİDEN OĞLAN

Bi gencinen bi gız evlenmiñ. Bi zaman sonra gocası:

“Ben biraz gidēn, çalıñēn gelen!” demiñ.

Gız hamile galıyo. Tabi gocası yabana gidiyo ya, habarı olmuyo. Adam yabandan on beş sene gelmiyo. Oğlan doğuyo, on beş yaşına varıyo.

Adam parasını gazanınca memlikatına geri dönüyo. Eve girmeden:

“Biraz gapıda dinleyēn bakām!” dēyo.

İçerde yabancı bi erkek sesi duyuyo.

“İçerdeki adamı öldürēn.” dēye düşünüyo.

Bi gulak gabardıyo:

“Anne sen hiç bobamı anlatmıyon bene. Nēde bobam, neden gelmiyo? Ben on beş yaşıma girdim ama bobamı görmedim.” déyo. Anası da:

“Oğlum boban var seniñ. Gurbete çalışmaya gitdi. Gelicek geri.” déyo.

O anda adam içerdekinin kendi oğlu olduğunu öğreniyo. Kapıyı çalıyo, giriyor.

K.K.46

140. PADİŞAHIN KIZIYLA SIĞIRTMACIN OĞLU

Bi pādişah hanımınnan geziyomuş. Gezerkene köyün birine varmışlar. Bi sığırtmecin evine garı goca müsafir oluyolar.

Sığırtmecin hanımı da hamileymiş, o gün doğum sancısı dutmuş. Ev de bi göz yerimiş. Akşam yatcek olunca ortaya bi çarşaf germişler.

Padişah hanımınnan bi tarafta yatarken, sığırtmecin hanımı bi tarafta doğum yapıyo. Bi dene oğlan doğuruyo.

Sabah kalkıyolar, pādişahın hanımı:

“Bu doğan çocuk seniñ damādın olcek!” déyo pādişaha.

Pādişahın da çocuğu yeni olmuşumuş. Gadın çocuğunu sarayda bırakıp da gelmişimiş. Pādişahın hanımı:

“Bu seniñ damadın olcek!” déyince, padişah “Hayır olmecek.” déyo.

Sığırtmecin garısı sığırtmeci geçirmeye gidince pādişahla hanımı oğlan çocuğunu gundağınnan alıyolar. Pādişah cebinden hançerini çıkarıyo, çocuğu hançerledim sanıyo. Pādişahın hançeri Allah tarafından bebeğin gundağındaki keçenin arasına giriyo.

Sığırtmecin hanımı gelmeden pādişahnan hanımı evden gaçıyo. Çocuğu da öldü déye ılgının arasına atıyolā.

İlginin yakınında mal güden bi adam çocuğun bağırtısını duyuyo. O mal güden yaşlı adamın da çocuğu olmamışmış. Mal güden adam çocuğu gundağınnan almış. Akşam eve götürmüş. Yaşlı adanman hanımı çocuğun gundağını açām dēkene hançeri görmüşlē, özün içine hançeri sokmuşlā.

Gel zaman git zaman çocuk büyümüş, deliganlı olmuş. Yirmi sene sonra pādişah bu oğlanı büyüten adamın evine müsafir olmuş. Pādişahın hanımı biyol gine:

“Pādişahım bu oğlan senin dāmat olacak.” déyo.

Pādişah ev sahibine diyo ki:

“Bu deliganlı senin oğlu mu?” Yaşlı adam da:

“Benim değil ama ben büyüttüm.” déyo. Pādişah:

“Bunu nēde bulduñ sen?” déyo. Adam:

“Filen yerde ılgın içine atmışlā. Çocuğun gundānda hançer varımış. Hançer çocuğa dokunmamış. Aldım ben büyüttüm bu çocuğu.” déyo. Pādişah:

“O hançeri getiri misin?” déyo. Yaşlı adam da:

“Getiririn!” déyo.

Adam hançeri getiriyo, bakıyo ki pādişah hançer kendi hançeri. Biyol pādişah bi mektup yazıyo o oğlanın eline veriyo.

“Bunu götür saraya teslim et.” déyo.

Oğlan alıyo mektubu, saraya varıkana sarayın önündeki çeşmede elini yüzünü yıkamış, çeşmenin daşına dayanmış. Pādişahın gızı da pencereden bakarkana oğlanı görüyo, beğeniyo. Ordan gız énip geliyo.

Allahın yazısına bak. Gız oğlanın belindeki mektubu görüyo. Mektupda pādişah:

“Ben saraya vāmadan bu oğlanı dutuñ, öldürüñ!” déyo.

Gız bobasının mektubunu alıyo. Kendi bi mektup yazıyo.

“Bu oğlan vardı mı beni beklemeñ, gızımla bu oğlana kırk gün kırk gece düğün ediñ.” déyo mektupda.

Gız bu mektubu oğlanın cebine gıyuyo. Bobasının mektubunu alıyo. Oğlan uyurkana yokarı çıkıyo.

Oğlan uyanınca saraya geliyo, mektubu veriyo. Bi okuyolar, bekleméyolar. Kırk gün kırk gece düğün ediyolar.

Pādişah kırk gün kırk gece sonra gelse baksa ki dāmat evde. Hanımı:

“Gördün mü, ben bu sana dāmat olacak demedim mi? Bu seniñ öldüren dediğın oğlan.” déyo.

K.K.46

141. PADİŞAHIN KIZIYLA SIĞIRTMACIN OĞLU (1. VARYANT)

Eveli bi varmış bi yokmuş. Pādişahın biri memliketinde geziniyomuş. Bi suyuñ başına varmış. Yaşlı bi dede çöpü çatā çatā suya atarımış. Pādişah o yaşlı dedeye:

“Sen ne ediyon?” demiş. Dede de:

“Çöpü çatıp çatıp denize atıyon.” demiş. Pādişah da:

“Eee bi de benim gıza atıvē!” demiş. Çöp çatan dede:

“Seniñ gızıña filan yerde bi sığircınñ oğlu var. O nasip.” demiş. Pādişah da:

“Ben neyneyen sığircınñ oğlunu.” demiş.

Pādişah o sığircınñ evini bulmuş. Beşikdeki bebeğın boğazını kesmiş. Kadın gelmiş beşikte çocuğın boğazı ganayıpduru. Bebeğın boğazı kesilmiş ya ölmemiş, éyi olmuş.

Gün gelmiş sığircınñ oğlu pādişahın gızını almış. Gerdeğe girince pādişahın gızı sormuş:

“Seniñ boynuna ne oldu?” demiş. Oğlan da:

“Güçcükē biri beşikte biri benim boynumu kesmiş, gitmiş.” demiş.

Gız da pādişah babasına söylemiş bunu. Pādişah:

“Eyvaah, ben hata yapmışım!” demiş.

K.K.60

142. PADİŞAHLA ARAP KÖLESİ

Pādişahın bi hizmetcisi varımış. Adı Āmadımış. Pādişah vezirleriyle gezmeye gidiyo. Bi dere kenarına varıyolā. Dere kenarında da bi ihtiyar çöp çatıp çatıp suya atıyomuş. Adama selam veriyolā. Pādişah:

“Ne yapıyon amca?” déyo. O da:

“Ben çöpçatanlık yapıyon!” déyo. Pādişah:

“Kimiň çöpünü kime çatdın?” déyo. Amca da:

“Pādişah gızınna hizmetci Āmadın çöpünü çatdım.” déyo. Pādişahın da tek gızı varımış. Tabii pādişah déyo:

“Bu Āmat efendi namuslu. Ama benim hizmetcim. Bi de Arap. Benim de gızım bi tane. Ben gızımı buna verisem ele ne diyēn?” déyo.

Pādişah bi mektup yazıyo. Āmada:

“Oğlum bunu güneşe vēmeden gelme!” déyo.

Āmat epey gidiyo. İkindi sonuna doğru yoruluyo. Bi su kenarında üyüveriyo. İkindiye doğru uyanıyo. Bi bakıyo güneş suyu üstüne aksetmiş. Āmat orda güneşi görünce gāda:

“Tamam ben güneşi buldum!” déyo.

Hemen elbisesini çıkariyo. Bi tek avret yeri kapalı galıyo. Suyu içine giriyo. Orda bi el buna mektup veriyo:

“Şu sandığı da al. Bunun içindekilē seniň!” déyo. Biyo o suyu içine giren Arap Āmat beyazlaşıyo. Bi tek elbiseli yeri gara galıyo.

O sandıkda da altın, elmas, şu bu varımış. Āmat onları satıyo, bi dükkân açıyo. Bunun namı o şeherde kısa sürede duyuluyo. Biyo pādişah, gızı için bu oğlana dünür oluyo. Āmat:

“Tamam!” déyo.

Nikāh olurkana pādişahın gavuğu düşüyo yere. Oña almaya eğilince gadak oğlanın bacağındaki garalığı görmüş. Pādişah:

“Sen benim hizmetci değil misin?”

“O’yum padişahım. Saña da güneşden mektup vā!” déyo. Pādişah:

“Vē bakām!” déyo.

Veriyo Āmat. Mektupda şöyle yazarımış:

“Güneşe mektup yazılmaz. Allahın yazdığı yazı bozulmaz!”

143. PADİŞAHLA ARAP KÖLESİ (1. VARYANT)

Eveli bi pādīşahıñ kapısında bi Arap çobanı varımış. Pādīşahıñ da bi gızı varımış.

Bi gün pādīşah ava gitmiş. Bi dereden geçēkene dereniñ gıyısında bi çöpçatan varımış. Çöpü çatā atarımış suya, çatā atarımış... Pādīşah demiş ki:

“Benim gızımıñ çöpünü kime çatdıñ?” demiş. Çöpçatan da:

“Seniñ gızıñı ben kapıñdaki Araba çatdım.” demiş. Pādīşah sinirlenmiş:

“Benim bicēz gızımı kapıñdaki Araba nasıl çatarsıñ?” demiş. Çöpçatan da:

“Sen ne yaparsañ yap ben gızıñıñ çöpünü kapıñdaki Araba çatdım!” demiş.

Pādīşah avdan palas pandıras eve geliyo hemen. Çobana birez para veriyo. Evdeki çobanını govuyo. Çoban da pādīşahdan aldığı parayı bel kemerine bağleyo, guşanıyo.

Ödan gidekene Arap bi çaydan geçiyo, o çaydan geçēkene nur gibi oluyo. Belinde para guşandığı yer simisiyah galıyo, geri yanı nur oluyo.

“Felan yerde bi nur oğlan var, felan yerde bi nur oğlan var.” déye duyulunca pādīşah çağırıyo bu nur oğlana. Pādīşah:

“Ben gızımı sana vēcen!” déyo.

O ođlanıñ kapısındaki Arap olduğunu hiç bilmiyo.

Ödan gāri toplanıyo, düğün ediyolā. Böyün bōle yarın bōle derken anası soruyo gızına:

“Gızım gocañla geçimiñ nasıl?” déyo. Gız da:

“Çok iyi anneciğim, çok güzel. Yalnız gocamıñ belinde bi siyahlık vā.” déyo. Anası:

“Sor bakām nedenmiş o siyahlık?” déyo. Gız da oğlana soruyo:

“Bu belindeki siyahlık neden?” déye. Oğlan da déyoku:

“Bi zaman ben seniñ bobañıñ kapısında çobanıdım. Beni kapısından govdu. Vēdiđi parayı ben belime guşandım. Bi çaydan geçēke geri yanıma Allah bi nur vēdi. O paranıñ olduğu yer siyah galdı. Bundan ibaret.” déyo.

Gız da anasına deyveyo. Pādişah duyuyo bunu:

“Ben kapımdaki Arabı govduydum. Amma dönüp dolaşıp gızımı gene vēdim ona. Demek ki çöpçatan doğru söylemiş.” déyo.

K.K.56

144. NEYDİM, NE OLDUM, NE OLACAĞIM

Eveli bi pādişah varımış. Pādişah zenginimiş tabii... Pādişahın bi gızı varımış. Bu gız bi çobanı sevmiş. Gız çobana varıyo, onnan evleniyo, uzaklara gidiyo. O zamana dēn bobası buna darılıyo, gonuşmuyo.

Yıllar geçmiş, gızın çoluğu çocuğu olmuş, böyümüşler. Bobası gızını, gızı bobasını unuttak hale gelmişler.

Bi gün pādişah çıkmış. Gide gide gide rastgele gızının evine müsafir olmuş. Müsafir olunca gızı hizmet ediyo tabi. Bobası gızını tanımıyo ya, gızı bobasını tanıyo. Gızın üç tane gızı olmuş. Onlara seslenirmiş. “Neydim ileğen getir! Nöldum ıbrık getir! Nōlcam sabun getir!” déye çağırmiş.

Çağırınca pādişah abdestini tamamlamış. Namazını gılmış. Ondan sonra gıza sormuş. “Yā gızım seniñ çocukların adı neden böyle?” demiş.

Gız o zamana dēn söyleniyo gāli:

“Ben pādişah gızıydım. Garip bi çobanla evlendim. Babam çobanla evlendim déye beni sevmedi. Benimle gonuşmadı. Onun için çocuklarımın adını bōle godum.” demiş. Pādişah:

“Vay sen benim gızım mıydın?” demiş. Gızı da:

“Sen benim bobam mıydın?” demiş.

Sarmaş dolaş olmuşlar. Birbirine gavuşmuşlar.

K.K.48

145. PADİŞAHIN BOYNUZU

Evvel zaman içinde pādişahın buynuzu varımış. Saçını tıraş eden her berberi cellatlara öldürtüyümüş pādişah. Sırrını söylemesiñlē déye... Pādişah kaç dene berber geldiye hepsini öldürtmüş. Berberlerden biri:

“Ben seniñ buynuzuñu kimseye söylemem. Sırrını saklarım.” déyo.

Berber bunu söylemeye ya patlêcek gibi oluyo. Gidiyo suyu çıkmayan bi kör kuyuya, eğilip bağılıyor:

“Pādişahın buynuzu vaaaar... Pādişahın buynuzu vaaaar...” déye seslenirmiş.

Ordan bi ağaç bitmiş. Her gün rüzgâr esdikce:

“Pādişahın buynuzu vaaaar... Pādişahın buynuzu vaaaar...” déye ses gelirmiş.

O zaman her tarafa duyulmuş pādişahın buynuzu olduğu gāri.

K.K.51

146. MERCİMEK ÇOCUK

Bi gadınnan bi adamın hiç çocukları olmeyomuş. Demişler ki:

“Git bacadan mercimekleri at, sizin bi sürü çocuğunuz olsun.” demişler.

Gadın da çıkmış mercimeği bacadan atmış, bi sürü mercimek çocuk olmuş. Bunlā boyna şimarırlarımış. Mercimeklē ya, güççük güççüklēmiş. Kadın da bunnara gızmış. Eline bi terlik almış, vurduğu ölmüş, vurduğu ölmüş... Biri hemen kilimin altına saklanmış. Kadın bakmışımış, biyol da ölmüşlē. Kadın:

“Tüüh hepsini öldürdüm, şindi babasına yemeği kim götürcek? Bi denesini öldürmesem éyiymiş.” demiş.

Mercimek oğlanın biri kilimin altından çıkmış:

“Anne ben burdayın, ben burdayın!” demiş. Kadın:

“Oğlum sen babaña ekmek götürü müsün?” demiş.

“Götürürün.” demiş. Kadın:

“Nası götürüsün?” demiş. Mercimekden oğlan da:

“Ana sen beni eşşeğin gulağına yerleşdir. Ben giderin.” demiş.

Gadın eşşeğin gulağına mercimek çocuğu yerleşdirmiş. Gitmiş gitmiş gitmiş, babasının yanına varmış.

“Babaa babaa...” demiş. Adam:

“Nerdesin?” demiş.

“Eşşeğin gulağında. Sana yemek getirdim.” demiş.

Ordan babası mercimek çocuğu eşşeğin gulağından almış. Otumuş babası, mercimek çocuğun getirdiği yemeği yemiş. Oğlan:

“Beni eşşeğin gulağına geri yerleşdir, ben geri eve gidēn.” demiş.

Geri tekrar babası eşşeğin gulağına yerleşdirivemiş. Oğlan eve gitmiş. Anasına:

“Ben babama yemeği yedirdim, geldim.” demiş.

Aha o bitecik galmış gāli. Onlā da ermişle muradına.

K.K.12

147. MASAL: MASAL NO 147

Eveli iki oğlan varımış. Biri evde durukana biri çalışmaya gitmiş. Yabana giden güccük oğlanmış, onun hanımı evde galmış.

Gelin evde durukana, gayını ona göz dikmiş. Gayını gelinden yüz bulamayınca geliniñ namısına iftira etmiş. Gelin:

“Ben böyle bişey yapmadım.” dediyse de gelini dövmüşlē, her yanı yara bere olmuş. Gelini beline gadā daşa gömmüşlē.

Gelin orda durukana öteden kervan gelmiş. Kervancı gızı görmüş, acımış. Yanlarına gatıp götürmüş.

Gidēkene gidēkene gece bi eve varmışlē. Kervancı gızı o eve emanet etmiş. O eviñ de bi çobanı varımış. Biyol da çoban göz dikmiş geline. Gelin çok gözelimişmiş. Gelin çobana da garşı goymuş:

“Ben bu ırzım için bu duruma düşdüm. Ôle bişey etmen.” demiş.

Ev sahibiniñ çocuğu varımış. Evdeki çoban çocuğu öldürmüş. Geliniñ eline de çocuğun ganını deyirmiş. Gadına iftira etmiş.

Sabāle gadın kakmış. Evdeki çocuk ölmüşümüş. Çocuğun anası gızarımış gocasına:

“Sen bu gadını getdin. Benim çocuğumu bu öldürdü.” dermiş. Gocası:

“Bu gadın öyle bişey yapmaz.” dediyse de garısiniñ önüne geçememiş.

“Gızım ben saña beş on guruş veren de sen git bunun gıyından.” demiş.

Gāli gelin ordan ağlayarak çıkmış. Gidiyomuşumuş gidiyomuşumuş bi deniz kenarı gibi yere vāmiş. Orda birkaç deliganlı varmış. Gine orda geline yanaşmaya başlamışlā. Gelin de kendini denize bi atmış. Atınca gāda deniz yarılmış ortadan. Gelin öte gıyıya geçmiş gitmiş.

Oraya geçip gidince elini yüzünü garalamış. Erkek elbisesi keymiş. Bi memlikata vāmiş. O memlikatda da pātişāh seçilcekmiş. Erkek gılığında bu gelin de vāmiş oraya. Guş goyvemişlē. Guş kimiñ başına gonāsa o pātişāh seçilcekmiş. Guş gelmiş, gızın kafasına gonmuş. Kimisi:

“Bundan pātişāh olmaz.” demiş.

“Hayır! Tālih guşu onun başına gondu.” demişlē.

Gız o memlikatın pātişāhi olmuş. Gelen sakat insanlara filan bakıyomuş, okuyyomuş.

O gayını sakat olmuş o gıza eziyet etdiği için. O çocuğu öldüren çoban da perişan olmuş. Gayını bu gıza okutmaya geliyo, iyi olēn déye.

Gızın gocası da gurbetden dönmüş bu arada. Garısını sormuş. Ona da:

“Seniñ hanım ahlaksızlık etdi, çıkarıvedik.” demişlē.

Gayını gıza okutmaya gidēkene o gızın gocası da gelmiş. Beyi onu bilememiş ya gız beyini bilmiş. Gız gayınına:

“Sen bi günah işlemesen böyle olmazsın. Kusuruñu söylēsen derdiñe derman olurun, söylemezsen olaman.” demiş.

Adam gardeşiniñ gıyında ahamamış önce. Az sonra ahamış:

“Ben gardeşimiñ hanımına iftira etdim. Ondan bu hale düşdüm.” demiş. Gāli beyi de dövünürmüş:

“Ben böyle bişey ummuyodum hanımımından. Nası böyle bişey etdiñ sen benim hanımına?” dermiş. Gız da:

“Seniñ hanımın çok mu iyiydi, çok mu güzelidi?” demiş. Adam da:

“Sen ne diyon? Biz çok éyi geçiniridik.” demiş.

Bi de gızın müsafir olduğu evdeki çoban gelmiş. Gız ona da sormuş:

“Sen bi günah işlemesen böyle olmazdın. Ne günah işlediñ?” demiş. O da:

“Patronum bi garip gız getirdi eve. Ben de ona göz dikdim. Patronumun çocuğunu öldürdüm. O gız öldürdü déye iftira atdım. Ben ondan böyle sakat oldum.” demiş.

Ta sonra gız bi gitmiş. Soyunmuş, keyinmiş, gelmiş.

“Bene bakıñ bakām. Ben kimin?” demiş. Gocası:

“Sen benim hanımına benziyon.” demiş. Gız da:

“Öleyin zaten!” demiş.

Ötekilē de tanımışlā, utanmışlā. Gızla gocası beraber memlikatlarına geri gelmişlē.

K.K.13

148. TİLKİ, KURT VE ANDIK

Bi tilki bi kurt bi andık üçü arkadaş oluyolā. Gidēken gidēken bi tavık yakalıyolā. Az dā gidiyolā bi goyun yakalıyolā. Az dā gidince bi dombey yakalıyolā. Üçü bir gidēlekene acıgıyolā. Andık gurda:

“Hadi şunları taksim et de paylaşām paylaşām yiyēm nasıl yécēsek.” déyo. Gurt:

“Dana saña münasip, goyun bana münasip, tavık da tilkiye münasip. Ben böyle ayarladım.” déyo.

Andık gurda bi şamar vuruyo, gurt ölüyo. Andık biyol tilkiye déyo:

“Bi de sen taksim et bunları. Nasıl taksim etceñ?” déyo. Tilki de:

“Bundan golay ne vā pādīşahım? Sabah öğününde tavık yēsīñ yumuşacık. Öğlen öğününde goyun éyi gidē. Āşam öğününde de dombeyi yēsīñ. Bunlar sana layık.” demiş.

Andık sabah tavık yéyo yalnız üsdünün etli yerlerini yéyo. Tilki altınñ galan kemiklerinden idare oluyo. Öğlen oluyo, goyunun etli yerlerini andık yéyo, geride galan gıbirı guburu tilkiye gine yetiyo. Āşam oluyo sıra dombeye geliyo. Andık dombeyiñ etli yerlerini yéyip doydukdan sonra artanı tilkiye galiyo. Tilki canavardan daha akıllı olduğunu gösderiyo. Canını gurtarıyo.

K.K.53

149. ADAMLA CİNNİ

Bi tane gadın biraz çeneliymiş. Gocası bunun elinden osanmış.

“Guyuda su vā mı? Bak şu guyuya!” demiş.

Gadın guyuya éince guyunun ağzına bi daş gapamış. Gadın guyudan çıkaméyo. Adam ertesi gün gidiyo, öldü mü déye bakınca bi cinni varımış ōda. Cinni dışarı çıkıyo.

“Amca Allah senden razı olsun! Bu gadından beni gurtādın. Ben sana éyilik yapcen. Benden ne isdiyon?” déyo. Adam da:

“Sen bilirsin...” déyo. Cinni:

“Ben filan yerdeki filan pādişah vā. Onun kızını hasta edēn. Gızın hastalığına çare bulamazlā. Sen gelisin, sen gelince ben giderin. Gız éyi olur. Öyle olunca mükâfat alımış.” déyo.

“Yalnız bi dā benim yanıma gelme!” déyo cinni.

Aynı dedikleri gibi yapıyolā. Gız éyi oluyo. Buña mükâfat veriyō pādişah. Başka memlikatlardan bunu duyuyolā. Biri dā hasta oluyo. Pādişah çağırıyo yanına damadını:

“Filan yerde filan gız da hasta olmuş. Git onu da éyi et gel!” déyo.

Adam anladamıyo derdini, mecbur galıyo. Gidiyo hasta olan gızın yanına. Cinni:

“Sen ne geldin buraya?” déyo. Adam da:

“Ne diye gelen? O gadından geçdim ben.” déyo.

Öyle olunca cinni o gızın ordan geçıyo, o gız da éyi oluyo.

K.K.54

150. HIZIRLA ÜÇ ARKADAŞ

Üç genç tahsile gidiyolar. Tahsilden dönünce yolda Hızır’la garşılaşıyolar. Hızır:

“Benden bi isdeğiniz vā mı?” déyo. Biri:

“Baña makam lazım.” déyo. Biri:

“Baņa servet lazım.” déyo. Öteki de:

“Baņa helal süt emmiş bi aile lazım.” déyo.

Hızır aleyhisselam peygamber olduğu için dua ediyo. Bu makam isdeyen makam sahibi oluyo. Hızır garip vaziyetde varıyo bunun gıyısına:

“Garnım aç, bana ekmek veri misin?” déyo. Makam sahibi olan bunu tersleyo:

“Git pis dilenci!” déyo. Hızır da:

“Yarabbi bunu bu mevkisinden al!” déye dua ediyo.

Adamın başına büyük bela geliyo, makamı elden gidiyo. Öteki mal isdeyen genciň yanına üç kiři gidiyolā. Onuň da birkaç yüz goyunu geçisi olmuş.

“Biz çok acıkdık. Bize mal kesive de yiyēm!” déyolā. O zengin olan genç de:

“Siz mi emek çekdiňiz bu goyuna geçiye?” déyo.

Bunları govuyo. Hızır da elini açıp dua ediyo:

“Allah’ım bunun malını mülkünü elinden al.” déye.

Onuň da malı mülkü elinden gidiyo. Üçüncü helâl süt emmiş hanım isdeyeniň yanına geliyolā. Onların da bir buçuk iki yaşlarında bi çocuğu varımış, oynyomuş eviň önünde. Üç arkadaş varıyo aynı şekilde:

“Bize bi tava, bi tencere, bi bıçak veriň. Bi de çocuđu getiriveriň. Biz gitmeyince içeri girmeyiň.” déyolā.

Gadın bunları götürüyo içeri, çocuğu da guyveyo yanarına. Gadının beyi geliyo, hanımı anlatıyo eve müsafir geldiğini. Bıçak, tava filan isdediklerini duyunca dönüp durmaya başleyo eviň önünde, çocuklarına bişey olcek déye korkuyo. Kadın gocasına:

“Néye sen böyle dönüp durusuň?” déyo. Adam:

“Bôle bôle...” déyo. Kadın:

“Bize bu çocuğu Allah vēdi. Biz de onlara verēm.” déyo.

Sonra varıp bakıyolā. Tavanıň içi altınımış. Çocuk birini guyuyo birini alıyo, birini guyuyo birini alıyo... Mevki makam isdeyeniň mevkisi makamı gidiyo. Mal

isdeyeniň malı gidiyo. Fakat namuslu helâl sût emmiş bi aile isdeyeniň hem namuslu ailesi oluyo hem de serveti oluyo.

K.K.54

151. HIZIRI ARAYAN ADAM

Pādişahıň biri “Bana Hızır’ı kim bulursa oňa ne dēse vēcen.” dēyo.

Mahallenin biri fakirimiş. Yaşlınıň birisi:

“Ben zaten ölcen, yaşlıym. Pādişaha kırk gün bu mahalleye ziyafet verisen ben Hızır’ı bulcen diyēn.” deyip gidiyo.

Pādişah tabi “Veriň!” dēyo.

Kırk gün doluyo Hızır yok. Pādişah:

“Gidiň getiriň bakām bu ihtiyarı!” dēyo.

Getiriyolār. Onlarla birlikde beş altı yaşlarında ufak bi çocuk giriyo içeriye. Pādişah vezirlerine soruyo:

“Bunnarı ne yapām?” dēyo. Birinci vezir:

“Bunu idām edem. Bacaklarını bi mahalleye, ayaklarını bi mahalleye, golunu bi mahalleye, kafasını bi mahalleye asām. Kimse seni bi daha gandırmaya kakmasıň!” dēyo. O çocuk:

“Aslına hû, nesline hû...” dēyo.

Pādişah ikinci vezire soruyo. O da diyo ki:

“Bunu idam edēm. Derisini yüzēm, içine saman basām, meydana asām. Herkes ibret alsıň, kimse seni gandırmaya kakmasıň!” dēyo. Çocuk gine:

“Aslına hû, nesline hû...” dēyo.

Sıra üçüncü vezire geliyo. O da:

“Pādişahım saňa affetmek yakışıır. Bu yaşlı bi amca. Sen bunu idam etsen ne olcek. Böyüklük göster, sen bunu affet!” dēyo. Çocuk oňa da:

“Aslına hû, nesline hû...” dēyo. Pādişah merak ediyo:

“Be çocuk sen kimsiň? Saňa ne oluyo?” dēyo. Çocuk da:

“Vezir isdersen üçüncü vezir, işde garşıňda Hızır!” dēyo.

“Birinci veziriñ babası kasap, o kasaplık biliyo. İkinciniñ babası tabakcı, o da deri tabaklamasını biliyo. Üçüncü veziriñ babası devlet adamı. Vezirliğe yakışan üçüncü vezir!” déyo.

K.K.54

152. AĞAYLA ARAP

Arabıla ağa ortakcılık yapmışlā. Herşeyi ekip galdırlarımıñ, ekip galdırlarımıñ. Ağa Araba ara sıra:

“Nasıl oldu Arap?” dermiş. Arap da:

“Allah bilir ağası!” derimiş.

İki de bir ağa gene sorarmış:

“Nasıl oldu Arap?” dermiş. O da: “Allah bilir ağası!” dermiş.

Zaman geçmiş ôle ôle ôle... Buydeyi ekmişlē, kaldırmışlā. En sonunda çeç yapmışlā. Yığmışlā gāri buydeyiñ tanesini. Yığdıktan sonra gene demiş ağa:

“Nasıl oldu Arap?” déye. O gene:

“Allah bilir ağası!” demiş. Ağa da siñirlenmiş:

“Allah bilcek bişeyi galmadı bunun. Buydeyi çeç yaptık, üleşcez!” demiş.

Az sonra bi fırtına, bi yağmır, bi sel onların buydeyelerini süpürüp gitmiş. Sonra biyol Arap sormuş:

“Nasıl oldu ağası?” Ağa boynunu eğmiş:

“Allah bilir Arap!” demiş.

K.K.54

153. MASAL: MASAL NO 153

Harp bitmiş. Harpden gelen birisi gelirkene bi tane yaşlı bi kadın yolun kenarına dikelmiş:

“Evlādım sana deyceğim vā!” demiş. O da:

“Ne deyze?” demiş. Kadın:

“Sen bu ağaca çık! Benim ōda sana söyleyeceğim şeylē vā. Onları bana alıve. Orda üç tane oda vādır.” demiş.

Ođlanıñ eline üç tane kıl vemiş. Bi tane küçük kıl, bi tane orta kıl, bi tane büyük kıl...

“Güççük kılı birbirine sürdüğün zaman güççük köpek seniñ garşıña çıkar. ‘Emiriñ?’ der sana. Onuñ odasında sandıkda gümüşlê vardır. Onlâdan al getir bana!” demiş.

Oğlan ôdan gümüşlêden almış, cebine doldurmuş. Tekrar ortancıl odaya vemiş. Gine kılı kıla sürdüğü zaman ortancıl köpek çıkmış:

“Emiriñ?” demiş o köpek de.

Oğlan ortancıl köpeğün odasından da altınları doldurmuş. Tekrar üçüncü odaya varmış. Ortancıl kılla büyük kılı sürtünce büyük köpek gelmiş:

“Emiriñ?” demiş.

Onuñ odasındaki sandıkda da elmaslâ varımış. Oğlan onları görünce gümüşle altını silkivemiş. Elmasları doldurmuş her tarafına.

Tekrar deyzeniñ yanına énmış oğlan. Deyze:

“O vëdiğim kılları bana vë!” demiş. Oğlan:

“Nolcek bu kıllâ?” demiş. Deyze de:

“Benim bi emirim olduğu zaman ben onlarla hizmetimi yaptırçen.” demiş. Oğlan:

“Vëmem!” demiş. Vëmemiş gâri, gitmiş oğlan.

Gidëkene gidëkene bi şeherde düğün yapılyomuş. Oğlan, o düğünde pâdişah gızına aşık olmuş. Orda “Padişahın gızı, padişahın gızı...” déye söylenince oğlanı dövmeğe gelmişlê. O zamana gâda aklına gelivemiş. Güççük kılla ortancılı kılı birbirine sürtünce güççük köpek gelmiş:

“Emiriñ?” demiş. Oğlan:

“Bunlâ bana saldırıyolâ.” demiş.

Köpek oğlanı dövenleri govalamış. Oğlan aşıklığından vazgeçmemiş.

İkinci sefer gine oğlana saldırmaya geliyolâ. Oğlan biyol ortancıl kılla büyük kılı birbirine sürtüyo. Ortancılı köpek çıkıp geliyo. Ortancılı köpek de oğlana saldıranları govaleyo.

Biyol oğlana tekrar saldırmaya başlayınca oğlan ortancılı kılla büyük kılı birbirine sürtüyo. Köpek:

“Emirin?” déyo.

En büyük köpek geliyo. Oğlanın kendi de korkuyo köpekden ya söyleyo emirini. Köpek ordaki ahaliyi dağıtıyo, govalıyo. Ondan sonra oğlan padişahın kızını alıyo, evleniyo.

K.K.55

154. AĞANIN KEDİSİYLE KÖPEĞİ

Evelde bi zengin ağa varımış. Onun da köpeği, kedisi bi de horozu varımış. Horoz hem öterimş hem:

“Yarın ağanın eşşeği hastalacak.” derimş. Köpekle kedi de derimş ki:

“Yarın ağanın eşşeği hastalacak, ölcek. Biz de ete gavişcaz.”

Ağa da horozun dilinden anlayomuş. Ertesi gün ağa eşşeği götürüp satıp gelmiş. Bi zaman geçmiş horoz:

“Ağanın ineği hastalacak, ölcek.” déye ötmeye başlamış.

Sonra köpekle kedi:

“Yarın ağanın ineği hastalacak. Ölünce biz de ete gavişcaz.” déye sevinmişlê.

Ağa horozu anlayınca gadar ineği bazarda satıp gelmiş. Kedi biyol:

“Hani ağanın ineği ölcekdi de biz ete gavişcaktık?” Köpek de:

“Ağa onu anladı, gitti ineği satıp geldi.” déyo.

Hem eşşek hem inek satılıp geliyo ölcek déye. Tabi ağa horozun dilini anleyo. İnek de satılınca köpekle kedi horozu:

“Hani ağanın ineği hastalanıp ölcekdi? Biz gine ete gavişamadık.” déyolar. Horoz biyol da:

“Hem ötüyo hem ağanın kendisi ölcek!” déye habar veriyo.

Ertesi gün ağa ölmüş. Ağayı defnedip gelmişlê. Ağanın aşlarını, yemeklerini bişirmişlê arkasından. Ağanın kedisiyle köpeği ete, yemeğe gavişmiş.

155. ÇIRA

Evel zaman içinde galbır saman içinde bi garı goca varımış. Gocası her gün bi merkebi alırmış, çıraya gidermiş. Her gün birer yük çıra getirirmiş adam gış çıkınca gadar. Gonşulā da alışmış.

“Gııız bi budak çıra vē baña!” derlerimiş gelip gelip.

Gadın adamın getirdiği çırayı bi budak birine bi budak birine dēken bi yük çırayı dağıdırmış. Gocası gelince sorarmış:

“Benim getirdiğim çiralā ne oldu hanım?” dēye. O da:

“Ne olcek ben onu Āmada vēdim. Mēmede vēdim. Ne olcek sen her gün getiriyon.” derimiş.

Bi gün böyle iki gün böyle adamın sabıra tahamülü galmamış:

“Hanım böyün hazırlan. İkimiz gitcez çıraya!” demiş.

Gadın hazırlanmış. Çamın arasında bi yere çıra etmeye gitmişlē, merkebi bağlamışlē. Ordan bi tepenin başına gitmişlē, bi yük çıra etmişlē gene. Bi büyük çuval, bi de güççük çuval... Tepeden merkebin yanına gadā çırayı taşıceklē tabi. Goca çuvalı adam omuzlamış. Hanımına da:

“Hanım omuzla bakām şu çuvalı da sen.” demiş. Gadın:

“Eee ben götüremen!” demiş. Gocası:

“Götürceñ mecbur. Ben oraya varıp gelince gadā zaman gaybetcez. Bak saña güççük çuval vā. Sen bu güççük çuvalı al, ben büyük çuvalı alceñ.” demiş.

Adam almış, omuzlamış. Alışgın tabii... Giderimiş, dönüp arkasına bakarımış. Gadın ordan alırmış oraya düşürürmüş çuvalı. Tepe dombalak giderimiş çamın arasında. Gocası:

“Hadi bakām hanım!” derimiş. Gadın:

“Benim çuval düşdü.” derimiş. Gocası garısına yüklencek ya:

“Eee kaldır!” derimiş.

Ôle ôle ôle eşşeğin gıyına çırayı getirmiş. Ama kadın illallah demiş. O gün āşam kadın yorgunluktan ölmüş gāli. Ertesi gün gocası:

“Hanım ben ıraya gidiyon. Sen çok yorulduŒ. Byn sen gal!” demiŒ.

dan gine herkes alıŒgın ya ıraya gelmeye:

“Gıız bana bi budak ıra v!” dye aŒırırılarımıŒ. Kadın:

“Dn ben ıraya gitdim. Ne kendiminkini verin ne de gocamınkına garıŒırın. Gördüm amıŒ arasında yuvarlanıkana ıra getirmeniŒ zorluŒunu.” demiŒ. Ondan sonra kimseye ıra vmemiŒ.

K.K.56

156. MASAL: MASAL NO 156

Bir varmıŒ bir yokmuŒ. Bi pdiŒahıŒ bi tanecik oŒlu varımıŒ. Bi fakir adamıŒ da   tane gızı varmıŒ. Bu   gız devamlı boŒuŒur, oynaŒırımıŒ. PdiŒahıŒ oŒlu bunlarıŒ yanından geçerken seslerini dinlemiŒ. Gck gız büyük gıza derimiŒ ki:

“PdiŒahıŒ oŒluna babam seni verse ne yaparsıŒ?” dermiŒ. O da:

“Her tarafımı altınla dŒerin!” dermiŒ.

Gck gız ortanca gıza sormıŒ. O da:

“Dünyayı satın alırım!” dermiŒ. Ortancı gız da gck gıza sormıŒ:

“Sen ne yaparsıŒ?” dye. O da:

“Ben ne yapcen. Bi oŒlan ocuŒuyla bi gız ocuŒu doŒurun. Oturun oturduŒum yerde.” dermiŒ.

PdiŒahıŒ oŒlu her geiŒde bunu duyarımıŒ:

“Demek ki ben gck gızı alın. tekin servet dŒkn.” demiŒ.

PdiŒahıŒ oŒlu bu gck gıza dünür gitmiŒ. Tabi pdiŒah oŒlu olunca gızlarıŒ babası gck büyük dememiŒ, vmiŒ gızı. Verince tekin buna hasetlenmiŒ. Yıll gemiŒ gız hamile galmıŒ. Ortancılı gızla büyük gız:

“Biz buna bi oyun edem!” demiŒ. Gıza:

“Bizim gız seniŒ ocuŒu biz doŒurdm, yanıŒa biz gelm, diym. Çocuklarını saklaym.” demiŒler.

Byk gızla ortancı gız eve bi tane köpek getirmiŒ. O köpek de hamileymiŒ. O gızıŒ doŒurduŒu sıra o köpek de doŒurcmiŒ. Yalnız köpek ondan   dört gün

evel doğurmuş. Üç dört gün sonra kız da doğum yapmış. Hem de bi oğlan bi kız çocuğu doğurmuş. Büyük kızla ortancı kız o oğlan çocuğuyla kız çocuğunu almışlā, sandığa guymuşlā. Köpek yavrılarını kızın yanına guymuşlā.

Pādişahın oğlu gelmiş çocukları görēn diye. Köpekleri sürüvemişlē oğlanın önüne:

“Hanımın üç tane enik doğurdu. Üç eniğin biri erkek, ikisi dişi.” demişlē.

Pādişah da hanımını zındana atmış. Onun yerine öteki büyük gızı almış. Gız her gün zındanda inçilerimiş:

“Benim çocuklarım vā, inanma.” dermiş.

Padişahın oğlu da tükürü geçermiş.

“Sen köpek eniği doğurdu!” dēye gızı dinlemezmiş.

Deyzeleri bu çocukları sandıkla dereye gomuşlā. Bi ehtiyar dedeyle ebe orda çamaşırlarını yıkayomuş. Dede:

“Bi sandık geliyo, çevirēm mi?” demiş. Ebe de:

“Biz fakiriz, sandığın içinde canlı bişey varısa bizimle bir yēr, içer. Eğer altın gibi bişey varısa biz de zengin oluruz. Ama bize yaramaz. Çünkü yaşlandık.” demiş.

Sandığı çevirmişlē bi açmışlā. İçinde bi oğlan çocuğuyla bi kız çocuğu. Bu dedeyle ebe bunlara bakmışlā. Aradan uzun zaman geçmiş, çocuklā büyümüş. Pādişah halā hōküm sürüyomuş. Çocukların anası da zındandaymış. Pādişah zındandaki hanımının iki gardeşini de almış. İkisini de çocuğu olmamış. Çocukları yetiştiren dede ölmüş. Ebeleri oturmuş, çocuklara:

“Oğlum dedeniz öldü. Biz sizi çayın üstünde sandıkda bulduk. Bizim çocuklarımız değilsiniz. Ben de ölcen, bunlar son günlerim. Ben ölesiye gadā burda duruñ. Ben öldükden sonra al gardeşini, anneñ ile babañı ara.” demiş.

Bu oğlanla gız ebenin yanında durukana oğlan bi goca çamın içini oymuş. Ebe ölmeden önce çocuklara bi yüssük vemiş. Nere gidēseniz bu yüssüğü yemeklere garışdırın. Yoksa sizi zehirleē. Bu yüssük zehiri alır.” demiş. Oğlan:

“Tamam!” demiş.

Yüssüğü cebine guymuş. Ebe ölünce çamın içine gız gardeşini guymuş. O çam da Allah tarafından pādişahın eviniñ önüne bakıyomuş.

Biyol da deyzeleri gezerke bunları farketmiş:

“Siz nerden geldiniz? Nişleyoñuz?” déye oğlana sorup anlatdırmak isdemiş.

Pādişah da bunnarı görmüş. Çocukları yemeğe çağırmış. Deyzelerin ortancılısı daha bi cavırmış.

“Ben bunların ne olduğunu örgencen!” demiş.

Ortancılı deyzenin içine bi gurt düşmüş. Çamın içine gitmiş gızdan hepsini anleyēn déye. Oğlan anlatmazmış.

“Gızım siz nēden geldiniz? Bana anlat bi... Ben size çok üzölüyön!” demiş. Hep yalan söylemiş. Gız anlatıvemiş:

“Biz bi pādişahın çocuklarıymışız. Bizi sandıkla dereye atıvemişlē. Ebemle dedem de bizi dereye bulmuş.” déye anlatmış. Ortancı deyzeleri ötekilere:

“Biz bunnarı yemeğe davet edem, zehirleyēm, ikisi de ölsün!” demiş.

Ortancı deyze böyüğe:

“Sen en güzel yemeklēden yap. Ben onları çağırēn.” demiş.

Oğlan da avda keyik avlamış da gardeşiyle közlemiş yéyomuş. Oğlanla gız:

“Biz yemeğimizi yédik, gelmeyēm.” dediyse de deyzeleri ısrar etmiş:

“Bi gaşık olsun yeñ!” déye götürmüş bunları.

Ebeniñ dediği yolda aklına gelmiş oğlanıñ. Oğlan gız gardeşine:

“Sen onları mutfakta oyala, ben yemeklere yüzüğü garışdırēn.” demiş. Gız da:

“Tamam ābey!” demiş.

Gız deyzelerini oyalamış, oğlan yemeklerin hepsiniñ içine yüssüğü sokmuş. Bi güzel yemeği yemişle. Oğlanla gıza hiçbişey olmamış. Ertesi gün deyzeleri aralarında gonuşurka pādişah gonuşmalarını duymuş. Pādişah zindandaki hanımının yanına gitmiş. Kadın:

“Evlatlarım geldi. Beni bulcaklē. Ama ben seni ömür boyu affetmen!” derimiş.

Pādişah da biyol inanmış gadına. Çocukları bi daha yemeğe davet etmişlê. Biyol da pādişah:

“Yapdığımız yemeklerin başında beklicen.” demiş.

Pādişah yemeklerin başında beklese de ne edip ediyolā, yemeklere zehiri gatiyolā. Oğlanda da yüssük var tabi. Oğlan yüssüğü biyol onların yanında garışdırıyo yemeklere. Böyük deyzeleri:

“Ben önden de zehir gatıydım yemeklere. Demek ki ondan ölmediğiniz. Demek bu yüssüğüñ tılsımı bu.” déyo. Oğlan da:

“Ben siz burda durukana eviñ etrafında dolaşdım. Bi ebeye sordum.” Ebe de:

“Burda üç gız varıdı. Böyükle ortancı cavırıdı. Güççük gıza oyun gurdulā. Ne etdilêse etdilê. Onuñ çocuklarını gaybetdilê. Güççük gızıñ da altına enik vēdilê. Şimdi de gıza zindanda işgence yapıyolā.” dedi. Ebe:

“O gadını zindandan çıkarıñ, o size anlatır.” déyo.

Oğlan yemekden sonra zindandan gelen iniltiyi duyuyo. İniyo oraya, gadını zindandan çıkarıyo. Deyzeleri de garışmıyo oğlana. Kadın yirmi beş sene zindanda galdıktan sonra kakıyo:

“Yavrularım geldi!” déye bağırıyo.

Biyol ortancılı gız çözülüyo, anlatıyo:

“Bôle bôle biz çocuklarını aldık. Sandığa gattık, çaya goyduk. Bunlā burda çam ağacına ev yapıdılā. Oğlan avlanıp gelise yéyolā, avlanamazsa aç galiyolā.” déyo.

Pādişah kızların ikisini de çıkarıyo. İlk hanımını alıyo. Çocuklarını da yanına alsa da garısı padişaha gırgın oluyo. Mutlu ömür yaşayıp gidiyolā.

K.K.59

157. TİLKİYLE AYI

Bi ormanın içinde bi tilkiyenen ayı varımış. Bu tilkiyle ayı sādıc olmuş. Tilkiyle ayı her gün sabah bal aramaya gidermiş. Bi gün bal bulmuşlā. Buldukları balı ayı:

“Gömēm!” demiş. Tilki demiş ki:

“Biz gış uykusuna yatcez. Birer çömleğini yiyem. Galanını gidip gömëm. Uykudan uyanınca ikimiz yaza doğru yiyem!” demiş.

Tilki gış uykusuna mı yatcek? Her gün gelir, bi parmak böyün, bi parmak öteki gün derken çömleği yemiş yatmış. Tilki gâli gurnaz ya:

“Ben bunun içine su doldurën, o ne anlecek.” demiş.

Biyol da tilki bi çukur gazmış. Tavuk dutā dutā gömermiş oraya. Ayı uykudan kakmış, bakmış çömlekte su vā. Ayı tilkinin dutduğu tavıkları gözletmiş gözletmiş. O çukurdan çıkarıp çıkarıp çömleğe saklamış. Ayı, tilkinin dutduğu tavukları kendi yécemiş gari. Tilki aç galsın déye ayı, tilkinin dutduğu bütün tavukları saklamış. Tilki aç galmış. Ayı tilkiye demiş ki:

“Hadi gidem, balımızı gömdüğümüz yerden çıkarām!” Tilki de:

“Ya ne balı? Ben kendi dutduğum tavıkları bulamayon!” demiş. Ayı da:

“Gel ben gösderën. Ben yerkene de sen bak!” demiş.

Tilki bakmışmış bütün tavıklā çömleğin içinde. Ayı her gün birini yécek, tilki de ne yerse yesin gari...

K.K.59

158. CADİ VE KIZLARI

Adamın biri hanımından boşanmış. Bi cadıyla evlenmiş. Cadının adamdan üç gızı olmuş. Üç gızı olunca köyde insanlar ölmeye başlamış.

Gadın her sabah köyde birinin bedeninin içine girmiş. Böbreğini, dalağını yermiş. Adam:

“Ben evlendim evleneli köyde her gün bir insan ölüyo. Niye ki?” demiş.

Adam bi gün ahıra girmiş, garısının adamın birisinin içine girdiğini, böbreğini dalağını yediğini görüyo. Garısının yanına geliyor:

“Gadın ben seni gol ganat geriyim diye aldım. Bana da üç çocuk verdin. Ama bundan sonra kimseyi öldürürsen ben de seni öldürürüm!” demiş. Kadın:

“Sen beni öldüremezsin!” demiş.

Cadıların canını önce Allah almış. Ya da şimşek çakdığında ölmüş cadılar. Adam:

“Yok, ben başka bişey biliyom. İğneyi batırdın mı cadılar ölüyo.” demiş.
Gadın da:

“Sen adam benden akıllı çıktın!” demiş.

“Tamam sana söz, bi daha kimseyi ellemicem!” demiş.

Ertesi gün adam bakıyo, yine biri ölmüş. Gelmiş gadının yanına:

“Gadın sen mi öldürdün bu adamı?” demiş. Kadın:

“Ben değilim adam!” demiş. Adam:

“Eee kim yaptı?” demiş. O da:

“Bilmiyon!” demiş.

Adam bu sefer de çocuklarını takip etmeye başlamış. Bakmış ki çocukları da aynı hareketi yapıyo. Adam karısına:

“Çocuklarıma sahip çıkmazsan yapacağımı sen göreceñ.” demiş.

Üçüncü kez çocuklarından aynı hareket olunca bunları yağmurlu, şimşeklerin çakdığı bi günde dışarı atıveriyö. Şimşek çakınca çocuklarla birlikte analarını götürüyö.

K.K.61

159. GELİNLE KAYNANASI

Eveli bi gelin varmış. Bi gün hastalanmış. Gocasına:

“Ananın ciğerini yémeyince éyi olmecen ben!” demiş.

Oğlan anasını dağa götürmüş. Orda anasını gomuş. Başka bi mal ciğeri almış, eve gelmiş. Gelin ciğeri yéyince:

“Bu ananın ciğeri değil. Ben ananın ciğerini yémeyince éyi olmecen.” demiş.

Gelin yatmış, kalkmamış. Oğlan biyol mecbur olmuş dağda anasını öldürmeye. Anasını öldürmüş, eline anasının ciğerini almış, geliyomuş, onu da daş ayağını alıvemiş. Elindeki ciğer:

“Allah yavrım!” demiş.

O zaman oğlanın akli başına gelmiş. “Eyvah!” demiş ya anasını öldürmüş. Anasının ciğerini hanımına getirmiş ya pişman olmuş.

160. MASAL: MASAL NO 160

Adamın biri durmadan hanım değişdiriyomuş. “Bu şöyle bu böyle” deye mani buluyomuş. Ne gadā güzel gadınlā varsa bahane bulmuş. Gadınlā da bırakıp bırakıp gidiyomuş adamı.

Adam en son bi gadın almış gelmiş. Onuñ da akılı başındaymış. Adam herşeye bahane buluyomuş, gadın da herşeye “Çok güzel!” deyomuş. Adam düşünmüş:

“Ben bu gadına nasıl mani bulcen de yollucen?” deyo.

Birine akıl danışmaya gidiyo. O da:

“En kötü gumaşı al git gadına vē. Bunu key de ben sana bi bakēn de!” deye akıl veriyō.

O da keyilcek gibi değilmiş. Gadın:

“Aaa adam bu ne gadā gözelmış! Ben bunu şalvar edē de şöyle dolanıverin saña.” demiş. Adam:

“Eyvah gadın sevdi, beğendi!” demiş.

Adam aynı adama bi dā akıl danışmaya gitmiş:

“Başka nēden ben de bu gadını yolleyēn?” demiş. Adam da:

“Eve sığmecek, en büyük odunları al, ekmek et de!” deye akıl vēmıř.

Adam uzun uzun odunları götürmüş:

“Bunlarla ekmek etcen!” demiş. Gadın da:

“Adam onda ne vā? Gırıklānı sobada yakarız, köklēni de sacıñ altında yakarız.” demiş. Adam:

“Eyvah gadının gine önüne geğemedim!” demiş.

Üçüncü sefer de akıl danışmaya gidince adam:

“Buğday öğüt gel. Amma iri öğüt. Ekmek et, bunu yēcen de. Yapamadı mı o zaman sürē çıkarıřıñ.” demiş.

Adam buğdayı öğütmüş gelmiş, gadına vermiş. Gadın da:

“Adam ben bunu gaynar suylan garişdırın da tekneye kapatır goyverin. Sabaha gadā gabarır. Sabālen yoğurdum mu vay bunun bi ekmeği olur, nasıl güzel olur?” demiş.

Gadın sabah olunca şalvarı keymiş, sacı kapatmış, uzun odunları da vurmuş sacın altına. Buğdayı da garişdirmiş garişdirmiş, gözelce yoğurmuş, ekmek etmiş.

Adam sabalē gelmiş kadın gitmişdir gāli, ben bıktırdım kadını déye. Kadın da bi ekmek etmiş amma yufkası ayrı, bezdirmesi ayrı, bazlamasını ayrı etmiş. Kadın hepsinden yapmış gāli adama éyi görüncen déye. Adam gelmiş bakmış:

“Eyvah ben seni yenedim, sen beni yendi!” demiş.

Atılmış gitmiş. Sırtından çatlamış.

K.K.65

161. DOKUZ DOLMA

Eveli bi fakir varımış. Cumaya namaza geliyomuş. O köyde de herkesin evinin önünde bi daşı olurmuş. Gelip de biri daşın üsdüne diñeldi mi onu eve yemeğe götürürmüşün, mecuburmuşun. Bu fakir, galbinden demiş ki:

“Baña müsafir gelse ne yedirin ne içirin? Evde bişey yok...”

Garibin biri de bu fakirin evinin önüne diñelegomuş. Bu fakir müsafiri eve almış. Gomşu da gapıyı çalmış:

“Aha şu dokuz dolmayı çocuklarına yedir!” demiş.

Hepisi de sofradaki dolmayı yerimiş. Her elini uzatdığında müsafirin gömleğinin golundan bi dolma tabağa énerimiş. Bunu da bi tek evin hanımı görürmüş. Dokuz dolma hiç eksik olmamış tabağın içinden. Hepisi de doymuş. Misafir nasibinnen geliyo déyolar ya o misafir de nasibinnen gelmiş.

K.K.67

162. KELOĞLANLA CAZI GADIN

Eveli bi varımış bi yoğumuş bi Keloğlan varımış. Bu Keloğlan'ın bi de éhtiyar anası varımış. İkisi yaşeyolamış. Keloğlan'ın işi dağdan eve eşşeginen odun çekmeğimiş. Başka iş işlemezmiş.

Keloğlan'ın yanında bi de Muti varımış. İkişi beraber çekermiş odunu. Böyle odun çekēkene dağda Keloğlan varırımış bi tovalete, otururmuş. Muti odunları eřēēe sararmış, hazırlarmış. Keloğlan'a:

“Hadi bakām Keloğlan!” derimiş. Keloğlan da:

“Aha varıyom, aha varıyom...” derkene Muti bütün odunu sararmış.

Bi gün böyle iki gün böyle üç gün böyle devam edēkene bi gün geç galmıřlā. Garanlık gavışınca ēhtiyar bi ebeniņ evine mūsafir olmuřlā. O ebe de cazı ebeymiş.

Ebe bunnara yemek gomuş yedirmiş. Yatağa yatmıřlā. Keloğlan uyumuş amma Muti yatsa da uyumamış. Cazı ebe onları yēcemiř. Dışarı çıkmış diřlēni bilemeye. Girē bakarımış ikide bir:

“Oğlum Muti sen neden üyümeyoņ?” demiş cazı ebe. Muti de:

“Anam bana cıngıllı çeşmeden gözerinen su getiriveridi. Ben onu içēdim de öyle üyürdüm.” demiş.

Cıngıllı çeşmeden gözerinen su gelir mi? Cazı ebe vāmıř çeşmeye. Bi guymuş iki guymuş, su dolmazımış tabi. Muti Keloğlan'a:

“Bu cazı gadın bizi öldürcek, yēcek. Gaçām, gidēm burdan!” demiş.

Sabah olmuş, ordan çıkmıřlā gaçām dēye. Keloğlan gaçmış ya Muti gaçamamış. Cazı ebe Muti'yi çuvala gomuş, ağzını bağlamış çuvalıņ. Maksat Muti'yi yēcemiř gāli.

Cazı ebe inekleri içeri gatmaya gitmiş. Mutiniņ cebinde bıçağı varımış. Çuvalıņ ağzını kesmiş. Cazı ebeniņ evdeki ala danasını da çuvalıņ içine gomuş. Çuvalıņ ağzını bağlamış. Eviņ önünde de bi gavağ varımış, gavağa çıkmış. Başlamış seyretmeye. Cazı ebe çuvala vurdukca dana bağırırımış. Cazı ebe:

“Benim ala dana gibi bađırırısıņ haa...” derimiş.

Muti de gavađıņ tepesinden gülerimiş. Cazı ebe Muti'yi görünce:

“Oğlum Muti, sen niřliyoņ orda?” demiş. Muti de:

“Nişleyen seni seyrediyon!” demiş. Cazı ebe:

“Oğlum sen nası çıktıņ oraya?” demiş. Muti de:

“Boğazıma bi dēmen daşı dakdım. Altıma bi gazık çakdım. Galgıdıka çıkıdım, galgıdıka çıktım.” demiş.

Cazı ebe boğazına dēmen daşını dakmış. Altına gazık çakmış. Galgıdıka galgıdıka cazı ebe ölmüş. Muti ordan gurtulmuş, Keloğlan'ın yanına gelmiş.

K.K.38

163. KELOĞLANLA KIRK DEVLER

Eveli bi varmış bi yokmuş. Bi pādişahın güzel bi gızı varmış. Pādişah gızını guvvatlı bi oğlana vēmek isdiyomuş. Pādişah bi dellal ünnetmiş:

“Felan mağarada bi gama vā. Bu gamayı kim çıkarır gelirse pādişah gızını ona vēc.” déye.

Keloğlan bunu duyuyo, varıyo mağaraya. Mağarada da goca bi gazan varmış. Gazanın içinde insan eti gaynarmış fokur fokur. O eti devlē yérmiş. Kırk devlē varmış orda. Üç dene de ağaları varmış bu devlerin. Devler üyürmüş, gazanlāda insan eti gaynāmış. Oğlan gazanın başına gidiyo. Devlē oğlanı yakaleyo. Devler:

“Sen nēden geldin? Buraya devle diyarı derlē. Biz seni öldürüz, keseriz. Biz dokunmasak seni ağalarımız keser, sağ çıkamazsın burdan!” demişlē. Keloğlan:

“Len ben onları öldürün!” déyo. Kırk dev de:

“Eğer sen ağalarımızı öldürüsen biz seni serbest bırakcez. Öldüremezsen bizden evel onla öldürü seni!” déyolā.

Devlē bi yandan da çam sakızı çiğnerimiş. Devlē sakız çiğneyo yā oğlan kıl çorabından bi parça kesiyö, atıyo devin ağzına. Dev:

“Benim sakıza bişey bulaşdı.” déye başlıyo sakızdan kıl ayıklamaya.

Keloğlan geçiyö devin arkasına. Keloğlan çorabından bi parça dā kesiyö, bi de öteki devin ağzına atıyo. O dev de:

“Benim sakıza da bişey bulaşdı.” déyo.

Başleyolā seninlē kıl ayıklamaya. Oğlan, devlerin birinin kafasına bi vuruyo gılcı, ateşin içine devin kellesi cumbadak düşüyo. Hemen ötekini kellesine de bi vuruyo, onun kellesi de arkaya gidiyo. Gövdesi ateşe gömülüp galıyo. Bir, iki, üç, beş...

Mağarada bi de gız varımış. O gız devlerin ağalarının emrindeymiş. Gızı esir almışlā dev ağaları. Oğlan varıyo gızın yanna:

“Ben seni gurtarmaya geldim buraya!” déyo. Gız:

“Sen beni nasıl gurtarceñ gardeşim? Burda kırk dene dev var.” déyo.

O sırada duvar yarılıveredüşüyo. Goca bi yılan çıkıyo ordan Allah tarafından gāli. Yılan:

“Ah gahbe oğlu, üç dev öldürmeynen kendini yiğit mi sandın? Hadi bakām dövüşēm!” déyo.

Başleyolā dövüşmeye. Keloğlan’ın da gaması varımış. Çıkariyo bi sapleyo yılana, yılan buruşa buruşa buruşa ölüyo. Keloğlan dua ediyö:

“Bu gamayı benden başka kimse çıkaramasın!” déyo.

Bunu yaka paça yakaleyolā. Odaya hapsediyolā. Oğlan devlere déyo ki:

“Ben sizden korkarın. Bi ıslık çaldım mı biriñiz gelin, bi dā ıslık çaldım mı ikinciñiz gelin!” déyo.

Maksat öldürdüğü devleri gösdercemiş öteki devlere Keloğlan. Keloğlan bi ıslık çalıyo birinci dev geliyo. Vuruyo depiyo odaya. Bi ıslık dā çalıyo, ikinciye de depiyo. Keloğlan devlerin hepsini depiyo odaya. Gıza da:

“Hadi bakām çık. Burda benden başka canlı galmadı.” déyo.

Oğlan gızı alıyo, geliyo memlikatına. Pādişah gine dellal ünmediyo:

“Felanca mağaradaki gamayı çıkarana pādişah gızını vēcek!” déye.

Keloğlan bunu duyunca mağaradan gamayı çıkarıp geliyo. Gama da kendi gaması zāten. Pādişah gızını veriyo Keloğlan’a. Davul dümbek guruyolā. Kırk gün kırk gece düğün ediyolā. Baña da oku vēdileridi. Ben de gitdiydim. Ordan çıkdım geldim.

K.K.69

164. MASAL: MASAL NO: 164

Bi dev kardeş varmış, bi de insanoğluyula hanımı varmış. Bunlar ikisi sürekli kavga ederlerimiş. Bi gün yine kavga etmişler. Hanımı adamı evden kovalamış. Adam evden çıkmış gidiyomuşmuş, bi gocaman ışık görmüş. Adam:

“Şu ışığı yanına gidem!” demiş.

Gitmeden eveli ordan dama girmiş. Bızağları varmış, onu da tilki yemiş. Adam bızağının yularını almış, goynuna gomuş. Ordan tavığı da tilki yemiş. Onu da yımirtasını almış, goynuna gomuş. Gelirken de ayağına kaplumbağa dakılmış. Onu da almış goynuna gomuş. Işığa doğru gitmiş gitmiş bakmış bi dev:

“Dev gardeş selamun aleyküm!” demiş. Dev:

“Aleyküm selam insanoğlu, gel buraya!” demiş. Dev:

“Ne oldu?” demiş. Adam:

“Böle böle hanımınan tartışdık, ben burlara geldim.” demiş. Dev:

“Sen yemek yiceñ mi?” demiş. Adam:

“Yemicen!” demiş. Dev:

“O zaman ateş yakalım acık da sen odun gır!” demiş.

Adam şöyle bakmış devin paltasına, paltası gocaman devin.

“Ben bunu nasıl galdırām?” demiş. Adam:

“Dev gardeş ben suya gidem, sen odun gır!” demiş. Dev:

“Tamam!” demiş.

Küpünü gösdermiş, gocaman. Adam küpünü almış gāli, zor zālim gitmiş suya. Küpe bi yudum su guyabilmiş. Devin küpü büyük... Adam geliken susamış, onu da içmiş. Dev:

“Hani suyuñ?” demiş. Adam:

“Yav dev gardeş seniñ küpün ne gadar büyük! Ben içine bi yudum su guydum, onu da geliken yolda içdim.” demiş.

Dev, suyu da doldurmuş gelmiş. Kendi kendine:

“Ben bunu bu gece halleden!” demiş. Dev:

“İyi gel yarışa girelim insanoğlu, bakalım hangimiz yencek?” demiş. Adam:

“Tamam girēm!” demiş. Dev:

“Bak ben bi bit bulcam bağrımdan, atcam ateşe.” demiş. Adam:

“Tamam!” demiş. Dev:

“Seniñ bitinñ daha çok yanarsa, bi küp altın vercen sana.” demiş.

Dev hemen şöyle bağrını ellemiş. Bi bit bulmuş atmış ateşe, cızzt demiş bit. Adam goynundan buzađınınñ yularını çıkarıvemiş, atmış. Cazıdık cuzuduk cazıdık cuzuduk yanmış. Eee garanlık ya, dev görmüyo tabi... Dev:

“Ooo insanoğlu seniñ bitinñ ne gadar çok yandı?” demiş. Dev:

“Bi dā bulām, atam!” demiş.

Gine hemen dev bi bit bulmuş, atmış. Cızzzt demiş bit. Adam biyol gaplumbağayı çıkarmış atmış gāli. O da cızıdık cızıdık yanmış. Dev:

“Len insanoğlu senden de ne gadar çok bit var.” demiş.

Oyunu insanoğlu gazanmış, dev gaybetmiş. Dev:

“İyi bi de daşı sıkām, bakām kim çok su çıkarcak?” demiş.

Dev hemen bi daş almış, sıkdırmış sıkdırmış iki damla su çıkmış. Adam, usulca goynundan yımirtayı çıkarmış. Bi sıkdırmış, yımirta ya akmış gitmiş. Dev:

“Len insanoğlu sende de ne gadar güç var? Bi küp altını gazandıñ!” demiş.

İnsanoğlu da sevinirmiş. Bi küp altın gazandım, hanımım beni eve guycek diye... Çıkmış bunlar dama. Dev:

“Sen şuraya yat, ben buraya yatām.” demiş. Yalnız insanoğlu akıllıymış:

“Bu bana altın vermemek için gece gelir.” demiş.

Yatağa yatmış, gece vakti kalkmış goca bi daş bulmuş. Onu götürmüş gomuş yatağa. Üsdünü de örtmüş, kendi de saklanmış. Dev gelmiş, vurmuş vurmuş vurmuş.

“Hah öldürdüm ben bunu, sabāle altın da bana galdı.” demiş.

Sabah olmuş, bi bakmış insanoğlu gelmiş:

“Len neden çıktın sen? Ben seni gece öldürdüyüm ya!” demiş. Adam:

“Ölmedim ki ben!” demiş. Dev:

“Gine altını gazandıñ sen. Al sana bi küp altın!” demiş.

Küpü de büyük ya devinñ. Almış gari, sürüye sürüye gitmiş:

“Hanıım hanım bi küp altın getiriyon!” demiş. O da:

“Len neden bulduñ sen bi küp altını?” demiş.

“Devlen yarışa girdim, devi yendim!” demiş.

Garı goca eve girmişlê, ermişlê muradına.

K.K.12

165. ÖLÜMSÜZ KÖY

Bi garı goca varımış. Bunnarın çolukları çocukları olmamış. Köyde bi hastalık olmuş, insanlâ ölü ölüvemiş. Kadın:

“Adam bu köyde ölet çoğaldı. Biz burdan kaçalım.” demiş. Adam da:

“Hanım nereye gitcez?” demiş. Kadın:

“Gide gide bi mezersiz köy buluruz. Ölüm olmadık köyde mezer olmaz.”
demiş.

Az gitmişle uz gitmişlê ,bi mezersiz köy bulmuşlâ. Kadın:

“Adam biz bu köyde duralım. Sen bu köyün sığırını güdësin, ben de senin aşını bişirin. Bu köy tam benim aradığım köy. Mezer yok bu köyde.” demiş.

Adam sığır güdüp gelirmiş, kadın aşını bişirirmiş. Durukan durukan kadın bi gün:

“Benim kafam ağrıyo, ben bugün hasdalandım.” demiş.

Adam sığıra gitmiş. Adam gelmeden köylülê de gadını kesmişlê, yemişlê. Kafasını çömleğe guymuşlâ. Adam gelmiş bakmış, hanım evde yok. Çömleğin gapanı galdırmış bakmışımış, kadının gözleri bakıpduru. Adam:

“Sen de korkādın ölmekden, gözlerin baksın çömlekden!” demiş.

Adam gece hemen ordan kaçmış gâli. Masal da burda bitmiş.

K.K.12

166. MASAL: MASAL NO 166

İki oğlan varımış. İkisinin de hanımları varımış. Küçük oğlanın hanımı daha güzelmiş.

Oğlanlardan küçük olan ölmüş. Büyük gardeş küçüğün hanımını sevmiş, alên demiş. O da reddetmiş.

Reddedince büyük gardeş ıkıvemiş iftira etmiş, köylüyü ayaklandırımış. Kadın kötü kadın dye çukur gazıyol. Belinden alt yannı ukuruŇ içinde, st yannı dışda... Gelen daş atıyo, geçen daş atıyo, kadını daşa gmyol.

Allah tarafından gadına bi guvvet geliyo, kadın gurtuluyo ordan. Gidiyo bi başka yere.

Bi zaman sonra sevdiği birinnen yurt yuva guruyo. Gadına saldıran adamıŇ çocuğu, babasınınŇ yengesine saldırdığını grmşmş.

Oğlan byyo. Gvede dyo ki:

“Ben o zaman gkdm. Babam amcamıŇ hanımına saldırdı. Kadın garşı goyunca dövdü. Gabul etmedi dye de bu sefer iftira atdı.”

Köylü de tekirar toplanıyo. Bu sefer de o adamı daşa gmyol Kyll toplanıp gidiyo kadınıŇ yanna. Adamı da kadınıŇ garşısına getiriyol. Adam yalvarımış:

“Ben ettim sen etme, Allah affetmezse sen affet.” dye.

Gadın affetmiş:

“Hadi AllahıŇdan bul!” demiş.

K.K.14

SONUÇ

Gelişen teknoloji insan hayatını kolaylaştırmakla birlikte yaşamın akışı içerisinde toplumu birbirine bağlayan kültürel dinamikler zayıflamaktadır. Kültürel mirasa sahip çıkılmaması milleti millet yapan aidiyet duygusunun azalması sorununu beraberinde getirmektedir. Somut olmayan kültürel mirasımız içerisindeki masallar toplumsal hafızamızdan, masal anlatma geleneği de toplumsal yaşamımızdan silinmenin eşiğine gelmiştir. Bu sebeple masallar ve diğer halk anlatılarının kayıt altına alınması gerekmektedir.

Türk masalları üzerine derleme, tasnif ve bilimsel incelemeler her geçen gün artmakla birlikte Uşak masalları ile ilgili henüz müstakil bir çalışma yapılmamıştır. “Uşak’tan Derlenen Masallar Üzerine Bir İnceleme” adını taşıyan tezimiz bu sahada tespit edilen eksikliği gidermeyi hedeflemektedir.

Çalışmamızda yer verdiğimiz 166 masal, sahaya çıkılarak kaynak kişilerle yapılan yüz yüze görüşmelerle derlenmiştir. Masal ve diğer sözlü anlatı türlerine rağbet azalmış, dolayısıyla bu gelenek Uşak’ta da yok olma tehlikesi altına girmiştir. Kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde uzun zamandır masal anlatmadıkları, çocuklarının ve torunlarının masala ilgi göstermedikleri, insanlar arasında elektriğin olmadığı zamanlardaki sıcak sohbetlerin sürmediği serzenişleriyle karşılaşmıştır. Ayrıca eski zamanlarda köy odalarının var olduğu ve buralarda akşam sohbetlerinde hikâyeler ve masallar anlatıldığı, köy odalarının kapanmasıyla birlikte bu geleneğin canlılığını yitirdiği kaynak kişilerce ifade edilmiştir.

İncelediğimiz 166 masalı dinlediğimiz 83 anlatıcının 62’si kadın, 21’i erkektir. Uşak Merkeze İlçe’ye bağlı 85 köy içerisinde 40 köyde saha çalışması yaptığımız düşünülürse bu doğrultuda Uşak’ta masal anlatma geleneğinin daha çok kadın anlatıcılar içinde sürdüğü çıkarımı yapılabilir. Ancak çalışmamızda yer alan en uzun ve motif bakımından en zengin olan masallar erkek anlatıcılardan derlenmiştir.

Çalışmamız kapsamında aktardığımız masalların anlatıcılarının bazıları usta anlatıcılar olup dağarcıklarında yer alan klişe ifadelerle anlattıkları masalları ustalıkla icrâ etmektedirler. Ancak kimi anlatıcıların masallarında formel unsurları daha az kullanıldığı görülmüştür. Dinleyenleri masalın büyülü atmosferine dahil eden formel ifadeler geleneğin zayıflaması sonucunda unutulmaya yüz tutmuştur.

Saha çalışmamız sonucunda Uşak'ta masal anlatma geleneğiyle ilgili tespit ettiğimiz bir başka durum da masalların Türkiye'de yapılan ilk derleme çalışmalarıyla ortaya koyulan masallara göre daha kısa olduğudur. Uşak'tan derlenen masallardan “Zümrüdüanka Kuşu, Gülünce Güller Açılan Kız, Balböyrek, Melikşah“ masalları oldukça uzun, motif ve formel unsurlar bakımından zengin masallarken bu masallar dışında kalan masallar çok daha kısa anlatılardır.

Çalışmamız dâhilinde Uşak'tan derlenen masallar, *Motif Index of Folk-Literature* dünya masal kataloğuna göre tasnif edilerek motiflerin numaraları belirlendi. Uşak masallarında olduğu halde Dünya motif kataloğunda olmayan motiflerin tespiti için Saim Sakaoğlu'nun *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*, Esmâ Şimşek'in *Yukarıçukorova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*, Ali Berat Alptekin'in *Taşeli Masalları*, Mehmet Özçelik'in *Afyonkarahisar Masalları Araştırma-İnceleme-Metin*, Nedim Bakırcı'nın *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerine Bir İnceleme* isimli çalışmaları incelenmiştir ve söz konusu çalışmalardan istifade edilmiştir.

Uşak'tan derlenen masalarda yer alan motifler incelendiğinde “cemiyet”, “hayvanlar”, “olağanüstülükler”, “aldatma” başlıklı motifler en çok rastlanan motiflerken; “yasak”, “hayatın tabiatı” ve “ölüm” motifleri en az rastlanan motifler olmuştur. Ayrıca incelememize konu olan masallar içerisinde “mitolojik motifler” yok denecek kadar az sayıdadır. Uşak'tan derlenen masalarda dünya masal kataloğunda yer alan tüm motiflere rastlanmıştır, ek olarak Türk masallarına özgü motifler, motif numarasının başına “T” harfi koyularak belirtilmiştir.

Uşaktan derlenen masallar Antti Aarne-Stith Thompson'un tasnifine göre şu şekilde gruplandırılmıştır.

1. Hayvan Masalları: 38
2. Asıl Halk Masalları: 120
3. Fıkralar: 4
4. Zincirleme Masallar: 3
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar: 2

Masallar şekil ve yapı yönüyle kendine has özelliklere sahip bir anlatı türüdür. Bu özellikler genel anlamda korunmakla birlikte bu kuralların esnediği anlatılar da söz konusudur.

Masallar genellikle sözlü edebiyat geleneğinin nesir şeklinde meydana gelen anlatıları olarak bilinir. Ancak saha çalışması sonucunda derlenen masalları incelediğimizde nadiren de olsa bazı bölümlerinde nazım ifadeler görülen masallar bulunmaktadır. Uşaktan derlediğimiz masallar da büyük oranda nesir anlatılar olmakla birlikte 8, 59, 122 numaralı masal kahramanlarının karşılıklı söyleşme şeklinde nazım kısımlar yer almaktadır.

Uşak'tan derlenen masalarda “kahraman” unsurunu incelediğimizde masalarda yer alan kahramanlar, çalışmamızın bir bölümünde yer verdiğimiz Mustafa Arslan'ın kahraman tasnifine göre şu şekilde gruplandırılabilir:

İnsanlar (padişah, değirmenci, asker, kasap, fırıncı, terzi, hoca, çiftçi, oduncu, hâkim, kervancı, tüccar, çoban, sığırtmaç, katrancı, dilenci, ağa, hırsız, üvey ana, Sultan Süleyman, İğci Baba, Bızdık, Ali Cengiz, Arap Köle, Namert, Cömert, Dokuz Okka, Balböyrek, Melikşah, Akkavak Kızı, Nasreddin Hoca, Keloğlan, Köse Dayı)

Olağanüstü Varlıklar (dev, dev karısı, cadı kadın, yaşlı dede, yaşlı kadın, Nohuttan oğlan, Mercimek çocuk, Parmak çocuk, Hızır, Azrail)

Hayvanlar (Zümrüdüanka kuşu, horoz, yılan, ejderha, kartal, tilki, yılan, ayı, keçi, kirpi, aslan, kedi, kurt, kuzu, kaplumbağa, tavuk, kuzgun, andık)

Saha çalışmasıyla derlenerek tezimizde yer verilen “Tilki, Kurt ve Andık” masalında “andık” isimli bir hayvandan bahsedilmiştir. 87 yaşındaki kaynak kişiden bu hayvanla ilgili bilgi vermesini istendiğinde, “andık”ı eski zamanlarda yaşayan, mezara yeni gömülen ölüleri çıkarıp yiyen, aslandan daha büyük bir hayvan olarak tasvir etmiştir. Uşak köylerinde derlemelerimiz sürecinde “andık” kavramını araştırdığımızda bunun bir tür sırtlan olduğunu söyleyen kişiler de olmuştur. Kaynaklar tarandığında hayvan masallarında yer alan bir kahraman olarak “andık”ın az rastlanan bir masal kahramanı olduğu görülmüştür.

Uşak'tan derlenen masalarda “mekân” unsuru incelendiğinde Mağrup, Meşrup, Mısır gibi belirsiz mekânlarla; Kepez, Eğrelce Ova, Gıraç, Gediz Çayı gibi

yörede bulunan yerlerin mekân ögesi olduğu görülmüştür. Bu anlamda masalarda yer alan “belirsiz mekân” unsurunun zayıfladığı söylenebilir.

Bir Anonim Halk edebiyatı türü olarak masal yalnızca hoşça vakit geçirmek için anlatılan bir anlatı türü değildir. Aynı zamanda çocuğun ahlâki eğitimi, toplumca kabul gören değerleri edinmesi, toplumsal kuralları içselleştirmesi gibi konularda eğitici işlevi söz konusudur. Uşak’tan derlenen masalarda da toplumu eğitmeye dönük temalardan yardımlaşma (3,24), sadakat (166), misafirperverlik (57), kaderin değişmezliği (6, 44, 53, 98, 140, 142, 143, 141), aşırı hırsın zararları (45), dile hakim olmak (92), sabır (4), hayırlı evlat olma (10, 129), haram olandan uzak durma (23, 66), tutumluluk (115) gibi temalar tespit edilmiştir. Bu anlamda Uşak masalarında masalların eğitimsel işlevinin yoğunlaştığı söylenebilir. Ayrıca bu temalar, aynı zamanda toplumun değer yargılarını yansıtmaları bakımından önemlidir.

Bir millete ait masallar, o milletin dünyayı algılayış biçimi ile ilgili bilgi verdiği gibi dil varlığını çok eski çağlardan günümüze taşıyan bir köprü görevi üstlenmektedir. Millet bilgelikliğini ve bakış açısını yansıtan atasözleri ve deyimler de dil varlığımız içerisinde önem taşımaktadır. Uşak’tan derlenen masallar içerisinde de deyim ve atasözlerimizin kaynağını açıklayıcı nitelikte 3 masala rastlanmıştır. Çalışmaya alınan masalardan 26 numaralı masal “İyilik yap at denize, balık bilmezse halik bilir.” atasözünü, 144 numaralı masal “Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli.” atasözünü, 43 numaralı masal ise “Ali Cengiz oyunu” deyimini açıklar özelliktedir.

Uşak’tan derlenen masallar içerisinde bir de bilmeceye rastlanmıştır. 88 numaralı masalda merak unsuru Keloğlan’a sorulan bilmeceyle sağlanmış ve masal sonunda düğüm çözülmüştür. Ayrıca bazı masalarda alkış, kargış ifadelerine rastlamak da mümkündür.

Masallar, zaman ve mekân unsurlarının belirsizliği, olağanüstü kahramanlar ve olaylarla örülü bir anlatı türü olması gibi sebeplerle dinleyenlere hayal mahsulü bir atmosfer sunmaktadır. Ancak içerisinde olduğu toplumun kültürü ve yaşam biçimiyle ilgili pek çok ipucuna rastlamak da mümkündür. Çalışmamızda incelediğimiz masallar yoluyla yöredeki yaşam biçimiyle ilgili çıkarımlar yapılabilmektedir. Uşak’tan derlediğimiz masalardan 8, 11, 48 ve 49 numaralı masalarda kızlar “iğ” ve “kirman” ile yün eğirmektedir. Uşak yöresinin coğrafi

özelliklerini düşündüğümüzde tarım için elverişli toprakların azlığı, sulama sorunları gibi sebeplerle halkın tarımdan çok hayvancılığa, özellikle de küçükbaş hayvancılığa yöneldiği görülmektedir. Uşak masallarında görülen yaşam biçimini değerlendirdiğimizde yöre halkının geçmişte de aynı geçim kaynaklarıyla yaşamını sürdürdüğü söylenebilir.

Uşak masallarında rastlanan bir başka kültürel unsur ise yöre halkını geleneksel sporlarından “cirit oyunu”dur. 1 numaralı masalda Keloğlan’ın ağabeyleri meydana cirit oynuyor olarak tasvir edilmektedir. Uşak yöresinde bugün de devam eden cirit oyununun masallarla geçmişten günümüze taşınması bu geleneğin eskiliğini kanıtlar niteliktedir.

Âşıklar diyarı olarak bilinen Uşak’tan derlenen masallardan 31 numaralı masalda ise âşıkların saz çalmasından bahsedilmektedir. Bu durum da kesin olmamakla birlikte bizlere Uşak’ta âşıklık geleneğinin geçmişten bu yana süre geldiğini gösteren bir ipucu olabilir.

Uşak masallarında rastladığımız bir başka halk bilimi unsuru da “halk hekimliği”dir. Çalışmamızda yer alan 45 numaralı masalda gözleri arkadaşı Namert tarafından oyulan Cömert, çınar ağacının yaprağını gözlerine sürerek tedavi olmaktadır. 59 numaralı masalda gözleri annesi tarafından oyulan Melikşah, kuşlardan öğrendiği bilgiyle ağacın yapraklarını gözlerine sürerek iyileşmektedir. 67 numaralı masalda ise tedavi kurtlu elma ve suyla sağlanmaktadır. Annesi ve dev tarafından vücudu üç parçaya ayrılan kahraman, sevgilisinin devler diyarından getirilmiş olan kurtlu elma ve suyu vücuduna sürmesiyle dirilmektedir.

Görüldüğü üzere masallar, içerisinde olduğu toplumun kültürü, yaşam biçimi, inanmaları ve hayata bakış açısıyla ilgili birçok ipucu barındırmaktadır.

Çalışmamız kapsamında yaptığımız saha çalışmaları ve derlediğimiz masal metinlerini incelediğimizde masalların formel unsurlar bakımından zayıfladığı, bundan 20-30 yıl önce derlenmiş masallara kıyasla daha kısa anlatılar halini aldığı, bununla birlikte motif bakımından zengin olduğu söylenebilir. Toplam altı ilçeden oluşan Uşak ilinde yalnızca Merkez İlçe ve ilçenin 40 köyünden yapılan saha çalışmasında toplam 166 masal metnine ulaşmak masalların ve masal anlatma geleneğinin halen devam etmesi noktasında bizim için umut olmuştur.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

K.K.1

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Hacer Uçar

2.Doğum yeri ve tarihi: Mesudiye 1942

3.Öğrenim durumu: Yok

4.Masalı kimden dinlediği: Babasından

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Mesudiye

K.K.2

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Alime Dıbız

2.Doğum yeri ve tarihi: Mesudiye 1942

3.Öğrenim durumu: Yok

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Mesudiye

K.K.3

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Havva Çetin

2.Doğum yeri ve tarihi:1954 Mesudiye

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babasından

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Mesudiye

K.K.4

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Ayşe Keskin

2.Doğum yeri ve tarihi: Mesudiye 1970

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Annesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Mesudiye

K.K.5

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Fatma Dıbiz

2.Doğum yeri ve tarihi: Mesudiye 1969

3.Öğrenim durumu: İlkokul Mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Mesudiye

K.K.6

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Fadime Yıldırım

2.Doğum yeri ve tarihi: Aşağıkaracahisar 1935

3.Öğrenim durumu: Yok

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Aşağıkaracahisar

K.K.7

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Gülsüm Sayar

2.Doğum yeri ve tarihi: Aşağıkaracahisar 1953

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Dedesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Aşağıkaracahisar

K.K.8

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Emine Sayar

2.Doğum yeri ve tarihi: Aşağıkaracahisar 1961

3.Öğrenim durumu: Lise mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Anneannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Aşağıkaracahisar

K.K.9

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Mustafa Demir

2.Doğum yeri ve tarihi: Aşağıkaracahisar 1959

3.Öğrenim durumu: Lise mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Dedesinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Aşağıkaracahisar

K.K.10

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Ümmü Tosun

2.Doğum yeri ve tarihi: Kaşbelen 1947

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Kaşbelen

K.K.11

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Alime Karadedeli

2.Doğum yeri ve tarihi: Kaşbelen 1952

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Kaşbelen

K.K.12

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Zülfü Böce

2.Doğum yeri ve tarihi: Çınarcık 1950

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Uşak merkez

K.K.13

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Fadime Özdemir

2.Doğum yeri ve tarihi: Eskisaray 1933

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Eskisaray

K.K.14

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Şefika Tekin

2.Doğum yeri ve tarihi: Karakuyu 1947

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babasından

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Karakuyu

K.K.15

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Şakir Mıdık

2.Doğum yeri ve tarihi: Emirfakı 1955

3.Öğrenim durumu: Üniversite mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Emekli öğretmen

6.Masalın derlendiği yer: Emirfakı

K.K.16

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Veciha Köse

2.Doğum yeri ve tarihi: Muharremşah 1955

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Anneannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Muharremşah

K.K.17

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Ramazan Kaya

2.Doğum yeri ve tarihi: Buğdaylı 1960

3.Öğrenim durumu: Ortaokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Buğdaylı

K.K.18

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Rüksen Kaya

2.Doğum yeri ve tarihi: Buğdaylı 1956

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Buğdaylı

K.K.19

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Selvi Duru

2.Doğum yeri ve tarihi: Mollamusa 1953

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Dedesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Mollamusa

K.K.20

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Ümmü Tosun

2.Doğum yeri ve tarihi: Kaşbelen 1947

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Kaşbelen

K.K.21

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Arzu Sunal

2.Doğum yeri ve tarihi: Mıdıklı 1941

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Mıdıklı

K.K.22

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Mehmet Yıldız

2.Doğum yeri ve tarihi: Kaşbelen 1932

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Babasından

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Kaşbelen

K.K.23

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Ayşe Yıldız

2.Doğum yeri ve tarihi: Kaşbelen 1942

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Dedesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Kaşbelen

K.K.24

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Sultan Yıldız

2.Doğum yeri ve tarihi: Çamyuva 1942

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Çamyuva

K.K.25

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Halime Acar

2.Doğum yeri ve tarihi: Çamyuva 1940

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Çamyuva

K.K.26

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Mehmet Sezer

2.Doğum yeri ve tarihi: Çamyuva 1938

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Dedesinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Çamyuva

K.K.27

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Gülistan Özdemir

2.Doğum yeri ve tarihi: Çamyuva 1963

3.Öğrenim durumu: Ortaokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Çamyuva

K.K.28

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Fatma Sayar

2.Doğum yeri ve tarihi: Çamyuva 1954

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Çamyuva

K.K.29

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Bünyamin Özyılmaz

2.Doğum yeri ve tarihi: 1947 Ortaköy

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Ortaköy

K.K.30

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Tahsin Erdoğan

2.Doğum yeri ve tarihi: Belkaya 1950

3.Öğrenim durumu: Ortaokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Dedesinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Belkaya

K.K.31

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Mürüvvet Mıdık

2.Doğum yeri ve tarihi: Emirfakı 1949

3.Öğrenim durumu: Okuma yazma yok

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Emirfakı

K.K.32

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Mahmut Savran

2.Doğum yeri ve tarihi: Emirfakı 1973

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Dedesinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Emirfakı

K.K.33

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Kemal Çakar

2.Doğum yeri ve tarihi: Mıdıklı 1943

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Mıdıklı

K.K.34

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Ayşe Çakar

2.Doğum yeri ve tarihi: Mıdıklı 1953

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Mıdıklı

K.K.35

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Zekiye Coşgan

2.Doğum yeri ve tarihi: Mıdıklı 1933

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Uşak merkez

K.K.36

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Ayşe Coşgan

2.Doğum yeri ve tarihi: Mıdıklı 1959

3.Öğrenim durumu: Ortaokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Uşak merkez

K.K.37

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Kadir Sarı

2.Doğum yeri ve tarihi: Karakuyu 1935

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Karakuyu

K.K.38

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Hüseyin Kuş

2.Doğum yeri ve tarihi: Ortabağ 1974

3.Öğrenim durumu: Ortaokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Ortabağ

K.K.39

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Vahide Kaçar

2.Doğum yeri ve tarihi: Manisa/Selendi (Kürkçü Köyü) 1955

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Ortabağ

K.K.40

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Döndü Kaçar

2.Doğum yeri ve tarihi: Ortabağ 1924

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Ortabağ

K.K.41

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Emine Karabay

2.Doğum yeri ve tarihi: Kılcan 1952

3.Öğrenim durumu: Ortaokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Kılcan

K.K.42

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Nurşen Karabay

2.Doğum yeri ve tarihi: Kılcan 1978

3.Öğrenim durumu: Lise mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Kılcan

K.K.43

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Bedriye Aydın

2.Doğum yeri ve tarihi: Banaz 1976

3.Öğrenim durumu: Lise mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Kabaklar

K.K.44

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Emine Meral

2.Doğum yeri ve tarihi: Kırka 1947

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Kırka

K.K.45

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Hasan Tunay

2.Doğum yeri ve tarihi: Hacıkadem

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Hacıkadem

K.K.46

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Emine Hatun Tekin

2.Doğum yeri ve tarihi: Beylerhan 1958

3.Öğrenim durumu: Lise mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Annesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Beylerhan

K.K.47

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Makhbule Mıdık

2.Doğum yeri ve tarihi: Beylerhan 1931

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Beylerhan

K.K.48

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Lutfiye Mıdık

2.Doğum yeri ve tarihi: Beylerhan 1950

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Beylerhan

K.K.49

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Arzu Sunal

2.Doğum yeri ve tarihi: Mıdıklı 1941

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Mıdıklı

K.K.50

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Maide Hoşgör

2.Doğum yeri ve tarihi: Uşak Merkez 1957

3.Öğrenim durumu: Lise mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Terzi

6.Masalın derlendiği yer: Uşak Merkez

K.K.51

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Sultan İçöz

2.Doğum yeri ve tarihi: Sorkun 1932

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Kayınvalidesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Uşak Merkez

K.K.52

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Halil Açıkgöz

2.Doğum yeri ve tarihi: İlyaslı 1930

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: İlyaslı

K.K.53

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Hasan Coşgun

2.Doğum yeri ve tarihi: İlyaslı 1950

3.Öğrenim durumu: Ortaokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: İlyaslı

K.K.54

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Şükrü Korkmaz

2.Doğum yeri ve tarihi: İlyaslı 1938

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: İlyaslı

K.K.55

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Zekiye Şen

2.Doğum yeri ve tarihi: İlyaslı 1942

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babasından

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: İlyaslı

K.K.56

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Fadime Tuncer

2.Doğum yeri ve tarihi: İlyaslı 1954

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Dedesinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: İlyaslı

K.K.57

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Osman Yolcu

2.Doğum yeri ve tarihi: Güre 1937

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Dedesinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Güre

K.K.58

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: İsmail Zengin

2.Doğum yeri ve tarihi: Üçkuyular 1946

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çoban

6.Masalın derlendiği yer: Çiftçi

K.K.59

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Asiye Börekçi

2.Doğum yeri ve tarihi: Ulubey(Köseler Köyü) 1963

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babasından

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Susuzören

K.K.60

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Halime Börekçi

2.Doğum yeri ve tarihi: Susuzören 1941

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Susuzöre

K.K.61

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Ayşe Akboz

2.Doğum yeri ve tarihi: Urfa/Harran 1987

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Şükraniye

K.K.62

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Medine Kocaman

2.Doğum yeri ve tarihi: Eşme(Akçaköy) 1954

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Güre

K.K.63

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Emine Ünsal

2.Doğum yeri ve tarihi: Güre 1932

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Güre

K.K.64

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Şaziye Karakuzu

2.Doğum yeri ve tarihi: Göğem 1967

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Annesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Göğem

K.K.65

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Suna Dıbiz

2.Doğum yeri ve tarihi: 1946

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: İkisaray

K.K.66

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Kadriye Saka

2.Doğum yeri ve tarihi: Muharremşah 1942

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Muharremşah

K.K.67

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Hamide Gün

2.Doğum yeri ve tarihi: Derbent 1935

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Derbent

K.K.68

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Gülizar Börekçi

2.Doğum yeri ve tarihi: Derbent 1957

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Derbent

K.K.69

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Mehmet Karabulut 1932

2.Doğum yeri ve tarihi: Yapağılar

3.Öğrenim durumu: Okur-yazar değil

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Yapağılar

K.K.70

- 1.Masalı anlatanın adı ve soyadı:** Emine Özcan
- 2.Doğum yeri ve tarihi:** Kayağıl (Karabol Mah.) 1962
- 3.Öğrenim durumu:** İlkokul mezunu
- 4.Masalı kimden dinlediği:** Tokatlı bir ev hanımından
- 5.Mesleği:** Ev hanımı
- 6.Masalın derlendiği yer:** Kayağıl

K.K.71

- 1.Masalı anlatanın adı ve soyadı:** Binnaz Cantürk
- 2.Doğum yeri ve tarihi:** Kayağıl (Karabol Mah.) 1938
- 3.Öğrenim durumu:** Okur-yazar
- 4.Masalı kimden dinlediği:** Büyüklerinden
- 5.Mesleği:** Ev hanımı
- 6.Masalın derlendiği yer:** Kayağıl

K.K.72

- 1.Masalı anlatanın adı ve soyadı:** Türkan Çelik
- 2.Doğum yeri ve tarihi:** Uşak Merkez 1979
- 3.Öğrenim durumu:** Üniversite Mezunu
- 4.Masalı kimden dinlediği:** Babasından
- 5.Mesleği:** Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni
- 6.Masalın derlendiği yer:** Uşak Merkez

K.K.73

- 1.Masalı anlatanın adı ve soyadı:** Zeynep Gök
- 2.Doğum yeri ve tarihi:** Eşme (Bekişli Köyü) 1966
- 3.Öğrenim durumu:** İlkokul mezunu
- 4.Masalı kimden dinlediği:** Annesinden
- 5.Mesleği:** Ev hanımı
- 6.Masalın derlendiği yer:** Uşak Merkez

K.K.74

- 1.Masalı anlatanın adı ve soyadı:** Emine Özcan
- 2.Doğum yeri ve tarihi:** Kayağıl 1962
- 3.Öğrenim durumu:** İlkokul mezunu
- 4.Masalı kimden dinlediği:** Büyüklerinden
- 5.Mesleği:** Ev hanımı
- 6.Masalın derlendiği yer:** Kayağıl

K.K.75

- 1.Masalı anlatanın adı ve soyadı:** Kezban Coşkun
- 2.Doğum yeri ve tarihi:** İlyaslı 1927
- 3.Öğrenim durumu:** İlkokul üçüncü sınıfa kadar
- 4.Masalı kimden dinlediği:** Büyüklerinden
- 5.Mesleği:** Ev hanımı
- 6.Masalın derlendiği yer:** İlyaslı

K.K.76

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Raziye Yağcı

2.Doğum yeri ve tarihi: Karahallı 1956

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Uşak Merkez

K.K.77

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Hanife Yekdar

2.Doğum yeri ve tarihi: Sorkun 1975

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Annesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Sorkun

K.K.78

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Emine Üşenmez

2.Doğum yeri ve tarihi: Kılcan 1942

3.Öğrenim durumu: Okuma-yazma bilmiyor

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Kılcan

K.K.79

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Dursun Madan

2.Doğum yeri ve tarihi: Fakılı 1962

3.Öğrenim durumu: Okuma-yazma bilmiyor

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Fakılı

K.K.80

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Hasibe Yılmaz

2.Doğum yeri ve tarihi: Sorkun 1960

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Babaannesinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Sorkun

K.K.81

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Hasan Kılıç

2.Doğum yeri ve tarihi: Örencik 1953

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Dedesinden

5.Mesleği: Sıva ustası

6.Masalın derlendiği yer: Örencik

K.K.82

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Ramazan Kaya

2.Doğum yeri ve tarihi: Buğdaylı 1954

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Çiftçi

6.Masalın derlendiği yer: Buğdaylı

K.K.83

1.Masalı anlatanın adı ve soyadı: Nazmiye Yılmaz

2.Doğum yeri ve tarihi: Sorkun 1956

3.Öğrenim durumu: İlkokul mezunu

4.Masalı kimden dinlediği: Büyüklerinden

5.Mesleği: Ev hanımı

6.Masalın derlendiği yer: Sorkun

KAYNAKÇA

- Afyon Kocatepe Üniversitesi. (1993). *İlkler Şehri Uşak*. Uşak: T.C. Uşak Valiliği.
- Akyol, E. (2010). *Muğla Masalları Metin- İnceleme*. Ankara.
- Alangu, T. (2010). *Keloğlan Masalları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Alangu, T. (2016). *Billur Köşk Masalları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Alay, O. (2005). *Bingöl Masalları (İnceleme-Metin)*. Elazığ.
- Alptekin, A. B. (1991). *Hayvan Masalları*. Ankara: Akçağ.
- Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli Masalları*. Ankara: Akçağ.
- Alptekin, A. B. (2003). *Kazak Masallarından Seçmeler*. Ankara: Akçağ.
- Ana Britanica . (1990). Cilt 15. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Arslan, A. S. (2017). *Çankırı Masalları*. Ankara.
- Arslan, M. (2008). *Denizli Yöresinden Derlenmiş Masallar İnceleme-Metin*. Denizli: Zirve Yayınları.
- Arslan, N. (1994). *Yozgat Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Kayseri.
- Aydın, H. (2012). *Iğdır Masalları (İnceleme-Metin)*. Kırşehir.
- Bakırcı, N. (2000). *Niğde Masalları*. Niğde.
- Bakırcı, N. (2010). *Kırım Tatar Masalları*. Konya: Kömen.
- Bakırcı, N. (2010). *Türk Dünyası Coğrafyasında Tespit Edilmiş Hayvan Masalları Üzerinde Bir İnceleme*. Elazığ: Manas Yayıncılık.
- Balcı, S. (2014). *Yayılm Alanlarıyla Bir Masal ve Versiyonlarının Motif İncelemesi*. Kars.
- Baydemir, H. (2004). *Özbek Halk Masalları İnceleme- Metin*. Erzurum.
- Boratav, P. N. (2016). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Bilgesu.
- Bozlak, Ü. G. (2007). *Erdemli Masalları*. Konya.

- Çoban, D. (2008). *Türk Folklor Araştırmaları Dergisinin 1-183. Sayılarında Yer Alan Masal Metinlerinin, 11-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Bilişsel, Duyuşsal ve Psikomotor Özelliklerine Göre Uygunluğunun Değerlendirilmesi*. Sakarya.
- Dağı, S. (2008). *Safranbolu Masalları*. Konya.
- Derman, S. (2002). *Anadil (Türkçe) Öğretiminde Masal Metinlerinin Kullanılması*. Konya.
- Dilek, İ. (2007). *Altay Masalları*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Doğan, A. (2006). *Adıyaman Yöresi Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Sivas.
- Emmez, B. C. (2008). *Sözlü Gelenekten Modern Masala: Çocuk Edebiyatında Masal Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme*. Ankara.
- Eşahin, İ. (2011). *Kahramanmaraş Masalları Üzerine Tip ve Motif Araştırması*. Erzurum.
- Göde, H. A. (1997). *Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Isparta.
- Güleç, İ. (2015). *Anonim Halk Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi.
- Gülsevin, G. (2002). *Uşak İli Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günay, U. T. (2011). *Elazığ Masalları ve Propp Metodu*. Ankara: Akçağ.
- Kabaklı, A. (2008). *Türk Edebiyatı I*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları I.
- Kara, R. (1996). *Erzincan Masalları (Metinler ve İncelemeler)*. Erzurum.
- Kasımoğlu, H. (2010). *Van Yöresine Ait Halk Masalları*. Ankara.
- Kaya, D. (2010). *Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Kocaaslan, R. (2003). *Gagauz Masallarının Tip ve Motif Bakımından İncelenmesi*. İzmir.
- Köksel, B. (1995). *Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Konya.
- Köktürk, Ş. (1996). *Azerbaycan ve Türkiye'den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi*. Samsun.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2006). *Balıkesir Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Balıkesir.

- M.Öcal Oğuz, M. E. (2011). *Türk Halk Edebiyatı El kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Nazlı, A. (2011). *Binbir Gece Masallarının Anadolu Türk Masallarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma*. Konya.
- Öcal, A. (1999). *Karakuyu Köyü (Boğazlıyan-Yozgat) Çevresi Masalları*. Erzurum.
- Ölçer, E. (2003). *Türkiye Masallarında Toplumsal Cinsiyet ve Mekân İlişkisi*. Ankara.
- Önkol, A. (2015). *Fatma Önkol'un Masal Anlatıcılığı ve Masalların Anlatıcı-Dinleyici ve Anlatım Ortamı Açısından İncelenmesi*. Ankara.
- Özçelik, M. (2004). *Afyonkarahisar Masalları*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Özkan, A. (2008). *Karakter Özellikleri İtibariyle Erzincan Masallarındaki Tipler*. Konya.
- Özkaynak, M. E. (2013). *Masal Formellerinin Sembolik Çözümlemesi*. Erzurum.
- Sadıç, Ş. A. (2008). *Masallarda Kadın (Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz Masal Örnekleri)*. Gaziantep.
- Sakaoğlu, S. (1983). *Kıbrıs Türk Masalları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*. Ankara: Akçağ.
- Sakaoğlu, S. (2003). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ.
- Sarıçiçek, F. (1997). *Arapgir Masalları (Metinler-İncelemeler)*. Erzurum.
- Seyidoğlu, B. (2016). *Erzurum Masalları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Sodzawiczny, M. (2003). *Türkiye Masallarında Şamanizm Öğeleri*. Ankara.
- Şimşek, E. (2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması I, II*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Tezel, N. (2014). *Türk Masalları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Tuğrul, M. (1969). *Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı (Menkabe, Hikaye, Masal, Fıkra)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Tunç, T. (2008). *Manisa Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Isparta.

Türk Diyanet Vakfı. (2012). *İslam Ansikopedisi (Cilt 42)*. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.

Yavuz, M. H. (2011). *Gel Zaman Git Zaman Anadolu Masalları 2*. İstanbul: Can Yayınları.

Yavuz, M. H. (2013). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. Ankara: Eğiten Kitap.

Yavuz, M. H. (2013). *Zamanlardan Birinde Dünya Masalları 1*. İstanbul: Can Yayınları.

Yavuz, M. H. (2014). *Anadolu Masalları Az Gidenler Uz Gidenler*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Yılmaz, M. (1994). *Kırgız Halk Masalları*. Erzurum.

SÖZLÜK

-A-

acıık	: birazcık
alago-	: alıkoymak
añ-	: anlamak, hatırlamak, söz açmak, bahsetmek
añlan-	: hayvanın toprakta yatıp yuvarlanması
andık	: sırtlan
anneç	: karşı, ön taraf, göz önü, her taraftan görülebilen yer
apış-	: bacaklarını ayırarak durmak, dikilmek
ardıl-	: üstüne atılmış olmak, dolanmış olmak
ayar	: bir tahıl ölçüsü
azat	: kırlarda yetişen tek ve büyük ağaç, iri ağaç

-B-

babiç	: ayakkabı, pabuç, bir çeşit terlik
bağa	: kaplumbağa
balambirt	: palamut, çam ve meşe ağacının meyvesi
bāmak	: parmak
bayıt-	: zengin etmek
bazlama	: sacda pişirilmiş yuvarlak ekmek, bazlamaç
bellengeç	: öğrenmek için yapılan iş, alıştırma, temrin.
berena	: gelişigüzel
bezdirme	: mısır, arpa, darı ve buğday unlarından yapılan mayalı, mayasız, yağlı, yağsız, şekerli, şekersiz, ince ve kalın pişirilen saç ekmeği
bezirgan	: tüccar
bıçkı	: testere
bîbî	: hindi

biceğiz : bir kere, bir defa
bide : pide
bitecik : bir tanecik
bişirgeç : saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt
biyol : ondan sonra
boduç : toprak su testisi
boyna : boyuna, durmadan, aralıksız

boyunduruk : çift süren veya arabaya koşulan hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember

börkle-: fırlamak
böyün : bugün
buba : baba
buva : baba
buwa : baba
bükme : yufka içerisine patates, soğan, ıspanak, peynir konularak yapılan börek
bürüle- : örtmek

-C-

camız : manda
cavır : düşman, yabancı

-Ç-

çelmik : buğday veya başakla karışık iri saman
çeç : savrularak samanından ayrılmış tahıl yığını
çekiş- : kızmak, bağırarak, darılmak
çıkırık : pamukları çekirdekten ayırmaya yarayan, el ile çalışan bir araç
çımkı : ince, uzun değnek

çilbir : yular
çögür : dikenli ağaç
çön- : ayakları üzerine oturmak, çömelmek

-D-

dadıt- : tatlılaşmak
dağarcık : meşin torba
dam : hapis
dat- : tatmak
darı : mısır, mısır tanesi
dayı : güzel, iyi
değnek : elde taşınacak incelikte düzgün ağaç, sopa, çomak
desdili dümbek: vurmali çalgı
dil- : bir bütünü ince ve yassı parçalara ayırarak kesmek
dildirşik : peltek
dişel- : ayak üstünde durmak
dirgen : harmanda sapları dağıtmaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatallı tarım aygıtı
dombey : büyükbaş hayvan
domruk : kerestelik kütük, tomruk
dutma : uşak, yanaşma, hizmetçi
dümbek : şişmiş çocuk karnı, müzik aleti
düne- : kümes hayvanları 'tünemek'
dünek : ev
düven : döven, ekinleri dövmek için kullanılan alet

-E-

ebe : büyükanne, nine

éllik	: insan, kişi
emsal	: eşler, benzerler, yaşıtlar
enik	: kedi, köpek vb. memeli hayvanların yavrusu
enki	: oradaki, yanındaki, yakınındaki
essahdan	: gerçekten
eşinmek	: hayvan, ayağıyla yeri kazmak
evelā	: nce
evelce	: Önceden, eskiden
ever-	: evlendirmek
evran	: şiddetli yağmurdan sonra derelerin bulanık akması, fazlasıyla byyp uzayan ağaç

-F-

fend	: ustalık, kurnazlık
------	----------------------

-G-

gadā	: kadar
gadak	: kadar
galbır	: kalbur
gama	: kama
galebeşlik	: kalabalık
galgı-	: yerinde durmamak, hoplayıp zıplamak
gāli	: artık
garelti	: karartı, gölge, silüet
garer	: karar, gereği kadar, ölçüye uygun
garık-	: su yolunu tıkayıp suyu geri vurmak
gāsi	: karısı
gatar	: katar, bir arada giden veya uçan hayvan dizisi

gatıran	: katran
gatiyen	: katiyyen
gave	: kahve
gavil	: kavi, sözleşme, anlaşma
gergef	: örgü, kasnakta yapılan elişi, nakış
geme	: fare
gılı	: hindi
gıymat	: kıymet
gıynaş-	: kımıldamak
gidiş-	: kaşınmak
gocal-	: kocalmak, yaşlanmak, ihtiyarlamak
gözer	: buğday, toprak vb. şeyler elenen iri gözlü büyük kalbur
gözet-	: gözetlemek, bakmak
gulü	: hindi
gurna	: kurna, hamam veya banyolarda musluk altında bulunan, içinde su biriktirilen yuvarlak, mermer, taş veya plastik tekne
guy-	: koymak
güççük	: küçük
güdük	: kısa (boy için)
gür	: çalılık, ormanlık
güveyi	: damat

-H-

hācet	: gereklilik, lüzum
harık	: su yolu, ark
harım	: tarla ve bahçe çevresindeki çit
havaslan-	: heveslenmek

hayat	: salon, hol
heral	: herhalde
h�yalla-	: sezmek, farketmek
h�ç	: hiç
hıngılda-	: ağlamaya hazır olmak, ağlamak
hıyanet	: kalleşlik
hindi	: Şimdi
horsun-	: değersiz görmek, aşağı görmek

-İ-

ığıl ığıl	: yavaş yavaş
ıldırda-	: ara sıra parlamak
ılgın	: dere ve çay kıyılarında biten, sepet örmeye yarayan bir çeşit söğüt ağacı
ırağat	: rahat
ırlanmak	: sallanmak
ıscecık	: sıcakık
ısgıran	: teknelerdeki hamuru kazımaya yarayan araç

-İ-

ıđ	: pamuk, y�n vb. nden y�n eğirmekte kullanılan, ortası ŐiŐkin, iki ucu sivri ve engelli olan, ağaçtan yapılmış araç, eğirmen, kirmen
ılan	: yılan
ileğen	: leğen
ileşber	: Çiftçi, rençber
ilikmen	: kandil
ıŐm�riŐ	: sipariŐ

-K-

keleter	: iki kulplu küfe biçiminde sepet, büyük sepet
key-	: giymek
keyik	: geyik
kırk-	: bir şeyi uçlarından kesmek; saç, sakal veya tüyü kesmek
kısır	: kuzulamamış koyun
kirman	: elde yün eğirmeye yarayan tahtadan yapılmış araç
kişele-	: kümes hayvanlarını kovalamak
köfe	: küfe
kölge	: gölge
küllük	: kül ve süprüntü atılan yer, çöplük

-M-

māsız	: mahsus, bilerek, isteyerek, kasten
maya	: damızlık dişi hayvan
mecene	: ıssız, boş yer
merkep	: eşek
mertek	: yapıda kullanılan dört köşe veya yuvarlak, kalınca ağaç
min-	: binmek
musluk	: kesilmiş, yüzülmüş hayvan
muttazır	: muntazır, bekleyen, gözleyen

-N-

nacak	: sapı kısa, küçük odun baltası
neyne-	: ne eylemek, ne yapmak
nişle-	: ne yapmak
nodul	: hayvanın yürüyüşünü hızlandırmak için üvendirenin ucuna takılan sivri demir, çivi

norcuk : çökelek, süt kesigi

-O-

ōdan : oradan

otağ : çadır

ovcala- : ovmak

-Ö-

ōngüre : oraya

ōtüre : ötürü, bir şeyden dolayı, bir şey yüzünden

ōrgen- : öğrenmek

-P-

palta : balta

pani : küçük olan her şey, küçük köpek

pātişah : padişah

pelte : nişasta, su ve şekerle yapılan tatlı

püryan : büryan, et ve pirinçle tepside pişirilen yemek

-S-

sabāle : sabahleyin

sābı : sahibi

sādiç : yakın candan arkadaş

sapıt- : şaşırmaq

seyirt- : koşmaq

seyrān : gezinti

sığirtmaç : sığır çobanı

siğil : kalın kütük kesmekte kullanılan ağaç ya da demir kama

siper	: korunulacak, arkasına altına veya içine girerek saklanılacak yer
sor-	: emmek
sufra	: sofraya
sürütme	: hayvan koşup sürükletilerek çektilen tomruk, büyük ağaç

-Ş-

şamar	: tokat
şavk	: ışık
şibit	: şebit, kurutulmuş yufka
şorda	: şurada

-T-

tāra	: tahra, ağaç budamaya, kesmeye, odun kırmaya yarayan, satırdan biraz büyük, demir saplı bıçak
tekrā	: tekrar
tellal	: herhangi bir şeyi, olayı veya bir şeyin satılacağını halka duyurmak için çarşıda, pazarda yüksek sesle bağırarak kimse, çağırmaç
tene	: tahıl tanesi, buğday
tengerle-	: yuvarlamak
tentene	: dantel, oya
tnas	: harman dövüldükten sonra savrulmak için yapılan yığın
tırl	: sinirli, titiz, alıngan, kavgacı
tırkazla-	: kapıyı arkasından sürgülemek, dayaklamak, mandallamak, kilitlemek
tiken	: diken
tirpi	: kirpi
tokuç	: kirli giysileri yıkamaya yarayan tokmak
toktur	: doktor

tolaz : fırtınanın topladığı toz kümeleri

tosbā : kaplumbağa

tosun : büyükbaş hayvan

tümsü : tepe, tümsek

-U-

urba : giysi

urgan : keten, kenevir, pamuk, jüt gibi türlü dokuma maddelerinden yapılan ince halat

-Ü-

üleş- : paylaşmak

ünne- : seslenmek, çağırmak

ür- : havlamak

üvendire : çifte koşulan öküzleri yürütmek için kullanılan, ucuna nodul çakılmış uzun değnek

-V-

vére : sürekli

-Y-

yâr : yarılmış yer, suyun açtığı uçurum

yaban : dışarı, uzak yer, gurbet

yalım : sanırım

yapıldak : yalın ayak, yaya

yekin- : yerinden kalkmaya çalışmak

yenli : hafif

yeygi : hayvanlar için saklanan kışlık yiyecek, yem

yular : bir yere bağlamak veya çekerek götürmek için hayvanın başlığına veya tasmaına bağlanan ip

yün- : yıkanmak

-Z-

zağar : köpek

zîpak : kaygan

